

JUSTITSMINISTERIET

Reform af den civile retspleje VI

Behandling af forurettedes civile krav under straffesager (Adhæsiionsprocessen)

Betænkning nr. 1522

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

2009/2010

1499	Betænkning om offentligt hasardspil i turneringsform	1513	Betænkning om optagelse og protokol-
lering af forklaringer i straffesager
1500	Betænkning om udveksling af
oplysninger indenfor den offentlige for-
valtning	1514	Betænkning om farlige hunde
1501	Betænkning om konfliktråd	1515	Betænkning om det videnskabetiske
komitesystem i Danmark
1502	Betænkning om visse køberetlige regler
om sikkerhedsmangler	1516	Betænkning om offentlige
myndigheders offentliggørelse af
kontrolresultater, afgørelser mv.
1503	Uddannelse og efteruddannelse af
præster	1517	Beretning om elektronisk aftaleindgåelse
og handel
1504	Betænkning om restaurations adgang
til identitetsoplysninger på personer
med restaurationsforbud	1518	Betænkning om ægtefælleskifte m.v.
1505	Betænkning om administrativ udvisning
af udlændinge, der må anses for en fare
for statens sikkerhed	1519	Betænkning om revision af døds-
boskifteloven
1506	Vi kan leve længere og sundere	1520	Betænkning om huseftersynsordningen
1507	Behandling af klager over politiet	1521	Betænkning om insiderhandel
1508	Indsatsen mod ungdomskriminalitet		
1509	Gennemførelse af forbrugerkredit-
direktivet		
1510	Betænkning om offentlighedsloven		
1511	Omlægning af statens tilskud til
folkekirken til bloktilskud		
1512	Betænkning om rekonstruktion m.v.		

Reform af den civile retspleje VI

**Behandling af forurettedes civile krav under straffesager
(Adhæsionsprocessen)**

Afgivet af Retsplejerådet

**Betænkning nr. 1522
København 2010**

Reform af den civile retspleje VI

Publikationen kan bestilles via Justitsministeriets hjemmeside
(www.justitsministeriet.dk)

eller hos

Rosendahls-Schultz Distribution

Herstedvang 10

2620 Albertslund

Telefon: 43 22 73 00

Fax: 43 63 19 69

distribution@rosendahls-schultzgrafisk.dk

ISBN: 978-87-91851-89-6

ISBN: 978-87-91851-90-2 (e-udgave)

Pris: 150 kr. inkl. moms

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1	7
Indledning	7
1. Retsplejerådets kommissorium	7
2. Retsplejerådets sammensætning	12
3. Retsplejerådets arbejde	13
4. Resumé af betænkningens kapitel 2-4	15
5. Økonomiske og administrative konsekvenser af Retsplejerådets forslag	23
Kapitel 2	27
Gældende ret	27
1. Indledning	27
2. Adhæsiionsprocessen efter retsplejeloven	27
2.1. Introduktion	27
2.2. Krav, der kan påtales under sagen	29
2.3. Forurettede	30
2.3.1. Begrebet forurettede	30
2.3.2. Forurettedes status i straffesagen	33
2.4. Fremsættelse af kravet over for retten mv.	35
2.4.1. Fremsættelsen af kravet over for retten	35
2.4.2. Anklagemyndighedens adgang til at afvise at forfølge kravet	35
2.5. Politiets og anklagemyndighedens vejlednings- og informationsforpligtelse mv.	35
2.6. Adgangen for forurettede til at få beskikket en bistandsadvokat	37
2.6.1. Beskikkelse af advokat efter kapitel 66 a	37
2.6.2. Beskikkelse af advokat efter retsplejelovens § 995 a	38
2.7. Tiltalte	38
2.8. Adgangen for sigtede/tiltalte til at få beskikket en forsvarer	38
2.9. Der skal være rejst tiltale i sagen	39
2.10. Tiltale og forberedelse af hovedforhandling i 1. instans	39
2.10.1. Anklageskriftet	39
2.10.2. Adgangen til at ændre anklageskriftet	40
2.10.3. Bevisfortegnelse	40
2.10.4. Underretning	41
2.11. Kravets behandling i retten	43
2.11.1. Forurettedes processuelle retsstilling i retten	43
2.11.2. Bistandsadvokatens processuelle retsstilling i retten	44
2.11.3. Tiltaltes og forsvarerens processuelle retsstilling i retten	45
2.12. Påkendelsen af kravet	45
2.12.1. Udskydelse af kravet til civilt søgsmål	45
2.12.2. Påkendelse af kravet før eller efter straffespørgsmålet	47
2.12.3. Ensretningsprincippet	48
2.12.4. Tiltaltes udeblivelse	48
2.12.5. Retten fastsætter størrelsen af erstatningen	48
2.12.6. Sagsomkostninger	49
2.13. Appel	49
2.13.1. Kære	49
2.13.2. Anke	49
2.14. Underretning	50

2.14.1 Underretning om dommen	50
2.14.2 Underretning om anke	52
3. Adhæsionsprocessen efter færdselsloven og hundeloven	52
3.1. Baggrunden for adhæsionsprocessen efter færdselsloven og hundeloven	52
3.1.1 Baggrunden for reglerne i færdselslovens §§ 111-113 og 115	52
3.1.2. Baggrunden for reglerne i hundelovens § 10	53
3.3. Udenretlige bødeforlæg	55
3.4. Påkendelse af krav mod andre end tiltalte	55
3.5. Påkendelse af krav før og efter strafspørgsmålet	56
3.6. Udskydelse af kravet til civilt søgsmål	56
3.7. Ensrettingsprincippet	57
3.8. Sagsomkostninger	57
3.9. Appel	57
4. Aktindsigt	58
4.1. Oversigt	58
4.2. Forurettedes adgang til aktindsigt	58
4.3. Meroffentlighed	60
4.4. Bistandsadvokatens adgang til aktindsigt	61
4.5. Fremgangsmåden ved behandlingen af anmodninger om aktindsigt	62
4.6. Forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt i straffesager	64
4.6.1. Verserende straffesager	64
4.6.2. Afsluttede straffesager	67
5. Fuldbyrkelse	68
6. Retsafgift	69
7. Offererstatningsloven	69
8. Lov om hæftelse for børns erstatningsansvar	77
9. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6	81
10. Grønlandsk adhæsionsproces	85
Kapitel 3	89
Fremmed ret	89
1. Norsk ret	89
1.1 Civile krav, der kan gøres gældende under en straffesag	89
1.2 Straffeprocesslovens kapitel 29	90
1.3 Påtalemyndighedens fremsættelse af kravet	90
1.4 Andres fremsættelse af kravet	91
1.5 Rettens påkendelse af kravet	92
1.6 Appel	93
1.7 Styrkelse af fornærmedes stilling i den norske adhæsionsproces	94
1.8 Styrkelse af fornærmedes stilling i den norske straffeprocess i øvrigt	95
1.8.1. Baggrund	95
1.8.2. Forskellige grupper af rettighedshavere	96
1.8.3. Bistandsadvokatordningen	97
1.8.4. Gratis advokatkonsultation for at vurdere en evt. anmeldelse	97
1.8.5. Rettigheder på efterforskningsstadiet	97
1.8.6. Rettigheder under forberedelsen af hovedforhandlingen	98
1.8.7. Rettigheder under hovedforhandlingen	98
1.8.8. Særligt om tilståelsessager	99
2. Svensk ret	100
2.1 Indledning	100

2.2 Information og underretning	100
2.3 Påtalebegæring	101
2.4 Privat påtale.....	101
2.5 Tilslutning til straffekravet.....	102
2.6 Adhæsionsprocessen	102
2.7. Bistandsadvokat	104
2.8 Underretning om retsmøder	104
2.9 Mulighed for at være til stede under retsmødet.....	105
2.10 Muligheden for at føre bevis, stille spørgsmål og procedere	105
2.11 Vidneforbud	105
2.12 Anke	106
Kapitel 4	107
Retsplejerådets overvejelser.....	107
1. Indledning.....	107
2. Behovet for at modernisere adhæsionsprocessen.....	110
3. Betingelser for at fremsætte civile krav under straffesagen.....	111
3.1. Hvem bør kunne fremsætte krav	111
3.2. Hvem bør kravet kunne rettes mod	113
3.3. Hvilke krav bør kunne fremsættes	114
4. Forurettedes beføjelser under straffesagen.....	120
4.1. Retsplejerådets generelle overvejelser	120
4.2. Adgang til at indbringe kravet for retten	122
4.3. Adgang til at foreslå særlig bevisførelse	122
4.4. Adgang til at nedlægge påstand, føre bevis og procedere i retten.....	123
4.5. Adgang til tilstedeværelse og tidlig afgivelse af forklaring	125
4.6. Adgang til aktindsigt.....	129
4.7. Andre bemærkninger.....	132
5. Fremgangsmåden for kravets indbringelse for retten.....	133
6. Mulighederne for at øge bistanden til den forurettede	136
6.1. Politiets og anklagemyndighedens bistand	136
6.2. Advokatbistand.....	137
6.3. Rettens bistand	138
7. Påkendelse af civile krav under straffesagen	139
7.1. Ensretningsprincippet.....	139
7.2. Påkendelse før og efter afgørelsen af spørgsmålet om straf.....	142
7.3. Udskydelse af kravet	143
7.4. Afvisning eller overførsel af kravet	146
8. Andre spørgsmål	147
8.1. Udeblivelse.....	147
8.2. Fastsættelse af erstatningens størrelse.....	148
8.3. Sagsomkostninger	148
8.4. Appel og genoptagelse	148
8.5. Retsafgift	152
8.6. Forholdet mellem offererstatningsloven og adhæsionsprocessen	154
Kapitel 5	159
Lovudkast med bemærkninger	159
1. Lovudkast	159
2. Bemærkninger til lovudkastet	167

Kapitel 1

Indledning

1. Retsplejerådets kommissorium

Ved brev af 21. januar 1998 har Justitsministeriet anmodet Retsplejerådet om at behandle et kommissorium af 19. januar 1998 om en generel reform af den civile retspleje. Kommissoriet er i sin helhed optrykt i kapitel 1, afsnit 1, i Betænkning nr. 1401/2001 om reform af den civile retspleje I.

Ved tillægskommissorium af 19. februar 2002 har Justitsministeriet anmodet Retsplejerådet om i forbindelse med behandlingen af kommissoriet om en generel reform af den civile retspleje tillige at gennemgå de gældende regler om påtale af borgerlige krav under straffesager (adhæsiionsproces). Tillægskommissoriet har følgende ordlyd:

”Retsplejelovens kapitel 89 indeholder regler om påtale af borgerlige krav under straffesager (såkaldt adhæsiionsproces). Reglerne giver domstolene mulighed for under en straffesag at dømme tiltalte til at betale erstatning til forurettede. Dette forudsætter blandt andet, at erstatningskravet uden væsentlig ulempe kan behandles under straffesagen, og at spørgsmålet om straf afgøres ”i samme retning” som erstatningskravet (det såkaldte ensretningsprincip). Erstatningskravet kan kun påkendes samtidig med spørgsmålet om straf, ikke hverken før eller efter. Er betingelserne for påkendelse af erstatningskravet under straffesagen ikke opfyldt, vil forurettede være henvist til at gøre kravet gældende ved civil søgsmål.

Færdselslovens §§ 111-113 og 115 og hundelovens § 10 indeholder særlige regler om påtale af borgerlige krav under straffesager om overtrædelse af færdselsloven og hundeloven. Her gælder ensretningsprincippet ikke, og erstatningskrav kan påkendes både før og efter spørgsmålet om straf.

Adhæsiionskrav behandles principielt i strafferetsplejens former, men i praksis anvendes mange civilprocessuelle regler, hvis det kan forenes med en forsvarlig behandling af straffesagen.

Den Danske Dommerforening, Rigsadvokaten og Advokatrådet afleverede den 25. januar 2001 et forslag til revision af adhæsiionsprocessen til Justitsministeriet. Forslaget fra Dommerforeningen, Rigsadvokaten og Advokatrådet er optrykt som bilag 2 til vedlagte lovforslag nr. L 73 af 30. januar 2002 om ændring af retsplejeloven.

Den Danske Dommerforening, Rigsadvokaten og Advokatrådet vurderer, at der er behov for at ændre de gældende regler om påtale af borgerlige krav under straffesager.

Det anføres, at der er behov for at give de erstatningssøgende en mere fleksibel adgang til at forfølge deres krav. Dommerforeningen, Rigsadvokaten og Advokatrådet har drøftet nogle spørgsmål, der vurderes at give anledning til særlige problemer. Det anføres imidlertid, at opgaven med at reformere adhæsionsprocessen er af så kompleks karakter, at Dommerforeningen, Rigsadvokaten og Advokatrådet anbefaler et egentligt udvalgsarbejde herom. Der peges i den forbindelse på følgende spørgsmål, som bør overvejes nærmere under et sådant udvalgsarbejde:

- Om ensretningsprincippet bør ophæves.
- Om erstatningskrav bør kunne påkendes før eller efter, at spørgsmålet om straf afgøres.
- Om anklagemyndigheden i givet fald bør have en udvidet pligt til at vejlede forurettede om fremsættelse af erstatningskrav.
- Om muligheden for at beskikke en advokat for forurettede i givet fald bør udvides.
- Hvordan der i givet fald skal kunne tilkendes og pålægges sagsomkostninger.
- Forholdet mellem lov om erstatning til ofre for forbrydelser og adhæsionsprocessen.

De gældende regler om påtale af borgerlige krav under straffesager i retsplejelovens kapitel 89 svarer i vidt omfang til de regler, der blev indført ved retsplejeloven af 1916. Det gælder blandt ensretningsprincippet.

Justitsministeriet er enig med Den Danske Dommerforening, Rigsadvokaten og Advokatrådet i, at der er behov for at overveje, om reglerne bør gøres mere fleksible med henblik på at lette forurettedes muligheder for at forfølge civile krav mod tiltalte. Justitsministeriet er endvidere enig i, at væsentlige ændringer af adhæsionsprocessen ikke bør gennemføres uden et egentligt udvalgsarbejde.

På den baggrund skal Justitsministeriet anmode om, at Retsplejerådet i forbindelse med behandlingen af kommissoriet om en generel reform af den civile retspleje tillige gennemgår de gældende regler om påtale af borgerlige krav under straffesager.

Rådet anmodes i den forbindelse om at behandle de spørgsmål, som er nævnt i forslaget fra Den Danske Dommerforening, Rigsadvokaten og Advokatrådet.”

Det forslag fra Den Danske Dommerforening, Rigsadvokaten og Advokatrådet, der er henvist til i tillægskommissoriet, indeholder følgende om adhæsionsprocessen:

”Adhæsionsprocessen

Advokatrådet, Rigsadvokaturen og Dommerforeningen har drøftet de gældende regler for at forfølge erstatningskrav i forbindelse med straffesager og finder, at der består et behov for ændre de eksisterende regler med henblik på at give de erstatningssøgende en mere fleksibel adgang til at forfølge deres krav. Med de nugældende regler i retsplejelovens kapitel 89 henvises erstatningssøgende ofte til at anlægge civile søgsmål, fordi erstatningspåstanden ikke kan afgøres på det grundlag, som foreligger under straffesagen, eller fordi udfaldet af straffesagen ikke »går i samme retning« som erstatningssagen.

Resultatet bliver ofte, at erstatningssøgende opgiver sit erstatningskrav. I det omfang erstatningssøgende fortsætter forfølgelsen af erstatningskravet, vil det ofte føre til et civilt søgsmål med delvis gentagelse af den under straffesagen gennemførte bevisførelse til følge.

Kritikken af adhæsionsprocessen er bl.a. kommet til udtryk i dommer Peter Gardes artikel »Adhæsionsprocessens brister« i Ugeskrift for Retsvæsen 1998.B31ff og i dommer Tinne Thomassens artikel »Erstatningsprocessen i straffesager - et godt tilbud eller blålys« i Lov og Ret fra september 1999.

Arbejdsgruppen har drøftet de spørgsmål, som i dag kan give anledning til særlige problemer. Opgaven med at reformere adhæsionsprocessen er imidlertid af så kompleks karakter, at arbejdsgruppen anbefaler et egentligt udvalgsarbejde med henblik på at reformere adhæsionsprocessen. I dette oplæg vil arbejdsgruppen alene påpege problemerne og foreslå, at de gøres til genstand for nærmere overvejelse.

1. Ophævelse af ensretningsprincippet.

Efter de gældende regler i retsplejelovens kapitel 89 kan erstatningsspørgsmålet kun afgøres i forbindelse med straffesagen, såfremt afgørelsen »går i samme retning« som afgørelsen i straffesagen. Imidlertid er der sager, hvor erstatningsspørgsmålet kunne afgøres på det foreliggende grundlag, men hvor det ikke sker, da afgørelsen ikke falder ud til samme side som strafspørgsmålet. Muligheden foreligger f.eks. i sager, hvor domfældelse for tiltalen i straffesagen forudsætter, at tiltalte har handlet forsætligt og dette ikke kan bevises, men hvor det efter bevisførelsen må lægges til grund, at tiltalte har handlet culpøst. På samme måde vil der i straffesager, hvor strafansvaret er objektivt, mens erstatningsansvaret bygger på et culpaansvar, kunne ske domfældelse i straffesagen, mens der vil kunne ske frifindelse for så vidt angår erstatningsspørgsmålet. I disse tilfælde vil det være en lettelse for sagens parter, at de ikke skal gennemføre yderligere en retssag, og ressourcebesparende, hvis dommeren kan afgøre både straffesag og erstatningssag på én gang.

Færdelseslovens § 111 hjemler adgang til at afgøre erstatningspåstanden under straffesagen, selv om straf ikke pålægges.

2. Mulighed for, at retten kan afgøre erstatningsspørgsmålet, enten før eller efter, at spørgsmålet om straf afgøres.

Efter reglerne i retsplejelovens kapitel 89 kan erstatningssagen kun afgøres samtidig med straffesagen og hverken før eller efter straffesagens afgørelse. Efter færdelseslovens § 112, stk. 1, kan påkendelse af erstatningsspørgsmålet ske enten før eller efter straffesagens afgørelse, hvilket ikke har givet anledning til særlige problemer i praksis.

Muligheden for at få et borgerligt krav afgjort før, i forbindelse med eller efter afgørelsen af straffesagen bør begrænses til at omfatte krav, for hvilke der er rejst tiltale. Sigtelser, der frafalder af anklagemyndigheden, bør ikke give en erstatningssøgende mulighed for at få udsat erstatningsspørgsmålet til fortsat behandling.

Hvis anklagemyndigheden vælger at frafalde sigtelse for så vidt angår en del af et forhold under sagens behandling i retten med henblik på, at sagen kan fremmes som en tilståelsessag, bør erstatningssøgende dog fortsat kunne rejse sit krav for det fulde beløb og søge det bevist under adhæsionssagen. Det forudsættes, at der reelt er tale om ét forhold og ikke flere forhold, som i retsmødebegæringen fremstår som ét forhold.

Udgangspunktet bør være, at erstatningssagen kan udsættes til fortsat behandling efter, at straffesagen er afgjort, medmindre der er en særlig grund til at nægte dette. I færdselslovens § 111, stk. 2, er muligheden for at nægte erstatningskravets forfølgning under straffesagen begrænset til tilfælde, hvor kravet angår materiel skade og er af indviklet beskaffenhed. Endvidere skal forlig forgæves være forsøgt. Det bør nøje overvejes, i hvilken procesform en eventuel videre behandling af et adhæsionskrav bør behandles og i hvilket omfang, der bør knyttes processuel skadevirkning til udeblivelse i det videre forløb. Således bør det overvejes, om den erstatningssøgende skal kunne spekulere i, at den domfældte undlader at møde op til senere retsmøder med udeblivelsesvirkning til følge.

3. Fremsættelse af kravet.

Såfremt der indføres en ordning som skitseret ovenfor under punkt 1 og 2, bør anklagemyndighedens pligter i forhold til erstatningssøgende bestå i vejledning af den pågældende. Dette bør suppleres med blanketter til brug for fremsættelse af erstatningskrav og en skriftlig vejledning. Hvis erstatningssagen udsættes til afgørelse efter straffesagens afgørelse, bør det påhvile erstatningssøgende selv at søge den fornødne bistand.

4. Udvidelse af advokatbistanden til erstatningssøgende.

Retsplejelovens kapitel 66 a indeholder regler om beskikkelse af advokat for forurettede i en række sager vedrørende overtrædelse af nogle nærmere opregnede bestemmelser i straffeloven. For så vidt angår lovovertrædelser, som ikke er omfattet af dette kapitel, indeholder retsplejelovens § 995 a, stk. 1, en adgang til at beskikke advokat for erstatningssøgende til at bistå denne med opgørelsen af erstatningskravet, såfremt erstatningssøgende opfylder betingelsen i retsplejelovens § 330, stk. 1, nr. 2. Bestemmelsen åbner derimod ikke adgang til at beskikke advokat med henblik på at godtgøre og procedere erstatningsgrundlaget. Sålænge ensretningsprincippet består, og erstatningsspørgsmålet kun kan afgøres samtidig med straffesagens afgørelse med de begrænsninger, der følger af retsplejelovens § 991, stk. 4, (»uden væsentlig ulempe«), er anklagemyndighedens bistand efter retsplejelovens § 991 tilstrækkelig.

En ophævelse af ensretningsprincippet og indførelse af mulighed for at afgøre erstatningsspørgsmålet før eller efter straffesagens afgørelse vil imidlertid gøre det nødvendigt for erstatningssøgende at have advokatbistand til mere end opgørelsen af erstatningskravet. Muligheden for at beskikke advokat udenfor de sager, som er omfattet af kapitel 66 a, bør derfor udvides, således at der gælder samme regler for godtgørelse for salær og godtgørelse til den beskikkede advokat, som når der er meddelt fri proces, jf retsplejelovens kapitel 31.

Beskikkelsen bør være fakultativ, idet realiteten bør være, at også betingelsen i retsplejelovens § 330, stk. 1, nr. 1, skal være opfyldt.

5. Omkostninger mv.

De gældende regler om adhæsionsprocessen i retsplejelovens kapitel 89 hjemler ikke mulighed for, at erstatningssøgende kan få dækket sine omkostninger, selv om den pågældende har haft behov for at lade sig repræsentere ved advokat eller i øvrigt har haft omkostninger forbundet med at rejse erstatningskravet. Efter færdselslovens § 112, stk. 4, kan retten, når erstatningsspørgsmålet påkendes under straffesagen, i overensstemmelse med retsplejelovens kapitel 30 pålægge rettergangsboeder og sagsomkostninger.

Såfremt adgangen til at få påkendt et erstatningskrav i forbindelse med en straffesag udvides efter retningslinierne skitseret i punkt 1 og 2, bør der skabes en tilsvarende hjemmel til at pålægge domfældte sagsomkostninger.

6. Forholdet mellem lov om erstatning til ofre for forbrydelser og adhæsionsprocessen.

Efter lov om erstatning til ofre for forbrydelser § 11 a, stk. 2, er Erstatningsnævnet ikke bundet af rettens afgørelse om erstatning, for så vidt skadevolderen under sagen må anses for at have anerkendt kravet eller dets størrelse. Denne regel medfører en begrænsning i muligheden for at forlige sagens parter.

Da skadevolderen ved anerkendelse af erstatningskravet og dets størrelse kommer til at hæfte for kravet, ses der ikke at bestå en risiko for at skadevolderen på skrømt indgår retsforlig om erstatningspligten og erstatningens størrelse.

Skadelidte vil ofte opleve det som frustrerende at skulle gennemgå processen i retten uden at få afklaret erstatningssagen for derefter at skulle igennem sagen på ny ved Erstatningsnævnet. Det bør overvejes at skabe mulighed for, at erstatningsspørgsmålet kan afgøres ved Erstatningsnævnet, før straffesagen er afgjort, forudsat at der kun er tvist om erstatningens størrelse.”

Retsplejerådet har i kapitel 7, afsnit 5, i Betænkning nr. 1427/2003 om reform af den civile retspleje II ikke foreslået udtrykkelige lovregler om forurettedes adgang til aktindsigt i forbindelse med påtale af borgerlige krav under straffesager. Retsplejerådet har samme sted tilkendegivet at ville overveje dette spørgsmål som led i behandlingen af tillægskommissoriet om adhæsionsproces.

Ved brev af 19. februar 2008 har Justitsministeriet anmodet Retsplejerådet om at behandle tillægskommissoriet om adhæsionsprocessen som det næste emne, når det igangværende arbejde om tvangsfuldbyrdsreglerne er afsluttet.

Ved brev af 23. september 2008 har Justitsministeriet anmodet Retsplejerådet om at overveje behovet og mulighederne for at tillade, at krav mod forældremyndighedsin-

dehaveren kan behandles under en straffesag mod en person under 18 år. Brevet er sålydende:

”Justitsministeriet har ved tillægskommissorium af 19. februar 2002 anmodet Retsplejerådet om i forbindelse med behandlingen af kommissoriet om en generel reform af den civile retspleje at overveje de gældende regler om påtale af borgerlige krav under straffesager (adhæsionsproces).

Ved brev af 19. februar 2008 har Justitsministeriet anmodet Retsplejerådet om at behandle tillægskommissoriet om adhæsionsprocessen som det næste emne, når det igangværende arbejde om tvangsfuldbyrdsreglerne er afsluttet.

Den 15. september 2008 har Kommissionen vedrørende ungdomskriminalitet afgivet en udtalelse om forældreansvar. Et flertal i kommissionen anbefaler, at der indføres en ordning, hvorefter forældremyndighedsindehaveren hæfter umiddelbart over for skadelidte med indtil 5.000 kr. for hver skadegørende handling ved skader forvoldt forsætligt eller uagtsomt af hjemmeboende børn under 18 år. Kommissionens udtalelse er sendt i høring med henblik på, at der kan fremsættes et lovforslag på området i det kommende folketingsår.

Kommissionen anfører i udtalelsen, at man har overvejet, om krav mod forældrene bør kunne gøres gældende under en eventuel straffesag mod barnet, men at man finder det rigtigst, at dette spørgsmål indgår i Retsplejerådets samlede overvejelser vedrørende adhæsionsprocessen.

Justitsministeriet skal på den anførte baggrund anmode Retsplejerådet om i forbindelse med det kommende arbejde vedrørende adhæsionsprocessen at overveje behovet og mulighederne for at tillade, at krav mod forældremyndighedsindehaveren i anledning af den forvoldte skade kan behandles under en eventuel straffesag mod en person under 18 år.”

2. Retsplejerådets sammensætning

Retsplejerådet havde ved afgivelsen af denne betænkning følgende sammensætning:

Retsassessor Mai Ahlberg
Landsretsretspræsident Bjarne Christensen (formand)
Advokat Karen Dyekjær
Landsdommer Michael Kistrup
Retspræsident Henrik Linde
Kontorchef Christina Toftegaard Nielsen
Professor, lic. jur. Gorm Toftegaard Nielsen
Advokat Jens Rostock-Jensen

Statsadvokat Jens Røn
Professor, dr. jur. Eva Smith
Politidirektør Henning Thiesen
Landsdommer Olaf Tingleff
Professor, dr. jur. Erik Werlauff
Direktør Adam Wolf

Som sekretær for rådet har fungeret fuldmægtig Maj-Britt Skjoldan.

3. Retsplejerådets arbejde

Retsplejerådet har som led i arbejdet med kommissoriet om en generel reform af den civile retspleje hidtil afgivet fem delbetænkninger:

- Betænkning nr. 1401/2001 om reform af den civile retspleje I (Instansordningen, byrettens sammensætning og almindelige regler om sagsbehandlingen i første instans).
- Betænkning nr. 1427/2003 om reform af den civile retspleje II (Offentlighed i civile sager og straffesager)
- Betænkning nr. 1436/2004 om reform af den civile retspleje III (Adgang til domstolene).
- Betænkning nr. 1468/2005 om reform af den civile retspleje IV (Gruppesøgsmål mv.)
- Betænkning nr. 1481/2006 om reform af den civile retspleje V (Retsmægling)

Retsplejerådet har endvidere som led i arbejdet med kommissoriet om en generel reform af den civile retspleje afgivet 5 udtalelser:

- Udtalelse af august 1999 om Justitsministeriets udkast til ændring af retsplejeloven vedrørende behandling af retssager uden for retskredsen af lokalemæssige grunde (FT 1999-2000, till. A, s. 188 ff)
- Udtalelse af 29. februar 2000 om Sølovsudvalgets forslag om ændring af reglerne om søforklaring (jf. FT 2000-01, till. A, s. 1695f)
- Udtalelse af 2. december 2003 om en redegørelse om digital kommunikation med domstolene, som er afgivet af en arbejdsgruppe under Domstolsstyrelsen (FT 2003-04, till. A, s. 6115f)

- Udtalelse af 12. august 2004 om Advokatrådets redegørelse om en reform af voldgiftsloven (FT 2004-05, 2. saml., till. A, s. 5333ff)
- Udtalelse af 15. december 2008 om anvendelse af telekommunikation med billede ved retsmøder om forlængelse af varetægtsfængsling (FT 2008-09, till. A, s. 4950)

Siden afgivelsen af Betænkning nr. 1481/2006 om reform af den civile retspleje V (Retsmægling) har Retsplejerådet – foruden udtalelse af 15. december 2008 om anvendelse af telekommunikation med billede ved retsmøder om forlængelse af varetægtsfængsling – behandlet en række spørgsmål vedrørende reglerne om tvangsfuldbyrdelse. Retsplejerådets overvejelser har bl.a. omfattet spørgsmålet om lønindeholdelse for private krav og reglerne om forbud og andre foreløbige retsmidler. Afslutningen af Retsplejerådets arbejde med reglerne om tvangsfuldbyrdelse afventer arbejdet i en arbejdsgruppe, som rådet har nedsat om den mere praktiske anvendelse af reglerne om tvangsfuldbyrdelse.

Siden afgivelsen af betænkning nr. 1481/2006 om reform af den civile retspleje V (Retsmægling) har Retsplejerådet afholdt to møder med den følgegruppe bestående af erhvervsorganisationer og (for)brugerrepræsentanter mv., som kan fremsætte forslag over for rådet, og som rådet kan forelægge sine overvejelser for. En fortegnelse over de organisationer mv., der er repræsenteret i følgegruppen, er medtaget i bilag 1.

I 2008 – 2010 har Retsplejerådet behandlet adhæsionsprocessen i i alt 16 møder. Rådet har haft besøg af en repræsentant for Landsforeningen af Forsvarsadvokater, der har haft adgang til at kommentere et oprindeligt betækningsudkast samt rådets gengivelse af de drøftelser, der har fundet sted på møderne. Rådet har endvidere haft besøg af en norsk lagmann (landsdommer), der har orienteret om indholdet af og erfaringerne med den reform af den norske straffeprocess og adhæsionsprocess, som blev gennemført i 2008 med henblik på at styrke forurettede og efterladtes retsstilling. Endelig har rådet haft besøg af formanden for Erstatningsnævnet, der har orienteret om nævnets erfaringer med erstatningskrav, der er behandlet i forbindelse med straffesager.

4. Resumé af betænkningens kapitel 2-4

Dette afsnit indeholder en oversigt over betænkningens kapitel 2-4, hvorved bemærkes, at betænkningens kapitel 5 indeholder Retsplejerådets lovudkast med bemærkninger.

Kapitel 2

Kapitel 2 beskriver gældende ret.

Afsnit 2 beskriver således adhæsiionsprocessen efter retsplejeloven, mens afsnit 3 beskriver den særlige adhæsiionsproces efter færdselsloven og hundeloven. Afsnit 4 beskriver retsplejelovens regler om aktindsigt, mens afsnit 5 beskriver reglerne om fuldbyrdelse af civile krav, der er påkendt under en straffesag. Afsnit 6 beskriver reglerne om retsafgift, mens afsnit 7 beskriver reglerne i offererstatningsloven. Afsnit 8 beskriver reglerne om hæftelse for børns erstatningsansvar, mens afsnit 9 beskriver visse spørgsmål i relation til uskyldsformodningen i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 2. Endelig beskriver afsnit 10 den grønlandske adhæsiionsproces.

Kapitel 3

Kapitel 3 gennemgår hovedtrækkene i norsk og svensk ret dels med hensyn til adhæsiionsprocessen og dels med hensyn til forurettedes generelle stilling i straffeprocessen.

Afsnit 1 gennemgår først og fremmest den norske adhæsiionsproces. I norsk ret betegnes den forurettede som den fornærmede. Den norske adhæsiionsproces adskiller sig fra den danske adhæsiionsproces bl.a. ved, at kravet både kan fremsættes for retten af påtalemyndigheden, bistandsadvokaten for den fornærmede og den fornærmede selv. Den norske adhæsiionsproces adskiller sig endvidere fra den danske adhæsiionsproces ved, at de civile krav, der kan gøres gældende under straffesagen, er nærmere opregnet i straffeprocessloven, og at behandlingen af det civile krav under forberedelsen af straffesagen er mere formaliseret, navnlig således at det i straffeprocessloven er fastsat frister for, hvornår kravet skal fremsættes over for henholdsvis påtalemyndigheden og retten, og regler om, hvilke oplysninger der skal ledsage kravet.

I afsnit 1 anføres endvidere, at fornærmedes stilling i den norske adhæsionsproces blev styrket ved en lovændring i 2008 som led i en generel styrkelse af fornærmede og efterladtes stilling i straffeprocessen. Styrkelsen af fornærmedes stilling i adhæsionsprocessen bestod bl.a. i, at bistandsadvokaten fik ansvaret for at fremme civile krav under straffesagen, at behandlingen af det civile krav i forbindelse med straffesagens forberedelse blev formaliseret, og at rettens adgang til at nægte at behandle civile krav under straffesagen blev indsnævret. Styrkelsen af fornærmedes stilling i straffeprocessen bestod bl.a. i, at fornærmede fik ret til at være til stede under hele hovedforhandlingen, uanset hvornår den pågældende skulle afgive vidneforklaring, at fornærmede, der havde fået beskikket en bistandsadvokat, fik mulighed for at afgive forklaring før tiltalte, at bistandsadvokatorordningen blev styrket, således at ordningen kom til at omfatte flere sager, og at fornærmede fik ret til at foreslå supplerende bevisførelse om straffekravet. Der var derimod ikke tale om, at den fornærmede fik partsstatus i straffesagen, hvilket bl.a. kommer til udtryk ved, at fornærmede fortsat ikke kan procedere vedrørende skyldsspørgsmålet og strafudmålingen.

Afsnit 2 gennemgår forurettedes stilling i den svenske straffeprocess, hvorefter forurettede har en generel subsidær påtaleret, som indebærer, at forurettede på egen hånd kan forfølge strafbare handlinger, hvis forurettede har anmeldt forholdet og anklagemyndigheden har besluttet ikke at rejse tiltale. Den forurettede kan endvidere opnå partsstatus i straffesagen ved at tilslutte sig den offentlige forfølgning (tiltalen), hvorved den forurettede får samme rettigheder og pligter som anklagemyndigheden. Herudover kan den forurettede ved at fremsætte et civilt krav opnå partsstatus vedrørende kravet.

Det anføres endvidere i afsnit 2, at den svenske adhæsionsproces adskiller fra den danske adhæsionsproces bl.a. ved, at civile krav kan fremsættes for retten af påtalemyndigheden, bistandsadvokaten for den forurettede og den forurettede selv, og at civile krav kan fremsættes mod andre end tiltalte.

Kapitel 4

Kapitel 4 indeholder Retsplejerådets overvejelser om en modernisering af adhæsionsprocessen.

I afsnit 1 anføres, at den gældende adhæsionsproces er udtryk for afvejning af en række hensyn, der til dels er modsatrettede. Det drejer sig navnlig om hensynet til foruret-

tede, procesøkonomiske hensyn, hensynet til tiltalte, hensynet til straffesagens behandling, herunder en hurtig afgørelse af straffespørgsmålet, samt hensynet til det civile kravs behandling. Efter Retsplejerådets opfattelse er disse hensyn også relevante for overvejelserne om, hvordan en moderne adhæsionsproces kan udformes. Rådet finder dog, at de enkelte hensyn kan vægtes anderledes i dag end tidligere, herunder navnlig således at hensynet til forurettede – også set i lyset af tendensen i de seneste lovændringer på det straffeprocessuelle område – nu bør tillægges mere vægt.

I afsnit 2 overvejer Retsplejerådet behovet for at modernisere adhæsionsprocessen. Rådet peger på, at civile krav mod tiltalte i mange tilfælde ikke afgøres under straffesagen, og at forurettede af forskellige grunde ofte vælger ikke at anlægge et civilt søgsmål om kravet efterfølgende. Forurettede kan således have 1) fået dækket sit tab fra anden side (f.eks. forsikring eller efter offererstatningsloven), 2) anset det for udsigtsløst at få dækket sit tab hos den tiltalte eller 3) anset det for uoverskueligt selv at anlægge civil sag om kravet. Efter rådets opfattelse er der behov for at forbedre forurettedes stilling efter adhæsionsprocessen, navnlig i de tilfælde, hvor forurettede i dag lider et tab ved ikke at få afgjort sit krav under straffesagen. En sådan forbedring kan efter rådets opfattelse bl.a. ske ved, at mulighederne for at få afgjort civile krav under straffesagen udvides, at civile krav automatisk overføres til behandling som civilt søgsmål, hvis kravene ikke afgøres under straffesagen, og/eller at forurettedes stilling under adhæsionsprocessen forbedres, så den forurettede får en bedre oplevelse af den indsats, der gøres fra samfundets side for at mindske generne ved at have været offer for en forbrydelse.

I afsnit 3 overvejer Retsplejerådet, hvornår der bør være adgang til at fremsætte civile krav under en straffesag. Retsplejerådet anfører i afsnit 3.1, at *enhver*, der har partshabilitet (processuelle partsevne), bør kunne fremsætte civile krav under en straffesag, hvis de to grundlæggende betingelser, der omtales i afsnit 3.3., er opfyldt. Da udtrykket ”forurettede” er godt indarbejdet i praksis og i langt de fleste tilfælde også vil være retvisende, har rådet valgt at beholde denne betegnelse for dem, der ønsker et civilt krav behandlet under straffesagen. Rådet peger dog på, at afgrænsningen af den personkreds, der kan anses som forurettede, vil være bredere i forhold til adhæsionsprocessen end i forhold til f.eks. retsplejelovens kapitel 66 a.

I afsnit 3.2 giver Retsplejerådet udtryk for, at der efter den almindelige adhæsionsproces i retsplejeloven kun bør kunne fremsættes civile krav mod tiltalte, mens der i sær-

lovgivningen kan gives mulighed for at fremsætte adhæsionskrav mod andre end tiltalte, hvis de materielle regler på det pågældende område kan begrunde dette. Retsplejerådet ser i den forbindelse ikke noget til hinder for, at der i en straffesag mod en ung under 18 år kan fremsættes krav mod forældremyndighedsindehaveren. Det bør dog kun gælde de krav, der har hjemmel i lov om hæftelse for børns erstatningsansvar, og den nævnte lov foreslås ændret i overensstemmelse hermed.

Herudover anfører Retsplejerådet i afsnit 3.3, at et civilt krav, der ellers skulle behandles efter de civilprocessuelle regler, bør kunne behandles under en straffesag, hvis kravet opfylder to grundlæggende betingelser. For det første bør kravet således være opstået i forbindelse med et forhold, der under sagen skal påkendes af retten efter reglerne i fjerde bog om strafferetsplejen. For det andet bør kravet kunne behandles uden særlige beviser eller andre processuelle skridt, der medfører en væsentlig forlængelse af sagens behandling, eller at sagens behandling på anden måde kompliceres eller vanskeliggøres.

I afsnit 4 overvejer Retsplejerådet mulighederne for at forbedre beføjelserne for den forurettede og dennes advokat under straffesagen. I afsnit 4.1 peger rådet på, at såvel hensynet til parterne som procesøkonomiske hensyn taler for, at civile krav så vidt muligt afgøres under straffesagen. Særligt hensynet til den forurettede taler i stigende grad herfor, og efter Retsplejerådets opfattelse er der derfor god grund til nærmere at overveje, hvordan man kan forbedre forurettedes stilling under straffesagen for så vidt angår det civile krav, uden at dette indebærer en uacceptabel svækkelse af de garantier, der gælder med hensyn til en fuldt forsvarlig afgørelse af strafspørgsmålet. Ved disse overvejelser har Retsplejerådet bl.a. været inspireret af de nye norske regler for behandlingen af civile krav under straffesagen. På baggrund af et møde mellem rådet og en norsk lagdommer (landsdommer) er det Retsplejerådets indtryk, at erfaringerne med de nye norske regler helt overvejende er positive.

I afsnit 4.2 anfører Retsplejerådet, at det som den almindelige regel fortsat bør være sådan, at anklagemyndigheden på vegne af den forurettede indbringer det civile krav for retten. Dog bør advokaten for den forurettede også kunne indbringe civile krav for retten.

I afsnit 4.3 anfører Retsplejerådet endvidere, at det som udgangspunkt også bør være anklagemyndigheden, der tilrettelægger bevisførelsen mod tiltalte, herunder beslutter

hvilke vidner der skal føres. Det forudsættes herved, at bevisførelsen vedrørende spørgsmålet om straf og bevisførelsen vedrørende det civile krav i vidt omfang er sammenfaldende. Den forurettede og dennes eventuelle advokat må dog efter Retsplejerådets opfattelse kunne foreslå anklagemyndigheden særlig bevisførelse vedrørende det civile krav, ligesom den forurettedes advokat må kunne give retten meddelelse om særlig bevisførelse vedrørende det civile krav i forbindelse med, at advokaten indbringer kravet for retten. Modsætter anklagemyndigheden eller forsvareren sig forurettedes bevisførelse, må spørgsmålet afgøres af retten.

I afsnit 4.4 anfører Retsplejerådet, at det som udgangspunkt fortsat bør være anklagemyndigheden, der i retten præsenterer det civile krav for retten og fører bevis, herunder afhører tiltalte, forurettede og andre vidner, også om forhold af betydning for det civile krav. Retsplejerådet finder dog, at forurettedes særlige stilling i adhæsionsprocessen kan forbedres ved, at forurettedes advokat tillægges en mere tydelig rolle under hovedforhandlingen. Retsplejerådet foreslår således, at forurettedes advokat som noget nyt får en lovbestemt adgang til i retten at føre bevis, herunder afhøre tiltalte og vidner, om forhold af betydning for det civile krav. Endvidere anfører Retsplejerådet, at advokaten fortsat bør have adgang til at nedlægge påstand og argumentere (procedere) med hensyn til det civile krav. Retsplejerådet peger samtidig på, at hensynet til straffesagens behandling i en lang række tilfælde vil betyde, at forurettede ikke personligt kan nedlægge påstand, føre bevis, herunder afhøre, eller procedere med hensyn til det civile krav.

I afsnit 4.5 foreslår Retsplejerådets *flertal* (alle medlemmer med undtagelse af repræsentanterne fra politiet, anklagemyndigheden og Justitsministeriet), at den forurettede får mulighed for at være til stede under hele hovedforhandlingen og at afgive forklaring, før tiltalte afgiver sin forklaring. Hvis afgørende hensyn til afgørelsen af strafspørgsmålet taler derimod, bør den forurettede dog ikke kunne gøre brug af de udvidede muligheder for tilstedeværelse og tidlig afgivelse af forklaring. Modsætter anklagemyndigheden eller forsvareren sig forurettedes ønske om at gøre brug af de udvidede muligheder, må spørgsmålet indbringes for retten til afgørelse. Udvidelsen af forurettedes muligheder er særligt indikeret i de mest alvorlige sager, hvor forurettede har lidt personlig overlast og i den anledning gør et civilt krav gældende. Retsplejerådet foreslår derfor, at de udvidede muligheder for forurettede knyttes til de sager, hvor forurettede har fået beskikket en bistandsadvokat efter reglerne i retsplejelovens kapitel 66 a. Et *mindretal* (repræsentanterne fra politiet, anklagemyndigheden og Justits-

ministeriet) udtaler, at der kan anføres argumenter for og imod at indføre en mulighed for den forurettede til at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte. En endelig stillingtagen til en sådan ordning, der vil indebære en væsentlig nyskabelse i den danske strafferetspleje, må efter mindretallets opfattelse bero på en samlet politisk afvejning af disse hensyn.

I afsnit 4.6 overvejer Retsplejerådet mulighederne for at udvide retten til aktindsigt for forurettede og dennes advokat. Retsplejerådet finder i den forbindelse ikke fornødent grundlag for at udvide forurettedes ret til aktindsigt, så retten også kommer til at omfatte verserende straffesager. Derimod finder Retsplejerådet grundlag for at udvide advokatens adgang til aktindsigt, så advokaten allerede fra beskikkelsestidspunktet har ret til aktindsigt i alle dokumenter, der vedrører straffesagen. Efter den gældende ordning har advokaten fra beskikkelsestidspunktet kun adgang til at gøre sig bekendt med forurettedes forklaring og dokumenter vedrørende forurettede, mens advokaten først har adgang til at gøre sig bekendt med sagens øvrige materiale, når der er rejst tiltale i sagen.

I afsnit 4.7 bemærker Retsplejerådet, at den forurettede fortsat bør have adgang til at trække sin begæring om det civile kravs behandling under straffesagen tilbage, og at denne adgang bør gælde, uanset tiltaltes holdning til spørgsmålet.

I afsnit 5 foreslår Retsplejerådet en formalisering af den fremgangsmåde, som skal benyttes, når den forurettede ønsker at få et civilt krav behandlet under straffesagen. Hensigten med denne formalisering er at skabe sikkerhed for, at de oplysninger, der er nødvendige for det civile kravs påkendelse, rent faktisk også foreligger ved straffesagens behandling. Dette søges først og fremmest opnået ved at indføre en ordning, hvorefter det civile krav skal indbringes for retten ved anvendelse af en særlig blanket, hvorpå der skal angives oplysninger om kravets størrelse og grundlag samt oplysninger om særlige beviser vedrørende kravet. Retsplejerådet foreslår endvidere, at der udarbejdes en skriftlig vejledning om fremsættelse af civile krav under straffesager, som eventuelt kan påtrykkes den nævnte blanket.

I afsnit 6 overvejer Retsplejerådet mulighederne for at gøre det nemmere for forurettede at få bistand til at forfølge civile krav under straffesager. Rådet finder, at mulighederne for en sådan udvidelse er begrænsede, bl.a. fordi politiets og anklagemyndighedens vejledningspligt er blevet udvidet ved en lovændring i 2007. Som konsekvens af

den foreslåede udvidelse af den personkreds, der kan fremsætte civile krav under straffesagen, foreslår Retsplejerådet dog en tilsvarende udvidelse af den personkreds, som kan få fri proces til at forfølge civile krav under straffesagen. Retsplejerådet foreslår endvidere, at muligheden for fri proces udvides fra kun at omfatte advokatbistand til opgørelse af det civile krav til også at omfatte advokatbistand til godtgørelse af grundlaget for det civile krav.

I afsnit 7 overvejer Retsplejerådet mulighederne for at udvide adgangen til at påkende civile krav under straffesagen. I afsnit 7.1 foreslår Retsplejerådet, at retsplejelovens bestemmelse om ensretningsprincippet indsnævres, så kravet om, at spørgsmålet om straf og det civile krav skal afgøres i samme retning, kun fastholdes i den situation, hvor der er uoverensstemmelse mellem det bevistakum, der lægges til grund ved afgørelsen af straffespørgsmålet, og det bevistakum, der kan lægges til grund ved afgørelsen af det civile krav. I modsætning til i dag vil det herefter være muligt at afgøre straffespørgsmålet og det civile krav i hver sin retning, f.eks. hvor strafansvar forudsætter forsæt og erstatningsansvar forudsætter uagtsomhed (culpa).

I afsnit 7.2 overvejer Retsplejerådet mulighederne for at give adgang til påkendelse af det civile krav før og efter straffespørgsmålet. Retsplejerådet finder imidlertid ikke grundlag herfor, da navnlig behandlingen af det civile krav efter, at straffespørgsmålet er afgjort, vil rejse en række juridiske og praktiske spørgsmål, som det vil være uensigtsmæssigt at regulere i retsplejelovens kapitel om adhæsionsprocessen. Som hidtil skal det civile krav derfor afgøres samtidig med straffespørgsmålet.

I afsnit 7.3 foreslår Retsplejerådet, at retten fortsat skal have adgang til at nægte at behandle det civile krav under straffesagen. Retten skal således kunne udskyde kravet, hvis de oplysninger, der foreligger til støtte for kravet, ikke umiddelbart giver grundlag for at fastslå, at kravet er opstået i forbindelse med det strafbare forhold, som straffesagen drejer sig om. Ligeledes skal retten kunne udskyde kravet, hvis de oplysninger, der foreligger til støtte for kravet, ikke giver tiltalte eller retten et tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til kravet. I alle tilfælde skal det dog være en betingelse for, at kravet kan udskydes af straffesagen, at de manglende oplysninger ikke kan fremskaffes hurtigt og ukompliceret.

I afsnit 7.4 foreslår Retsplejerådet, at retten skal overføre civile krav, der nægtes behandlet under straffesagen, til behandling i de rette civilprocessuelle rammer. Efter

forslaget skal retten kun overføre kravet til behandling i civilprocessens former, hvis den forurettede anmoder herom, og de foreliggende oplysninger om kravet giver grundlag for en sådan behandling. Den sidstnævnte betingelse forudsættes normalt at være opfyldt, hvis den særlige blanket vedrørende det civile krav, der er anvendt ved kravets fremsættelse for retten i forbindelse med straffesagen, er korrekt udfyldt. Er betingelserne for at overføre kravet til behandling i civilprocessens former ikke opfyldt, må den forurettede selv anlægge civilt søgsmål om kravet.

I afsnit 8 overvejer Retsplejerådet en række forskellige spørgsmål. I afsnit 8.1 foreslår Retsplejerådet, at det civile krav skal kunne afgøres i tilfælde af tiltaltes udeblivelse. Det gælder dog kun, hvis strafspørgsmålet også fremmes til dom i tiltaltes fravær, blanketten vedrørende det civile krav er forkyndt for tiltalte, og kravet er begrundet i de oplysninger, der er fremkommet under straffesagen.

I afsnit 8.2 foreslår Retsplejerådet, at retten i overensstemmelse med det forhandlingsprincip, der gælder inden for civilprocessen, skal være bundet af den forurettedes påstand vedrørende det civile krav, så den forurettede ikke kan tilkendes mere end påstået.

I afsnit 8.3 foreslår Retsplejerådet, at der i retsplejeloven indsættes hjemmel til at tilkende den forurettede og tiltalte sagsomkostninger, hvis særlige grunde tale for det.

I afsnit 8.4 overvejer Retsplejerådet spørgsmålet om appel og genoptagelse. Retsplejerådet foreslår i den forbindelse at videreføre de gældende regler om anke med visse justeringer, ligesom rådet foreslår at indføre en adgang til at kære afgørelser om behandlingen af civile krav under straffesager. Herudover foreslår Retsplejerådet en udtrykkelig regulering i retsplejeloven af behandlingen af civile krav i forbindelse med genoptagelse af straffesagen.

I afsnit 8.5 overvejer Retsplejerådet spørgsmålet om retsafgift og giver udtryk for den grundlæggende opfattelse, at det ikke bør komme den forurettede til skade, hvis retten vælger at udskyde behandlingen af det civile krav til civilt søgsmål af hensyn til afviklingen af straffesagen. Da behandling af et civilt krav under straffesagen er afgiftsfri for den forurettede, foreslår Retsplejerådet, at den forurettede heller ikke skal betale retsafgift for et civilt søgsmål om et krav, der er udskudt fra straffesagen. Efter forslaget skal afgiftsfriheden dog ikke gælde, hvis udskydelsen kan bebrejdes den forurettede.

de, eller den senere civile sag også omfatter andre krav end det udskudte krav. Som konsekvens heraf foreslår Retsplejerådet en række ændringer af retsafgiftsloven

I afsnit 8.6 overvejer Retsplejerådet to spørgsmål, som Den Danske Dommerforening, Rigsadvokaten og Advokatrådet har peget på med hensyn til forholdet mellem offererstatningsloven og adhæsionsprocessen. I den forbindelse finder Retsplejerådet ikke grundlag for at foreslå en ændring af offererstatningslovens § 11 a, stk. 2, hvorefter Erstatningsnævnet ikke er bundet af rettens afgørelse om erstatningsspørgsmålet, for så vidt skadevolderen under sagen må anses for at have anerkendt kravet eller dets størrelse. Retsplejerådet finder heller ikke grundlag for at udvide adgangen for Erstatningsnævnet til at afgøre erstatningsspørgsmålet, før straffesagen er afgjort.

I forhold til offererstatningsloven peger Retsplejerådet i øvrigt på, at det bør overvejes, om det vil være muligt at udforme den blanket, der foreslås indført til brug for civile kravs indbringelse under straffesagen, så den kan anvendes både under adhæsionsprocessen og som ansøgning i forhold til Erstatningsnævnet.

5. Økonomiske og administrative konsekvenser af Retsplejerådets forslag

Justitsministeriet har anmodet Retsplejerådet om at overveje, om reglerne om behandling af civile krav under straffesager (såkaldt adhæsionsproces) bør gøres mere fleksible med henblik på at lette forurettedes muligheder for at forfølge civilretlige krav mod tiltalte.

Retsplejerådet har på den baggrund gennemgået de gældende regler på området og fundet grundlag for at modernisere adhæsionsprocessen navnlig med henblik på at forbedre den forurettedes stilling. Retsplejerådet foreslår bl.a.

- at ændre betingelserne for at fremsætte civile krav under straffesager, bl.a. således at den kreds af personer, der kan fremsætte krav, udvides, og således at flere typer af krav kan fremsættes,
- at fremgangsmåden for at indbringe civile krav for retten formaliseres, navnlig således at der skal anvendes en særlig blanket i forbindelse med kravenes indbringelse for retten,
- at beføjelserne for forurettedes advokat udvides, så advokaten i retten kan nedlægge påstand, føre bevis, afhøre og procedere vedrørende det civile krav,

- at de forurettede, der har fået beskikket en bistandsadvokat efter reglerne i retsplejelovens kapitel 66 a, får mulighed for at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte,
- at retsplejelovens bestemmelse om ensretningsprincippet indsnævres, så det fremover vil være muligt at afgøre strafspørgsmålet og det civile krav i hver sin retning under straffesagen,
- at betingelserne for at nægte at behandle civile krav under straffesagen skærpes, så der fremover skal mere til for at udskyde civile krav fra straffesagen,
- at regulere adgangen til at afgøre civile krav i tilfælde af tiltaltes udeblivelse, så det udtrykkeligt kommer til at fremgå, at civile krav kan afgøres i tiltaltes fravær,
- at indføre kæreadgang for afgørelser om behandling af civile krav, der er truffet i forbindelse med straffesagen, og
- at regulere behandlingen af civile krav i forbindelse med genoptagelse af straffesagen, så det udtrykkeligt kommer til at fremgå, at civile krav kan behandles i forbindelse med genoptagelse af straffesagen.

Det er Retsplejerådets forventning, at de nævnte forslag samlet vil medføre, at flere civile krav behandles og afgøres under straffesager. Det er også rådets forventning, at forslagene vil medføre, at der i forbindelse med de enkelte straffesager vil kunne gå mere tid med at behandle civile krav. Forslagene må antages at ville kunne medføre merarbejde for politiet, anklagemyndigheden, domstolene, bistandsadvokaterne og forsvarerne. Det er vanskeligt at gøre op præcist, hvor meget merarbejde forslagene vil medføre for de enkelte aktører.

Særligt om bistandsadvokaterne bemærkes dog, at advokaterne i dag normalt kun vil deltage i den del af hovedforhandlingen, hvor forurettede afgiver vidneforklaring. Forslagene om at styrke forurettedes stilling vil betyde, at bistandsadvokaterne vil få flere opgaver og i flere tilfælde også vil have anledning til at være til stede under hele hovedforhandlingen eller en større del af denne. Forslagene vil dermed indebære merudgifter for statskassen, som afholder udgifterne til bistandsadvokaterne.

Behandlingen og afgørelsen af flere civile krav under straffesager kan næppe antages at føre til et mærkbart fald i antallet af civile sager om krav, der er opstået i forbindelse med en forbrydelse. Dette skyldes, at de civile krav, der udskydes fra straffesager, i dag i praksis som hovedregel ikke fører til civilt søgsmål. Som anført i kapitel 4, afsnit

2, kan der være flere årsager hertil. I nogle tilfælde kan forklaringen formentlig være den, at den forurettede gennem en forsikring eller på anden måde – f.eks. efter offererstatningsloven – opnår dækning for sit krav. I andre tilfælde kan forklaringen være den, at den forurettede anser det for udsigtsløst at inddrive et tilgodehavende hos tiltalte og derfor ikke ønsker at bruge tid og penge på at anlægge civilt søgsmål. I en række tilfælde kan forklaringen på, at det civile krav ikke kommer til pådømmelse, imidlertid formentlig være, at den forurettede ikke synes at kunne overskue selv at skulle anlægge sagen.

Antallet af civile sager om krav, der er opstået i forbindelse med en forbrydelse, må også ses i lyset af, at Retsplejerådet foreslår, at retten skal overføre krav, der nægtes behandlet under en straffesag, til behandling i de rette civileprocessuelle rammer, hvis den forurettede anmoder herom. Dette forslag kan medføre flere civile sager om krav, der er udskudt fra en straffesag.

Herudover foreslår Retsplejerådet at afskaffe retsafgiften for 1) civile sager om krav, der er blevet udskudt fra straffesager, 2) fogedforretninger om krav, der fastsat under de i pkt. 1 nævnte sager, 3) bestilling af attester, udskrifter mv. til brug for de i pkt. 1 nævnte sager, 4) bestilling af attester, udskrifter mv. til brug for de i pkt. 2 nævnte fogedforretninger, 5) anke af de under pkt. 1 nævnte sager, 6) anke i civilprocessens former af afgørelser om civile krav, som er truffet under en straffesag, og 7) kæremål vedrørende de i pkt. 1 nævnte sager.

Retsplejerådets forslag vedrørende retsafgift vil indebære et vist provenutab for staten. Provenutabet kan vanskeligt opgøres. Det skyldes, at man ikke særskilt registrerer de civile sager, som handler om krav, der er udskudt fra en straffesag. Det er derfor vanskeligt at skønne over, hvor mange sager, fogedforretninger, attester og kæremål der vil være omfattet af forslagene vedrørende retsafgift.

Justitsministeriets repræsentant har taget forbehold for, at der skal ske en afklaring af omkostningerne ved lovforslaget og finansieringen heraf, før lovforslaget kan fremsættes for Folketinget.

København, oktober 2010

Bjarne Christensen
(formand)

Mai Ahlberg

Karen Dyekjær

Michael Kistrup

Henrik Linde

Christina Toftegaard Nielsen

Gorm Toftegaard Nielsen

Jens Rostock-Jensen

Jens Røn

Eva Smith

Henning Thiesen

Olaf Tingleff

Erik Werlauff

Adam Wolf

Mai-Britt Skjoldan

Kapitel 2

Gældende ret

1. Indledning

Retsplejelovens kapitel 89 indeholder regler om påtale af borgerlige krav under straffesager (såkaldt adhæsionsproces). Herudover indeholder færdselslovens §§ 111-113 og 115 og hundelovens § 10 særlige regler om påtale af borgerlige krav under straffesager om overtrædelse af færdselsloven og hundeloven, ligesom den grønlandske retsplejelov indeholder en særlig grønlandsk adhæsionsproces.

I afsnit 2 beskrives adhæsionsprocessen efter retsplejeloven, mens den særlige adhæsionsproces efter færdselsloven og hundeloven beskrives i afsnit 3. I afsnit 4 beskrives retsplejelovens regler om aktindsigt, mens reglerne om fuldbyrdelse af civile krav, der er påkendt under en straffesag, beskrives i afsnit 5. I afsnit 6 beskrives reglerne om retsafgift, mens reglerne i offererstatningsloven beskrives i afsnit 7. I afsnit 8 beskrives reglerne om hæftelse for børns erstatningsansvar, mens visse spørgsmål i relation til Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6 beskrives i afsnit 9. Endelig beskrives den grønlandske adhæsionsproces i afsnit 10.

2. Adhæsionsprocessen efter retsplejeloven

2.1. Introduktion

Adhæsionsprocessen efter retsplejelovens kapitel 89 giver den forurettede adgang til at påtale et civilt krav mod den tiltalte under en straffesag. Adhæsionsprocessen er et tilbud for den forurettede, som således kan vælge enten at påtale kravet under straffesagen eller at anlægge en civil sag om kravet. Som anført i afsnit 7 er det dog en betingelse for at få erstatning efter offererstatningsloven, at der nedlægges påstand om erstatning under en eventuel straffesag mod skadevolderen, jf. offererstatningslovens § 10, stk. 1. Har den forurettede allerede anlagt en civil sag, kan vedkommende hæve den civile sag og påtale kravet under straffesagen. Omvendt kan den forurettede på ethvert trin indtil straffesagens optagelse til dom tilbagekalde sin begæring om påtale af kravet under straffesagen og anlægge en civil sag om kravet, jf. retsplejelovens § 991, stk. 5.

Når et civilt krav i medfør af adhæsionsprocessen behandles under en straffesag, behandles kravet principielt i straffeprocessens og ikke i civilprocessens former. I praksis anvendes dog mange af civilprocessens regler, i det omfang det ikke strider mod en forsvarlig behandling af spørgsmålet om straf. I det følgende suppleres beskrivelsen af adhæsionsprocessen i retsplejelovens kapitel 89 med en beskrivelse af en række almindelige straffeprocessuelle regler med henblik på at give en mere fuldstændig beskrivelse af det civile kravs behandling under straffesagen.

Det følger af retsplejelovens § 683, at alle spørgsmål om straf, som ikke i medfør af særlig hjemmel i lovgivningen afgøres uden særlig straffesag eller behandles i den borgerlige retsplejes former eller henhører under særlige domstole, behandles efter reglerne i retsplejelovens fjerde bog om strafferetsplejen. Det samme gælder sager om oprejsning i anledning af strafferetlig forfølgning, jf. kapitel 93 a.

Det følger endvidere af retsplejelovens § 684, stk. 1, at de straffeprocessuelle regler i retsplejelovens fjerde bog også finder anvendelse ved behandlingen af sager, hvor det offentlige nedlægger en række andre påstande end påstande om straf. Dette gælder således det offentliges påstande om 1) særlige følger, der til fyldestgørelse for det almenne er fastsat for overtrædelser af love om politikvæsenet, bygningsvæsenet, landbovæsenet, skattevæsenet og lignende love. Dette kunne eksempelvis være det offentliges påstand om, at tiltalte under tvang af fortløbende bøder tilpligtes at lovliggøre forhold, der er i strid med bygge Lovgivingen. Det gælder endvidere det offentliges påstand om 2) ophævelse af en forening; 3) nogen af de i straffelovens kapitel 9 foreskrevne retsfølger af strafbare handlinger eller tilsvarende retsfølger foreskrevne i andre love; 4) fortabelse af rang, titel, orden eller hæderstegn; 5) forbrydelse af arveret og 6) mortifikation eller godtgørelse i henhold til straffelovens § 273, når æresfornærmende sigtelser påtales offentligt.

I det følgende omfatter *straffesager* de sager, der efter retsplejelovens §§ 683 og 684, stk. 1, skal behandles efter de almindelige straffeprocessuelle regler. Ligeledes vil *spørgsmålet om straf* omfatte skyldsspørgsmålet, strafudmålingen og de påstande om andet end straf, der er omfattet af §§ 683 og 684.

2.2. Krav, der kan påtales under sagen

I henhold til retsplejelovens § 685 kan *borgerlige retskrav* på den sigtede, som følger af strafbare handlinger, forfølges i forbindelse med straffesagen, overensstemmende med de i kapitel 89 givne nærmere regler.

I sager, som behandles efter kapitel 80 uden medvirken af domsmænd, kan der tilkendes den forurettede *erstatning* hos tiltalte for den ved forbrydelsen forvoldte skade, når den forurettede har fremsat begæring herom for retten, jf. retsplejelovens § 991, stk. 1. I andre offentlige straffesager påhviler det anklagemyndigheden efter den forurettedes begæring at forfølge *borgerlige krav*, jf. stk. 2.

Under straffesager vedrørende forhold, der giver grundlag for omstødelse af ægteskab efter § 23 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, skal påtalemyndigheden efter anmodning fra ministeren for familie- og forbrugeranliggender eller den, han har bemyndiget til at anlægge sag om omstødelse, nedlægge *påstand om ægteskabets omstødelse*, jf. retsplejelovens § 996 a.

Betegnelserne ”borgerlige retskrav” og ”borgerlige krav” har ikke noget præcist indhold. Retsplejelovens §§ 685 og 991 svarer i vidt omfang til de regler, der blev indført ved retsplejeloven af 1916, og i forarbejderne til de pågældende bestemmelser synes betegnelserne ”borgerlige retskrav”, ”borgerlige krav” og ”erstatningskrav” at blive anvendt med samme indhold.

I retspraksis og den juridiske litteratur er det antaget, at borgerlige krav ud over erstatningskrav omfatter bl.a. vindikationskrav, jf. nærmere nedenfor. På trods af forskellen i ordlyden af § 991, stk. 1 og stk. 2, synes der ikke at være nogen rimelig grund til, at der i sager, hvor der ikke medvirker domsmænd (stk. 1), skulle gælde en anden og snævrere regel end i domsmands- og nævningesager (stk. 2). I den juridiske litteratur er det da også antaget, at det formentlig må være berettiget at fortolke § 991, stk. 1, som omfattende alle ”borgerlige krav”, jf. herved bl.a. Gomard, *Adhæsionsproces*, side 92.

Den trykte retspraksis om borgerlige krav i retsplejelovens § 991 er spredt:

U.2000.1262 V: Påstanden om, at tiltalte skulle ophøre med at brug navnet Løvehjerte, var omfattet af § 991.

U.1980.107/2 H: De særlige regler om tilbagebetaling af sociale ydelser i den daværende bistandslovs §§ 25-27 afskar ikke kommunen fra at indtale et tilbagebetalingskrav under en straffesag om socialt bedrageri.

U.1973.23 H: Krav på betaling af hjemmemarkedsafgift for ulovlig slagting og salg af kyllinger var omfattet af § 991.

U.1970.660/1 V: Politiets udgifter til tvangsvaccination i en sag om overtrædelse af vaccinationspligt var ikke omfattet af § 991. Udgifterne blev ikke pålagt som sagsomkostninger, idet anklagemyndigheden ikke havde påstået udgifterne anset som sagsomkostninger, men derimod havde henstillet, at udgifter blev tilkendt som erstatning i medfør af § 991.

2.3. Forurettede

2.3.1. Begrebet forurettede

Ifølge retsplejelovens kapitel 89 kan den ”forurettede” fremsætte begæring om påtale af borgerlige krav under en straffesag. Udtrykket ”forurettede” anvendes flere andre steder i retsplejeloven i forskellige sammenhænge, f.eks. § 29 a om dørlukning, § 725 om privat påtale og kapitel 66 a om forurettede.

Retsplejeloven indeholder ikke en definition af ”forurettede”. I juridisk litteratur antages det, at udtrykket den ”forurettede” må fortolkes forholdsvis snævert, således at det kun omfatter personer, hvis beskyttelse det pågældende straffebud særligt tager sigte på, jf. Kommenteret Retsplejelov, 8. udg. 2008, bd. III, s. 44.

I langt de fleste tilfælde opstår der ikke i praksis vanskeligheder med afgrænsningen af udtrykket ”forurettede”, idet det af de enkelte bestemmelser i straffeloven typisk fremgår, hvem – om nogen konkret(e) person(er) – der udgør bestemmelsens umiddelbare beskyttelsesobjekt. Den nærmere afgrænsning vil imidlertid kunne falde forskelligt ud, alt efter den sammenhæng hvori udtrykket anvendes.

Med hensyn til adhæsiionsprocessen efter retsplejelovens kapitel 89 kommer sondringen mellem den ”umiddelbart” forurettede, der kan få sit krav påkendt under straffesagen, og andre berørte personer, der ikke kan få deres krav påkendt under straffesagen, bl.a. frem ved tyveri. Ifølge praksis kan ejeren få sit krav mod tyven påkendt under straffesagen. Derimod kan den tredjemand, der i god tro har købt den stjalne genstand

af tyven og efterfølgende tilbageleveret den til ejeren pga. vindikation, ikke få påkendt sit erstatningskrav mod tyven, jf. bl.a. Kommenteret Retsplejelov, 8. udg., 2008, bd. III, s. 504 og de der citerede domme. Retstilstanden må ses i lyset af, at det bedrageri, der begås af tyven ved salget til tredjemand, efter strafferetlige regler absorberes af tyveriet.

I praksis er det dog antaget, at også andre end den ”umiddelbart” forurettede efter omstændighederne kan få sit krav påkendt efter adhæsiionsprocessen i retsplejelovens kapitel 89. I en afgørelse, der er refereret i Fuldmægtigen 1964.140, blev det i en sag om afbetalingsunderslæb - der i dag ikke er strafbart, jf. straffelovens § 278, stk. 2, omend der efter omstændighederne kan være tale om bedrageri - accepteret, at den person, der i god tro køber genstanden af tiltalte og fra hvem den kan vindiceres, kan få sit erstatningskrav påkendt under sagen, selv om den pågældende ikke er umiddelbart forurettet ved det strafbare forhold.

Under en straffesag om brugstyveri kan ejeren kræve erstatning for skade forvoldt på køretøjet, selvom tiltalte ikke bærer skylden for færdselsuheldet, blot skaden er en følge af brugstyveriet, jf. den i U 1965.192 referede byretsdom. Derimod kan en biludlejer ikke få sit erstatningskrav i anledning af en skade, der er forvoldt ved lejerens spirituskørsel, påkendt under straffesagen, jf. VLT 1956.224.

Også afledte krav, f.eks. fra et forsikringsselskab, der har udbetalt en forsikringssum til en skadelidt ejer, eller fra en sygekasse eller arbejdsgiver, kan behandles efter adhæsiionsprocessens regler. Derimod kan et forsikringsselskabs regreskrav mod den tiltalte skadevolder ikke behandles under straffesagen, medmindre der er særlig hjemmel hertil.

I praksis afgøres det indbyrdes regresspørgsmål mellem flere skadevoldere undertiden under straffesagen mod dem. Dette bør formentlig kun ske, hvis de alle er tiltalt under sagen eller kan varetage deres interesse som erstatningsparter, og de er enige om at ønske regresspørgsmålet påkendt, jf. Kommenteret Retsplejelov, 8. udg., 2008, bind III, s. 505.

Gør flere personer krav på den samme ting, og må de hver for sig, hvis deres fremstilling lægges til grund, anses som forurettede ved forbrydelsen, må de alle have adgang

til at fremsætte deres krav. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvor der er tvivl om, hvem af flere bestjålne personer en genstand hidrører fra.

Afgrænsningen af ”forurettede” giver navnlig anledning til tvivl ved straffebestemmelser, der tilsigter at beskytte samfundsinteresser eller en videre, ubestemt kreds af personer. Dette er tilfældet for en række bestemmelser i både straffeloven, herunder f.eks. bestemmelserne i kapitel 12 om forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed og kapitel 20 om almenfarlige forbrydelser, og særlovgivningen, herunder konkurrencelovgivningen og miljølovgivningen.

Den vanskelige afgrænsning af ”forurettede” kommer bl.a. til udtryk ved, at retsplejelovens § 996 a efter forslag fra Retsplejerådet blev indsat ved lov nr. 260 af 4. juni 1969, da det blev anset for tvivlsomt, om det offentlige i forhold til § 23 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, der giver hjemmel til omstødelse i tilfælde af bigami eller ægteskab mellem nært beslægtede, kunne anses for at være ”forurettede”, jf. FT 1968-69, Tillæg A, sp. 2988.

Der foreligger kun i ringe omfang trykt retspraksis til belysning af afgrænsningen af ”forurettede” ved straffebestemmelser, der tilsigter at beskytte samfundsinteresser eller en videre, ubestemt kreds af personer. Dog kan følgende dom nævnes:

U.2005.1259 H: Der var hjemmel i § 991 til under en straffesag mod T for bl.a. falske anmeldelser at behandle det offentlige krav mod T som følge af, at de falske anmeldelser havde ført til erstatning efter retsplejelovens kapitel 93 a (erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning) til personer, der var blevet uberettiget varetægtsfængslet, og afholdelse af salærer til beskikkede forsvarer.

Det lader sig næppe gøre at afgrænse ”forurettede” efter adhæsionsprocessen i retsplejelovens kapitel 89 mere præcist. Generelt peger meget i retning af, at ”forurettede” afgrænses bredere i retsplejelovens kapitel 89 end i de andre sammenhænge i retsplejeloven, hvor betegnelsen ”forurettede” anvendes. Som det fremgår, indebærer dette dog ikke, at enhver, der har et krav mod tiltalte i anledning af det forhold, der er rejst tiltale for, har adgang til at fremsætte sit krav mod tiltalte.

2.3.2. Forurettedes status i straffesagen

Straffesagen udgør en partsproces med anklagemyndigheden som den ene part og tiltalte som den anden. Forurettede er ikke tillagt partsstatus, men er derimod omfattet af andre regler, navnlig reglerne om vidner.

Retsplejeloven tillægger den forurettede en række beføjelser under straffesagen, som ikke tilkommer vidner i øvrigt. Som der er nærmere redegjort for i det følgende kommer dette bl.a. til udtryk ved

- at forurettede har krav på eller ret til at blive *underrettet* om tiltalerejsning, tidspunktet for hovedforhandling, afgørelsen om det borgerlige krav, anke og om en sags genoptagelse, jf. retsplejelovens § 219 a, stk. 7, og § 741 f,
- at forurettede har adgang til at få beskikket en *bistandsadvokat* efter kapitel 66 a,
- at forurettede kan fremsætte begæring om *påtale af borgerlige krav* under straffesagen, jf. § 991, stk. 1 og 2,
- at forurettede kan *tilbagekalde* sin begæring om påtale af borgerlige krav, jf. § 991, stk. 5,
- at rettens afgørelse vedrørende det borgerlige krav har materiel *retskraft* for den forurettede,
- at den forurettede kan *anke* rettens afgørelse vedrørende det borgerlige krav, jf. §§ 995 og 996, og
- at den forurettede har adgang til *fri proces* og dermed advokatbistand efter § 995 a.

Den forurettede kan som nævnt vælge, om kravet mod tiltalte skal gøres gældende under straffesagen eller under en civil sag. Under en civil sag vil den forurettede have partsstatus (som sagsøger), og til sammenligning kan det derfor fremhæves, at partens væsentligste beføjelser i en almindelig civil sag bl.a. er:

- at parten kan nedlægge påstande, fremsætte anbringender og procedere,
- at parten kan føre *bevis* ved selv at afgive forklaring, ved at afhøre vidner, ved at fremlægge dokumenter og ved syn og skøn, jf. retsplejelovens §§ 183, 200, 302, 303, 352, 353, 355 og 365,
- at parten – i modsætning til vidner – ikke har en egentlig pligt til at afgive forklaring for retten, jf. retsplejelovens § 168. En partsforklaring kan således ikke som en vidneforklaring fremtvinges ved sanktioner, men retten kan ved bevis-

bedømmelsen tillægge partens undladelse af at udtale sig virkning til fordel for modparten (processuel skadevirkning), jf. retsplejelovens § 344, stk. 2,

- at parten har ret til at være til stede under hele retsmødet, mens et vidne som udgangspunkt ikke må påhøre forklaringer af andre vidner, syns- og skøns-mænd eller parter, jf. retsplejelovens § 182.
- at parten kan anke dommen, jf. retsplejelovens § 368. Kære kan derimod iværk-sættes af enhver, for hvem kendelsen eller beslutningen indeholder en afgørel-se, jf. § 393, stk. 1.
- at det som udgangspunkt kun er parter, der kan tillægges eller pålægges sags-omkostninger, jf. retsplejelovens kapitel 30, og
- at domme kun har materiel retskraft for parterne og deres successorer. Konstitu-tive domme har dog virkning for alle.

Når man ser på adhæsionsprocessen efter retsplejelovens kapitel 89 træder forurettedes manglende partsstatus således navnlig frem ved, 1) at forurettede har pligt til at afgive forklaring, 2) forurettede ikke har ret til at være til stede under hele retsmødet, og 3) at der ikke er hjemmel til at til- eller pålægge forurettede sagsomkostninger.

Spørgsmålet om forurettedes status i straffesagen for så vidt angår det civile krav er behandlet i forarbejderne til retsplejeloven af 1916. Adhæsionsprocessen i kapitel 89 i retsplejeloven af 1916 svarer således i al væsentlighed til Kapitel 32 i det udkast til lov om strafferetsplejen, som den tredje Proceskommission udarbejdede i 1899. I be-mærkningerne til kapitel 32 anførte Proceskommissionen, jf. FT 1900-01, Tillæg A, sp. 3145, følgende:

”Nærværende Kapitel adskiller sig paa væsentlige Punkter fra det tidligere forslags 7de Afsnit Kapitel III, hvad der navnlig staar i Forbindelse med, at man har ment at burde blive stående ved den nugældende Regel, hvorefter det offentlige paa Begæring varetager den forurettedes Erstatningskrav, hvor saadant kan ske uden større Ulempe eller Vidtløftiggørelse for Behandlingen af selv det strafferetlige Spørgsmål, medens det tid-ligere Forslag overlod til den forurettede selv at indtræde som Part med særlige Partsret-tigheder for at gøre saadant Krav gældende.

Man har nemlig ikke kunnet se rettere, end at en saadan Optræden af den forurettede som Part kan virke forstyrrende og besværlig, at det i de fleste Tilfælde netop vil være det letteste for den forurettede selv at kunne overlade til det offentlige at varetage hans Erstatningskrav, samt at den forurettede endelig, hvis hans Krav ikke egner sig til en saadan accessorisk Behandling, opnaar alt, hvad han med Rimelighed kan forlange, der-igennem, at der forbeholdes ham fuld Frihed til at gøre det gældende ad civilprocessuel Vej.”

Det principielle spørgsmål om, hvorvidt forurettede bør have partsstatus i selve straffesagen, er senest blevet overvejet indgående og afvist af Strafferetsplejerådet i betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager, s. 70 ff. For så vidt angår Strafferetsplejeudvalgets nærmere overvejelser henvises til afsnit 4. 1 i kapitel 4. I det lovforslag, der blev til lov nr. 517 af 6. juni 2007 (forbedring af retsstillingen for ofre for forbrydelser), har Justitsministeriet tilkendegivet, at ministeriet er enig i Strafferetsplejeudvalgets synspunkter.

2.4 Fremsættelse af kravet over for retten mv.

2.4.1 Fremsættelsen af kravet over for retten

Ifølge retsplejelovens § 991 er det forurettede selv, der kan fremsætte sit erstatningskrav direkte over for retten i sager, hvor der ikke medvirker domsmænd (stk. 1). I domsmands- og nævningsager (stk. 2) påhviler det derimod anklagemyndigheden efter den forurettedes begæring at fremsætte borgerlige krav på den forurettedes vegne.

Forskellen på, hvem der kan fremsætte kravet over for retten, skyldes frygten for, at den forurettedes aktive optræden under sagen vil kunne virke forstyrrende og på uheldig måde vil komplicere de straffesager, der behandles med lægdommere. I praksis er der dog i dag ikke den store forskel på den forurettedes stilling i de to grupper af sager. Det sker således ofte, at anklagemyndigheden i sager, der behandles uden domsmænd (stk. 1), fremsætter erstatningskrav på forurettedes vegne, ligesom det i hvert fald i domsmandssager (stk. 2) ofte accepteres, at forurettede fremsætter sit krav direkte over for retten, jf. Kommenteret Retsplejelov, 8. udg. 2008, bind III, s. 503.

2.4.2 Anklagemyndighedens adgang til at afvise at forfølge kravet

Ifølge retsplejelovens § 991, stk. 2, påhviler det anklagemyndigheden efter den forurettedes begæring at forfølge borgerlige krav, såfremt dette kan ske uden væsentlig ulempe. Det følger heraf, at anklagemyndigheden kan afvise at forfølge kravet under straffesagen.

2.5 Politiets og anklagemyndighedens vejlednings- og informationsforpligtelse mv.

Politiet og anklagemyndigheden vejleder i fornødent omfang den forurettede eller, hvis den forurettede er afdød, den forurettedes nære pårørende om vedkommendes retsstilling og om straffesagens forventede forløb. Politiet og anklagemyndigheden informerer endvidere vedkommende om straffesagens gang, jf. retspleje-

lovens § 741 e, stk. 1. Bestemmelsen blev efter Strafferetsplejeudvalgets forslag indsat ved lov nr. 517 af 6. juni 2007 (forbedring af retsstillingen for ofre for forbrydelser). Der er fastsat nærmere regler om vejlednings- og informationspligten i bekendtgørelse nr. 1108 af 21. september 2007 om politiets og anklagemyndighedens pligt til at vejlede og orientere forurettede i straffesager og til at udpege en kontaktperson for forurettede.

Det fremgår heraf, at politiet eller anklagemyndigheden i tilknytning til anmeldelse af en lovovertrædelse eller umiddelbart herefter skal vejlede den forurettede om bl.a. adgangen til at få påkendt borgerlige krav under straffesagen. Vejledning kan gives ved udlevering til forurettede af skriftligt materiale herom, jf. bekendtgørelsens § 1, stk. 1, nr. 2, og stk. 2.

Herudover uddyber bekendtgørelsens § 2 politiets og anklagemyndighedens pligt til at orientere forurettede om straffesagens videre forløb, mens § 4 uddyber vejlednings- og orienteringspligten i forhold til efterladte. Det følger af § 4, at efterladte også skal vejledes om mulighederne for at påtale borgerlige krav under straffesagen.

Det fremgår således af retsplejeloven og den nævnte bekendtgørelse, at politiet og anklagemyndigheden *af egen drift* har pligt til at vejlede forurettede og efterladte om adgangen til at forfølge borgerlige krav efter adhæsionsprocessen. Det fremgår dog af forarbejderne til kapitel 66 a, at udtrykket ”forurettede” kun omfatter de personer, som umiddelbart er beskyttet af de pågældende straffebud.

Politiet og anklagemyndigheden er herudover underlagt de samme almindelige forvaltningsretlige regler og principper om vejledningspligt mv. som andre forvaltningsmyndigheder. Det følger heraf, at offentlige myndigheder i fornødent omfang skal yde vejledning og bistand til personer, der retter henvendelse inden for myndighedens område. Dette gælder således også, når forsikringsselskaber og andre tredjemænd, der ikke er umiddelbart beskyttet af de pågældende straffebud, retter henvendelse til politiet.

Som det fremgår af afsnit 2.6.1 nedenfor, påhviler det bistandsadvokaten at vejlede og rådgive den forurettede om dennes retsstilling mv., herunder om mulighederne for at forfølge et borgerligt krav efter adhæsionsprocessen. Hvis der ikke beskikkes en bistandsadvokat for den forurettede, vil det være op til politiet og anklagemyndigheden at vejlede og holde den forurettede orienteret om sagen.

Der er herudover vedtaget en række ordninger, som skal sikre at forurettede i visse sagskategorier får den fornødne vejledning og løbende information om straffesagens forløb. I den forbindelse kan bl.a. nævnes den såkaldte *kontaktpersonordning*, jf. § 4 i ovennævnte bekendtgørelse nr. 1108 af 21. september 2007, og *offerrådgivningerne*, som blev etableret i forbindelse med Folketingets vedtagelse af lov nr. 349 af 23. maj 1997.

2.6 Adgangen for forurettede til at få beskikket en bistandsadvokat

2.6.1 Beskikkelse af advokat efter kapitel 66 a

Retsplejelovens kapitel 66 a indeholder regler om beskikkelse af en bistandsadvokat for forurettede. Retsplejeloven indeholder ikke nærmere regler om bistandsadvokatens opgaver, men af forarbejderne til kapitel 66 a fremgår det, at formålet med en beskikkelse af en advokat er at styrke ofrets stilling under sagen. Det forudsættes, at advokaten yder bl.a. støtte til den forurettede under afhøringen hos politiet og i retten samt bistand ved afgørelsen af eventuelle erstatningskrav, jf. FT 1979-80, tillæg A, sp. 466.

Som udgangspunkt vedrører reglerne om beskikkelse af en bistandsadvokat efter retsplejelovens kapitel 66 a kun nogle nærmere opregnede lovovertrædelser, jf. § 741 a, stk. 1-3. Når særlige omstændigheder taler for det, kan retten efter anmodning beskikke en advokat for forurettede, selvom lovovertrædelserne ikke er omfattet af stk. 1, jf. § 741 a, stk. 4. Stk. 4 blev indsat ved lov nr. 517 af 6. juni 2007 (forbedring af retsstillingen for ofre for forbrydelser). I forarbejderne til bestemmelsen antages det, at bestemmelsen vil få et meget begrænset anvendelsesområde ved siden af retsplejelovens § 995 a, stk. 1.

Er den forurettede afgået ved døden som følge af forbrydelsen, kan retten efter anmodning beskikke en advokat for den forurettedes nære pårørende, når særlige hensyn taler for det og betingelserne efter stk. 1, 2 eller 4 er opfyldt, jf. § 741 a, stk. 5. Stk. 5 blev ligeledes indsat ved lovændringen i 2007 og i forarbejderne til bestemmelsen er det forudsat, at bestemmelsen vil få et meget begrænset anvendelsesområde ved siden af retsplejelovens § 995 a, stk. 2.

I forarbejderne til kapitel 66 a er det endvidere forudsat, at den forurettede kan anmode om at få beskikket en bistandsadvokat på et hvilket som helst tidspunkt under straffe-

sagen, det vil sige også før tiltale rejses. Den pågældende kan også vælge selv at antage en advokat, der i så fald honoreres af den forurettede.

2.6.2 Beskikkelse af advokat efter retsplejelovens § 995 a

Retten kan i medfør af retsplejelovens § 995 a, stk. 1, give fri proces til en forurettet, når det skønnes nødvendigt med advokatbistand ved opgørelsen af et erstatningskrav, og den forurettede opfylder betingelserne i § 325 om fri proces. Bestemmelsen indeholder ikke begrænsninger med hensyn til de former for kriminalitet, der kan begrunde beskikkelse af en advokat, men forudsætter, at erstatningskravets art og omfang taler herfor.

Når omstændighederne taler for det, kan retten i sager, hvor en person er afgået ved døden som følge af en forbrydelse, beskikke en advokat for de pårørende til at bistå med opgørelsen af erstatningskrav, jf. § 995 a, stk. 2.

Som nævnt ovenfor er det i forarbejderne til kapitel 66 a forudsat, at den forurettede kan anmode om at få beskikket en bistandsadvokat på et hvilket som helst tidspunkt under straffesagen, det vil sige også før tiltale rejses. I kendelsen gengivet i U.2006.380 Ø fandt landsretten, at der ikke for tiden, hvor tiltalespørgsmålet ikke var afgjort, burde beskikkes advokat efter § 995 a, stk. 1.

2.7 Tiltalte

Retsplejelovens § 991 omhandler kun krav mod tiltalte. I adhæsionsprocessen efter retsplejelovens regler kan der således ikke tages stilling til borgerlige krav mod andre end tiltalte, f.eks. et ansvarsforsikringsselskab. Tiltalte er som tidligere nævnt part i straffesagen og har dermed samtlige partsbeføjelser.

2.8 Adgangen for sigtede/tiltalte til at få beskikket en forsvarer

Ifølge retsplejelovens § 730 er den, der er sigtet for en forbrydelse, berettiget til at vælge en forsvarer efter nærmere angivne regler. Herudover følger det af retsplejelovens §§ 731-732, at den sigtede skal have eller kan få beskikket en forsvarer.

Retsplejeloven indeholder ingen udtrykkelig definition af forsvarerens opgave, og retsplejelovens regler om forsvarerens beføjelser, rettigheder og pligter angår navnlig forsvarerens varetagelse af sigtedes tarv i relation til skyldsspørgsmålet og strafudmålingen. I retsplejelovens § 740 er det forudsat, at forsvareren skal foretage de handlinger, som han anser for nødvendige eller hensigtsmæssige til varetagelse af sigtedes

tarv. Det må antages også at gælde i relation til eventuelle borgerlige krav, som påtales under straffesagen.

2.9 Der skal være rejst tiltale i sagen

Adgangen til at få et erstatningskrav pådømt forudsætter, at der er rejst tiltale, og at straffesagen gennemføres til dom. Det indebærer også, at erstatningskrav ud over påtalebeløbet ikke kan afgøres under straffesagen, jf. U 2007.1450 Ø.

Frafaldes tiltale eller afgøres sagen med et bødeforelæg efter retsplejelovens § 832 kan et civilt krav ikke påkendes under straffesagen. Afgøres straffesagen med en indenretlig advarsel, jf. § 900, eller en bødevedtagelse, jf. § 899, kan det civile krav formentlig heller ikke behandles efter adhæsionsprocessens regler, jf. herved U 1958.998 V og U 1962.764 V.

At et krav formentlig ikke kan behandles efter adhæsionsprocessens regler, når sagen afgøres med en indenretlig advarsel eller en bødevedtagelse, udelukker ikke, at parterne kan indgå forlig om kravet, og at et sådant forlig eventuelt føres til retsbogen som retsforlig.

Hvis der i en tilståelsessag, jf. § 831, sker en begrænsning i tiltalen, f.eks. ved at værdien af gods, der er ødelagt ved hærværk, nedsættes, sker der i praksis en tilsvarende regulering af det erstatningskrav, som den forurettede kan fremsætte under straffesagen.

2.10 Tiltale og forberedelse af hovedforhandling i 1. instans

2.10.1 Anklageskriftet

Anklagemyndigheden rejser tiltale ved et anklageskrift, jf. retsplejelovens § 834, stk. 1. Herudover kan anklagemyndigheden i straffesager, hvor der ikke medvirker lægdommere, med rettens tilladelse rejse tiltale mundtligt til retsbogen, jf. § 895, stk. 1.

Kravene til anklageskriftets indhold er fastsat i § 834. Bestemmelsen indeholder ingen regler om borgerlige krav, der påtales under straffesagen. I dommen gengivet i U.1997.509/1 Ø er det dog oplyst, at det borgerlige krav i overensstemmelse med sædvanlig praksis var angivet i anklageskriftet.

Anklagemyndigheden indleverer anklageskriftet til retten. Ved indleveringen er straffesagen indledt ved retten.

2.10.2 Adgangen til at ændre anklageskriftet

Inden hovedforhandlingen kan anklagemyndigheden berigtige angivelser i anklageskriftet eller udvide tiltalen til andre strafbare forhold end de forhold, der er nævnt i anklageskriftet. Berigtigelser og udvidelser sker ved indlevering og forkyndelse af yderligere eller nyt anklageskrift, jf. § 836, stk. 1.

Under hovedforhandlingen kan anklagemyndigheden med rettens samtykke udvide tiltalen til andre strafbare forhold end det forhold, der er nævnt i anklageskriftet, hvis tiltalte samtykker, eller hvis det forhold, der er spørgsmål om at inddrage, er begået under selve hovedforhandlingen. Udvidelsen sker efter rettens bestemmelse ved tilføjeelse på anklageskriftet eller tilførsel i retsbogen. Det samme gælder om berigtigelser, som anklagemyndigheden under hovedforhandlingen foretager i anklageskriftet, jf. § 836, stk. 2.

Hvis tiltalte ikke samtykker i udvidelser af tiltalen, må anklagemyndigheden om muligt rejse ny sag mod tiltalte, jf. § 836, stk. 3. Det kan dog være udelukket, hvis der foreligger en bindende påtalebegrænsning.

2.10.3 Bevisfortegnelse

Samtidig med indleveringen af anklageskriftet eller snarest muligt derefter skal anklagemyndigheden til retten indlevere en fortegnelse over de beviser, som anklagemyndigheden ønsker at føre, jf. § 837, stk. 1, nr. 3. § 837 indeholder ingen regler om borgerlige krav, men det fremgår af § 991, stk. 3, at særlige beviser vedrørende borgerlige krav i en nævningsag skal angives i bevisfortegnelsen.

Anklagemyndigheden skal uden ophold sende forsvareren en kopi af bevisfortegnelsen, jf. § 838, stk. 1. Inden udløbet af den frist, som anklagemyndigheden har anført på anklageskriftet, skal forsvareren til retten og til anklagemyndigheden indlevere dokumenter og andre synlige bevismidler, som forsvareren agter at anvende, og en fortegnelse over de beviser, som forsvareren agter at føre, jf. § 839, stk. 1.

Ønsker nogen af parterne at gøre brug af andre beviser end dem, der er anført i vedkommende parts bevisfortegnelse, eller vil parten frafalde at føre nogen af disse, eller ønsker parten et bevis optaget på anden måde end anført i bevisfortegnelsen, skal parten snarest muligt skriftligt meddele dette til retten og til modparten. Reglerne i §§ 837-841 finder tilsvarende anvendelse, jf. § 842.

2.10.4 Underretning

2.10.4.1 Underretning af tiltalte

2.10.4.1.1 Underretning om tiltalerejsning

Som nævnt indledes straffesagen ved retten, når anklagemyndigheden indleverer anklageskriftet til retten. Anklagemyndigheden sender uden ophold kopi af anklageskriftet til forsvareren, jf. retsplejelovens § 835, stk. 1. Anklagemyndigheden forkynder endvidere en kopi af anklageskriftet for tiltalte, eventuelt i forbindelse med forkyndelse af indkaldelse. Sker forkyndelse for tiltalte ikke straks efter indledning af sagen, skal anklagemyndigheden sende en kopi af anklageskriftet til tiltalte i anbefalet brev, jf. § 835, stk. 2.

2.10.4.1.2 Underretning om retsmøder

Retten underretter anklagemyndigheden om tidspunktet for hovedforhandlingen. Underretningen til tiltalte kan gives gennem anklagemyndigheden i forbindelse med forkyndelse af indkaldelse, jf. § 844, stk. 1.

Anklagemyndigheden sørger for, at en indkaldelse med oplysning om tid og sted for hovedforhandlingen forkyndes for tiltalte med mindst 4 dages varsel. Retten kan dog fastsætte et kortere varsel, jf. § 844, stk. 2.

2.10.4.2 Underretning af forurettede

2.10.4.2.1 Underretning om tiltalerejsning

Anklagemyndigheden underretter den forurettede om den rejste tiltale eller en anmodning om retsmøde om behandling af sagen som tilståelsessag. Er den forurettede afgået ved døden, underrettes den forurettedes nære pårørende, jf. § 741 f, stk. 1.

Retsplejelovens § 741 f, stk. 1, blev indsat ved lov nr. 517 af 6. juni 2007 (forbedring af retsstillingen for ofre for forbrydelser). I forarbejderne er det forudsat, at underretning kan ske ved at sende en kopi af anklageskriftet til den forurettede eller ved i overensstemmelse med daværende praksis at sende et standardbrev indeholdende oplysninger om den rejste tiltale eller retsmødeanmodning samtidig med, at sagen sendes til retten.

2.10.4.2.2 Underretning om retsmøder

Hvis den forurettede skal afgive forklaring som vidne, følger det af retsplejelovens § 175 om vidneindkaldelse og forkyndelse heraf, at den forurettede underrettes om tidspunktet for det retsmøde, hvor vidneforklaringen skal afgives.

Hvis den forurettede har fået en bistandsadvokat beskikket efter kapitel 66 a, skal retsmøder, hvor forurettede skal afhøres, berammes så vidt mulig efter aftale med advokaten. Advokaten skal endvidere underrettes om andre retsmøder, herunder retsmøder efter § 831 (tilståelsessager), jf. § 741 c, stk. 1, 4. og 5. pkt.

Herudover underretter anklagemyndigheden den forurettede om tidspunktet for hovedforhandlingen eller et retsmøde med henblik på behandling af sagen som en tilståelsessag, hvis den forurettede har anmodet om det. Er den forurettede afgået ved døden, underrettes den forurettedes nære pårørende, hvis vedkommende har anmodet om det. Underretning kan undlades, hvis den forurettede eller den nære pårørende skal møde som vidne eller har fået en advokat beskikket efter kapitel 66 a, jf. retsplejelovens § 741 f, stk. 2.

§ 741 f, stk. 2, blev indsat ved lovændringen i 2007. Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen, at forurettede allerede efter dagældende praksis underrettes om retsmøder, hvor forurettedes erstatningskrav kan fremsættes og påkendes. Det fremgår endvidere af forarbejderne til § 741 f, stk. 2, at bestemmelsen fastslår, at forurettede – uden for de tilfælde, hvor forurettede allerede efter dagældende praksis underrettes – efter anmodning skal underrettes om tidspunktet for hovedforhandlingen eller et retsmøde med henblik på behandling af sagen som en tilståelsessag.

Ifølge retsplejelovens § 991, stk. 1, skal forurettede gives lejlighed til fremsætte erstatningskrav i sager, som behandles efter kapitel 80 uden medvirken af domsmænd. Som nævnt sker det normalt ved tilsendelse af underretning om første møde i sagen med opfordring til at give møde med dokumentation for kravet, jf. Kommenteret Retsplejelov, 8. udg. 2008, bind III, s. 503.

Det følger heraf, at forurettede skal underrettes om retsmøder, hvor forurettedes borgerlige krav kan fremsættes og påkendes, uanset om forurettede har fremsat anmodning herom eller ej. Og uanset om forurettede skal vidne eller ej.

2.11 Kravets behandling i retten

2.11.1 Forurettedes processuelle retsstilling i retten

Forurettedes adgang til at være til stede, til at føre bevis og stille spørgsmål mv. samt til at procedere i retten hænger i meget høj grad sammen med forurettedes status i sagen. Forurettede er som nævnt tidligere ikke part i straffesagen, der som hovedregel føres af anklagemyndigheden på ofrets og samfundets vegne på grundlag af objektive og saglige principper. Som udgangspunkt er det også anklagemyndigheden, der fremsætter det civile krav for retten, jf. afsnit 2.4.1. Den forurettede har således ikke alle de almindelige partsbeføjelser, men vil ofte være omfattet af reglerne om vidner.

Det antages, at forurettede har adgang til at være til stede i retten, medmindre særlige hensyn er til hinder herfor, jf. Kommenteret Retsplejelov, 8. udg. 2008, bind III, s. 501. Ifølge retsplejelovens § 182 må forurettede som vidne ikke påhøre forklaringer af andre vidner, syns- og skøns mænd eller parter, medmindre retten bestemmer andet. I praksis har forurettede normalt adgang til at blive i retten, når den pågældende har afgivet forklaring, hvilket typisk sker som det første vidne. Forurettede vil under alle omstændigheder kunne være til stede under proceduren.

Den forurettede har ikke adgang til føre bevis om selve skyldsspørgsmålet eller strafudmålingen. Hvis den forurettede har materiale, som denne ønsker fremlagt i retten som bevis, må den forurettede normalt rette henvendelse til anklagemyndigheden og anmode om, at beviset indgår i bevisførelsen. Det er herefter anklagemyndigheden, der vurderer, om den forurettedes bevismateriale skal anvendes, og den forurettede vil ikke på samme måde som sigtede kunne indbringe spørgsmålet for retten i medfør af retsplejelovens § 746.

Retsplejelovens § 991, stk. 3, forudsætter, at der kan ske særskilt bevisførelse for borgerlige krav i nævningsager, og det samme gælder i andre offentlige sager. Uagtet det som udgangspunkt er anklagemyndigheden, der varetager bevisførelsen også for det borgerlige krav, så tillades det i praksis, at forurettede selv kan føre særskilt dokumentbevis for kravet. Ofte vil forurettede således fremlægge kvitteringer o.lign. for genstande, som er blevet beskadiget i forbindelse med forbrydelsen. For så vidt angår sager, der behandles uden medvirken af domsmænd, harmonerer dette også med § 991, stk. 1, hvorefter forurettede skal gives lejlighed til at fremsætte erstatningskrav, hvis sagen efter sin beskaffenhed giver anledning hertil.

Forurettede har ikke adgang til at stille spørgsmål til tiltalte eller vidner. Dette gælder både vedrørende skyldsspørgsmålet, strafudmålingen og et eventuelt erstatningsspørgsmål, jf. betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager side 37.

Forurettede kan heller ikke procedere sagen for så vidt angår skyldsspørgsmålet eller strafudmålingen, jf. betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager side 37. Uagtet det som udgangspunkt er anklagemyndigheden, der procederer også for det borgerlige krav, så tillades det normalt i praksis, at forurettede selv kan knytte bemærkninger til kravet. For så vidt angår sager, der behandles uden medvirken af domsmænd, harmonerer dette også med § 991, stk. 1, hvorefter forurettede skal gives lejlighed til at fremsætte erstatningskrav, hvis sagen efter sin beskaffenhed giver anledning hertil.

2.11.2 Bistandsadvokatens processuelle retsstilling i retten

Bistandsadvokaten har efter ordlyden af retsplejelovens § 741 c, stk. 1, adgang til at stille yderligere spørgsmål til forurettede. Bistandsadvokaten har efter samme bestemmelse også ret til at gøre indsigelser mod en bevisførelse i strid med § 185, stk. 2.

Herudover er bistandsadvokatens processuelle stilling i retten, herunder advokatens stilling i forbindelse med afhøringer af forurettede, andre vidner og sigtede, ikke nærmere reguleret i § 741 c. Af forarbejderne til § 741 c, jf. FT 1979-80, tillæg A, sp. 470, fremgår det, at det i vidt omfang vil være overladt til domstolene at fastlægge advokatens beføjelser i forbindelse med den almindelig retsledelse. Det gælder bl.a. med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt og på hvilken måde advokaten kan stille spørgsmål til andre end forurettede, dvs. til sigtede og eventuelle vidner.

Det fremhæves dog i forarbejderne, at forurettedes advokat ikke bør kunne virke som en ekstra anklager i sagen. Advokaten bør derfor ikke have adgang til at procedere med hensyn til skyldsspørgsmålet og strafudmålingen. Derimod har bistandsadvokaten adgang til at procedere spørgsmålet om en eventuel erstatning og godtgørelse for tort, jf. FT 1979-1980, tillæg A, sp. 471. Uanset om grundlaget for skyldsspørgsmålet og erstatningskravet er sammenfaldende og bistandsadvokaten som udgangspunkt kun skal procedere vedrørende opgørelsen af erstatningskravet, så tillades det normalt i praksis, at bistandsadvokaten knytter bemærkninger til grundlaget for erstatningskravet og dermed berører skyldsspørgsmålet.

Tilrettelæggelsen af bevisførelsen vedrørende skyldsspørgsmålet forestås af anklageren og forsvareren. Bistandsadvokaten har derimod fri adgang til at foreslå bevisførelse med hensyn til erstatningskravet, og i tilfælde af uenighed herom kan spørgsmålet forelægges for retten, jf. betænkning nr. 1485/2006 side 39.

2.11.3 Tiltaltes og forsvarerens processuelle retsstilling i retten

Som nævnt er tiltalte part i straffesagen og har dermed alle partsbeføjelser. Således har tiltalte og forsvareren som udgangspunkt ret og pligt til at være til stede i retten, jf. retsplejelovens §§ 852 og 853, adgang til at føre bevis, herunder ved at stille spørgsmål til vidner, jf. §§ 863, 865 og 866, og adgang til at procedere, jf. § 877. Dette gælder både med hensyn til skyldsspørgsmålet, strafudmålingen og et eventuelt civilt krav.

2.12 Påkendelsen af kravet

2.12.1 Udskydelse af kravet til civilt søgsmål

Efter retsplejelovens § 991, stk. 4, kan retten på ethvert trin nægte et borgerligt kravs forfølgning under straffesagen, når den finder, at dets behandling under straffesagen ikke kan ske uden væsentlig ulempe. Finder retten, at de oplysninger, der foreligger til støtte for en påstand vedrørende et borgerligt krav, er ufuldstændige, bliver det borgerlige krav ikke at tage under påkendelse, jf. § 992, stk. 1, 1. led.

Retsplejelovens § 991, stk. 4, tager sigte på de tilfælde, hvor det fornødne grundlag for at tage stilling til det borgerlige krav er til stede eller kan tilvejebringes under sagen, men hvor kravet udskydes af hensyn til straffesagens behandling. I den juridiske litteratur peges på, at medtagelse af et borgerligt krav i nævninge- og domsmandssager kan vidtløftiggøre processen på uheldig måde, hvilket således kan tale for at udskyde kravet, jf. bl.a. Gomard, Adhæsiionsproces, 1969, side 178 ff. Retsplejelovens § 992, stk. 1, 1. led, tilsigter derimod sikre, at det borgerlige krav afgøres på et forsvarligt grundlag.

Hvis retten udskyder behandlingen af det borgerlige krav, må den forurettede selv anlægge en civil sag. Afgørelsen om udskydelse kan ikke kæres, jf. § 995, stk. 4. Derimod kan kravet påkendes af den overordnede ret, hvis straffesagen ankes, jf. § 995, stk. 1 og 3. Omvendt kan et krav, der er påkendt af 1. instansen, udskydes af den overordnede ret under anke af straffesagen.

Fra trykt retspraksis vedrørende retsplejelovens § 991, stk. 4, og § 992, stk. 1, 1. led, kan følgende domme nævnes:

U.2006.703 Ø: Tiltalte havde lokket A til som en sexleg at gennemføre en voldtægt af F, hvilket mislykkedes, da F gjorde modstand. Under straffesagen blev F tilkendt en tortgodtgørelse på 40.000 kr., mens F's øvrige erstatningsposter (udgifter til psykologsamtaler, flytteomkostninger, revisoromkostninger og tabt arbejdsfortjeneste) blev udskudt til civilt søgsmål. A's erstatningskrav blev ikke fundet egnet til påkendelse under sagen og udskudt i medfør af § 991, stk. 4, og § 992, stk. 1.

U.2001.673 V: Under en straffesag om insiderhandel med aktier blev forurettedes erstatningskrav udskudt til civilt søgsmål i medfør af § 991, stk. 4.

U.1988.453 H: Under en straffesag om overtrædelse af straffelovens § 237 (drab), nedlagde B, der var datter af den dræbte, påstand om 93.224 kr. i forsørgertabserstatning, mens C, der havde været samlevende med den dræbte, nedlagde påstand om 245.000 kr. i forsørgertabserstatning. Under sagen blev B's krav taget til følge, mens C's krav i medfør af § 991, stk. 4, blev henvist til civilt søgsmål af landsretten.

U.1987.33 H: Under en straffesag om overtrædelse af straffelovens § 237 (drab) var der også rejst tiltale for bl.a. overtrædelse af straffelovens § 252 ved at have affyret skud mod døren til en lejlighed og derved bevirket, at der opstod nærliggende fare for liv og færlighed hos bl.a. lejlighedens to beboere, der havde søgt tilflugt i lejligheden, idet en del hagl gik igennem døren og ind i lejligheden. Landsretten udskød beboernes erstatningskrav på 2.600 kr. for forøgede boligudgifter som følge af, at beboerne havde set sig nødsaget til at tage ophold uden for lejligheden i 10 dage efter skudepisoden, til et civilt søgsmål.

U. 1978.975 V: Under en skattesag mod tiltalte som direktør for og hovedaktionær i et aktieselskab, der havde undladt at indbetale indeholdt A-skat, havde byretten pålagt tiltalte erstatningspligt for det ikke-indbetalte beløb. Landsretten, der stadfæstede den idømte bøde, ophævede afgørelsen af erstatningsspørgsmålet og henviste kravet til civilt søgsmål med følgende begrundelse: ”Hjemmel for et eventuelt erstatningsansvar for tiltalte personligt for de af aktieselskabet ikke indbetalte A-skattebeløb indeholdes ikke i kildeskatteloven, men må søges i de almindelige regler om erstatningsansvar for ledelsen af aktieselskaber over for selskabets kreditorer. Afgørelsen af, om det fornød-

ne ansvarsgrundlag er til stede, må herefter antages regelmæssigt - og også i den foreliggende sag at nødvendiggøre, at der i ikke ubetydeligt omfang tilvejebringes sådanne oplysninger i form af regnskabsmateriale, afhøringer mv. og foretages en sådan gennemgang og procedure af sagen, som på den ene side er unødvendig for afgørelsen af strafspørgsmålet, på den anden side måske jævnlige som følge af bestemmelsen i retsplejelovens § 992, stk. 1, 2. led, vil føre til, at kravet uanset den tiltaltes idømmelse af straf end ikke vil kunne tages under påkendelse. Under hensyn hertil findes kravets behandling under straffesagen ikke at kunne ske uden væsentlig ulempe og forfølgningen af kravet vil derfor være at nægte, jfr. retsplejelovens § 991, stk. 4.”

U.1973.23 H: Tiltalte blev idømt en bøde for at have solgt slagtede kyllinger uden at afregne hjemmemarkedsafgift. Højesteret fandt, at påkendelse af afgiftskravet var hjemlet ved retsplejelovens § 991; men da der efter det for landsretten og Højesteret fremførte ikke fandtes at foreligge tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til størrelsen af det unddragne beløb, burde kravet ikke påkendes under sagen, jf. retsplejelovens § 992, stk. 1.

U.1969.395 H: Byretten og landsretten havde i en straffesag om skattesvig dømt tiltalte til at efterbetale skat. Højesteret fandt, at påstanden om efterbetaling af skat ikke kunne påkendes under sagen, jf. retsplejelovens § 992, stk. 1, da det unddragne beløb ikke var talmæssigt fastsat. Højesteret bemærkede i øvrigt, at den tvist med hensyn til beregningen af efterbetalingsbeløbet, som først forelå for Højesteret, ikke ville være egnet til påkendelse under straffesagen.

Den sparsomme og spredte retspraksis peger i retning af, at behandlingen af det borgerlige krav anses for at være af væsentlig ulempe for straffesagen og udskydes i medfør af § 991, stk. 4, når behandlingen af det borgerlige krav vil kræve en ikke ubetydelig særskilt bevisførelse og procedure.

2.12.2 Påkendelse af kravet før eller efter strafspørgsmålet

Efter reglerne i retsplejelovens kapitel 89 kan et borgerligt krav kun afgøres samtidig med spørgsmålet om straf og hverken før eller efter denne afgørelse. Ved adhæsionsprocessen efter færdselsloven og hundeloven kan påkendelsen af et erstatningskrav derimod også ske før eller efter afgørelsen af spørgsmålet om straf.

2.12.3 Ensretningsprincippet

Retsplejelovens § 992, stk. 1, 2. led, indeholder det såkaldte ensretningsprincip, hvorefter det borgerlige krav under straffesagen kun kan afgøres i samme retning som spørgsmålet om straf. Det indebærer, at retten f.eks. kan dømme tiltalte til at betale erstatning til forurettede, hvis tiltalte bliver dømt skyldig, hvorimod det i sådanne tilfælde ikke er muligt under straffesagen at frifinde tiltalte for erstatningskravet. Omvendt er det ikke muligt at idømme erstatning under straffesagen, hvis tiltalte bliver frifundet for straf. I sådanne tilfælde vil der derimod kunne ske frifindelse for erstatningskravet.

For så vidt angår forholdet mellem ensretningsprincippet og Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6 henvises til afsnit 8 neden for.

2.12.4 Tiltaltes udeblivelse

Hvis straffesagen afgøres ved udeblivelsesdom, kan der ved dommen også tages stilling til et erstatningskrav, hvis det i anklageskriftet er anført, at der vil blive nedlagt påstand om erstatning. Hvis størrelsen af det erstatningsbeløb, der kræves, ikke er anført i anklageskriftet, bør retten dog, selv om tiltalte er udeblevet, foretage en vis prøvelse af kravet, jf. Kommenteret Retsplejelov, 8. udg., 2008, bd. III, s. 502.

2.12.5 Retten fastsætter størrelsen af erstatningen

Det fremgår af retsplejelovens § 993, 1. pkt., at størrelsen af den erstatning, som tilkendes den forurettede, fastsættes af retten. Under en domsmandssag medvirker domsmændene ikke i afgørelser vedrørende borgerlige krav, jf. retsplejelovens § 91, stk. 3. Ligeledes er det i nævningesager kun de juridiske dommere, der træffer afgørelse vedrørende borgerlige krav, jf. FT 2005-06, tillæg A, s. 5435¹.

Det er omtvistet, hvorvidt formuleringen om, at retten *fastsætter* erstatningens størrelse, indebærer, at retten ikke er bundet af erstatningspåstandens størrelse. Hurwitz anfører, at lovens ord må medføre, at forhandlingsmaksimen ikke gælder, jf. Stephan Hurwitz, Den Danske Strafferetspleje, 3. udgave 1959, s. 579. Gomard antager derimod med støtte i afgørelsen gengivet i U 1936.351 H, at retten i praksis er bundet af påstanden, jf. Gomard, Adhæsiionsproces, side 161. I Kommenteret Retsplejelov, 8. udg. 2008, bd. III, s. 509 f, anføres, at der i praksis formentlig aldrig gives erstatning med et større beløb end påstået. Hvis påstanden er klart mindre end den erstatning, som forurettede er berettiget til, vil retten i praksis sikre sig, at forurettede har forstået, at der i

¹ Bemærkningerne til § 993 i det lovforslag, der blev til lov nr. 538 af 8. juni 2006 (Politi- og domstolsreform).

vedkommendes påstand ligger et delvist afkald på erstatning, eller at forurettede tager forbehold for at gøre yderligere krav gældende under en civil sag.

Det antages i praksis, at tiltalte ikke har adgang til at fremsætte modkrav, jf. herved Stephan Hurwitz, Den Danske Strafferetspleje, 3. udgave 1959, s. 579. Gomard anfører, at der bør kunne modregnes med modkrav, der er anerkendt, eller som har betydning også for den strafferetlige bedømmelse af sagen, samt med modkrav, der er opstået ved selve det forhold, hvorpå politiets og rettens undersøgelse har været rettet, og som retten derfor vil have grundlag for at påkende, jf. Gomard, Adhæsiionsproces, side 161.

2.12.6 Sagsomkostninger

Retsplejelovens kapitel 89 indeholder - i modsætning til adhæsiionsprocessen efter færdselsloven og hundeloven - ikke nogen bestemmelse om sagsomkostninger. Det er således tvivlsomt, om der i adhæsiionsprocessen efter retsplejeloven er hjemmel til at tillægge den forurettede sagsomkostninger. I afgørelsen gengivet i U 1962.764/1 V er det antaget, at der ikke er hjemmel til at pålægge sagsomkostninger.

2.13 Appel

2.13.1 Kære

Retsplejelovens § 995, stk. 4, fastslår, at kære ikke kan finde sted over for rettens beslutninger om borgerlige krav. Reglen har særlig betydning i de tilfælde, hvor retten nægter at tage et borgerligt krav under påkendelse, og rettens afgørelse vedrørende straffespørgsmålet ikke ankes.

2.13.2 Anke

Retsplejelovens §§ 995 og 996 vedrører adgangen til at anke rettens afgørelser vedrørende civile krav. § 996 vedrører den forurettedes eller tiltaltes anke af det civile krav i den borgerlige retsplejes former. En sådan anke forudsætter, at det civile krav ikke er inddraget under en anke af straffesagen, jf. § 995.

§ 995 vedrører tilfælde, hvor straffespørgsmålet ankes enten af tiltalte eller anklagemyndigheden. Stk. 1 omhandler anke, der ikke angår skyldsspørgsmålet (revisionsanke), mens stk. 3 omhandler bevisanke (fuldstændig anke).

Ved en revisionsanke skal ankeinstansen som hovedregel ikke prøve det civile krav. Hvis en ændret afgørelse vedrørende straffepåstanden nødvendiggør en ændring ved-

rørende det civile krav - hvilket imidlertid sjældent vil være tilfældet, men f.eks. vil kunne ske som følge af ensretningsprincippet - inddrages det civile krav dog under anken. Det civile krav inddrages endvidere under anken, hvis forurettede, tiltalte eller anklagemyndigheden fremsætter begæring herom.

Det må antages, at et civilt krav kan fremsættes under en revisionsanke, selv om kravet ikke har været rejst i 1. instans, jf. afgørelserne i U 1935.315 H og U 1995.443 H. Også civile krav, der i 1. instans er udskudt af straffesagen, jf. § 991, stk. 4, eller § 992, stk. 1, kan formentlig genfremsættes under en revisionsanke, jf. Kommenteret Retsplejelov, 8. udg. 2008, bd. III, s. 511 f.

Er der tale om en bevisanke, inddrages alle pådømte civile krav mod tiltalte under anken, medmindre både tiltalte og den forurettede har frafaldet dette. § 995, stk. 3, indeholder udtrykkelig hjemmel til, at civile krav kan fremsættes under anken, selv om sådanne krav ikke har været rejst i 1. instans. Ligesom det er tilfældet ved revisionsanke, jf. ovenfor, vil der formentlig også kunne ske genfremsættelse af civile krav, der i 1. instans er udskudt af straffesagen, jf. § 991, stk. 4, eller § 992, stk. 1.

Det følger af § 995, stk. 2, at anklagemyndigheden også med hensyn til anke skal varetage den forurettedes tarv, når der foreligger en begæring herom fra denne. Det fremgår endvidere, at adgangen til at udskyde et civilt krav til civilt søgsmål i medfør af § 991, stk. 4, eller § 992 også finder anvendelse under ankebehandlingen.

Retsplejelovens § 996 regulerer som nævnt spørgsmålet om anke af civile krav, hvor kravet ikke er inddraget under en anke af straffesagen, jf. § 995. Anke sker i så fald i den borgerlige retsplejes former. Anke kan kun ske for krav, der er afgjort i realiteten ved dommen. Hvis kravet er udskudt til civilt søgsmål, jf. § 991, stk. 4, eller § 992, stk. 1, kan afgørelsen således ikke ankes.

2.14 Underretning

2.14.1 Underretning om dommen

2.14.1.1 Underretning af tiltalte

Dommen afsiges normalt i et retsmøde, hvor tiltalte kan være til stede, jf. retsplejelovens § 219 a, stk. 3 og 4. Retten meddeler endvidere *tiltalte* udskrift af dommen. Hvis sagen i medfør af § 855, stk. 3, nr. 1-5, er fremmet i tiltaltes fravær, skal udskriften

forkyndes. Er sagen fremmet i tiltaltes fravær i medfør af § 855, stk. 3, nr. 4, skal forkyndelse af udskriften ske for tiltalte personlig, medmindre tilsigelsen har været forkyndt for denne personlig, jf. § 219 a, stk. 5.

2.14.1.2 Underretning af forurettede m.fl.

Retten underretter den *forurettede og andre, der har fremsat et borgerligt krav i en offentlig straffesag*, om rettens afgørelse om kravet. I øvrigt meddeler retten den forurettede en udskrift af dommen, hvis den forurettede har anmodet om det, jf. § 219 a, stk. 7.

§ 219 a, stk. 7, blev indsat ved lov nr. 517 af 6. juni 2007 (forbedring af retsstillingen for ofre for forbrydelser). I forarbejderne er det forudsat, at underretning skal ske ved fremsendelse af en ekstrakt af dommen til den forurettede, medmindre den forurettede har anmodet om at få tilsendt en udskrift af dommen. Der er endvidere forudsat, at hvis forurettede har fået beskikket en bistandsadvokat, sker underretning som hidtil til denne.

I tilfælde, hvor der er fremsat et borgerligt krav, som retten under sagens behandling har afvist at tage under påkendelse, jf. § 991, er det forudsat, at oplysninger herom bør fremgå af det materiale, som retten sender til den forurettede. Der kan om nødvendigt være tale om et uddrag af retsbogen.

Det fremgår af bestemmelsen, at andre, der har fremsat et borgerligt krav, f.eks. et forsikringsselskab, tilsvarende skal underrettes.

Det fremgår endvidere af bestemmelsen, at forurettede skal underrettes om dommens resultat, hvis den forurettede anmoder om det. Det er i forarbejderne forudsat, at anklagemyndigheden ved underretningen om tiltalen mv. oplyser forurettede om adgangen til at få underretning om dommen, og at forurettede på en nem måde, f.eks. telefonisk, ved anvendelse af en blanket eller evt. via internettet, enten gennem politiet eller anklagemyndigheden eller direkte over for retten kan bestille domsudskriften. Hvis anmodningen om en domsudskrift indgives til politiet eller anklagemyndigheden, sendes anmodningen videre til retten. Retten vil herefter skulle behandle anmodningen som en anmodning om aktindsigt efter reglerne i retsplejelovens kapitel 3 a, således at der sendes en udskrift af hele dommen, medmindre andet følger af reglerne om aktindsigt.

Retten meddeler bistandsadvokaten udskrift af dommen. Advokaten må ikke overlevere udskriften til den forurettede uden rettens samtykke, jf. retsplejelovens § 741c, stk. 4.

2.14.2 Underretning om anke

2.14.2.1 Underretning af tiltalte

Retsplejelovens § 907 fastsætter regler om underretning om og forkyndelse af anke-meddelelse for *tiltalte*.

2.14.2.2 Underretning af forurettede

Ifølge § 741 f, stk. 3, underretter anklagemyndigheden den *forurettede* om en anke, hvis den forurettede har fremsat anmodning om at blive underrettet om tidspunktet for hovedforhandlingen eller et retsmøde med henblik på behandling af sagens som tilståelsessag. Er den forurettede afgået ved døden, underrettes den forurettedes nære pårørende om en anke, hvis denne har fremsat anmodning efter stk. 2.

Bestemmelsen blev indsat ved lov nr. 517 af 6. juni 2007 (forbedring af retsstillingen for ofre for forbrydelser). I forarbejderne er det forudsat, at underretning kan ske ved at sende en kopi af ankemeddelelsen til den forurettede eller ved at sende et standardbrev indeholdende oplysninger om, at sagen er anket, og om at forurettede senere vil modtage underretning om tid og sted for hovedforhandlingen.

Der er endvidere forudsat i forarbejderne, at i de tilfælde, hvor der er anmodet om underretning, skal forurettede tillige underrettes, hvis en anke frafalder. Forurettede skal i den forbindelse have oplyst, at sagen er sluttet, og at underinstansens dom står ved magt.

3. Adhæsiionsprocessen efter færdselsloven og hundeloven

3.1. Baggrunden for adhæsiionsprocessen efter færdselsloven og hundeloven

3.1.1 Baggrunden for reglerne i færdselslovens §§ 111-113 og 115

De særlige regler om adhæsiionsproces i færdselsloven går tilbage til lov nr. 180 af 27. maj 1908 om kørsel med automobiler. Denne lov indeholdt således en bestemmelse om, at skadelidtes krav, når tiltale var rejst, kunne tages under påkendelse, selv om tiltalte ikke blev pålagt straf. Adhæsiionsprocessens regler blev løbende udbygget, bl.a. ved lov nr. 144 af 1. juli 1927, hvor der bl.a. blev indført en regel om, at påkendelse af

erstatningspåstanden kunne ske før eller efter afgørelsen af strafspørgsmålet. Ved lov nr. 223 af 4. juni 1969 blev ansvarsforsikringsselskabet gjort til obligatorisk part i adhæsionsprocessen. Reglerne om den særlige færdselsretlige adhæsionsproces blev videreført i færdselsloven, jf. lov nr. 287 af 10. juni 1976. Ved denne lov blev adhæsionsprocessen endvidere udvidet til også at gælde i tilfælde, hvor strafspørgsmålet var afgjort ved udenretligt bødeforelæg. Den nuværende formulering af reglerne i færdselslovens §§ 111-113 og 115 svarer i vidt omfang til de regler, der blev fastsat ved færdselsloven af 1976.

3.1.2. Baggrunden for reglerne i hundelovens § 10

De særlige regler om adhæsionsproces i hundeloven blev indsat ved en revision af hundeloven i 1962, jf. lov nr. 194 af 12. juni 1962. Af bemærkningerne til lovforslaget fremgår det, at ændringen var foranlediget af en henvendelse fra Foreningen af forsikringsselskaber til overtagelse af lovpligtige ansvarsforsikringer for hunde. Foreningen foreslog, at der blev givet selskaberne samme processuelle stilling under behandlingen af politisager mod besidderen af en hund, som har voldt skade, som efter færdselsloven tilkom dem ved behandlingen af færdselssager. Justitsministeriet bemærkede, at man fandt forslaget velbegrunderet, og der blev således indført regler om adhæsionsproces svarende til færdselslovens regler.

Da færdselsloven blev ændret i 1969, således at ansvarsforsikringsselskaberne blev gjort til part i sagen, jf. afsnit 3.1.1. ovenfor, blev der samtidigt foretaget en tilsvarende ændring af hundeloven, jf. lov nr. 205 af 21. maj 1969.

3.2. Indholdet af adhæsionsprocessen efter færdselsloven og hundeloven

Færdselslovens og hundelovens regler om adhæsionsproces er stort set identiske, hvorfor indholdet af reglerne beskrives samlet med udgangspunkt i færdselslovens regler.

Adhæsionsprocessen efter færdselsloven og hundeloven adskiller sig på en række punkter fra den almindelige adhæsionsproces efter retsplejelovens kapitel 89. Det drejer sig navnlig om:

- Hjemmel til påkendelse af erstatningskrav, men ikke andre borgerlige krav.
- Adgangen til at få påkendt erstatningskrav, hvor spørgsmålet om straf er afgjort ved udenretligt bødeforelæg.
- Forsikringsselskabets m.fl. status som part i sagen for erstatningsspørgsmålets vedkommende.

- Påkendelse af erstatningsspørgsmålet før eller efter afgørelsen af spørgsmålet om straf.
- Begrænsning i rettens adgang til at udskyde erstatningsspørgsmålet til civilt søgsmål.
- Ensretningsprincippet gælder ikke.
- Udtrykkelig hjemmel vedrørende sagsomkostninger.
- Adgang til kære.

De særlige adhæsionsregler i færdselsloven og hundeloven må ses i sammenhæng med de materielle regler på områderne.

Færdselslovens bestemmelser om adhæsionsproces finder kun anvendelse på det særlige ansvar for motordrevne køretøjer i færdselslovens §§ 101-104. Efter disse bestemmelser gælder der for ejeren eller den selvstændige bruger af et motordrevet køretøj et objektivt ansvar for trafikskader, jf. § 101, stk. 1, jf. § 104, stk. 1, mens der for føreren af et motordrevet køretøj gælder dansk rets almindelige culperegulering, jf. § 104, stk. 2.

Herudover er der ansvarsforsikringspligt for motordrevne motorkøretøjer, jf. færdselslovens §§ 105-107, ligesom der gælder særlige bestemmelser om forsikringsselskabets hæftelse og regres, jf. færdselslovens § 108.

Tilsvarende indeholder hundelovens § 8 særlige bestemmelser om objektivt ansvar for besidderen af en hund, om besidderens pligt til at holde hunden ansvarsforsikret og om forsikringsselskabets hæftelse.

De særlige regler om adhæsionsprocessen i færdselsloven og hundeloven suppleres af de almindelige adhæsionsregler i retsplejelovens kapitel 89. I det omfang færdselsloven eller hundeloven ikke indeholder særlige bestemmelser, må det således formentlig antages, at retsplejelovens adhæsionsregler gælder.

Som eksempel herpå kan nævnes, at retsplejelovens § 995 a om fri proces og advokatbeskikkelse – i mangel af særlige bestemmelser herom i færdselsloven – må gælde, når der rejses krav mod en ejer, bruger eller fører af et motordrevet køretøj i forbindelse med en straffesag, hvor den pågældende er tiltalt for overtrædelse af færdselsloven. Rejses der erstatningskrav mod en fodgænger eller en cyklist i forbindelse med en

straffesag, hvor den pågældende er tiltalt for overtrædelse af færdselsloven, må erstatningskravet derimod bedømmes efter alle bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 89, da færdselslovens adhæsionsbestemmelser ikke gælder for krav mod disse trafikanter, jf. Kommenteret Retsplejelov, 8. udg. 2008, bd. III, s. 500.

3.3. Udenretlige bødeforlæg

Som det fremgår oven for under afsnit 2.9 gælder retsplejelovens regler om adhæsionsproces ikke, når spørgsmålet om straf er afgjort ved udenretligt bødeforelæg.

Derimod finder adhæsionsprocessen efter færdselsloven også anvendelse, når spørgsmålet om straf afgøres ved et udenretligt bødeforelæg. Det følger således af færdselslovens § 115, at politiet efter anmodning fra en skadelidt skal indbringe erstatningsspørgsmålet for den ret, for hvilken der ellers ville være blevet rejst tiltale, hvis spørgsmålet om straf er afgjort ved udenretligt bødeforelæg. Denne adgang til at få erstatningsspørgsmålet indbragt for retten gælder kun, når spørgsmålet om straf angår en skadeforvoldende lovovertrædelse, der kan medføre erstatningsansvar efter færdselslovens kapitel 16. Politiet skal underrette de skadelidte om deres adgang til at forlange erstatningsspørgsmålet indbragt for retten.

3.4. Påkendelse af krav mod andre end tiltalte

Som nævnt oven for under afsnit 2.1.5 omhandler retsplejelovens § 991 alene krav mod tiltalte, hvorimod der ikke kan påkendes krav mod andre, f.eks. et ansvarsforsikringsselskab.

Ved adhæsionsprocessen efter færdselsloven er ansvarsforsikringsselskabet part i sagen, og et erstatningskrav kan rettes direkte mod selskabet. Det følger således af færdselslovens § 112, stk. 2, at det forsikringsselskab, i hvilket der er tegnet ansvarsforsikring for det køretøj, som tiltalte benyttede, anses for part i sagen vedrørende erstatningsspørgsmålet. Ansvarsforsikringsselskabet skal tilsiges til ethvert retsmøde med det varsel, som efter retsplejelovens § 175 gælder for vidner i straffesager. Det samme gælder staten og kommuner, der er selvforsikrede med hensyn til sine køretøjer.

Det følger endvidere af færdselslovens § 112, stk. 3, at andre end tiltalte, der påhviler et erstatningsansvar efter færdselslovens § 104, også skal tilsiges til ethvert retsmøde med det varsel, der efter retsplejelovens § 175 gælder for vidner i straffesager. Bestemmelsen indebærer, at en ejer, bruger eller fører, der ikke er tiltalt i sagen, efter omstændighederne skal tilsiges til et retsmøde. De pågældende kan ved at fremsætte

begæring til retsbogen indtræde som part i sagen. Indtræder de pågældende ikke, er afgørelsen af erstatningsspørgsmålet ved dom eller forlig bindende for dem. Tilsigelsen skal indeholde oplysninger herom, jf. færdselslovens § 112, stk. 3, 2. pkt., jf. § 110, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2.

Ansvarsforsikringsselskabets særlige procesretlige stilling skal ses i sammenhæng med bestemmelsen i færdselslovens § 108, stk. 1, hvorefter forsikringsselskabet ved skade forvoldt med et motorkøretøj hæfter umiddelbart over for den skadelidte. Der er således på det færdselsretlige område tale om et særligt hæftelsesforhold, der adskiller sig fra forsikringsselskabers normale hæftelse efter forsikringsaftalelovens § 95, stk. 1. I sidstnævnte tilfælde indtræder den skadelidte først i den sikredes ret imod selskabet, når den sikredes erstatningspligt overfor den skadelidte er fastslået og erstatningens størrelse bestemt.

Bestemmelsen om den processuelle stilling for andre end tiltalte, der er erstatningsansvarlig efter færdselslovens § 108, blev nyaffattet ved lov nr. 223 af 4. juni 1969. Det fremgår af forarbejderne, at bestemmelsen, der videreførte de dagældende regler om tilvarsling af ejeren (brugeren), var nødvendig for i overensstemmelse med internationale forpligtelser på området at give forsikringsselskaberne mulighed for at opnå, at den dom, der afsiges under en af skadelidte direkte mod forsikringsselskabet anlagt sag, får retsvirkning også i forhold til den, hvis ansvar er dækket af forsikringen. Der henvises til Folketingstidende 1968-69, Tillæg A, sp. 3073 f.

3.5. Påkendelse af krav før og efter strafspørgsmålet

Som nævnt oven for under afsnit 2.12.2 kan der under den almindelige adhæsionsproces efter retsplejelovens regler alene ske påkendelse af et civilt krav *samtidig* med spørgsmålet om straf. Efter adhæsionsprocessen i færdselsloven kan påkendelse af erstatningsspørgsmålet ske før eller efter afgørelsen af spørgsmålet om straf, jf. færdselslovens § 112, stk. 1.

3.6. Udskydelse af kravet til civilt søgsmål

Retsplejelovens § 991, stk. 4, indeholder som beskrevet oven for under afsnit 2.12.1 en bestemmelse, hvorefter retten kan nægte et borgerligt kravs forfølgning under straffesagen, når den finder, at dets behandling under straffesagen ikke kan ske uden væsentlig ulempe.

Ved adhæsiionsprocessen efter færdselslovens regler er adgangen til at udskyde et erstatningskrav til civilt søgsmål noget snævrere. Hvis erstatningskravet angår *materiel skade* (tingskade), kan retten i særlige tilfælde, hvis kravet er af individlet beskaffenhed, og forlig forgæves er forsøgt opnået, nægte kravets forfølgning under straffesagen, jf. færdselslovens § 111, stk. 2.

Angår kravet *personskade* har retten altid pligt til at behandle det under straffesagen, uanset om det er af individlet beskaffenhed eller ej.

3.7. Ensretningsprincippet

Det fremgår af færdselslovens § 111, stk. 1, 2. pkt., at en fremsat erstatningspåstand – hvis forlig ikke opnås – skal påkendes under straffesagen, selv om tiltalte ikke pålægges straf. Ved adhæsiionsprocessen efter færdselsloven gælder der således ikke et ensretningsprincip.

3.8. Sagsomkostninger

Som nævnt oven for under afsnit 2.12.6 er det tvivlsomt, om der i adhæsiionsprocessen efter retsplejeloven er hjemmel til at pålægge sagsomkostninger. I adhæsiionsprocessen efter færdselslovens regler er spørgsmålet om sagsomkostninger udtrykkeligt reguleret i færdselslovens § 112, stk. 4. Af denne bestemmelse fremgår, at retten, når erstatningsspørgsmålet påkendes under sagen, kan pålægge sagsomkostninger i overensstemmelse med reglerne i retsplejelovens kapitel 30.

3.9. Appel

Det fremgår af færdselslovens § 113, stk. 1, at enhver, der har været part med hensyn til erstatningsspørgsmålet i 1. instans også anses for part under en eventuel anke af straffesagen, hvis erstatningsspørgsmålet tages under påkendelse.

Efter færdselslovens § 113, stk. 2, kan enhver, der har været part med hensyn til erstatningsspørgsmålet, anke afgørelsen i den borgerlige retsplejes former, jf. herved retsplejelovens § 996.

Med hensyn til anke betragtes en særskilt påkendelse af straffe- eller erstatningspåstanden som en selvstændig dom, jf. færdselslovens § 113, stk. 3.

Særligt med hensyn til spørgsmålet om kære følger det af færdselslovens § 113, stk. 4, at retsplejelovens § 995, stk. 4, ikke finder anvendelse på adhæsiionskrav efter færd-

selsloven. Færdselslovens § 113, stk. 4, indebærer bl.a., at en afgørelse om, at et rejst krav ikke tages under påkendelse, kan kæres.

4. Aktindsigt

4.1. Oversigt

Enhver har ret til aktindsigt i domme og kendelser mv. efter reglerne i §§ 41 a-41 c og § 41 e. *Den, der uden at være part har en særlig interesse i en sag*, har endvidere ret til aktindsigt efter reglerne i §§ 41 d og § 41 e (afsnit 4.2 og 4.3), mens *bistandsadvokaten* har ret til aktindsigt efter reglen i § 741 c (afsnit 4.4). *Forsvareren og sigtede* har ret til aktindsigt i verserende straffesager efter reglerne i §§ 729 a-729 c og i afsluttede straffesager efter reglen i § 729 d (afsnit 4.6).

4.2. Forurettedes adgang til aktindsigt

Retsplejelovens § 41 d giver en udvidet adgang til aktindsigt for en kreds af personer, der uden at være part har en særlig interesse sagen. Den, der har en individuel, væsentlig interesse i et konkret retsspørgsmål, kan således forlange at blive gjort bekendt med dokumenter, der vedrører en borgerlig sag eller en straffesag, herunder indførsler i retsbøgerne, i det omfang dokumenterne har betydning for vurderingen af det pågældende retsspørgsmål. Det samme gælder forurettede i straffesager eller, hvis forurettede er afgået ved døden, forurettedes nære pårørende, jf. § 41 d, stk. 1, 1. og 2. pkt.

Den udvidede adgang til aktindsigt kommer til udtryk ved, at bestemmelsen omfatter alle dokumenter, der vedrører sagen. Bestemmelsen gælder således andre typer af dokumenter end dem, der er omfattet af enhvers ret til aktindsigt efter §§ 41 a-41 c (domme og kendelser, skriftlig forelæggelse og procedure og endelige påstandsdokumenter). Som eksempler på dokumenter, der er omfattet af § 41 d, kan for straffesagers vedkommende nævnes politirapporter, anklageskrift eller retsmødebegæring og dokumenter, der benyttes som bevis. Bestemmelsen gælder herudover for dokumenter, der er omfattet af §§ 41 a- 41c, men som helt eller delvist er undtaget fra enhvers ret til aktindsigt efter de pågældende bestemmelser. I straffesager er både dokumenter, der indgår i sagen ved retten, og dokumenter, der (alene) indgår i politiets sag, omfattet af bestemmelsen.

Ifølge § 41 d, stk. 1, 3. pkt., gælder retten til aktindsigt i straffesager først, når sagen er *endeligt afsluttet*. Straffesagen er endeligt afsluttet, når der foreligger en endelig afgørelse, dvs. en afgørelse, som er truffet af retten eller anklagemyndigheden (tiltalefra-

fald eller påtaleopgivelse) og som ikke kan anfægtes med ordinære retsmidler. Bestemmelsen indebærer, at forurettede som udgangspunkt ikke kan få aktindsigt i dokumenter i en verserende staffesag med henblik på at varetage sit tarv i forbindelse med påtale af et civilt krav under straffesagen. Bestemmelsen skal dog ses i sammenhæng med § 41 g om meroffentlighed (afsnit 4.3) og § 741 c om bistandsadvokatens aktindsigt og forurettedes aktindsigt hos bistandsadvokaten (afsnit 4.4).

Efter § 41 d, stk. 2, omfatter retten til aktindsigt ikke fortrolige dokumenter, der alene er indgået i en retsmægling.

Efter § 41 d, stk. 3, omfatter retten til aktindsigt ikke *interne arbejdsdokumenter*. Som interne arbejdsdokumenter anses 1) dokumenter, der udarbejdes af retten, politiet eller anklagemyndigheden til eget brug ved behandlingen af en sag, 2) voteringsprotokoller og andre referater af rettens rådslagninger og afstemninger og 3) brevveksling mellem forskellige enheder inden for politiet og anklagemyndigheden.

Efter § 41 d, stk. 4, nr. 1, kan retten til aktindsigt begrænses, i det omfang en part efter reglerne i retsplejelovens anden, tredje og fjerde bog har været afskåret fra at gøre sig bekendt med oplysninger i sagen. Reglen er begrundet i, at andre end parter ikke skal have en videre adgang til aktindsigt end parten selv. Som eksempler på regler, der er omfattet af henvisningen i stk. 4, nr. 1, kan nævnes § 729 c om begrænsning af forsvarerens og sigtedes aktindsigt, § 746, stk. 2, 2. pkt., om politiets fremlæggelse af materiale i forbindelse med en tvist om forsvarerens eller sigtedes aktindsigt og § 856, stk. 2, om et vidnes bopæl eller navn, stilling og bopæl. Henvisningen omfatter desuden § 748, stk. 5-7, hvorefter der bl.a. er mulighed for at begrænse sigtedes aktindsigt af hensyn til statens sikkerhed, fremmede magter, sagens opklaring eller tredjemand. § 41 d, stk. 4, nr. 1, gælder i det omfang en part konkret har været afskåret fra at gøre sig bekendt med oplysninger i sagen.

Efter § 41 d, stk. 4, nr. 2, kan retten til aktindsigt endvidere begrænses, i det omfang ansøgerens interesse i at kunne benytte kendskab til sagens dokumenter til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for afgørende hensyn til statens sikkerhed eller forholdet til fremmede magter eller mellemfolkelige institutioner.

Efter § 41 d, stk. 4, nr. 3, kan retten til aktindsigt desuden begrænses, i det omfang dokumentet indeholder oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold eller virksomheders erhvervshemmeligheder og ansøgerens interesse i at kunne benytte kend-

skab til sagens dokumenter til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for væsentlige hensyn til de pågældende, der ikke kan varetages ved anonymisering i medfør af § 41 e, stk. 4.

Efter § 41 d, stk. 4, nr. 4, kan retten til aktindsigt endelig begrænses, i det omfang ansøgerens interesse i at kunne benytte kendskab til en straffesags dokumenter til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for hensynet til forebyggelse, opklaring og forfølgning af lovovertrædelser eller for særlige hensyn til beskyttelse af sigtede, tiltalte, vidner eller andre.

§ 41 d, stk. 5, indeholder regler om aktindsigtens form. Den myndighed, der behandler en anmodning om aktindsigt, afgør således, om aktindsigt skal gives i form af gennemsyn eller udlevering af kopi. Efter anmodning udleveres der kopi af skriftlige dokumenter i borgerlige sager, medmindre hensyn som nævnt i stk. 4, nr. 2 eller 3, taler herimod. Det er anført i lovforslagets bemærkninger til bestemmelsen, at udgangspunktet for straffesager vil være, at der gives aktindsigt ved gennemsyn.

4.3. Meroffentlighed

Retsplejelovens § 41 g angår såkaldt meroffentlighed. Der kan således gives aktindsigt i videre omfang end fastsat i §§ 41 a-41 f, medmindre andet følger af regler om tavshedspligt m.v. Formålet med bestemmelsen er at understrege, at §§ 41 a-41 f alene angiver, hvornår myndighederne er *forpligtede* til at give aktindsigt i civile sager og straffesager, og ikke hvornår myndighederne er *berettigede* hertil. Formålet med bestemmelsen er endvidere at give et signal om, at myndighederne bør imødekomme rimeligt begrundede anmodninger om meroffentlighed.

Grænserne for, hvor myndighederne er berettigede til at give aktindsigt i videre omfang, end de er forpligtede til, sættes først og fremmest af reglerne om tavshedspligt. For domstolenes vedkommende drejer det sig om straffelovens § 152, og for politiet og anklagemyndighedens vedkommende drejer det sig om straffelovens § 152 og forvaltningslovens § 27.

I lovforslagets bemærkninger til bestemmelsen er der peget på, at der kan være grund til at udvise imødekommenhed, når forurettede i straffesager anmoder om aktindsigt, før sagen er endeligt afsluttet. Dette gælder i særlig grad i tilfælde, hvor der er truffet afgørelse om påtaleopgivelse eller tiltalefrafald, men hvor den overordnede anklagemyndighed har mulighed for at omgøre afgørelsen, og hvor en anmodning om aktind-

sigt er begrundet i et ønske om at skaffe oplysninger til brug for en eventuel klage til den overordnede anklagemyndighed.

I betænkning nr. 1458/2005 om forbedringer af voldtægtsofres retsstilling har Strafferechtsplejeudvalget lagt til grund, at de nye regler om aktindsigt efter retsplejelovens §§ 41 a-41 f ikke tilsigter at forringe retsstillingen for så vidt angår muligheden for aktindsigt. Udvalget anfører, at det må antages, at den nye bestemmelse i retsplejelovens § 41 g om mer-offentlighed skal fortolkes i lyset af den tidligere gældende praksis vedrørende aktindsigt efter forvaltningslovens § 18. Når det i forarbejderne til § 41 g specifikt er nævnt, at der bør udvises imødekommelse, når forurettede i straffesager anmoder om aktindsigt, før sagen er endeligt afsluttet, er det udvalgets opfattelse, at bestemmelsen må fortolkes således, at en sådan anmodning om aktindsigt – som efter den tidligere praksis efter forvaltningslovens § 18 – i praksis altid bør imødekommes.

Efter § 41 g, stk. 2, kan retten bestemme, at en person uden for domstolene og den offentlige forvaltning har tavshedspligt med hensyn til fortrolige oplysninger, som retten videregiver til den pågældende uden at være forpligtet hertil. Straffelovens §§ 152 og 152 c-152 f finder tilsvarende anvendelse på overtrædelse af et sådant pålæg om tavshedspligt.

4.4. Bistandsadvokatens adgang til aktindsigt

Retsplejelovens § 741 c, stk. 2-5, angår bistandsadvokatens aktindsigt og forurettedes aktindsigt hos bistandsadvokaten.

Advokaten har adgang til at gøre sig bekendt med den forurettedes forklaring til politiet og andre dokumenter i straffesagen vedrørende den forurettede. Når der er rejst tiltale i sagen, har advokaten tillige adgang til at gøre sig bekendt med det øvrige materiale i sagen, som politiet har tilvejebragt, jf. stk. 2.

Advokaten skal have udleveret kopi af materialet, i det omfang det uden ulempe kan kopieres. Advokaten må ikke uden politiets samtykke overlevere det modtagne materiale til den forurettede eller andre, og han må ikke uden politiets samtykke gøre den forurettede eller andre bekendt med indholdet af det i stk. 2, 2. pkt., nævnte materiale, jf. stk. 3.

Om begrundelse for, at bistandsadvokaten først har adgang til det øvrige materiale, når der er rejst tiltale i sagen, er anført følgende i lovforslagets bemærkninger til bestemmelsen, jf. FT 1979-80, tillæg A, sp. 470:

”I modsætning til forsvareren for den sigtede har advokaten for den forurettede således først fuld aktindsigt efter, at der er rejst tiltale i sagen. Denne forskel må ses i sammenhæng med forskellen mellem den sigtedes og den forurettedes stilling i sagen. Mens den sigtede under hele sagen har adgang til at nægte at udtale sig og ikke kan straffes, hvis han afgiver falsk forklaring, er den forurettede hovedkilden til sagens oplysning og som vidne i retten forpligtet til at udtale sig i overensstemmelse med sandheden. Det er som følge heraf af afgørende betydning, at den forurettedes udtalelser i videst muligt omfang alene bygger på den pågældendes egen umiddelbare oplevelse og ikke i løbet af sagen bliver præget af, og eventuelt tillempet, en forudgående konfrontation med den sigtedes forklaring og politiets øvrige materiale.

Det nævnte hensyn kunne i princippet tale for at begrænse adgangen til politiets materiale helt frem til domsforhandlingen i retten. En sådan ordning ville imidlertid medføre en betydelig begrænsning i advokatens muligheder for at varetage den forurettedes interesser under domsforhandlingen. Justitsministeriet har derfor fundet det rigtigst, at advokaten får fuld adgang til politiets materiale fra og med tiltalerejsningen, dvs. på et tidspunkt, hvor den forurettedes forklaring oftest ligger forholdsvis fast, men således, at advokaten, som angivet i *stk. 3, 2. pkt.*, ikke uden politiets tilladelse må gøre den forurettede bekendt med indholdet af materialet.”

Retten meddeler advokaten udskrift af dommen. Advokaten må ikke overlevere udskriften til den forurettede uden rettens samtykke, jf. *stk. 4*. Bestemmelsen indebærer, at hvis forurettede selv ønsker en udskrift af dommen, må bistandsadvokaten på vegne af forurettede rette henvendelse til retten herom, hvorefter retten vil tage stilling til spørgsmålet om aktindsigt. Det er i lovforslagets bemærkninger til bestemmelsen forudsat, at retten i de tilfælde, hvor forurettede er tilkendt erstatning – udover domsudskriften – som hidtil sender en ekstratudskrift af dommens bestemmelse om erstatning til bistandsadvokaten med henblik på inddrivelse af kravet.

Reglerne om bistandsadvokatens adgang til aktindsigt finder tilsvarende anvendelse på en advokat, der er antaget af den forurettede eller den forurettedes nære pårørende, jf. *stk. 5*.

4.5. Fremgangsmåden ved behandlingen af anmodninger om aktindsigt

Retsplejelovens § 41 e angår fremgangsmåden ved behandling af anmodninger om aktindsigt. Bestemmelsen omfatter aktindsigt efter § 41 d for personer, der kan påvise en særlig interesse i at få aktindsigt. Bestemmelsen omfatter derimod ikke aktindsigt efter § 741 c for bistandsadvokaten.

Efter § 41 e, stk. 1, gælder det grundlæggende krav til enhver anmodning om aktindsigt efter §§ 41-41 d, at ansøgeren kan identificere det dokument eller den sag, som den pågældende ønsker aktindsigt i.

§ 41 e, stk. 2, angiver, hvilken myndighed en anmodning om aktindsigt skal indgives til. Det følger heraf, at *politidirektøren* træffer afgørelser om aktindsigt i *straffesager* for personer med en særlig interesse i at få aktindsigt, herunder forurettede. Dette gælder, uanset om straffesagen har været indbragt for retten, og om den har været behandlet i én eller flere instanser, og uanset hvilken eller hvilke instanser anmodningen om aktindsigt angår. Politidirektørens afgørelse kan påklages til den overordnede anklagemyndighed efter reglerne i kapitel 10, jf. § 41 e, stk. 2, 3. og 4. pkt.

Reglerne i retsplejeloven omfatter ikke anmodninger om aktindsigt i straffesager, der behandles af andre administrative myndigheder end politiet. Anmodninger om aktindsigt i sådanne straffesager er omfattet af forvaltningslovens § 18 og skal fremsættes over for den pågældende administrative myndighed.

§ 41 e, stk. 3, fastsætter regler om hurtig behandling af aktindsigtssager. Politidirektøren afgør således snarest, om en anmodning om aktindsigt kan imødekommes. Er anmodningen ikke imødekommet eller afslået inden 10 dage efter, at anmodningen er modtaget af politidirektøren, skal ansøgeren underrettes om grunden hertil samt om, hvornår afgørelsen kan forventes at foreligge.

§ 41 e, stk. 4, fastsætter regler om anonymisering i forbindelse med aktindsigt. Hvis dokumentet indeholder oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold eller virksomheders erhvervshemmeligheder, kan den myndighed, der behandler anmodningen om aktindsigt, således bestemme, at dokumentet inden gennemsynet eller kopieringen anonymiseres, så de pågældendes identitet ikke fremgår. I straffesager skal dokumentet inden gennemsynet eller kopieringen anonymiseres, så medvirkende lægdommers identitet ikke fremgår. I sager om overtrædelse af straffelovens kapitel 24 om forbrydelser mod kønssædeligheden skal dokumentet inden gennemsynet eller kopieringen anonymiseres, så forurettedes identitet ikke fremgår.

Efter § 41 e, stk. 5, er personnummer ikke omfattet af retten til aktindsigt.

4.6. Forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt i straffesager

Tiltalte har ret til en udskrift af dommen, jf. retsplejelovens § 219 a, stk. 5. Herudover indeholder §§ 729 a-729 d regler om forsvarerens og sigtedes adgang til aktindsigt i straffesager. I de sidstnævnte regler omfatter udtrykket ”sigtede” tillige tiltalte.

4.6.1. Verserende straffesager

4.6.1.1. Sigtede med forsvarer

Retsplejelovens § 729 a fastsætter regler om forsvarerens aktindsigt og om sigtedes aktindsigt hos forsvareren.

§ 729 a, stk. 2, angår aktindsigt i retsbøgerne. Retten meddeler således forsvareren kopi af indførsler i retsbøgerne vedrørende sagen. Forsvareren kan gøre sigtede bekendt med kopierne, medmindre andet følger af §§ 748 og 856. Retten kan pålægge forsvareren ikke at overlevere kopierne til sigtede eller andre, hvis det må befrygtes, at kopierne vil blive benyttet på retsstridig måde.

Bestemmelsen i 2. pkt. indebærer, at sigtede har adgang til at gennemlæse retsbogstilsførerne hos forsvareren, medmindre der er meddelt pålæg efter § 748, stk. 6, eller retsmødet er omfattet af § 748, stk. 7, om retsmøder om aktindsigt eller der er truffet bestemmelse efter § 856 om ikke at oplyse et vidnes navn, stilling og bopæl.

§ 729 a, stk. 3, angår aktindsigt i politiets materiale. Forsvareren har således adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår. Forsvareren skal have udleveret kopi af materialet, i det omfang det uden ulempe kan kopieres. Forsvareren må ikke uden politiets samtykke overlevere det modtagne materiale til sigtede eller andre. Politiet giver samtykke, hvis det findes ubetænkeligt. Med hensyn til materiale, der er omfattet af § 871, stk. 1 og stk. 2, nr. 5, kan samtykke dog kun nægtes af de grunde, der er nævnt i stk. 4 (der omtales neden for).

§ 871, stk. 1, omfatter bl.a. dokumenter, der yder umiddelbar oplysning om gerningen, og som eksempler kan nævnes selvangivelser i sager om skattesvig, kontakter og brevveksling i sager om bedrageri og falske dokumenter i sager om dokumentfalsk.

§ 871, stk. 2, nr. 5, omfatter erklæringer og vidnesbyrd udstedt i medfør af offentligt hverv. Som eksempler kan nævnes erklæringer fra bilinspektører, Retsmedicinsk Insti-

tut eller Retslægerådet. Herunder hører også bl.a. laboratorierapporter om beslaglagt narkotika, lægeerklæringer, obduktionsrapporter, mentalerklæringer samt revisionsbetretninger i sager om økonomisk kriminalitet.

Det er i lovforslagets bemærkninger til § 729 a, stk. 3, forudsat, at der normalt ikke vil kunne udleveres kopi til sigtede af lægeerklæringer vedrørende forurettede (erklæringen vil være omfattet af § 877, stk. 2, nr. 5).

Efter § 729 a, stk. 4, kan politiet give forsvareren pålæg om ikke at videregive de oplysninger, som forsvareren har modtaget fra politiet. Politiet kan meddele et sådant pålæg, hvis det er nødvendigt af hensyn til fremmede magter, til statens sikkerhed, til sagens opklaring, til tredjemand eller til efterforskningen af en anden verserende sag om en lovovertrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, eller som udgør en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13. Pålægget kan udstrækkes, indtil tiltalte har afgivet forklaring under hovedforhandlingen.

4.6.1.2. Sigtede uden forsvarer

§ 729 b fastsætter regler om aktindsigt for sigtede, der ikke har en forsvarer, hos politiet. Formålet med § 729 b er i relation til aktindsigt i videst muligt omfang at sidestille sigtede, der ikke har nogen forsvarer, med sigtede, der har en forsvarer.

§ 729 b, stk. 1, angår aktindsigt i retsbøgerne. En sigtet uden forsvarer skal således efter anmodning have adgang til hos politiet at gøre sig bekendt med indførsler i retsbøgerne vedrørende sagen, medmindre andet følger af §§ 748 og 856. Politiet udleverer efter anmodning kopi af indførslerne til sigtede, medmindre det må befrygtes, at kopierne vil blive benyttet på retsstridig måde.

§ 729 b, stk. 2, angår aktindsigt i politiets materiale. En sigtet uden forsvarer skal således efter anmodning have adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår. Politiet kan dog afslå anmodningen af de grunde, der er nævnt i § 729 a, stk. 4. En begrænsning i sigtedes aktindsigt bortfalder senest inden hovedforhandlingen eller et retsmøde med henblik på sagens behandling i medfør af § 831 eller sagens afslutning ved tiltalefrafald. Politiet udleverer efter anmodning kopi af materialet til sigtede, hvis det findes ubetænkeligt. Med hensyn til materiale, der er omfattet af § 871, stk. 1 og stk. 2, nr. 5, kan udlevering dog kun nægtes af de i § 729 a, stk. 4, nævnte grunde.

4.6.1.3. Begrænsning af forsvarerens og sigtedes aktindsigt

Efter § 729 c, stk. 1, kan retten efter anmodning fra politiet bestemme, at reglerne om forsvarerens og sigtedes ret til aktindsigt efter §§ 729 a og 729 b fraviges, hvis det er påkrævet af hensyn til 1) fremmede magter, 2) statens sikkerhed, 3) sagens opklaring, 4) tredjemands liv eller helbred, 5) efterforskning af en anden verserende sag om en lovovertrædelse, som efter loven kan straffes med fængsel i 6 år eller derover, eller som udgør en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13, eller 6) beskyttelse af fortrolige oplysninger om politiets efterforskningsmetoder.

Afgørelse efter stk. 1 kan ikke træffes, hvis det giver anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af sigtedes forsvar, jf. stk. 2. Gør hensyn som nævnt i stk. 1 sig kun gældende for en del af materialet, skal forsvareren eller sigtede gøres bekendt med det øvrige indhold af materialet, jf. stk. 3.

Afgørelsen træffes ved kendelse. I kendelsen anføres de konkrete omstændigheder i sagen, der begrundet en fravigelse fra §§ 729 a og 729 b. Træffer retten afgørelse om, at fravigelsen skal gælde indtil videre, skal retten på ny vurdere fravigelsen, før hovedforhandlingen indledes. Træffer retten afgørelse om, at fravigelsen skal gælde i et nærmere fastsat tidsrum, kan afgørelsen forlænges ved senere kendelse. Rettens afgørelse kan kæres, jf. stk. 4.

Inden retten træffer afgørelse, skal der beskikkes en advokat for sigtede, og advokaten skal have lejlighed til at udtale sig. Advokaten beskikkes fra den særlige kreds af advokater, der er nævnt i § 784, stk. 2. Advokaten skal underrettes om alle retsmøder, der afholdes med henblik på at opnå rettens kendelse om fravigelse fra §§ 729 a og 729 b, og er berettiget til at overvære disse samt til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår. § 785, stk. 1, 2.-5. pkt., og stk. 2, finder tilsvarende anvendelse, jf. stk. 5.

Den særlige kreds af advokater, der er nævnt i § 784, stk. 2, er advokater, der kan beskikkes i sager om indgreb i meddelelshemmeligheden. § 785, stk. 1, 2.-5. pkt., og stk. 2, angår advokatens stilling, herunder med hensyn til at få udleveret politiets materiale og videregivelse af oplysninger, i forbindelse med sager om indgreb i meddelelshemmeligheden.

4.6.2. Afsluttede straffesager

Retsplejelovens § 729 d angår sigtedes aktindsigt i afsluttede straffesager. Det almindelige udgangspunkt er således, at den, der har været sigtet, kan forlange at blive gjort bekendt med dokumenter, der vedrører sagen, herunder indførsler i retsbøgerne, jf. stk. 1.

Retten til aktindsigt omfatter ikke interne arbejdsdokumenter. Som interne arbejdsdokumenter anses 1) dokumenter, der udarbejdes af retten, politiet eller anklagemyndigheden til eget brug ved behandlingen af en sag, 2) voteringsprotokoller og andre referater af rettens rådslagninger og afstemninger og 3) brevveksling mellem forskellige enheder inden for politiet og anklagemyndigheden, jf. stk. 2.

Retten til aktindsigt omfatter heller ikke personnummer, jf. stk. 7.

Efter stk. 3 kan sigtedes aktindsigt begrænses med hensyn til visse oplysninger efter en konkret vurdering.

Retten til aktindsigt kan således begrænses i det omfang, ansøgeren efter reglerne i retsplejelovens anden og fjerde bog har været afskåret fra at gøre sig bekendt med oplysninger i sagen, jf. stk. 3, nr. 1. Bestemmelsen er begrundet i, at når oplysninger af særlige grunde har været undtaget fra sigtedes aktindsigt, mens sagen verserede, bør oplysningerne fortsat kunne undtages, når sagen er endeligt afsluttet. Bestemmelsen finder kun anvendelse i det omfang, hvor sigtede konkret har været afskåret fra at gøre sig bekendt med oplysninger i sagen.

Som eksempler på regler, der er omfattet af henvisningen i stk. 3, nr. 1, kan nævnes retsplejelovens § 169, stk. 2, 1. pkt., om en myndigheds redegørelse for grundene til at nægte samtykke til afgivelse af vidneforklaring om forhold belagt med tavshedspligt, § 729 c om begrænsning af forsvarerens og sigtedes aktindsigt, § 746, stk. 2, 2. pkt., om politiets fremlæggelse af materiale i forbindelse med tvist om forsvarerens eller sigtedes aktindsigt og § 856, stk. 2, om vidnes bopæl eller navn, stilling og bopæl. Henvisningen omfatter desuden reglerne i § 748, stk. 5 og 6, hvorefter der er mulighed for at undtage oplysninger fra sigtedes aktindsigt, hvis hensynet til statens sikkerhed, fremmede magter, sagens opklaring eller tredjemand undtagelsesvis gør det påkrævet. Henvisningen omfatter endvidere § 748, stk. 7, der generelt undtager retsmøder med relation til begrænsning af forsvarerens og sigtedes aktindsigt fra reglerne om underretning af sigtede.

Retten til aktindsigt kan endvidere begrænses i det omfang, ansøgerens interesse i at kunne benytte kendskab til sagens dokumenter til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for afgørende hensyn til statens sikkerhed eller forholdet til fremmede magter eller mellemfolkelige institutioner, jf. stk. 3, nr. 2.

Retten til aktindsigt kan endelig begrænses i det omfang, ansøgerens interesse i at kunne benytte kendskab til sagens dokumenter til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for hensynet til forebyggelse, opklaring og forfølgning af lovovertrædelser eller for særlige hensyn til beskyttelse af medsigtede, vidner eller andre, jf. stk. 3, nr. 3.

§ 729, stk. 4, indeholder kompetenceregler. Anmodning om aktindsigt indgives således til politidirektøren. Politidirektørens afgørelse kan påklages til den overordnede anklagemyndighed efter reglerne i kapitel 10.

§ 729, stk. 5, indeholder regler om hurtigt svar på aktindsigtsanmodninger. Politidirektøren afgør således snarest, om en anmodning om aktindsigt kan imødekommes. Er anmodningen ikke imødekommet eller afslået inden 10 dage efter, at anmodningen er modtaget af politidirektøren, skal ansøgeren underrettes om grunden hertil samt om, hvornår afgørelsen kan forventes at foreligge.

§ 729, stk. 6, indeholder regler om formen for aktindsigt. Politidirektøren afgør således, om aktindsigt skal gives i form af gennemsyn eller udlevering af kopi. Det forudsættes i lovforslagets bemærkninger til bestemmelsen, at aktindsigt gives i form af gennemsyn.

5. Fuldbyrkelse

Med hensyn til erstatning, som er tilkendt ved straffedom, gælder den i § 480, stk. 1, fastsatte fuldbyrdelsesfrist på 14 dage, jf. retsplejelovens § 999, stk. 5.

Politidirektøren drager omsorg for straffedommes fuldbyrkelse såvel i henseende til straf som i henseende til dommens øvrige bestemmelser, derunder erstatning til den skadelidte, for så vidt denne begærer det. Erstatning, der under straffesagen er tilkendt nogen, samt andre ydelser, der ved dommen er pålagt den skyldige, inddrives efter de i

bogen om den borgerlige retspleje foreskrevne regler, jf. retsplejelovens 997, stk. 1 og 2.

I en kendelse gengivet i U.1992.175V blev det fastslået, at en politimester ikke kunne optræde som rettergangsfuldmægtig ved inddrivelse af krav, der i adhæsionsprocessen var tilkendt forurettede. Det blev således anført, at § 997, stk. 1, ikke findes at hjemle politimesteren adgang til at iværksætte tvangsinddrivelse af de erstatninger, der ved straffedommen var tilkendt de forurettede. Det blev endvidere anført, at inddrivelse ifølge § 997, stk. 2, sker efter de regler, der gælder for den borgerlige retspleje, jf. her ved § 260, stk. 2, hvorefter advokater er eneberettigede til at møde i retten som fuldmægtig for parterne.

Det følger af § 997, at forurettede selv kan gå i fogedretten med henblik på tvangsfuldbyrdelse af et borgerligt krav, der er tilkendt ved en straffedom.

6. Retsafgift

Der skal ikke svares retsafgift, når et borgerligt krav fremsættes under en straffesag.

Hvis afgørelsen vedrørende det borgerlige krav ankes i den borgerlige retsplejes form, skal der svares retsafgift efter retsafgiftslovens kapitel 9, jf. lovens § 50, stk. 1. Derimod skal der ikke betales retsafgift, hvis afgørelsen vedrørende det borgerlige krav inddrages under anke af straffesagen, jf. Karnovs note 151 til retsafgiftslovens kapitel 9 og Retsafgiftsloven med Kommentarer, 3. udgave ved Ulla Otken og Lisa Rising, 2003, side 240.

Afgiftsfri er første udskrift til parterne af en retsafgørelse eller et retsforlig vedrørende borgerlige krav i en offentlig straffesag. Det samme gælder første domsudskrift til en beskikket advokat eller beskikket forsvarer, jf. retsafgiftslovens § 49, stk. 2, nr. 2 og 4. Fogedforretninger vedrørende borgerlige krav fremsat under en straffesag er afgiftsfri, jf. retsafgiftslovens § 20, nr. 6.

7. Offererstatningsloven

7.1. Forurettedes mulighed for at få erstatning som følge af en lovovertrædelse er i visse tilfælde særligt sikret, nemlig ved lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydel-

ser, jf. lovbekendtgørelse nr. 688 af 28. juni 2004 som ændret ved lov nr. 516 af 7. juni 2006 (offererstatningsloven). Reglerne indebærer, at staten betaler erstatning til den forurettede, og i det omfang, der ydes erstatning, indtræder staten i skadelidtes krav mod skadevolderen, jf. offererstatningslovens § 17, stk. 1.

Afgørelserne om erstatning træffes af Erstatningsnævnet, jf. 11, stk. 1. Nævnet har den endelige administrative afgørelse af sagerne, jf. § 16, og nævnets afgørelser kan indbringes for domstolene efter grundlovens § 63.

7.2. Det er en betingelse for at få erstatning, at skaden er sket ved en overtrædelse af straffeloven, jf. offererstatningslovens § 1, stk. 1. Normalt kan der derfor ikke ydes erstatning, hvis skadevolderen alene dømmes for overtrædelse af særlovgivningen eller hvis skadevolderen er frifundet for overtrædelse af en straffelovsbestemmelse. Erstatningsnævnet kan dog selvstændigt vurdere, om der er tale om overtrædelse af en anden straffelovsbestemmelse, ligesom nævnet ikke er bundet af anklagemyndighedens påtaleopgivelse.

Hvis en sag af procesøkonomiske årsager er henført under bekendtgørelse nr. 511 af 20. juni 2005 om politiets sikring af den offentlige orden mv., eller hvis påtalen af procesøkonomiske årsager er blevet begrænset med henblik på at afgøre sagen som tilståelsessag, foretager Erstatningsnævnet en selvstændig vurdering af, om samtlige politianmeldte handlinger er omfattet af straffeloven. Er dette tilfældet, udbetaler nævnet erstatning for samtlige skader, der kan henføres til de skadevoldende handlinger, men gør kun regres mod skadevolderen, i det omfang den pågældende er dømt for overtrædelse af straffeloven, eller der foreligger andet sikkert grundlag for at fastslå skadevolders erstatningsansvar, jf. Offererstatningsloven med Kommentarer, Sinding og Lerche, Jurist- og Økonomforbundets forlag, 2005, side 30.

7.3. Som udgangspunkt ydes der kun erstatning til den direkte skadelidte ved straffelovsovertrædelsen. Personer, der alene har overværet en straffelovsovertrædelse, er således ikke berettiget til erstatning efter offererstatningsloven. Dog kan personer have været så tæt på begivenhedernes centrum, at de som indirekte skadelidte anses for erstatningsberettiget.

Afgår skadelidte ved døden, ydes der erstatning mv. til efterladte efter erstatningsansvarslovens §§ 12-14 a og § 26 a, jf. offererstatningslovens § 2. Der vil således kunne

ydes erstatning for begravelsesudgifter, jf. erstatningsansvarslovens § 12, forsørger-tabserstatning, jf. §§ 12-14, overgangsbeløb til efterladt ægtefælle eller samlever, jf. § 14 a, og godtgørelse til efterladte, jf. § 26 a.

7.4. Som udgangspunkt ydes der kun erstatning og godtgørelse for personskade, jf. offererstatningslovens § 1, stk. 1. Dog ydes også erstatning for skade på tøj og andre sædvanlige personlige ejendele, herunder mindre kontantbeløb, som skadelidte havde på sig, da personskaden blev forvoldt, jf. § 1, stk. 2. Herudover ydes erstatning for tingsskade, der er forvoldt af personer, som er tvangsanbragt på nærmere angivne institutioner, jf. § 3.

7.5. Offererstatningslovens §§ 6-9 a indeholder en række fælles bestemmelser vedrørende erstatningens grundlag og opgørelse.

Efter § 6 ydes erstatning, selv om skadevolderen er ukendt eller ikke kan findes. Det samme gælder, hvis skadevolderen er under 14 år eller utilregnelig.

Efter § 6 a finder dansk rets almindelige regler om skadevolderens erstatningsansvar, herunder om nedsættelse eller bortfald af erstatning på grund af skadelidtes eller afdødes medvirken til skaden eller accept af risikoen for skade, tilsvarende anvendelse ved afgørelser om erstatning efter offererstatningsloven.

Efter § 7 ydes erstatning ikke, i det omfang skaden godtgøres af skadevolderen eller dækkes af forsikringsydelser eller andre ydelser, der har karakter af virkelig skadeserstatning. Erstatning ydes heller ikke til dækning af regreskrav mod skadevolderen.

Efter § 8 kan erstatningen nedsættes eller bortfalde, hvis skadelidte har undladt at træffe sædvanlige sikkerhedsforanstaltninger, herunder tegning af forsikring.

Efter § 9 kan justitsministeren fastsætte regler om, at krav under et bestemt beløb ikke erstattes. Sådanne regler er ikke fastsat.

Efter § 9 a kan erstatning for tingsskade, der ydes i medfør af §§ 3-4, ikke overstige 50.000 kr. Beløbet reguleres efter § 15 i erstatningsansvarsloven.

7.6. Erstatning er betinget af, at lovovertrædelsen er anmeldt til politiet uden unødigt ophold, jf. offererstatningslovens § 10, stk. 1. Erstatningsnævnet anser sædvanligvis en anmeldelse, der er indgivet inden 24 timer, for rettidig, jf. Offererstatningsloven med Kommentarer, Sinding og Lerche, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005, side 100.

Erstatning er også betinget af, at skadelidte under en eventuel straffesag mod skadevolderen nedlægger påstand om erstatning, jf. offererstatningslovens § 10, stk. 1. Det er derimod ikke en betingelse, at kravet påkendes under sagen.

Kan erstatningskravet endnu ikke opgøres på det tidspunkt, hvor straffesagen domsforhandles, er det tilstrækkeligt, at forurettede tager forbehold om senere at gøre et erstatningskrav gældende. Er erstatningskravet opgjort foreløbigt, bør der under straffesagen tages forbehold om yderligere erstatning. Hvis skadelidte ikke fremsætter et krav, der kunne være opgjort og rejst under domsforhandlingen, kan det afskære skadelidte fra senere at få erstatning fra Erstatningsnævnet, medmindre der er taget udtrykkeligt forbehold herfor, jf. Offererstatningsloven med Kommentarer, Sinding og Lerche, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005, side 108f.

Betingelserne om hurtig politianmeldelse og nedlæggelse af påstand om erstatning under en eventuel straffesag kan fraviges, hvis forholdene taler for det, jf. offererstatningslovens § 10, stk. 2. Erstatningsnævnet dispenserer i vidt omfang fra betingelsen om, at der skal være nedlagt påstand om erstatning, hvis skadelidte ikke har været repræsenteret ved advokat under domsforhandlingen. Det gælder dog ikke, hvis skadelidte direkte adspurgt af anklagemyndigheden eller dommeren har oplyst, at han eller hun ikke har noget erstatningskrav, jf. Offererstatningsloven med Kommentarer, Sinding og Lerche, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005, side 109.

Politiet vejleder skadelidte om retten til at få erstatning efter offererstatningsloven, jf. § 10, stk. 3. Politiet skal således henlede skadelidtes opmærksomhed på muligheden for at få erstatning og på kravet om nedlæggelse af påstand om erstatning under en eventuel straffesag. Politiet skal også udlevere et ansøgningskema til skadelidte, jf. pkt. 6.11 neden for.

7.7. Spørgsmålet om en doms bindende virkning for Erstatningsnævnet er reguleret i offererstatningslovens §§ 11 a og 11 b.

Hvis skadelidtes krav på erstatning og godtgørelse fra skadevolderen er afgjort ved dom, ydes erstatningen som udgangspunkt med det beløb, som er fastsat ved dommen, dog med de begrænsninger, som følger af de særlige regler i §§ 7-10 om udbetaling af erstatning til ofre for forbrydelser, jf. § 11 a, stk. 1.

Erstatningsnævnet er dog ikke bundet af rettens afgørelse om erstatning, for så vidt skadevolderen under sagen må anses for at have anerkendt kravet eller dets størrelse, jf. § 11 a, stk. 2. Taler særlige omstændigheder derfor, kan nævnet endvidere tilkende skadelidte en højere erstatning eller godtgørelse end fastsat ved dommen, jf. § 11 a, stk. 3.

Efter § 11 b kan Erstatningsnævnet med justitsministerens tilladelse indtræde som part i en sag eller indbringe en dom for højere ret efter samme regler som den skadelidte, hvis den skadelidte har indgivet ansøgning til nævnet om erstatning, og skadelidtes krav på erstatning og godtgørelse fra skadevolderen er under behandling ved retten eller afgjort ved dom. Nævnets appelfrist er 8 uger og regnes fra den dag, da nævnet er gjort bekendt med dommen.

§§ 11 a og 11 b blev indsat i offererstatningsloven ved lov nr. 233 af 6. juni 1985, der bygger på forslag i betænkning nr. 1019/1984 om retskrav på erstatning til ofre for forbrydelser.

Før lovændringen i 1985 kunne Erstatningsnævnet foretage en selvstændig vurdering i forhold til domstolene af, hvorvidt erstatning efter offererstatningsloven skulle nedsættes eller eventuelt bortfalde. Dette medførte, at der var tilfælde, hvor nævnet havde nedsat en erstatning, som var tilkendt ved dom over for skadevolderen, under henvisning til manglende dokumentation af erstatningskravet eller til, at en byretsdoms erstatningsudmåling afveg fra de overordnede retters praksis.

Et flertal i arbejdsgruppen bag betænkning nr. 1019/1984 fandt, at det – selvom nævnets praksis tilgodeså statens interesser og hensynet til, at skadelidte stilles lige over for staten – for den enkelte kunne forekomme uforståeligt og stødende, at en administrativ myndighed efterfølgende kunne anlægge en anden vurdering end den, som havde fundet udtryk i en dom om samme sagsforhold. Dette gjaldt navnlig, hvor nævnets omvurdering førte til en lavere erstatning end den, som var fastsat ved dommen. Var

situationen omvendt den, at den administrative vurdering medførte, at skadelidte fik en højere erstatning, kunne principielle betænkeligheder næppe være afgørende, og reglerne burde efter flertallets opfattelse ikke udelukke sådanne omvurderinger, når det var til gunst for den skadelidte.

Flertallet anførte videre, at de almindelige regler i dansk procesret om domstolens behandling af civile sager indebar, at dommeren var bundet af parternes påstande og anbringender. Hvis skadevolderen under en erstatningssag godkendte eller i alt fald ikke gjorde indsigelse mod skadelidtes påstand og anbringender, skulle dommeren afsige dom i overensstemmelse med skadelidtes påstand. De samme regler gjaldt, hvor en sagsøgt i en civil sag var udeblevet, idet retten måtte betragte udeblivelsen således, at der ikke gøres indsigelse fra sagsøgtens side. I sådanne erkendelses- og udeblivelses-tilfælde fandt der således ikke nogen egentlig prøvelse af sagen sted, og dette ville derfor være overordentligt uheldigt, hvis Erstatningsnævnet i sådanne tilfælde var bundet af den forudgående dom. Flertallets forslag til bestemmelsen i § 11 a, stk. 2, blev i overensstemmelse hermed udformet, så princippet om dommens bindende virkning ikke gælder, i det omfang skadevolderen under sagen må anses for at have taget bekræftende til genmæle.

Efter flertallets opfattelse ville det i straffesager, hvor der rejses spørgsmål om erstatningsansvar for skadevolderen, være ønskeligt, at man i videst muligt omfang sikrede, at erstatningsspørgsmålet var prøvet til bunds ved straffedommen, hvis prøvelsen af erstatningsspørgsmålet kunne ske uden uforholdsmæssig ulempe for straffesagen. Efter flertallets opfattelse ville dette kunne opnås, hvis retten vejledte skadevolderen om tilvejebringelsen af processtoffet, herunder relevante indsigelser, f.eks. vedrørende skadelidtes egen skyld eller accept af risiko. Hjemlen hertil fandtes allerede i retsplejelovens § 339 om materiel procesledelse. Uanset en sådan vejledning ville det dog ikke sjældent kunne forekomme, at en skadevolder, der alligevel aldrig blev i stand til at betale, ikke ønskede at gøre indsigelse mod erstatningskravet. Af hensyn til den praktiske anvendelse af den foreslåede regel om dommens bindende virkning for Erstatningsnævnet burde det derfor i fremtiden tydeligt fremgå af dommen, i hvilket omfang der har været rejst indsigelse under sagen fra skadevolderens side.

Flertallet anførte endvidere, at hvis den foreslåede regel om, at en dom om erstatningsspørgsmålet har bindende virkning for Erstatningsnævnet, blev indført, kunne man formentlig tænke sig undtagelsestilfælde, hvor det resultat, som retten var nået til, var

klart i strid med retspraksis, og hvor den foreslåede regel ville medføre en hæftelse for statskassens side. Det var flertallets opfattelse, at sådanne tilfælde ville være yderst sjældne, men at der alligevel kunne være behov for en art sikkerhedsventil, så Erstatningsnævnet med justitsministerens tilladelse kunne appellere klart urigtige afgørelser, som ellers ville være bindende for statskassen. Flertallet foreslog derfor en sådan regel medtaget i § 11 b.

Der henvises til betænkning nr. 1019/1984 side 70-73 og 84.

Det fremgår af årsberetningerne for 2007 og 2008 pkt. 7.6., at offererstatningslovens § 11 a har stor praktisk betydning for nævnet. Reglen i stk. 1 er medvirkende til, at nævnet kan afgøre et stort antal sager umiddelbart i forbindelse med modtagelsen, hvorimod reglen i stk. 2 medfører, at nævnet i andre sager må foretage en selvstændig sagsbehandling, selv om erstatningsspørgsmålet har været drøftet under straffesagen. Stk. 3 bruges uhyre sjældent.

7.8. Nævnet kan ikke behandle en ansøgning, der er indgivet over 2 år efter, at lovovertrædelsen er begået, medmindre der foreligger særlige grunde, jf. offererstatningslovens § 13. Har politiet forsømt vejledningspligten i § 10, stk. 3, vil Erstatningsnævnet som regel se bort fra fristen i § 13. Det gælder dog ikke, hvis ansøgeren allerede fra et tidspunkt i god tid forud for udløbet af fristen i § 13 har været repræsenteret af en advokat, der har kunnet vejlede og bistå den pågældende.

7.9. Offererstatningslovens § 14 angår sagens oplysning for Erstatningsnævnet. Nævnet kan således opfordre ansøgeren til at medvirke til sagens oplysning, herunder ved personligt fremmøde for nævnet, ved i tilfælde af personskade at lade sig undersøge af en læge og om fornødent, eventuelt ved indlæggelse, at lade sig undergive observation og behandling. Nævnet kan endvidere afkræve andre, der har kendskab til forholdene, oplysninger, der må anses for nødvendige. Nævnet kan herunder indhente sygehusjournaler eller udskrifter heraf. Nævnet kan også forlange optaget retsligt forhør, jf. § 14, stk. 1 og 2.

Efterkommer ansøgeren ikke inden en fastsat frist en opfordring fra nævnet om at medvirke til sagens oplysning, kan sagen afgøres på det i øvrigt foreliggende grundlag, jf. § 14, stk. 3.

7.10. Udgifterne ved sagens behandling ved nævnet, herunder udgifter til de undersøgelser, der er omtalt i § 14, stk. 1, betales af staten, jf. offererstatningslovens § 15, stk. 1.

Nævnet kan i særlige tilfælde bestemme, at ansøgeren helt eller delvis skal have dækket udgifter, som han har afholdt i anledning af sagen, jf. § 15, stk. 2. Bestemmelsen anvendes fortrinsvis til dækning af omkostninger til advokatbistand i forbindelse med sagens behandling ved nævnet. I de tilfælde, hvor nævnet tilkender erstatning for advokatbistand, fastsættes erstatningen normalt som svarende til halvt proceduresalær i forhold til den opnåede erstatning, jf. Offererstatningsloven med Kommentarer, Sinding og Lerche, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2005, side 142 f.

7.11. I forretningsordenen for Erstatningsnævnet, jf. bekendtgørelse nr. 787 af 12. august 2005, er bl.a. fastsat regler om sagernes forberedelse og afgørelse.

Ifølge forretningsordenens § 5 skal ansøgning til nævnet om erstatning indgives skriftligt ved 1) udfyldelse af nævnets ansøgningsskema, eller 2) udarbejdelse af anden tilsvarende erstatningsansøgning med de oplysninger, der er nævnt i skemaet.

Ansøgningen skal ifølge § 6, stk. 1, indleveres til politimesteren (politidirektøren) i den politikreds, hvor anmeldelsen af lovovertrædelsen har fundet sted. Ansøgningen videresendes af politimesteren (politidirektøren) til Erstatningsnævnet vedlagt politiets akter, herunder

- politiets rapporter,
- lægelige oplysninger, herunder politiattest,
- eventuel udskrift af dombog og retsbog, eller tiltalefracfald, påtaleopgivelse eller lignende, som er sendt til skadelidte ved politiets afslutning af sagen og
- eventuel erstatningsopgørelse med bilag, der forefindes i sagen eller er fremlagt i retten.

Er den sag, som begrunder erstatningskravet, fortsat under behandling hos politiet, anklagemyndigheden eller ved domstolene, fremsender politiet først ansøgningen til nævnet ved sagens afslutning. Dog kan sagen fremsendes, forinden den er færdigbehandlet hos politiet, anklagemyndigheden eller ved domstolene, såfremt forholdene taler for det, jf. § 6, stk. 2.

Ifølge § 10, stk. 1, træffer nævnet ikke afgørelse, førend straffesagen mod skadevolderen er afgjort ved endelig dom, eller efterforskningen er indstillet. Afgørelsen udsættes

endvidere med henblik på at konstatere, om skaden dækkes fra anden side, jf. lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser § 7.

Uanset betingelserne i § 10, stk. 1, ikke er opfyldt, kan nævnet træffe afgørelse, såfremt forholdene taler for det, jf. § 10, stk. 2.

Erstatningsnævnet har oplyst, at det ikke forekommer særligt hyppigt, at ansøgninger om erstatning fremsendes til nævnet, før straffesagen er afgjort hos politiet, anklagemyndigheden eller ved domstolene. Det sker dog, hvis skadelidte har akut behov for f.eks. psykologhjælp eller tandbehandling, ligesom det kan ske, hvor efterladte har akutte behov i forbindelse med dødsfald.

Skadevolderen anses efter det almindelige forvaltningsretlige partsbegreb ikke som part i Erstatningsnævnets sag, jf. § 7.

8. Lov om hæftelse for børns erstatningsansvar

Som nævnt i kapitel 1, afsnit 1, er Retsplejerrådet anmodet om at overveje behovet og mulighederne for at tillade, at krav mod forældremyndighedsindehaveren kan behandles under en straffesag mod en person under 18 år.

Der er fastsat regler om forældrehæftelse i lov nr. 363 af 13. maj 2009 om hæftelse for børns erstatningsansvar. Loven trådte i kraft den 1. juli 2009 og finder anvendelse på skader, der forvoldes ved skadegørende handlinger eller undladelser efter lovens ikrafttræden.

Ifølge lovens § 1, stk. 1, hæfter den, der har forældremyndighed over et hjemmeboende barn, umiddelbart over for skadelidte for skader, som barnet er erstatningsansvarlig for efter den almindelige erstatningsregel, med indtil 7.500 kr. for hver skadegørende handling eller undladelse.

Er der fælles forældremyndighed, hæfter de, der har forældremyndigheden, solidarisk for det i stk. 1 nævnte beløb, jf. lovens § 1, stk. 2.

Af forarbejderne til lovens § 1, stk. 1, fremgår følgende:

”Det foreslås, at forældremyndighedsindehaveren hæfter for hjemmeboende børns erstatningsansvar som følge af culpøse handlinger med indtil 7.500 kr. pr. skadevoldende handling.

Forældremyndighedsindehavernes ansvar er objektivt i den forstand, at det udløses, uanset om vedkommende selv kan bebrejdes, at den pågældende skade er sket.

Den foreslåede bestemmelse regulerer ikke den erstatningsretlige vurdering af, om barnet i det konkrete tilfælde er erstatningsansvarligt på grundlag af dansk rets almindelige erstatningsregel (culpareglen), jf. herom i de almindelige bemærkninger under pkt. 2.2.

Bestemmelsen omfatter ikke tilfælde, hvor barnet er erstatningsansvarligt på andet grundlag end culpareglen, f.eks. lovregler om objektivt ansvar i særlige situationer.

Den foreslåede bestemmelse berører ikke forældremyndighedsindehaverens eventuelle erstatningsansvar efter culpareglen eller i medfør af anden lovgivning. Den pågældende forælder vil f.eks. fortsat kunne være erstatningsansvarlig for det fulde skadesbeløb, hvis vedkommende har tilsidesat en pligt til at føre et rimeligt tilsyn med barnet, og denne tilsidesættelse har været årsag eller medvirkende årsag til, at barnet forvoldte den pågældende skade.

Efter bestemmelsen påhviler hæftelsesansvaret den, der har forældremyndigheden over barnet. Det er uden betydning, om der er tale om biologiske forældre, adoptivforældre eller andre, der efter forældreansvarsloven er tildelt forældremyndigheden over barnet. Det er også uden betydning, om forældremyndigheden hviler på en aftale efter forældreansvarsloven, og om forældremyndigheden eventuelt er midlertidig. Det afgørende er, om den pågældende har forældremyndigheden over barnet på det tidspunkt, hvor den skadegørende handling foretages.

Forældremyndighedsindehaveren hæfter kun for barnets skadevoldende handlinger eller undladelser, hvis barnet på det tidspunkt, hvor den skadegørende handling foretages, er hjemmeboende hos én eller begge indehavere af forældremyndigheden. Det forudsættes, at barnet anses for hjemmeboende i lovens forstand, når det har folkeregisteradresse hos en eller begge indehavere af forældremyndigheden, medmindre barnet er anbragt uden for hjemmet (eksempelvis hos plejeforældre, der ikke har overtaget forældremyndigheden, eller på døgninstitution) eller klart er flyttet hjemmefra.

Hæftelsesansvaret finder alene anvendelse i forhold til skader forvoldt af børn og unge, der er under forældremyndighed, dvs. personer, som er under 18 år og ikke har indgået ægteskab. Der gælder ikke nogen mindste aldersgrænse i forhold til barnet, men i praksis vil børn under 4-5 år formentlig ikke kunne blive erstatningsansvarlige for de skader, de måtte forvolde, jf. de almindelige bemærkninger pkt. 2.2.

Forældrehæftelsen foreslås begrænset til et beløb på indtil 7.500 kr. pr. skadevoldende handling. Selv om skadelidte har lidt et tab, der overstiger dette beløb, kan forældremyndighedsindehaveren således alene mødes med et krav på 7.500 kr. pr. skadevoldende handling, medmindre vedkommende kan gøres erstatningsansvarlig på andet grund-

lag. Er skadelidtes tab mindre end 7.500 kr., hæfter indehaveren af forældremyndigheden alene med et beløb svarende til det faktisk lidte tab.

Den foreslåede beløbsbegrænsning gælder pr. skadegørende handling eller undladelse. I tilfælde af, at der er forvoldt flere skader, må afgørelsen af, om der har været tale om flere skadegørende handlinger, eller om skaderne er forvoldt ved én skadegørende handling, bero på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde. Ved overtrædelse af straffebestemmelser vil der normalt kunne tages udgangspunkt i, om der er foretaget et eller flere strafbare forhold.

Hvis en mindreårig f.eks. i forbindelse med gadeuroligheder både forvolder personskade med et stenkast og forvolder tingsskade ved at sætte ild til en bil, vil der være tale om to skadegørende handlinger, således at forældremyndighedens indehaver hæfter med indtil 7.500 kr. for hver skade. Hvis én bil i en række af biler antændes, og ilden breder sig og forårsager skade på de øvrige biler, vil der derimod være tale om én skadegørende handling, således at forældrenes hæftelse er begrænset til 7.500 kr. i alt.

Den foreslåede hæftelse gælder for hvert barn, der forvolder skade. Er en skade forvoldt af to søskende i forening, hæfter forældrene således for i alt 15.000 kr.

Hvis betingelserne i øvrigt er opfyldt, vil det foreslåede hæftelsesansvar kunne nedsættes eller helt bortfalde efter den almindelige lempelsesregel i erstatningsansvarslovens § 24. Efter denne bestemmelse kan der ske lempelse af erstatningsansvaret, når ansvaret vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, eller når ganske særlige forhold i øvrigt gør det rimeligt. Ved vurderingen heraf skal der navnlig tages hensyn til skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, skadevolderens forhold, skadelidtes interesse, foreliggende forsikringer og omstændighederne i øvrigt.

Det foreslås, at forældremyndighedsindehaveren hæfter umiddelbart over for skadelidte for skader, som barnet er erstatningsansvarlig for efter culpereglen. Hæftelsen gælder således kun, hvis et ansvar kunne gøres gældende mod det skadevoldende barn, men det er ikke en betingelse, at barnets ansvar er fastslået ved dom eller forlig.

Har skadelidte eller de ansvarlige forældre tegnet en forsikring, der dækker den skade, som barnet har forvoldt, gælder de almindelige bestemmelser i erstatningsansvarsloven og forsikringsaftaleloven om forsikringsdækkede skader.

Det betyder navnlig, at barnets erstatningsansvar bortfalder i det omfang, skaden er dækket af skadelidtes tings- eller driftstabsforsikring, jf. erstatningsansvarslovens § 19, stk. 1. Det gælder dog bl.a. ikke, hvis skaden er forvoldt forsætligt eller ved grov uagtsomhed, jf. § 19, stk. 2, nr. 1.

De almindelige bestemmelser i erstatningsansvarslovens § 22 om regres for skadelidtes forsikringsselskab fører endvidere til, at skadelidtes forsikringsselskab - hvis erstatningsansvaret ikke er bortfaldet efter § 19, stk. 1 - i visse tilfælde indtræder i skadelidtes krav mod skadevolderen.

Har forsikringsselskabet udbetalt erstatning til skadelidte i anledning af tingsskade, har selskabet efter § 22, stk. 1, regres mod det skadevoldende barn, hvis skaden er forvoldt

forsætligt eller groft uagtsomt. I så fald vil forsikringsselskabet også kunne rette et regreskrav mod forældrene inden for det beløbsbegrænsede hæftelsesansvar. Er der derimod tale om personskade, som er dækket af skadelidtes livs- eller ulykkesforsikring, følger det af erstatningsansvarslovens § 22, stk. 2, at skadelidtes forsikringsselskab ikke har regres mod det skadevoldende barn, uanset om skaden måtte være forvoldt forsætligt eller groft uagtsomt. I denne situation vil det udbetalende forsikringsselskab heller ikke kunne gøre et regreskrav gældende mod forældremyndighedsindehaveren.

I det indbyrdes forhold mellem det skadevoldende barn og de hæftende forældre vil dansk rets almindelige regler om solidarisk ansvar og regres finde anvendelse, jf. herved erstatningsansvarslovens § 25.

Hvis barnet og forældrenes forsikringsmæssige situation er den samme - dvs. hvis ingen eller alle er dækket af en ansvarsforsikring - afgøres den indbyrdes ansvarsfordeling efter erstatningsansvarslovens § 25, stk. 1, hvorefter det skal vurderes, i hvilket omfang det er rimeligt at give regres til den skadevolder, der har betalt skadeserstatning (herunder dennes forsikringsselskab).

Hvis den forsikringsmæssige situation ikke er den samme - dvs. hvis kun nogle af de ansvarlige er dækket af en ansvarsforsikring - afgøres den indbyrdes ansvarsfordeling efter erstatningsansvarslovens § 25, stk. 2. Efter denne bestemmelse bortfalder et regreskrav mod den skadevolder, der ikke er dækket af en ansvarsforsikring, som udgangspunkt, men regreskravet opretholdes dog bl.a., hvis den pågældende skadevolder har handlet forsætligt eller har udvist grov uagtsomhed, jf. § 25, stk. 2, 1. pkt. Hvis regreskravet ikke bortfalder, kan ansvaret efter omstændighederne lempes, jf. § 25, stk. 2, 2. pkt., idet der i så fald kan tages hensyn til de foreliggende forsikringer, således at erstatningsansvaret endeligt placeres helt eller delvis hos den skadevolder, der er forsikringsdækket.

Var det skadevoldende barn under 14 år, da den skadegørende handling blev foretaget, dækker en eventuel ansvarsforsikring, selv om skaden måtte være forvoldt forsætligt, jf. forsikringsaftalelovens § 19, stk. 1, jf. § 18.

I visse tilfælde kan skadelidte kræve, at staten betaler erstatning og godtgørelse for personskade, der skyldes overtrædelse af straffeloven. Reglerne herom findes i offererstatningsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 688 af 28. juni 2004 med senere ændring.

Efter offererstatningslovens § 17 indtræder staten i skadelidtes krav mod skadevolderen, hvis der udbetales erstatning til skadelidte. Da den foreslåede bestemmelse indebærer, at forældremyndighedsindehaveren hæfter for indtil 7.500 kr. pr. skadegørende handling, når det skadevoldende barn selv er erstatningsansvarlig, vil staten også kunne rette sit regreskrav mod forældrene inden for dette maksimumbeløb.”

Det fremgår af afsnit 1 i de almindelige bemærkninger i det lovforslag, der blev til lov nr. 363 af 13. maj 2009, at regeringen ønsker at forøge forældres tilskyndelse til aktivt at påtage sig et ansvar for, at deres børn ikke begår lovovertrædelser og forvolder skade. Med dette formål for øje foreslås ordningen i lovforslagets § 1. Efter regeringens

opfattelse vil der være en god mulighed for, at en sådan økonomisk hæftelse kan motivere flere forældre til at fokusere mere på deres rolle som opdragere og opdragelsens betydning for børnenes trivsel og adfærd. Det fremgår også, at lovforslaget bygger på en udtalelse af 15. september 2008 fra Kommissionen vedrørende ungdomskriminalitet.

Det fremgår af afsnit 4.1.2. i lovforslagets almindelige bemærkninger, at kommissionen bl.a. med henvisning til sit kommissorium har lagt til grund, at eventuelle skærpede regler om forældres *erstatningsansvar/økonomiske hæftelse* for børns ansvar bør udformes med et kriminalpræventivt sigte, nemlig at motivere forældre til at påtage sig et større ansvar for at undgå, at deres børn begår kriminelle/skadevoldende handlinger. Formålet skal derimod ikke være at sikre, at skadelidte altid får dækning for det lidte tab, idet dette hensyn fortsat kan varetages af de almindelige erstatningsregler. Efter disse regler kan skadelidte, når betingelserne i øvrigt er opfyldt, rette det fulde erstatningskrav mod det skadevoldende barn og eventuelle andre, som er ansvarlige for skaden efter almindelige regler.

9. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6

Som nævnt oven for i afsnit 2.12.3 indeholder retsplejelovens § 992, stk. 1, 2. led, det såkaldte ensretningsprincip, hvorefter det civile krav under straffesagen kun kan afgøres i samme retning som spørgsmålet om straf. En ophævelse af bestemmelsen om ensretningsprincippet vil aktualisere spørgsmålet om, hvorvidt det civile krav – under straffesagen eller en efterfølgende civil sag – kan afgøres i modsat retning af strafspørgsmålet. Spørgsmålet må ses i lyset af bl.a. forurettedes ret til en retfærdig rettergang efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 1, og uskyldsformodningen i artikel 6, stk. 2.

Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6 er ikke til hinder for, at spørgsmålet om straf og det civile krav kan afgøres i hver sin retning, når det er utvivlsomt, at tiltalte har begået den handling, der har givet anledning til både spørgsmålet om straf og det civile krav. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvor der er enighed om, at tiltalte har ramt A med sin hånd. Afgørelsen af spørgsmålet om straf og det civile krav kan således falde ud i hver sin retning, hvor strafansvar forudsætter forsæt og erstatningsansvar forudsætter uagtsomhed, eller hvor strafansvaret er forældet og dette ikke er tilfældet for erstatningsansvaret.

Interessen har samlet sig om de tilfælde, hvor der er tvivl om, hvorvidt tiltalte har begået handlingen. Der kan således være tilfældet, hvor der er uenighed om, hvorvidt det var tiltalte eller en anden, der ramte A. I sådanne tilfælde vil afgørelsen af strafspørgsmålet kunne falde ud til frifindelse på bevisets stilling, fordi enhver rimelig tvivl skal komme tiltalte til gode. Derimod vil en bevisvurdering med hensyn til det civile krav normalt kun kræve sandsynlighedsovervægt, hvorfor det kan forekomme, at man når et modsat resultat ved bevisvurderingen med hensyn til det civile krav end ved bevisvurderingen med hensyn til spørgsmålet om straf. Forskellige resultater kan således komme på tale, hvor tiltalte frifindes for straf, fordi det ikke er godtgjort med den fornødne sikkerhed, at det var tiltalte – og ikke en anden af de tilstedeværende – der ramte A. Forskellige resultater ses derimod ikke at kunne komme på tale i tilfælde, hvor tiltalte frifindes for straf, fordi tiltalte beviseligt var et helt andet sted.

Spørgsmålet om, hvorvidt uskyldsformodningen i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 2, er til hinder for at idømme erstatning, når tiltalte er frifundet for straf på grund af bevisets stilling, har været behandlet af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i bl.a. tre sager mod Norge. I Norge har der ikke været et ensretningsprincip siden 1981.

Den 11. februar 2003 traf Menneskerettighedsdomstolen afgørelse i to norske sager, hvor den tiltalte var blevet frifundet for straf på grund af bevisets stilling, men dømt til at betale erstatning til den forurettede.

I den første sag (Y mod Norge) var tiltalte blevet frifundet for forsætligt drab, men under straffesagen blev dømt til at betale erstatning til de efterladte, idet der fandtes at være en ”klar sannsynlighetsovervekt” for, at tiltalte havde forvoldt offerets død.

I den anden sag (Ringvold mod Norge) blev tiltalte under en straffesag om alvorlige seksuelle overgreb på en mindreårig pige frifundet for både straf og erstatning. Pigens værge appellerede afgørelsen til Høyesterett i den borgerlige retsplejes former. Under denne sag blev der foretaget en del ny bevisførelse, og Høyesterett endte med at dømme tiltalte til at betale erstatning for de seksuelle overgreb.

I Y-sagen nåede Menneskerettighedsdomstolen frem til, at uskyldsformodningen i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 2, var krænket, hvorimod dette ikke fandtes at være tilfældet i Ringvold-sagen.

Det afgørende for de forskellige resultater var ikke, at erstatningskravet i Y-sagen blev behandlet under straffesagen, hvorimod erstatningskravet i Ringvold-sagen blev behandlet i den borgerlige retsplejes former. Menneskerettighedsdomstolen udtalte således direkte i Y-sagen (præmis 40), at erstatningskravet stadig måtte betragtes som et civilt krav, selv om det blev behandlet under straffesagen.

Det afgørende moment for, at der i Y-sagen blev statueret krænkelse af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 2, var den sprobrug, som de norske domstole havde anvendt. Formuleringen er (i engelsk oversættelse) gengivet i præmis 44. Lagmannsretten havde udtalt, at den ”finds it clearly probable that [the applicant] has committed the offences against Ms. T. with which he was charged”. Selv om Høyesterett havde anvendt en mere forsigtig sprobrug, var dette ikke tilstrækkeligt, da den siden havde stadfæstet dommen i stedet for at ophæve den. I præmis 46 anføres således følgende:

”The Court is mindful of the fact that the domestic courts took note that the applicant had been acquitted of the criminal charges. However, in seeking to protect the legitimate interests of the purported victim, the Court considers that the language employed by the High Court, upheld by the Supreme Court, overstepped the bounds of the civil forum, thereby casting doubt on the correctness of that acquittal. Accordingly, there was a sufficient link to the earlier criminal proceedings which was incompatible with the presumption of innocence.”

I Ringvold-sagen fandt Menneskerettighedsdomstolen derimod ikke, at den konkrete sprobrug var i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 2.

I præmis 17 er dele af Høyesteretts præmisser gengivet i engelsk oversættelse, og det anføres bl.a.: ”However, in my opinion it must be clear that the said provision [artikel 6, stk. 2, red] cannot constitute an obstacle for a person injured by an act to claim compensation from the alleged perpetrator, even though the latter has been acquitted of a criminal offence, and that the court in such a case can rely on a finding that the defendant has in fact committed the act in relation to which he has been acquitted.”

I præmis 19 har Menneskerettighedsdomstolen endvidere refereret dele af Høyesteretts præmisser, og det anføres bl.a.: “Considering the evidence as a whole, Justice Gjølstad found that the evidence satisfied the standard of proof, establishing that sexual abuse had occurred and that, on the balance of probabilities, it was clear that the applicant was the abuser. Accordingly, there was a basis for awarding the victim compensation under section 3-5(1)(b) of the Damage Compensation Act. However, Justice Gjølstad emphasised that this decision was taken independently of the decision in the criminal case and that it did not undermine the acquittal. Finally, as regards the amount of compensation, she observed, *inter alia*, that she based her assessment on her finding that several infringements had occurred and that, even though their extent was not possible to ascertain with precision, there had been serious violations involving a certain use of force or threats, as a result of which G. had sustained damage.”

Den 15. maj 2008 traf Menneskerettighedsdomstolen afgørelse i en ny norsk sag (Orr v. Norge), hvor den tiltalte var blevet frifundet for voldtægt på grund af bevisets stilling, men dømt under straffesagen til at betale erstatning til den forurettede. Menneskerettighedsdomstolen delte sig 4-3 og fandt, at Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 2, var krænket ved den konkrete formulering af præmisserne vedrørende erstatningsspørgsmålet, herunder navnlig brugen af ordet ”vold”, i lagmannsrettens dom, som ikke var blevet ophævet af Høyesterett. I præmis 50-53 anføres således følgende:

“50. The fact that the High Court dealt with the compensation issue in the same judgment as the criminal charges was a natural consequence of the fact that the two matters had been pursued in the course of the same proceedings. This could not of itself bring the compensation issue within the ambit of Article 6 § 2 (see *Y.* and *Reeves*, both cited above).

51. However, the Court notes that, in its reasoning on compensation, the High Court majority based its finding that the applicant was liable to pay compensation to Ms C. on a description of the facts giving details of such matters as the nature of the sexual contact, the applicant’s awareness of the absence of consent by Ms C., the degree of “violence” (“vold”) used by him to accomplish the act and his intent in this respect. In other words, it covered practically all those constitutive elements, objective as well as subjective, that would normally amount to the criminal offence of rape under Article 192 of the Penal Code. It is true that, as stated in the case-law quoted above, an acquittal from criminal liability does not bar a national court from finding, on the basis of a less strict burden of proof, civil liability to pay compensation in relation to the same facts. However, the Court considers that, although the concept of “violence” may not have been exclusively criminal in nature, the use made of it by the High Court in the particular context did confer criminal law features on its reasoning overstepping the bonds of the civil forum (see *Y.*, cited above, § 46).

52. The Court is mindful of the fact that in two clearly distinct parts of its judgment, the High Court dealt respectively with the criminal charges against the applicant, ending in a conclusion of acquittal (a non-guilty verdict by the jury approved by the professional judges), and with the compensation claim made by Ms C., in respect of which it ordered the applicant to pay her compensation. In several places in the compensation part the High Court highlighted that the standard for civil liability to pay compensation was less strict than that for criminal liability.

53. However, the Court is not convinced that, even if presented together with such cautionary statements, the impugned reasoning did not “set aside” the applicant’s acquittal or “cast doubt on the correctness of the acquittal” (see respectively *Ringvold*, § 38, and *Y.*, § 46, both cited above).”

De nævnte domme fra Menneskerettighedsdomstolen må formentlig forstås sådan, at det ikke efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 2, er udelukket at dømme tiltalte – hverken under straffesagen eller en efterfølgende civil sag – til at betale erstatning på grundlag af de samme fakta, som var afgørende for spørgsmålet om straf, men at retten må være særdeles omhyggelig med ikke at udtale sig på en sådan måde, at frifindelsen for straf drages i tvivl eller forkastes.

10. Grønlandsk adhæsiionsproces

Som led i reformen af det grønlandske retsvæsen blev der vedtaget en ny retsplejelov for Grønland, jf. lov nr. 305 af 30. april 2008. Den nye retsplejelov for Grønland bygger på betænkning nr. 1442/2004 fra Den Grønlandske Retsvæsenkommission og trådte i kraft den 1. januar 2010. §§ 334-336 omhandler adgangen til at gøre civile krav gældende under behandlingen af en kriminalsag og indebærer i forhold til den hidtil gældende adhæsiionsproces for Grønland en væsentlig styrkelse af den forurettede stilling.

Adhæsiionsprocessen i §§ 334-336 i retsplejelov for Grønland adskiller sig navnlig fra adhæsiionsprocessen i retsplejelovens kapitel 89 på følgende punkter:

- Ensretningsprincippet gælder ikke.
- Erstatningsspørgsmålet kan afgøres før eller efter afgørelsen af skyldsspørgsmålet.
- Adgangen til at henskyde kravet til civilt søgsmål er begrænset, idet retten kun kan nægte at træffe afgørelse om erstatningsspørgsmålet i særlige tilfælde, hvor erstatningskravet angår tingsskade og rejser vanskelige retlige eller bevismæssige spørgsmål.

Efter § 334, stk. 1, 1. pkt., kan retten under kriminalsagen tilkende den forurettede erstatning hos tiltalte for den skade, der er forvoldt ved forbrydelsen. Bestemmelsen svarer til den hidtidige bestemmelse, men dog med en omformulering, som navnlig har til formål at fremhæve kravet om sammenhæng mellem forbrydelsen og den indtrufne skade.

Hvis den forurettede anmoder om det, skal politiet gøre kravet gældende under sagen, jf. § 334, stk. 1, 2. pkt. I modsætning til den hidtidige ordning, hvorefter politiet kun skulle yde vejledning til forurettede om kravet fremsættelse, indførte bestemmelsen en pligt for politiet til at gøre kravet gældende under kriminalsagen.

Hvis der ikke kan opnås forlig om erstatningen, skal erstatningsspørgsmålet afgøres under sagen, selv om tiltalte ikke findes skyldig i det forhold, som erstatningspåstanden vedrører, jf. § 334, stk. 1, 3. pkt. Bestemmelsen indebærer, at erstatningsspørgsmålet kan afgøres både i samme retning som og modsat retning af skyldsspørgsmålet. I lovforslagets bemærkninger til § 334 anføres det, at det forhold, at en person findes erstatningsansvarlig, selv om den pågældende er frifundet i straffesagen, ikke i sig selv vil være i strid med artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Det anføres dog også, at det følger af Menneskerettighedsdomstolens praksis vedrørende artikel 6, at der ved afgørelsen af erstatningsspørgsmålet i sådanne tilfælde ikke må anvendes en begrundelse, som samtidig indikerer, at den pågældende er strafferetligt ansvarlig for de handlinger, som den pågældende er frifundet for.

Afgørelsen om erstatning kan træffes før eller efter afgørelsen om skyldsspørgsmålet, jf. § 334, stk. 1, 4. pkt.

§ 334, stk. 2, regulerer adgangen til at nægte at afgøre det civile krav under kriminalsagen. I særlige tilfælde, hvor erstatningskravet angår tingskade og rejser vanskelige retlige eller bevismæssige spørgsmål, kan retten, efter forgæves at have forsøgt at mægle forlig, nægte at træffe afgørelse om erstatningskravet under kriminalsagen, jf. § 334, stk. 2, 1. pkt. Bestemmelsen indebærer i forhold til hidtil gældende ret en betydelig begrænsning i adgangen til at henskyde det civile krav til en civil sag.

Rettens afgørelse om at henskyde det civile krav til en civil sag træffes ved beslutning, der skal begrundes. Afgørelsen kan kæres til landsretten. Hvis et civilt erstatningskrav

ikke afgøres under kriminalsagen, kan den forurettede anlægge civil sag mod tiltalte, jf. § 334, stk. 2, 2.-4. pkt.

Der skal så vidt muligt udarbejdes en opgørelse af det civile krav og fremlægges dokumentation herfor. Opgørelsen og dokumentationen forkyndes for tiltalte og indleveres til retten samtidig med anklageskriftet og bevisfortegnelsen, jf. § 334, stk. 3. Ifølge § 441, stk. 2, skal anklageskriftet sendes til tiltalte samtidig med, at det indleveres til retten. Anklageskriftet skal endvidere forkyndes sammen med indkaldelsen til hovedforhandling, og senest 1 uge før hovedforhandlingen skal finde sted.

Ifølge lovforslagets bemærkninger til § 334, stk. 3, var baggrunden for bestemmelsen, at det efter det oplyste forekom, at oplysninger om det civile krav enten er påført anklageskriftet eller slet ikke foreligger. Hensynet til en hurtig og effektiv sagsbehandling, også med hensyn til det civile krav, talte således for at fastsætte krav om, at der som altovervejende hovedregel skal udarbejdes et særligt dokument vedrørende kravet, og at det skal foreligge, når der rejses tiltale. Det blev forudsat, at politiet i overensstemmelse med pligten til at gøre kravet gældende under kriminalsagen i større eller mindre omfang forestår udarbejdelsen af dokumentet. Det blev også forudsat, at arbejdet med at udforme og indlevere en erstatningsopgørelse ikke må hindre, at kriminalsagen i øvrigt behandles så hurtigt som muligt.

Ifølge lovforslagets bemærkninger til § 334, stk. 3, indebærer formuleringen ”så vidt muligt”, at det også i tilfælde, hvor der ikke er forkyndt og indleveret et særskilt dokument vedrørende det civile krav, vil være muligt for retten at tage stilling til kravet under hovedforhandlingen. Det kan f.eks. være tilfældet, hvor det under afhøringen af forurettede kommer frem, at denne har et krav mod gerningsmanden. I denne situation ville et absolut krav om indlevering og forkyndelse af en erstatningsopgørelse før hovedforhandlingen føre til en svækkelse af forurettedes retsstilling.

Forurettedes civile krav mod gerningsmanden i anledning af en kriminalsag, der er undergivet privat påtale, forfølges på samme måde som kriminalsagen, jf. 335. Bestemmelsen indebærer, at det civile krav skal forfølges i overensstemmelse med reglerne om civile sagers behandling. Som følge heraf er det civile krav i denne type sager ikke et såkaldt adhæsionskrav, og retten har derfor i disse sager ikke adgang til at udskille det civile krav fra kriminalsagen.

Ifølge § 336 skal politiet vejlede om både adgangen til at gøre et civilt krav gældende under kriminalsagen og adgangen til at ansøge om erstatning hos Erstatningsnævnet. Det skal fremgå af sagen, at der er givet vejledning herom.

Kapitel 3

Fremmed ret

1. Norsk ret

1.1 Civile krav, der kan gøres gældende under en straffesag

Efter § 3 i straffeprocessloven kan retskrav, som fornærmede eller andre skadelidte har mod sigtede, fremmes i forbindelse med en straffesag efter reglerne i kapitel 29, såfremt retskravet udspringer af samme handling som sagen. På samme vilkår kan følgende otte krav fremmes:

For det første kan man fremme krav mod sigtedes forældre efter § 1-2 i skadeserstatningsloven. Efter § 1-2 i skadeserstatningsloven har forældre pligt til at erstatte skade forvoldt af børn og unge under 18 år, såfremt de har undladt at føre tilbørligt tilsyn eller på anden måde ikke har gjort det, som det efter forholdene er rimeligt at kræve af dem for at forhindre skadeforvoldelse. Uanset egen skyld hæfter forældrene for skade forvoldt forsætligt eller uagtsomt af deres børn under 18 år, som de bor sammen med og har omsorg for, med indtil 5.000 kr. for hver enkelt skadeforvoldelse.

For det andet kan man fremme krav mod Norsk rikskringkasting (NRK) og andre institutioner, der driver radio- og/eller tv-station, eller mod ejere eller udgivere af trykte skrifter, der er omfattet af § 3-6 i skadeserstatningsloven.

For det tredje kan man fremme krav mod forsikringsselskaber efter kapitel II i bilansvarsloven og krav mod forsikringsselskaber, når sigtede har tegnet ansvarsforsikring og skadelidte kan gøre krav gældende direkte mod selskabet. Bilansvarslovens kapitel II angår erstatning og godtgørelse, som ”trafikktrygdaren” skal udrede.

For det fjerde kan man fremme regreskrav, som forsikringsselskabet eller andre, som har betalt erstatning, forsikring eller pension i anledning af skaden, har mod sigtede.

For det femte kan man fremme krav om afbrydelse af arveret efter § 73 i arveloven.

For det sjette kan man fremme klager over afgørelser om omplacering, salg eller aflivning af hunde eller om forbud mod at have med hund at gøre efter hundelovens §§ 22 og 24, jf. § 25.

For det syvende kan man under straffesager efter § 222, andet led, om tvangsægteskaber fremme en ægtefælles krav mod den anden ægtefælle om, at ægteskabet er ugyldigt, eller om skilsmisse uden forudgående separation, jf. §§ 16 og 23 i lov om ægteskab.

Endelig kan man fremme det offentliges påstand om afskedigelse under straffesager mod en offentlig tjenestemand.

1.2 Straffeprocesslovens kapitel 29

Straffeprocesslovens kapitel 29 indeholder regler om civile krav. §§ 427 og 430 indeholder regler om påtalemyndighedens fremsættelse af kravet (afsnit 1.3), mens §§ 428 og 429 indeholder regler om andres fremsættelse af kravet (afsnit 1.4). §§ 431-433 indeholder regler om rettens påkendelse af kravet (afsnit 1.5), mens §§ 434 og 435 indeholder regler om anke (afsnit 1.6).

1.3 Påtalemyndighedens fremsættelse af kravet

I en offentlig straffesag kan påtalemyndigheden på begæring fremme de civile krav, som er nævnt i § 3. Den, som kravet tilkommer, må give nærmere oplysninger om grundlaget for og størrelsen af kravet og om hvilke bevis han kan opgive. For kravets forberedelse gælder § 252, 3. led, 2. pkt., § 264 b, 1. led, og § 265, 2. led, jf. straffeprocesslovens § 427, 1. led.

Ifølge straffeprocesslovens § 252, 3. led, 2. pkt., skal tiltalebeslutningen (anklageskriftet) så vidt muligt angive kravets størrelse, når påtalemyndigheden fremmer civile krav efter § 427. Fremmer påtalemyndigheden krav for fornærmede efter § 427, fastsætter den en frist for fornærmede til at anmode om ændringer i angivelsen af kravet, jf. § 264 b, 1. led. Forsvareren skal også udtale sig om eventuelle civile krav i den udtalelse om bevisførelsen, som forsvareren inden en frist, der er fastsat af påtalemyndigheden, skal sende til påtalemyndigheden og retten som led i forberedelsen af straffesagen, jf. § 265, 2. led.

Hvis der er beskikket en bistandsadvokat for fornærmede, skal kravet fremmes efter § 428, der omtales i afsnit 1.4 neden for. Krav mod sigtede fra den, som er umiddelbart

skadelidt ved den strafbare handling, kan nægtes medtaget, hvis kravet er åbenbart ubegrundet, eller hvis det vil være til uforholdsmæssig ulempe for påtalemyndigheden at fremme kravet i forbindelse med straffesagen. Den umiddelbart skadelidte skal straks underrettes om en sådan beslutning og har klageadgang til nærmeste overordnede påtalemyndighed efter § 59 a, 1. led, nr. 6, jf. straffeprocesslovens § 427, 2. led.

Det samme gælder for krav mod sigtedes forældre efter skadeserstatningsloven og en ægtefælles krav som nævnt i § 3, nr. 7, jf. straffeprocesslovens § 427, 3. led.

Når civilt krav fremmes mod en anden end sigtede, får vedkommende stilling som part for dette spørgsmåls vedkommende. Han skal i tilstrækkelig tid, før der indkaldes til hovedforhandling eller andet retsmøde til pådømmelse af sagen, have skriftlig meddelelse om den nedlagte påstand, grundlaget for kravet og de beviser, som vil blive ført. Er dette ikke gjort, kan det civile krav fremmes i den udstrækning, hvor sagsøgte samtykker eller retten finder, at sagsøgte har haft gode nok muligheder for at forberede sit forsvar, jf. straffeprocesslovens § 427, 4. led.

Efter begæring af ”fylkesmannen” kan påtalemyndigheden fremsætte krav om dom for, at et ægteskab ikke består, såfremt tiltalen forudsætter det. På samme måde kan der fremsættes krav om, at et ægteskab skal opløses på grund af slægtskab eller tidligere ægteskab. Reglen i § 427, 4. led, finder tilsvarende anvendelse, jf. straffeprocesslovens § 430.

1.4 Andres fremsættelse af kravet

Den, der har et civilt krav, der er nævnt i § 3, kan selv fremme dette i forbindelse med en offentlig straffesag, såfremt der bliver afholdt hovedforhandling. Er der beskikket en bistandsadvokat, skal kravet altid fremmes efter § 428. Fornærmede, der har fået beskikket en bistandsadvokat, kan også fremme kravet i tilståelsessager efter § 248, jf. straffeprocesslovens § 428, 1. led.

Når fornærmede selv fremmer sit krav finder reglerne i § 404 tilsvarende anvendelse, jf. straffeprocesslovens § 428, 2. led. Ifølge § 404 kan fornærmede tilslutte sig forfølgningen, når der er truffet beslutning om offentlig påtale i sager, der også kan rejses som private straffesager. Den fornærmede har i givet fald de samme partsrettigheder som en sagsøger i en privat straffesag. Dette har dog ingen betydning for fornærmedes stilling som vidne.

Reglen i § 427, 4. led, gælder tilsvarende, når kravet fremmes mod sigtede, men det er i givet fald tilstrækkeligt, at den skriftlige meddelelse, der skal sendes til sigtede og forsvareren, sendes senest samtidig med indkaldelsen til hovedforhandling, jf. straffeprocesslovens § 428, 3. led.

For kravets forberedelse gælder § 264 b, 2. led, og § 265, 2. led, jf. straffeprocesslovens § 428, 4. led.

Ifølge § 264 b, 2. led, fastsætter påtalemyndigheden en frist for fornærmede til at fremsætte krav efter § 428. Fornærmede skal angive kravets størrelse, dets faktiske og retlige grundlag samt hvilke beviser der vil blive ført. Retten sender kopi af kravet til tiltalte og fastsætter en frist for bemærkninger til kravet. Retten kan nægte, at kravet fremsættes efter reglerne i § 428, 5. led, der omtales nedenfor.

Forsvareren skal også udtale sig om eventuelle civile krav i den udtalelse om bevisførelsen, som forsvareren inden en frist, der er fastsat af påtalemyndigheden, skal sende til påtalemyndigheden og retten som led i forberedelsen af straffesagen, jf. § 265, 2. led.

Retten kan nægte, at kravet forfølges, hvis det åbenbart er mest hensigtsmæssigt at behandle kravet i civilprocessen former, jf. straffeprocesslovens § 428, 5. led.

I private straffesager kan sagsøgeren gøre civile krav gældende på samme måde som påstanden om straf, jf. straffeprocesslovens § 429.

1.5 Rettens påkendelse af kravet

Retten kan bestemme, at forhandlingen om et civilt krav skal udsættes til straffesagen er pådømt, jf. straffeprocesslovens § 431.

Finder retten, at oplysningerne i sagen er utilstrækkelige til, at størrelsen af kravet kan fastsættes, kan retten afsige dom for den del af kravet, som den finder godtgjort. Når en sag afgøres ved tilståelsesdom, kan civile krav pådømmes i den udstrækning, hvor retten finder dem utvivlsomme. For så vidt angår opfyldelse af kravet gælder reglerne i tvistelovens § 19-7. Den, der mener at have yderligere krav end det, som han har fået dom for efter 1. og 2. led, kan rejse sag om restkravet efter reglerne i tvisteloven, jf. straffeprocesslovens § 432, 1.-4. led.

Efter, at hovedforhandlingen er begyndt, kan begæring om pådømmelse af det civile krav ikke tages tilbage uden, at kravet samtidig frafaldes, medmindre sagsøgte eller retten samtykker, jf. straffeprocesslovens § 433.

1.6 Appel

Ved anke af dommen i straffesagen kan parterne kræve ny behandling også af det civile krav, hvis betingelserne i §§ 427-433 er opfyldt og anken angår a) bevisbedømmelsen vedrørende skyldsspørgsmålet, b) afgørelsen om straf eller retsfølge som nævnt i § 2, 1. led, nr. 1, og det ikke er til væsentlig ulempe at behandle kravet under ankeforhandlingen, eller c) andre ankegrunde, og ankedomstolen samtykker i samlet behandling, jf. straffeprocesslovens § 434, 1. led.

I sager for Høyesterett finder § 323, hvorefter anke til Høyesterett ikke kan fremmes uden samtykke fra Høyesteretts ankeudvalg, tilsvarende anvendelse, jf. straffeprocesslovens § 434, 2. led.

Begæring om ny behandling af krav som nævnt i § 3 må af sigtede indgives sammen med anke eller modanke i straffesagen, jf. § 310, 1. led, 2. pkt., og § 311, 1. led, 2. pkt. For begæringen gælder § 314, 3. led, jf. straffeprocesslovens § 434, 3. led.

Ifølge § 310, 1. led, 2. pkt., skal sigtede inden 2 uger fra den dag, hvor dommen er afsagt, angive, om der begæres ny behandling af krav som nævnt i § 3. Har en part anket, skal sigtede inden 1 uge angive, om der begæres ny behandling af krav som nævnt i § 3, jf. § 311, 1. led, 2. pkt.

Ifølge § 314, 3. led, skal begæringen om ny behandling af kravet angive, 1) om det gælder hele afgørelsen, 2) det resultat, som kræves, 3) de fejl, som gøres gældende, 4) den faktiske og retlige begrundelse for, at der foreligger fejl, og 5) de beviser, der vil blive ført.

Påtalemyndigheden underretter bistandsadvokaten og ellers fornærmede, som har fået afgjort krav efter § 3, om anke i straffesagen og ankens indhold, jf. straffeprocesslovens § 434, 4. led.

Henvises anken til behandling, skal retten forkynde henvisningsafgørelsen for fornærmede, jf. § 325, 2. led. Fornærmede gives samtidig en frist for selv at begære behandling af krav som nævnt i § 3, jf. § 428. For begæring om behandling af krav, som

ikke tidligere har været fremsat, gælder § 264 b, 2. led, 3. pkt., hvorefter fornærmede skal angive kravets størrelse, dets faktiske og retlige grundlag samt hvilke beviser, der vil blive ført. For begæring om ny behandling af krav gælder § 314, 3. led., der er omtalt oven for. Retten sender kopi af fornærmedes begæring til sigtede med frist for svar, jf. straffeprocesslovens § 434, 5. led.

Begæring fra fornærmede eller påtalemyndigheden om behandling af krav som nævnt i § 3 skal fremsættes så tidligt, at den anden part har tilstrækkelig tid til at forberede sig på behandlingen, jf. straffeprocesslovens § 434, 6. led.

Hvis anken i straffesagen tilbagekaldes, afvises eller ikke henvises til ankeforhandling eller et civilt krav ikke afgøres under straffesagen, skal retten sørge for, at melding om dette bliver forkyndt for den, som har fået pådømt krav efter § 3. Parterne skal samtidig orienteres om adgangen til at kræve fortsat behandling efter tvistelovens regler og om, at parten inden for en måned efter, at en sådan meddelelse er blevet forkyndt for ham, må give retten meddelelse om, at han kræver fortsat behandling af det civile krav. Hvis sådan krav ikke fremsættes, skal denne del af sagen hæves, jf. straffeprocesslovens § 434, 7. led.

Særskilt anke af afgørelsen af de civile krav sker efter tvistelovens regler. Det samme gælder for genoptagelse, jf. straffeprocesslovens § 435.

1.7 Styrkelse af fornærmedes stilling i den norske adhæsiionsproces

Den norske adhæsiionsproces blev ændret ved lov nr. 5 af 7. marts 2008 om endringer i straffeprocessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterladte) som led i en generel styrkelse af fornærmede og efterladedes retsstilling i den norske straffeprocess. For så vidt angår adhæsiionsprocessen bestod styrkelsen navnlig i følgende tiltag:

I sager, hvor der er beskikket en bistandsadvokat, fik bistandsadvokaten ansvaret for at fremme det civile krav under straffesagen på vegne af fornærmede. Fornærmede kunne således ikke længere anmode påtalemyndigheden om at fremme kravet i disse tilfælde.

Påtalemyndighedens pligt til at fremme kravet på vegne af andre fornærmede (dvs. uden bistandsadvokat) og umiddelbart skadelidte blev udvidet, ligesom det blev lovfæstet, at fornærmede kunne klage over påtalemyndighedens afgørelse om ikke at fremme det civile krav under sagen.

Derudover fik retten mulighed for på efterforskningsstadiet og efter anmodning fra fornærmede at udpege en sagkyndig for at udrede fornærmedes helbredsskader, hvis det er nødvendigt for at afgøre den pågældendes civile krav.

Når det civile krav bliver fremmet af påtalemyndigheden blev det bestemt, at kravets størrelse så vidt muligt skal fremgå af tiltalebeslutningen (anklageskriftet). Samtidig blev det bestemt, at påtalemyndigheden – uanset om kravet bliver fremmet af en bistandsadvokat eller påtalemyndigheden – samtidig med underretningen om tiltalerejsningen skal fastsætte en frist for fornærmede til at anmode om ændringer i det krav, som påtalemyndigheden har fremsat, eller for at fremsætte et endelig krav. Dertil blev det fastsat, at forsvareren skal anmodes om at udtale sig om eventuelle erstatningskrav.

I forbindelse med styrkelsen af fornærmedes og efterladtes stilling ophævedes bestemmelsen i straffeprocessloven, hvorefter retten på ethvert tidspunkt under sagen kunne nægte at fremme et civilt krav. I lovforslagets bemærkninger blev det anført, at den klare hovedregel burde være, at civile krav behandles sammen med straffesagen. Som en sikkerhedsventil, der er forbeholdt ekstraordinære tilfælde, fik retten dog adgang til at henvise kravet til behandling i civilprocessens former.

Det blev endvidere bestemt, at retten skal meddele fornærmede dommen i alle sager, hvor et civilt krav bliver afgjort. Herudover blev der fastsat nye regler om prøvelse af det civile krav i forbindelse med anke af straffesagen.

Endelig blev det lovfæstet, at bistandsadvokatens og forsvarerens opgaver også omfatter fortsat behandling af det civile krav og særskilt anke af det civile krav efter de civilprocessuelle regler i tvisteloven/tvistemålsloven.

1.8 Styrkelse af fornærmedes stilling i den norske straffeprocess i øvrigt

1.8.1. Baggrund

Udover ændringen af adhæsionsprocessen blev der ved lov nr. 5 af 7. marts 2008 om ændringer i straffeprocessloven mv. foretaget en række andre lovændringer for at styrke fornærmede og efterladtes retsstilling i den norske straffeprocess. Loven, der bygger på udredningen ”NOU 2006: 10 Fornærmede i straffeprocessen – nytt perspektiv og nye rettigheder”, blev sat i kraft med virkning fra den 1. juli 2008.

Det fremgår af lovforslaget², at grundholdning bag lovændringerne var, at straffesystemet bør udformes, så alle involverede føler, at de bliver inkluderet og behandlet med værdighed og respekt. Mange fornærmede og efterladte havde givet udtryk for, at mødet med retssystemet kan opfattes som en tung tillægsbelastning. De havde efterlyst bedre information og muligheder for at kunne bidrage med oplysninger, ligesom de havde ønsket at blive anerkendt som ligeværdige deltagere i straffesagen med processuelle rettigheder, som gør dem i stand til at varetage egne interesser.

Det fremgår endvidere af lovforslaget, at Justitsdepartementet mente, at fornærmedes og efterlattes behov og ønsker om styrkede rettigheder er klart legitime. Efter departementets opfattelse var der ikke tvivl om, at fornærmede og efterladte berøres af straffesagen på flere måder, og at straffesagens behandling og dens udfald kan have følelsesmæssig, symbolsk, praktisk og retlig betydning for dem. Departementet mente derfor, at fornærmede og efterladte burde gives væsentlige styrkede processuelle rettigheder, der reflekterer den betydning, som sagen har for dem. Overordnet gik lovændringerne således ud på at udvide retten til bistandsadvokat, styrke retten til information, aktindsigt, tilstedeværelse og kontradiktion. Derimod var der ikke tale om, at fornærmede eller efterladte fik formel status som parter i straffesagen.

I det følgende gennemgås indholdet af lovændringerne i hovedtræk.

1.8.2. Forskellige grupper af rettighedshavere

Med lovændringerne skete ingen ændring af den traditionelle opfattelse af, hvem der er fornærmede. Enkelte af lovændringerne gælder dog kun for fornærmede, der har fået beskikket en bistandsadvokat. Baggrunden for at udskille en gruppe af fornærmede med særlige rettigheder var, dels at straffesagens udfald har særlig stor betydning for de pågældende, og dels at straffesagen i disse tilfælde er specielt belastende, fordi det drejer sig om krænkelse, som kan medføre store fysiske, psykiske og sociale skadevirkninger. De sagstyper, som er omfattet af bistandsadvokatorordningen omtales i pkt. 3 neden for.

Herudover indebar lovændringerne en udvidelse af kredsen af efterladte med særlige processuelle rettigheder og en styrkelse af efterlattes rettigheder. Også for efterladte blev den gruppe af efterladte, som har fået beskikket en bistandsadvokat, tildelt særlige rettigheder.

² Ot.prp.nr. 11 (2007-2008) Om lov om ændringer i straffeprocessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og efterladte).

1.8.3. Bistandsadvokatorordningen

Lovændringerne indebar en styrkelse af bistandsordningen bl.a. ved, at ordningen blev udvidet til flere sagstyper, og at bistandsadvokatens opgaver blev øget og tydeliggjort.

Efter styrkelsen af bistandsordningen omfatter ordningen for så vidt angår fornærmede følgende sagstyper: 1) Visse sager om forbrydelser mod kønssædeligheden, 2) sager om overtrædelse af ”kontakt- og besøgsforbud”, 3) sager om vold i nære relationer, 4) sager om menneskehandel, 5) sager om kønslemlæstelse og 5) sager, hvor der er grund til at tro, at fornærmede som følge af handlingen får betydelige skader på legeme eller helbred, jf. straffeprocesslovens § 107 a, stk. 1.

For så vidt angår efterladte gælder, at forældremyndighedsindehaveren har ret til at få beskikket en bistandsadvokat i de sager, hvor nogen under 18 år er død som følge af en strafbar handling. I andre tilfælde, hvor nogen er død som følge af en strafbar handling, kan bistandsadvokat beskikkes for efterladte, når særlige forhold tilsiger, at der er behov for en advokat, jf. straffeprocesslovens § 107 a, stk. 2.

Herudover kan retten beskikke en bistandsadvokat i andre tilfælde, hvor sagens art og alvor, hensynet til de berørte eller andre særlige forhold tilsiger, at der er behov for en advokat, jf. straffeprocesslovens § 107 a, stk. 3.

Udvidelsen af bistandsadvokatens opgaver fulgte navnlig af lovændringerne vedrørende fornærmede og efterladtes rettigheder, idet bistandsadvokatens opgave er at hjælpe fornærmede og efterladte med at udøve rettighederne. Bistandsadvokatens rolle blev dog også tydeliggjort ved, at bistandsadvokatens opgaver og rettigheder blev indarbejdet i de enkelte bestemmelser om sagsbehandlingen.

1.8.4. Gratis advokatkonsultation for at vurdere en evt. anmeldelse

Med lovændringen blev der i de fleste sager om forbrydelser mod kønssædeligheden, overtrædelse af besøgsforbud, tvangsægteskab, menneskehandel og kønslemlæstelse indført en ret til gratis konsultation med en advokat for at vurdere spørgsmål af betydning for en anmeldelse. Retten er uafhængig af, om der senere indgives anmeldelse, jf. retshjælpslovens § 11, stk. 1, nr. 6.

1.8.5. Rettigheder på efterforskningsstadiet

Styrkelsen af fornærmedes og efterladtes rettigheder på efterforskningsstadiet bestod bl.a. i, at der blev indført en ret for fornærmede og efterladte til at være til stede i alle

retsmøder, herunder når retsmøder føres for lukkede døre og når vidneforklaringer skal afgives for lukkede døre og under pålæg af tavshedspligt, jf. straffeprocesslovens § 93 c. Retten til at være til stede er dog begrænset, så retten kan udvise fornærmede og efterladte fra retsmødet efter samme betingelser som sigtede og andre personer, jf. straffeprocesslovens §§ 245 og 284.

Herudover blev der indført en generel bestemmelse om politiets og påtalemyndighedens informationspligt over for fornærmede og efterladte, ligesom kredsen af personer, der har ret til aktindsigt, blev udvidet til at omfatte efterladte, jf. straffeprocesslovens § 93 e og § 264 a, stk. 3.

1.8.6. Rettigheder under forberedelsen af hovedforhandlingen

Styrkelsen af fornærmedes og efterlattes rettigheder i forbindelse med forberedelsen af hovedforhandlingen bestod bl.a. i, at der blev indført en lovfæstet ret for forurettede og efterladte med bistandsadvokat til at foreslå supplerende bevisførelse om straffekravet. Hvis påtalemyndigheden afslår fornærmedes eller efterlattes bevisforslag, kan fornærmede eller efterladte indbringe spørgsmålet for retten, jf. straffeprocesslovens § 264 a, stk. 2.

Herudover blev der indført en ret for bistandsadvokaten til at blive underrettet om bevisoptagelse til brug for hovedforhandlingen, jf. straffeprocesslovens § 271, stk. 1. Bestemmelsen omfatter den situation, hvor der forud for hovedforhandlingen afgives f.eks. vidneforklaring over for en anden ret end den dømmende ret. Der blev endvidere indført en ret for bistandsadvokaten til at stille spørgsmål under bevisoptagelsen, jf. straffeprocesslovens § 271, stk. 2.

1.8.7. Rettigheder under hovedforhandlingen

Lovændringerne indebar, at der blev indført en ret for fornærmede og efterladte til at være til stede under hele hovedforhandlingen, uafhængigt af tidspunktet for deres egen forklaring. Straffeprocesslovens § 129 bestemmer således, at vidnerne, med undtagelse af fornærmede og efterladte, som regel ikke bør høre på forhandlingen af sagen, før de har afgivet forklaring under hovedforhandlingen.

Lovændringen indebar også, at rækkefølgen for afgivelse af forklaringer blev ændret, så fornærmede, der har fået beskikket en bistandsadvokat, som hovedregel skal afgive forklaring før tiltalte. Derudover kan retten tillade, at efterladte afgiver forklaring før

tiltalte, hvis hensynet til sagens oplysning tilsiger, at de ikke bør overvære forhandlinger før deres forklaring, jf. straffeprocesslovens 289 a.

Herudover indebar lovændringerne, at fornærmede og efterladte med bistandsadvokat fik flere processuelle rettigheder i tilknytning til bevisførelsen. For det første fik bistandsadvokaten ret til at stille supplerende spørgsmål til tiltalte, vidner og sagkyndige, jf. straffeprocesslovens § 291 a. For det andet fik fornærmede og efterladte med bistandsadvokat – ligesom tiltalte – ret til at udtale sig efter vidneforklaringer, tiltaltes forklaring og oplæsning af skriftligt bevis, ligesom de fik mulighed for at komme med afsluttende bemærkninger, jf. straffeprocesslovens §§ 303 og 304.

Derimod indebar lovændringerne ikke, at fornærmede eller efterladte med bistandsadvokat får ret til at procedere vedrørende skyldsspørgsmålet eller strafudmålingen. I udredningen ”NOU 2006: 10 Fornærmede i straffeprocessen – nytt perspektiv og nye rettigheder” foreslog udvalget ikke en selvstændig ret for fornærmede og efterladte til at til at procedere, da en sådan ret efter udvalgets opfattelse ville være i strid med princippet om, at det er staten, der strafforfølger, jf. udredningens kapitel 8.3, side 127. Det bemærkes samme sted, at i de tilfælde, hvor fornærmede eller efterladte fremmer civile krav efter adhæsionsprocessen, vil temaet for proceduren vedrørende det civile krav have meget til fælles med temaet for anklagerens procedure vedrørende ”straffekravet”.

Lovændringerne indebar endvidere, at fornærmede og efterladte fik mulighed for at forklare om virkningerne af lovovertrædelsen (såkaldt ”victim impact statement”), ligesom fornærmede, efterladte, afdødes søskende og stedforældre fik ret til godtgørelse for den tid, som de bruger i forbindelse med hovedforhandlingen.

1.8.8. Særligt om tilståelsessager

Lovændringerne indebar, at fornærmede, der har fået beskikket en bistandsadvokat, i forbindelse med tilståelsessager fik ret til underretning om påtalemyndighedens begæring, ret til at klage over sigtelsens indhold og ret til varsling om retsmødet. Herudover blev det lovfæstet, at bistandsadvokaten har ret til at udtale sig inden sagens optagelse til dom, ligesom bistandsadvokaten også har ret til at stille spørgsmål til tiltalte, jf. straffeprocesslovens § 59 a, stk. 2, og § 248, stk. 3 og 5.

Styrkelsen af fornærmedes stilling i forbindelse med tilståelsessager blev modsvaret af, at sigtede fik ret til en forsvarer i alle tilfælde, hvor fornærmede har en bistandsadvokat, jf. straffeprocesslovens § 99, stk. 2.

2. Svensk ret

2.1 Indledning

Reglerne om den forurettedes processuelle retsstilling er hovedsageligt indeholdt i "Brottsbalken" (BrB 1962:700), "Rättergångsbalken" (RB 1942:740), der er en fælleslov for civile sager og straffesager, "Förundersökningskungörelsen" (FuK 1947:948), der regulerer politiets efterforskning, samt lov om "Målsägandebeirão" (LOM 1988:609), der regulerer spørgsmålene om beskikkelse af bistandsadvokat og dennes opgaver.

Hovedreglen i svensk ret er, at den strafbare handling er undergivet *offentlig påtale*. Den forurettede har dog en *generel subsidiær påtaleret* og dermed mulighed for på egen hånd at forfølge strafbare handlinger. Betingelsen for, at forurettede kan påtale sagen, er, at forurettede har anmeldt forholdet, og at anklagemyndigheden har besluttet, at der ikke skal rejses tiltale. Som forurettede (målsägande) anses den, som forbrydelsen er blevet begået mod, eller som er blevet fornærmet eller har lidt skade ved forbrydelsen.

Som udgangspunkt er den forurettede ikke part i en straffesag, men den forurettede kan opnå partsstatus ved at tilslutte sig den offentlige forfølgning (tiltalen). Ved at fremsætte et civilt krav opnår den forurettede endvidere partsstatus i forhold til denne del af sagen. Hvor forurettede ikke har fuld partstatus i straffesagen eller vedrørende det civile krav, har den forurettede alligevel visse partsbeføjelser. Det gælder f.eks. i forbindelse med afhøring i retten, hvor forurettede ikke kan afhøres som vidne, men i stedet som part med den virkning, at forurettede ikke har pligt til at udtale sig, samt at en eventuel forklaring ikke finder sted under strafansvar.

2.2 Information og underretning

Efter förundersökningskungörelsens § 13 a skal forurettede informeres om, at anklageren under visse forudsætninger kan påtale civile krav i anledning af forbrydelsen og om mulighederne for at få erstatning efter brottskadelagen (1978:413) samt om behandlingen af disse sager. Forurettede skal også informeres om reglerne om bistands-

advokat, besøgsforbud, støttepersoner og retshjælp. Herudover skal forurettede informeres om de myndigheder, organisationer mv., som kan bistå med støtte og hjælp.

Forurettede skal spørges, om forurettede ønsker underretning om, at efterforskning ikke indledes eller forsættes, tiltalefrafald, tidspunktet for hovedforhandlingen og dommen, jf. förundersökningskungörelsens § 13 b.

Den forurettede skal altid underrettes, hvis påtalemyndigheden rejser tiltale, jf. förundersökningskungörelsens § 13 d.

Der skal ske underretning af de forurettede, som har anmeldt forbrydelsen, anmeldt et civilt krav eller bedt om underretning, hvis det besluttes, at efterforskning ikke skal indledes eller forsættes, eller at tiltale ikke rejses. Har den, der har overtaget forurettedes civile krav, anmeldt kravet, skal den pågældende også underrettes, jf. förundersökningskungörelsens § 14.

2.3 Påtalebegæring

Der findes flere straffelovsovertrædelser, hvor den offentlige påtale er betinget af en påtalebegæring fra den forurettede – de såkaldte ”angivelsesbrotten”, jf. rättegångsbalkens § 3, stk. 2 i kapitel 20 (RB 20:3, stk. 2). Det fremgår af de enkelte straffelovsbestemmelser, hvornår der kræves en begæring fra den forurettede. Offentlig påtale i disse sager kan dog rejses, selv om den forurettede ikke har begæret det, hvis påtalemyndigheden finder, at særlige grunde taler for, at påtale skal finde sted, f.eks. ved tyveri mod nærstående.

2.4 Privat påtale

Der findes en lang række bestemmelser, hvor den forurettede er tillagt kompetence til at forfølge de strafbare handlinger på egen hånd. Private straffesager er reguleret i RB kapitel 47. Påtalemyndigheden har som nævnt den primære påtaleret, men den forurettede er tildelt en generel subsidiær påtaleret, jf. RB 29:8, stk. 1. Dette indebærer, at den forurettede på egen hånd kan påtale en overtrædelse, hvis påtalemyndigheden af forskellige årsager beslutter sig for ikke at rejse tiltale. Endvidere kan den forurettede overtage straffefølgningen, hvis påtalemyndigheden trække en rejst tiltale tilbage.

For en lille gruppe straffelovsovertrædelser er den forurettede den primære påtaleberettigede. Dette gælder de såkaldte ”målsägendebrotten”, hvor den forurettede selv kan rejse sagen. Et ”målsägendebrot” er en strafbar handling, der kun kan påtales af den

forurettede, det kan f.eks. være sager om æreskrænkelser, falsk angivelse mv. Ved siden af disse straffelovsovertrædelser har man som nævnt ”angivelsesbrotten”, hvor det i stor udstrækning er op til den forurettede at bestemme, om sagen skal rejses.

Det følger af de enkelte straffebestemmelser, hvilke strafbare handlinger der er undergivet privat påtale.

2.5 Tilslutning til straffekravet

Den forurettede har en generel adgang til at tilslutte sig den offentlige påtale – ”biträde åtalet”, jf. RB 20:8, stk. 2. Det gælder, uanset hvilken straffelovsovertrædelse der er tale om, forudsat at der findes en forurettet.

Den forurettede er som udgangspunkt ikke part i sagen, men hvis den forurettede tilslutter sig straffekravet, vil dette automatisk betyde, at den forurettede bliver part i sagen, jf. RB kapitel 37 ”Om förhör med part och med målsägande som inte för talan”.

Den forurettede får dog ikke partsstatus, før sagen er indbragt for domstolene. Dette følger af RB 20:8, stk. 2, sammenholdt med 45:1, stk. 2, hvorefter tiltale anses for rejst, når anklageskriftet er indkommet til retten.

Når den forurettede har tilsluttet sig straffekravet, er den pågældende tillagt de samme rettigheder og pligter som påtalemyndigheden. Den forurettede må derfor følge de almindelige regler om bevisførelse, nedlæggelse af strafpåstand mv. Den forurettede kan som part selv fremsætte sin egen strafpåstand over for retten, men retten er ikke bundet af strafpåstanden. Der henvises også til pkt. 2.10 neden for.

2.6 Adhæsiionsprocessen

Reglerne om behandling af civile krav i forbindelse med straffesagen er fastsat i RB kapitel 22 ”Om enskilt anspråk i anledning av brott”.

Påtale af et civilt krav³, der er opstået i anledning af forbrydelsen, kan ske mod sigtede eller andre i forbindelse med straffesagen. Påtales kravet ikke i forbindelse med straffesagen, skal påtale ske efter de civile processuelle regler, jf. RB 22:1.

³ ”Enskilt” betyder ifølge en svensk-dansk ordbog ”privat”, mens ”anspråk” betyder ”fordring” eller ”krav”. ”Enskilt anspråk” er i den officielle engelske oversættelse af rättegångsbalken oversat til ”private claim”.

Er det civile krav begrundet i en forbrydelse, som er undergivet offentlig påtale, skal anklagemyndigheden på forurettedes begæring og i forbindelse med tiltalen forberede og præsentere det civile krav, hvis det kan ske uden væsentlig ulempe, og kravet ikke er åbenbart uberettiget. Ønsker forurettede det civile krav påtalt i forbindelse med straffesagen, skal han anmelde kravet til politiet eller anklagemyndigheden og give oplysninger om de omstændigheder, hvorpå kravet støttes, jf. RB 22:2, stk. 1.

Den forurettede selv og dennes bistandsadvokat, jf. pkt. 2.7 neden for, kan påtale det civile krav. I så fald bliver forurettede part i sagen for så vidt angår det civile krav. Den forurettede bliver ikke part i den del af sagen, der vedrører strafspørgsmålet, medmindre den pågældende også tilslutter sig påtalen.

Finder politiet eller anklagemyndigheden under forberedelsen af straffesagen, at der kan være opstået et civilt krav i forbindelse med forbrydelsen, skal myndigheden så vidt mulig i god tid underrette forurettede herom, jf. RB 22:2, stk. 2.

Reglerne i stk. 1 og 2 finder også anvendelse, når det civile krav er overdraget til en anden, jf. RB 22:2, stk. 3

Føres en særskilt sag om det civile krav ved retten, skal retten, hvis det findes hensigtsmæssigt, sørge for, at det civile krav behandles sammen med straffesagen, jf. RB 22:3.

Tiltalte og andre personer, som forurettede har rettet et civilt krav mod, samt tredje-mænd kan efter reglerne om sammenlægning af krav anmode om, at det civile krav behandles under straffesagen, jf. RB 22:4.

Hvis et civilt krav er påtalt under straffesagen, kan retten bestemme, at det civile krav udskydes til særskilt behandling som civil sag, hvis yderligere behandling under straffesagen vil medføre væsentlige ulemper, jf. RB 22:5.

Hvis straffesagen frafaldes eller afvises, eller hvis forurettede ikke har mistet sin ret til at påtale forbrydelsen, skal retten på en parts begæring overføre det civile krav til behandling efter de civilprocessuelle regler. Hvis der ikke fremsættes en sådan begæring, skal påtalen af det civile krav anses som frafaldet, jf. RB 22:6, stk. 1.

Hvis en part trækker påtalen tilbage, efter at modparten har udtalt sig om kravets realitet, skal kravet alligevel prøves, hvis modparten fremsætter begæring herom. Hvis der ikke fremsættes en sådan begæring, skal påtalen af det civile krav anses som frafaldet, jf. RB 22:6, stk. 2 og 3.

Findes det forhold, der er rejst tiltale for, ikke at være strafbart, kan det civile krav alligevel prøves under straffesagen, jf. RB 22:7.

Et civilt krav, der er opstået i forbindelse med visse forbrydelser, der er begået under udøvelse af offentlig myndighed og undergivet offentlig påtale, kan ikke påtales af den forurettede, medmindre der rejses tiltale for forbrydelsen eller påtalen støttes af påtalemyndigheden, jf. RB 22:8.

2.7. Bistandsadvokat

Reglerne om beskikkelse af bistandsadvokat til den forurettede findes i ”lov om mål-sågendebitræde” (LOM 1988:609). Efter loven er der tre grupper af strafbare handlinger, der giver den forurettede ret til bistandsadvokat.

For det første gælder det alle forbrydelser efter kapitel 6 i brottsbalken (BrB), som indeholder bestemmelser om *seksualforbrydelser*, medmindre det er åbenbart, at forurettede ikke har behov for en bistandsadvokat, jf. LOM § 1, pkt. 1. For det andet kan der beskikke en bistandsadvokat ved *visse forbrydelser mod liv, helbred og frihed*, hvis handlingen kan medføre fængselsstraf, jf. LOM § 1, pkt. 2. For det tredje kan der beskikkes en bistandsadvokat i forbindelse med forbrydelser, der kan medføre fængsel, *hvis den forurettede har særligt stærkt behov for bistand*, jf. LOM § 1, pkt. 3.

Bistandsadvokatens opgaver er nærmere beskrevet i LOM § 3. Bistandsadvokaten skal således varetage forurettedes interesser under sagen og bistå med hjælp og støtte. Bistandsadvokaten skal også bistå forurettede med at påtale et civilt krav, hvis ikke denne opgave varetages af anklagemyndigheden. Bistandsadvokatens opgave omfatter også påtale af det civile krav efter de civilprocessuelle regler, hvis kravet udskydes til behandling som en særskilt civil sag efter RB 22:5. Bistandsadvokatens opgave omfatter endelig ankesagen, hvis byrettens dom vedrørende det civile krav ankes.

2.8 Underretning om retsmøder

Efter RB 45:15, stk. 1, skal den forurettede indkaldes til domsforhandlingen, hvis den pågældende har tilsluttet sig påtalen, på anden måde er part i sagen eller ønskes afhørt

i retten. Reglen medfører ikke mødepligt for den forurettede, men mødepligt kan pålægges. Derudover indeholder RB regler om, hvornår ”parter och andre som berörs” skal indkaldes til forberedende retsmøder.

2.9 Mulighed for at være til stede under retsmødet

Som udgangspunkt har den forurettede ret til at være til stede under domsforhandlingen. Hvis den forurettede ikke har tilsluttet sig tiltalen (og dermed ikke er part i straffesagen vedrørende strafsørgsmålet) og det er hensigtsmæssigt af hensyn til sagens omstændigheder, kan retten bestemme, at forurettede ikke skal være til stede, før han eller hun har afgivet forklaring, jf. RB 46:8.

2.10 Muligheden for at føre bevis, stille spørgsmål og procedere

Når den forurettede har tilsluttet sig den offentlige forfølgning af sagen, bliver han eller hun part i sagen på lige fod med anklagemyndigheden og den tiltalte. Dette medfører, at den forurettede har fulde partsrettigheder. Forurettede vil således kunne bære bevis, stille spørgsmål og procedere såvel strafsørgsmålet som det civile krav afhængig af, om den pågældende har tilsluttet sig tiltalen og/eller fremsat et civilt krav.

RB 46:6 fastsætter rækkefølgen for parternes ageren under hovedforhandlingen i en straffesag, hvor det strafbare forhold er under offentlig påtale.

Det fremgår heraf, at anklageren først skal fremsætte sit ærinde. Derefter skal tiltalte have lejlighed til kort at angive sit standpunkt og begrundelsen herfor. Dernæst skal anklageren forelægge sagen. I det omfang, det er nødvendigt, skal forurettede og tiltalte have lejlighed til at forelægge sagen, jf. RB 46:6, stk. 1.

Herefter skal forurettede og tiltalte afhøres. Afhøringen af forurettede og tiltalte skal ske forud for vidneforklaringer om de omstændigheder, som afhøringerne af forurettede og tiltalte angår, jf. RB 46:6, stk. 2.

Hvis hovedforhandlingen gennemføres i forurettede eller tiltaltes fravær skal retten sørge for, at den fraværendes forklaring på grundlag af sagens dokumenter i fornødent omfang præsenteres, RB 46:6, stk. 3.

2.11 Vidneforbud

Den forurettede kan ikke afhøres som vidne, jf. RB 36:1, stk. 1. Det gælder, uanset om den forurettede er part i straffesagen eller ej. Dette vidneforbud bygger på tankegangen om, at den forurettede skal være ligestillet med den sigtede. Vidneforbuddet indebæ-

rer, at den forurettede ikke har pligt til at udtale sig, at der ikke findes sanktioner, som kan anvendes over for den forurettede for at få denne til at udtale sig, og at en eventuel forklaring ikke kan finde sted under strafansvar.

2.12 Anke

Den forurettede har ret til at anke dommen vedrørende strafspørgsmålet uafhængigt af, om påtalemyndigheden anker, jf. RB 20:8, stk. 2. Retten til at anke gælder, uanset om den forurettede har tilsluttet sig den offentlige påtale i første instans.

Kapitel 4

Retsplejerådets overvejelser

1. Indledning

Retsplejerådet er anmodet om at gennemgå de gældende regler om påtale af borgerlige krav under straffesager (den såkaldte adhæsionsproces) og i den forbindelse at behandle bl.a. spørgsmålene i det forslag fra Den Danske Dommerforening, Rigsadvokaten og Advokatrådet, som er omtalt i kapitel 1, afsnit 1. Retsplejerådet har på den baggrund gennemgået de gældende regler om adhæsionsprocessen med henblik på at vurdere, om der er behov for at modernisere adhæsionsprocessen, og at overveje, hvordan en moderne adhæsionsproces i givet fald kan udformes.

Den gældende adhæsionsproces er udtryk for en afvejning af en række hensyn, der til dels er modsatrettede. Disse hensyn er efter Retsplejerådets opfattelse også relevante for overvejelserne om, hvorvidt der er behov for at modernisere adhæsionsprocessen, og hvordan en moderne adhæsionsproces i givet fald kan udformes. Det enkelte hensyn kan dog vægtes anderledes nu end tidligere.

Hovedbegrundelsen for adhæsionsprocessen er *hensynet til den, der kan have et civilt krav mod tiltalte i forbindelse med det forhold, der er rejst tiltale for*. Den, der kan have et sådant krav, betegnes traditionelt som den forurettede. Denne betegnelse er vel ikke ganske retvisende, fordi straffesagen bl.a. har til formål at afklare, om den pågældende er forurettet, men terminologien er så indarbejdet, at Retsplejerådet har fundet det mest hensigtsmæssigt at bevare begrebet som et samlet udtryk for de, der kan rejse et civilt krav i forbindelse med en straffesag. Det gælder også de, der i forhold til den straffebestemmelse, som der er rejst tiltale for, ikke umiddelbart vil kunne betegnes som forurettet ("beskyttelsesobjekt").

For den forurettede betyder adgangen til at fremsætte et civilt krav under straffesagen en betydelig lettelse. I mange tilfælde kan den forurettede overlade det til anklagemyndigheden at gøre det civile krav mod tiltalte gældende over for retten, og den forurettede skal derfor ikke selv sørge for at udarbejde en stævning eller holde en proces i gang. Dertil kommer, at den forurettede kan have en interesse i at gøre sine synspunkter gældende allerede under straffesagen, da straffesagens bevisafgørelse om et omtvi-

stet faktisk forhold kan få betydning for bevisafgørelsen vedrørende det civile krav, også hvis det civile krav først skal afgøres i en efterfølgende civil sag.

Det er Retsplejerådets opfattelse, at hensynet til den forurettede må veje tungere end tidligere ved den konkrete udformning af adhæsionsprocessen. En sådan større vægtning af hensynet til den forurettede vil for det første være i overensstemmelse med en række lovændringer, som er gennemført i de senere år netop med det sigte at styrke forurettedes stilling. En større vægtning af hensynet til den forurettede vil imidlertid også understrege et ønske om, at den, der har været udsat for en forbrydelse, får en oplevelse af, at retssystemet tager også vedkommendes sag alvorligt, og at dette afspejles i håndteringen af de civile krav, som forbrydelsen har givet anledning til.

Adhæsionsprocessen tilgodeser endvidere *procesøkonomiske hensyn*. Påkendelsen af civile krav under en straffesag sparer således tid og ressourcer, fordi man undgår, at bevisførelsen under en straffesag gentages under en efterfølgende civil sag, som normalt skal behandles af en ny dommer og med (yderligere) inddragelse af advokater.

Hensynet til tiltalte⁴ kan ligeledes tale for adhæsionsprocessen. Det sparer således tid og sagsomkostninger for tiltalte, hvis det civile krav afgøres under straffesagen, og ikke ved en efterfølgende civil sag.

Også *kriminalpolitiske betragtninger* kan anføres til støtte for adhæsionsprocessen. Det kan således anføres, at det har kriminalpræventiv betydning, at tiltalte får indskærpet, at den pågældende udover den strafferetlige sanktion også må tage de økonomiske konsekvenser af sin handling.

Hensynet til straffesagens behandling kan tale imod adhæsionsprocessen. De valg, der ligger bag indretningen af strafferetsplejen, afspejler, at det primære sigte med straffesager er behandlingen af strafspørgsmål (skyldsspørgsmål og strafudmåling) og de påstande om andet end straf, som efter retsplejelovens § 684, stk. 1, skal behandles efter de straffeprocessuelle regler, jf. nærmere kapitel 2, afsnit 2.2.1. Behandlingen af

⁴ Retsplejeloven indeholder ingen bestemte regler for, hvornår en person anses som sigtet. I modsætning hertil er det klart fastlagt i retsplejeloven, at en sigtet person får status som tiltalt, når der rejses tiltale mod den pågældende. Som hovedregel rejses tiltale ved et anklageskrift, jf. §§ 834 og 895, men i visse tilfælde kan tiltale rejses ved tilførsel til retsbogen. Det gælder f.eks. i tilståelsessager, der fremmes efter bestemmelsen i § 831, stk. 1, jf. stk. 7. I kapitel 4 anvendes af hensyn til læsevenligheden ordet ”tiltalt”, selvom f.eks. adgangen til at fremsætte krav under straffesagen også gælder før tiltale er rejst.

civile krav vil som udgangspunkt skulle ske efter andre regler, og inddragelsen af den forurettedes civile krav i straffesagen kan derfor indebære en risiko for, at fokus fjernes fra de spørgsmål, som skal behandles efter de straffeprocessuelle regler. Dette vil navnlig kunne være u hensigtsmæssigt i de straffesager, hvor lægmænd skal medvirke, idet lægmænd alene medvirker ved afgørelsen af strafspørgsmålet og ikke ved afgørelsen af eventuelle civile krav.

Hensynet til en hurtig afgørelse af strafspørgsmålet taler imod adhæsionsprocessen navnlig i de tilfælde, hvor afgørelsen af det civile krav forudsætter en særskilt og tidskrævende behandling, herunder bevisførelse, som er uden betydning for strafspørgsmålets afgørelse. Ved vurderingen af den vægt, som dette hensyn må tillægges ved den nærmere tilrettelæggelse af adhæsionsprocessen, må på den ene side indgå, at en hurtig afgørelse af strafspørgsmålet er vigtig også for forurettede, og på den anden side, at sagen for forurettede i mange tilfælde først vil kunne opleves som afsluttet, når også forurettedes civile krav er afgjort.

Hensynet til det civile kravs behandling kan endvidere tale imod en adhæsionsproces. Behandlingen af et civilt krav i forbindelse med en straffesag, hvor strafspørgsmålet er sagens omdrejningspunkt, kan således indebære en risiko for en mindre grundig behandling af det civile krav. Det kan i den forbindelse have særlig betydning, at en række civile krav kan være endog meget komplekse, og at en afgørelse af sådanne krav derfor kan kræve meget grundige og omfattende forberedelser og overvejelser af juridisk kompliceret art, som kun vanskeligt lader sig forene med hensynet til straffesagens afvikling.

Efter den gældende adhæsionsordning gælder de almindelige civilprocessuelle sagsbehandlingsregler, herunder med hensyn til sagens forberedelse, ikke fuldt ud for det civile kravs behandling under straffesagen. I forhold til den almindelige civile proces indebærer adhæsionsprocessen også begrænsninger i den forurettedes partsbeføjelser, selv om afgørelsen af det civile krav har materiel retskraft for den forurettede. Disse begrænsninger gælder navnlig med hensyn til adgangen til aktindsigt, til at være til stede i retten under afhøring af tiltalte, til at føre bevis og til at fremsætte synspunkter vedrørende det civile krav. Det er centralt for Retsplejerådets overvejelser, om den øgede vægt, som hensynet til den forurettede bør tillægges ved udformningen af en nutidig adhæsionsproces, også kan føre til en højere grad af processuel ligestilling med den retsstilling, som sagsøgeren har efter de almindelige civilprocessuelle regler.

Det må også tages i betragtning, at det civile krav som udgangspunkt indbringes for retten af anklagemyndigheden, hvis kerneopgave og særlige kompetence er strafferetlig forfølgning og ikke forfølgning af civile krav. Herudover må indgå, at en eventuel forsvarers opgave er at støtte tiltalte under behandlingen af straffespørgsmålet og de umiddelbart dertil knyttede erstatningsspørgsmål, og at forsvarerens opgaver næppe kan udvides til at fungere som advokat for tiltalte under en mere traditionel behandling af en civilretlig tvist, uanset om denne udspringer af et påstået strafbart forhold. I den forbindelse må særligt tages i betragtning, at en række forsvarere har specialiseret sig i at behandle netop straffesager og de spørgsmål, som i almindelighed vil opstå i den type af sager, og at denne særlige indsigt er begrundelsen for, at en tiltalt har ønsket netop den pågældende forsvarer.

2. Behovet for at modernisere adhæsionsprocessen

De gældende regler om adhæsionsprocessen fører i praksis ofte til et resultat, der ikke lever op til hovedformålet om at tage hensyn til forurettede, og som heller ikke kan siges at varetage procesøkonomiske hensyn. I mange tilfælde afgøres et civilt krav mod tiltalte som følge af forbrydelsen således ikke under straffesagen. Den forurettede henvises derfor til at anlægge civilt søgsmål om det civile krav. Hvis den forurettede herefter anlægger et civilt søgsmål, vil det kunne føre til en delvis gentagelse af den bevisførelse, som allerede er gennemført under straffesagen. Endvidere vil den forurettede, tiltalte og retten skulle bruge tid og ressourcer på det civile søgsmål.

I praksis medfører henvisningen til at anlægge et civilt søgsmål dog som hovedregel, at det civile krav slet ikke kommer til pådømmelse for en domstol. Der kan være flere årsager hertil. I nogle tilfælde vil forklaringen formentlig være den, at den forurettede gennem en forsikring eller på anden måde - f.eks. efter offererstatningsloven - opnår dækning for sit krav. I andre tilfælde vil forklaringen kunne være den, at den forurettede anser det for udsigtsløst at inddrive et tilgodehavende hos tiltalte og derfor ikke ønsker at bruge tid og penge på at anlægge civilt søgsmål. I en række tilfælde vil forklaringen på, at det civile krav ikke kommer til pådømmelse, imidlertid formentlig være, at den forurettede ikke synes at kunne overskue selv at skulle anlægge sagen, og i disse tilfælde lider forurettede derfor muligvis et tab ved ikke at få dom for sit krav i forbindelse med straffesagen.

Der er i de senere år gennemført en række lovændringer, der har haft til formål at forbedre retsstillingen for den, der er forurettet ved en forbrydelse. I forlængelse heraf er der efter Retsplejerådets opfattelse behov for en revision og modernisering af adhæsionsprocessen med henblik på at forbedre retsstillingen for den, der kan have et civilt krav mod gerningsmanden i forbindelse med en forbrydelse. En sådan forbedring af den forurettedes retsstilling vil især være påkrævet i de tilfælde, hvor den forurettede i dag lider et tab ved ikke at kunne få påkendt sit krav under straffesagen. En forbedring vil kunne ske ved, at det gøres lettere at få kravet pådømt i forbindelse med straffesagen. En forbedring vil også kunne ske ved, at forurettede ikke selv skal sørge for, at kravet overføres til behandling som civilt søgsmål i de tilfælde, hvor kravet ikke har kunnet pådømmes i forbindelse med straffesagen, men at dette sker automatisk ved rettens foranstaltning. Endelig vil en forbedring af forurettedes stilling efter selve adhæsionsprocessen i sig selv kunne bidrage til, at forurettede i det hele får en bedre oplevelse af den indsats, som der fra samfundets side gøres for at mindske de ofte alvorlige gener, der har været forbundet med at blive udsat for en forbrydelse.

Retsplejerådet har endvidere overvejet, om det ville være en fordel for forurettede, hvis man i stedet udvidede adgangen til fri proces til senere civile sager om krav, der følger af en forbrydelse. Retsplejerådet finder det imidlertid mere hensigtsmæssigt at modernisere adhæsionsprocessen end at udvide ordningen med fri proces med den følge, at der anlægges flere civile sager om krav, der enten er udsigtsløse eller kunne have været afgjort i forbindelse med straffesagen.

3. Betingelser for at fremsætte civile krav under straffesagen

Retsplejerådet har overvejet, om de tilsigtede moderniseringer af adhæsionsprocessen kan opnås ved at udvide adgangen til at fremsætte civile krav under straffesagen. Dette kan f.eks. ske ved en udvidelse af den kreds af personer, der kan fremsætte et civilt krav, en udvidelse af den kreds af personer, der kan rettes et krav mod, og/eller ved at tillade at flere civile krav kan fremsættes under straffesagen.

3.1. Hvem bør kunne fremsætte krav

Efter Retsplejerådets opfattelse er der grundlag for at udvide den kreds af personer, der kan fremsætte et civilt krav under straffesagen. Rådet finder således, at den nuværende adhæsionsproces uden rimelig grund afskærer personer fra at fremsætte et krav under straffesagen. Den gruppe, der efter den gældende ordning kan drage nytte af adhæsionsprocessen som forurettet ved en forbrydelse, er i det væsentlige identisk med de

fysiske eller juridiske personer, der er umiddelbart beskyttet ved den pågældende straffebestemmelse. Derimod er f.eks. den tredjemand, som i god tro har købt en stjålet genstand fra en tyv (tiltalte) og måtte aflevere den til den bestjålne (forurettede) som følge af vindikation, ikke omfattet af den nuværende anvendelse af begrebet ”forurettede” i adhæsionsprocessen, selv om det er denne tredjemand, som lider et tab ved forbrydelsen. Lignende gør sig gældende på andre områder.

Retsplejerådet har overvejet, om man kan pege på et andet og mere velegnet udtryk end ”forurettede” til brug ved afgrænsningen af den kreds af personer, der kan få påkendt et civilt krav i forbindelse med straffesagen. Rådet har således bl.a. overvejet at anvende begrebet ”skadelidte”, men efter rådets opfattelse er dette begreb ikke egnet til at afgrænse den kreds af personer, der kan fremsætte et civilt krav i forbindelse med straffesagen. Begrebet ”skadelidte” hører således til den erstatningsretlige terminologi og kan derfor give anledning til tvivl i de tilfælde, hvor der er tale om et andet civilt krav end et erstatningskrav. Rådet har også overvejet at anvende udtryk som ”sagsøgeren”, ”kravsøgeren” eller ”den økonomisk forurettede”.

Retsplejerådet har i sit forslag valgt at beholde udtrykket ”forurettede”, der er godt indarbejdet i praksis og i langt de fleste tilfælde også vil være umiddelbart retvisende. Retsplejerådet har således valgt den løsning at fastholde begrebet, men at indlægge en vis udvidelse i afgrænsningen af den personkreds, der i forhold til adhæsionsprocessen fremover vil kunne betegnes som forurettede. Denne løsning indebærer, at man må være opmærksom på, at der i andre tilfælde (end ved adhæsionsprocessen) kan være tale om en mere snæver og traditionel forståelse af begrebet forurettede som i stedet værende den eller dem, der er umiddelbart beskyttet ved den pågældende straffebestemmelse. En sådan forståelse vil f.eks. fortsat skulle anlægges ved anvendelsen af bestemmelser i retsplejelovens kapitel 66 a om vejledning og beskikkelse af bistandsadvokat for den, der er forurettet ved visse lovovertrædelser.

Som nævnt foran, er der efter Retsplejerådets opfattelse grundlag for at udvide den kreds af personer, der kan fremsætte et civilt krav under straffesagen. Retsplejerådet finder, at denne udvidelse mest hensigtsmæssigt kan ske ved, at der opstilles nogle nærmere betingelser for, at et civilt krav kan fremsættes og behandles i forbindelse med straffesagen, og ikke ved, at der udpeges bestemte grupper af personer, der kan eller ikke kan rejse krav i forbindelse med straffesagen. Retsplejerådet foreslår derfor, at *enhver* kan fremsætte et civilt krav under straffesagen, hvis kravet opfylder de be-

tingelser, der gennemgås neden for under afsnit 3.3. Det er dog en forudsætning, at den, der vil rejse et civilt krav i forbindelse med straffesagen, har partshabilitet (processuel partsevne) efter de almindelige civilprocessuelle regler og dermed ville kunne være part, hvis sagen blev behandlet efter retsplejelovens almindelige regler for behandlingen af civile søgsmål.

3.2. Hvem bør kravet kunne rettes mod

Efter Retsplejerådets opfattelse skal den almindelige adhæsionsproces, der fortsat bør reguleres i retsplejeloven, som den altovervejende hovedregel ikke give adgang til under straffesagen at fremsætte krav mod andre end tiltalte. Som nærmere beskrevet nedenfor bør der dog efter rådets opfattelse også være mulighed for at fremsætte krav mod indehaveren af en enkeltmandsvirksomhed af den karakter, der er anført i straffelovens § 26, stk. 2.

Det er således Retsplejerådets opfattelse, at hensynet til strafspørgsmålets behandling taler for at begrænse antallet af parter i sagen, og at tvister mellem forurettede og andre end tiltalte vil komplicere straffesagens forløb. Derudover kan hensynet til den, som i givet fald skulle inddrages som part i straffesagen, tale imod, at kravet behandles under straffesagen. En inddragelse i en straffesag på ”sagsøgte-siden” ville ofte i sig selv kunne opleves som ubehagelig, og en samtidig bevisførelse om tiltaltes strafansvar og den ”medsagsøgte” civile retlige ansvar ville let kunne opfattes som en bevisførelse om, hvorvidt den medsagsøgte i et eller andet omfang reelt var medansvarlig for den påståede strafbare handling.

Uanset at hensynet til den forurettede kunne tale generelt for en adhæsionsproces, hvor et civilt krav også kunne rettes mod andre end tiltalte, og uanset at den særlige adhæsionsproces i færdselsloven og hundeloven i dag giver mulighed herfor, finder Retsplejerådet således, at der ikke i almindelighed bør være adgang til under straffesagen at fremsætte krav mod andre end tiltalte. Den særlige adhæsionsproces i færdselsloven og i hundeloven er begrundet i de særlige regler om objektive ansvar og forsikringsselskabernes umiddelbare hæftelse, som er fastsat i de pågældende love, og disse forhold gælder umiddelbart ikke for adhæsionskrav i almindelighed.

I de tilfælde, hvor de materielle regler på et afgrænset område kan begrunde, at der kan fremsættes civile krav mod andre end tiltalte under en straffesag, finder Retsplejerådet, at adgangen til at fremsætte krav mod andre end tiltalte bør fastsættes i særlovgivning.

gen – sådan som det i dag er tilfældet for adhæsionsprocessen efter færdselsloven og hundeloven.

Som nævnt i kapitel 1, afsnit 1, er Retsplejerådet anmodet om at overveje behovet og mulighederne for, at krav mod forældremyndighedsindehaveren kan behandles under en straffesag mod en person under 18 år. Når der henses til forældrehæftelsens karakter (og kriminalpræventive sigte), ser Retsplejerådet ikke noget til hinder for, at der i lov om hæftelse for børns erstatningsansvar indsættes hjemmel til, at der under straffesagen mod en person under 18 år også kan fremsættes civile krav mod den forældremyndighedsindehaver, der ifølge lovens § 1 hæfter for den unges erstatningsansvar. For så vidt angår den nærmere udformning af adhæsionsprocessen i lov om hæftelse for børns erstatningsansvar henvises til lovudkastets § 2 og bemærkningerne hertil.

Særligt om enkeltmandsvirksomheder, dvs. virksomheder der er personligt ejede og således ikke er omfattet af begrebet juridiske personer, skal bemærkes, at sådanne virksomheder efter straffelovens § 26, stk. 2, kan være omfattet af bestemmelser om strafansvar for selskaber mv. Det gælder dog kun, for så vidt enkeltmandsvirksomheden navnlig under hensyn til dens størrelse og organisation kan sidestilles med en juridisk person, herunder aktie-, anparts- og andelsselskaber, interessentskaber, foreninger, fonde, boer, kommuner og statslige myndigheder. I visse tilfælde kan der således rejses tiltale mod enkeltmandsvirksomheder. Derimod vil en enkeltmandsvirksomhed som sådan ikke have partshabilitet efter de civilprocessuelle regler. Retsplejerådet foreslår, at det under en straffesag, der kan rejses mod en enkeltmandsvirksomhed, principielt skal være muligt at gøre et civilt krav gældende mod virksomhedens ejer, selv om denne ikke er tiltalt i straffesagen. Forslaget indebærer for den forurettede, at denne får samme mulighed for at få afgjort sit civile krav i en straffesag mod (visse) enkeltmandsvirksomheder som i straffesager mod selskaber mv., hvis enkeltmandsvirksomheden navnlig efter sin størrelse og organisation kan sidestilles med de juridiske personer, der umiddelbart er omfattet af bestemmelser om strafansvar for selskaber mv., jf. straffelovens § 26, stk. 1.

3.3. Hvilke krav bør kunne fremsættes

Selvom kerneområdet for adhæsionsprocessen er og fortsat bør være erstatningskrav, kan der opstå mange andre og forskelligartede civile krav i forbindelse med et strafbart forhold. Et formål med at modernisere retsplejelovens kapitel 89 er at gøre adhæsionsprocessen mere fleksibel, så man i videre omfang end i dag vil kunne påkende civile krav under straffesagen. Hensynet til de involverede parter og procesøkonomiske hen-

syn taler desuden for, at også andre civile krav end erstatningskrav bør kunne afgøres under straffesagen.

Efter Retsplejerådets opfattelse må det dog fastholdes, at spørgsmålet om straf skal være omdrejningspunktet for straffesagens behandling. Udfordringen er således at afskære behandlingen af civile krav, hvis behandlingen af det civile krav vil medføre, at straffesagen grundlæggende ændrer karakter i retning af en civil sag. Efter Retsplejerådets opfattelse vil det ikke være muligt på en hensigtsmæssig måde i retsplejeloven at opregne de typer af krav, der kan eller ikke kan fremsættes under straffesagen. Retsplejerådet finder det i den forbindelse mere formålstjenligt at fastsætte generelle betingelser for påkendelse af civile krav under straffesagen, som skal sikre, at spørgsmålet om straf fortsat er omdrejningspunktet for straffesagens behandling.

Retsplejerådet foreslår herefter, at ethvert krav, der særskilt kan behandles i civilprocessens former, principielt skal kunne behandles under en straffesag. De civile krav, der særskilt kan behandles i civilprocessens former, skal ses i modsætning til de spørgsmål om straf og andre påstande, som efter retsplejelovens §§ 683 og 684 skal behandles i strafferetsplejens former. Forurettedes civile krav mod tiltalte vil normalt være krav på erstatning, godtgørelse og renter. Der kan også blive tale om andre krav af formueretlig karakter som f.eks. regreskrav eller vindikationskrav. Som i dag kan der endvidere blive tale om de påstande om omstødelse af ægteskab, der er nævnt i retsplejelovens § 996 a. Dertil kommer de krav, hvor der i særlovgivningen er udtrykkelig hjemmel til, at kravet kan inddrages under straffesagen og påkendes efter reglerne om påtale af borgerlige krav. Dette gælder eksempelvis de krav på efterbetaling af skat, der er nævnt i skattekontrollovens § 19 A. Forslaget om, at ethvert krav, der særskilt kan behandles i civilprocessens former, principielt skal kunne behandles under en straffesag, indebærer selvsagt, at det ikke kan udelukkes, at også andre civile krav end de krav, der vil udgøre det typiske område for adhæsiionsprocessen, vil kunne blive rejst i forbindelse med en straffesag.

Retsplejerådets forslag om, at ethvert krav, der særskilt kan behandles i civilprocessens former, principielt skal kunne behandles under en straffesag, er som nævnt foran udtryk for, at det efter Retsplejerådets opfattelse ikke vil være muligt på en hensigtsmæssig måde i retsplejeloven at opregne de typer af krav, der kan eller ikke kan fremsættes under straffesagen. Den foreslåede meget vide afgrænsning af de civile krav, der principielt kan behandles under straffesagen, forudsætter derfor, at der på anden

måde opstilles nogle generelle betingelser, som i praksis kan sikre, at spørgsmålet om straf fortsat er omdrejningspunktet for straffesagens behandling.

Retsplejerådet finder, at det for det *første* bør være en grundlæggende betingelse for at fremsætte et civilt krav under straffesagen, at kravet er opstået i forbindelse med et forhold, der efter retsplejelovens §§ 683 og 684 skal påkendes af retten efter reglerne i fjerde bog om strafferetsplejen.

Betragtningen om, at behandlingen af selve strafspørgsmålet bør fastsætte rammen for, hvilke civile krav der kan påkendes under straffesagen, fører således til, at det civile krav skal være opstået i forbindelse med forbrydelsen. De procesøkonomiske hensyn, der begrunder adhæsiionsprocessen, skal bl.a. modvirke en gentagelse af straffesagens bevisførelse under en efterfølgende civil sag. Det afgørende bør herefter være, om det civile krav i det væsentlige hviler på de samme faktiske omstændigheder som det strafbare forhold.

Herudover bør det efter Retsplejerådets opfattelse være en forudsætning for, at det civile krav kan fremsættes for og påkendes af retten i forbindelse med straffesagen, at strafspørgsmålet eller de øvrige spørgsmål, der skal afgøres i strafferetsplejens former, skal afgøres af retten. Det gælder, uanset om retten afgør spørgsmålet om straf ved dom, en indenretlig bøvedtagelse eller en indenretlig advarsel, jf. retsplejelovens §§ 899 og 900. Selvom hensynet til den forurettede taler for, at det civile krav også skal kunne fremsættes og afgøres på den for forurettede nemme måde, der ligger i adhæsiionsprocessen, når spørgsmålet om straf afgøres af politiet eller anklagemyndigheden ved påtaleopgivelse, tiltalefrafald eller udenretligt bødeforelæg, jf. retsplejelovens §§ 721, 722 eller 832, så vil rettens behandling af det civile krav i sådanne tilfælde, hvor retten alene skal tage stilling til det civile krav, reelt få karakter af en civil sag og ikke en straffesag. Derfor må det efter Retsplejerådets opfattelse være rigtigst, at det civile krav, når spørgsmålet om straf ikke afgøres af retten, kun kan behandles i civilprocessens former og ikke efter adhæsiionsprocessen.

Efter Retsplejerådets opfattelse bør forurettede heller ikke have adgang til at fremsætte et civilt krav efter adhæsiionsprocessens regler, når strafspørgsmålet afgøres ved et tiltalefrafald med vilkår, jf. retsplejelovens § 723. Som nævnt bør forurettede ikke kunne fremsætte et civilt krav i forbindelse med anklagemyndighedens afgørelse om tiltalefrafald uden vilkår, og rettens rolle er begrænset i forbindelse med anklagemyndighe-

dens afgørelse om tiltalefrafald med vilkår. Retten skal således alene *godkende* de vilkår for et tiltalefrafald, som anklagemyndigheden måtte *fastsætte*, ligesom det antages, at retten kun kan nægte at godkende vilkårene, hvis de findes for byrdefulde for den sigtede, men ikke hvis de findes for milde. Det kan efter rådets opfattelse ikke føre til et andet resultat, at der kun kan fastsættes vilkår for et tiltalefrafald, såfremt den sigtede i retten har afgivet en uforbeholden tilståelse, hvis rigtighed bestyrkes ved de i øvrigt foreliggende omstændigheder. Rådet lægger herved afgørende vægt på, at rettens medvirken i sager om tiltalefrafald med vilkår er af en klart anden karakter end rettens medvirken ved pådømmelse af en straffesag efter reglerne om tilståelsessager, jf. herom straks nedenfor.

I tilståelsessager, hvor hovedbeviset er tilståelsen, og der derfor bliver tale om begrænset bevisførelse for retten, må den forurettede fortsat kunne fremsætte civile krav, der relaterer sig til et strafbart forhold, som er omtalt i en retsmødebegæring eller som på baggrund af en mundtlig redegørelse danner grundlag for straffesagens behandling. Retten bør dog kun kunne påkende det civile krav i forbindelse med tilståelsessagen i det omfang, hvor anklagemyndigheden i overensstemmelse med sigtedes tilståelse i retten rejser tiltale for det strafbare forhold. Retten må således være afskåret fra at påkende et civilt krav, i det omfang anklagemyndigheden frafalder det strafbare forhold i retten. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvor anklagemyndigheden frafalder eller beløbsmæssigt begrænser et hærværksforhold. Baggrunden herfor er, at man ellers vil kunne komme i den situation, at der skal ske særskilt bevisførelse om det civile krav, og at bevisførelsen for det civile krav også berører det strafbare forhold eller den del heraf, som anklagemyndigheden netop har frafaldet. Derved vil formålet med den foranklede straffesagsbehandling i retsplejelovens § 831 gå tabt, og tilståelsessagen vil grundlæggende ændre karakter til en civil sag. Derimod vil der ikke være noget til hinder for, at der i forbindelse med tilståelsessagen indgås et indenretligt forlig om hele det civile krav, selvom det strafbare forhold frafalder helt eller delvist. Det bemærkes i øvrigt, at hvis der i forbindelse med f.eks. et hærværksforhold ikke er angivet en præcis værdi for den ødelagte genstand i retsmødebegæringen og værdien ikke uden videre kan fastslås i retsmødet f.eks. på grundlag af forurettedes dokumentation, vil retten i forbindelse med tilståelsessagen kunne afsige en anerkendelsesdom, som fastslår tiltaltes erstatningspligt vedrørende den pågældende genstand.

Forslaget vedrørende civile kravs behandling i forbindelse med tilståelsessager indebærer som udgangspunkt, at den forurettede, hvis denne ønsker at fastholde sit fulde

krav, selv skal anlægge civil sag om kravet eller den del af kravet, som ikke er afgjort i forbindelse med tilståelsessagen. Da det fulde civile krav normalt vil være rejst på baggrund af den sigtelse, der fremgår af retsmødebegæringen, bør forurettede imidlertid have mulighed for, at den del af kravet, der ikke afgøres i forbindelse med tilståelsessagen, fordi tiltalen beskæres i forhold til sigtelsen, efter begæring overføres til behandling efter civilprocessen på samme måde, som det nedenfor foreslås for de krav, der udskydes fra behandling i forbindelse med straffesagen. Særligt i forhold til den situation, hvor anklagemyndigheden frafalder et forhold delvist, og det civile krav afgøres for den del, der modsvarer tiltalen, foreslår Retsplejerådet endvidere en lovbestemt udstykningsregel. Sigtet med dette forslag er at tydeliggøre, at den forurettede i denne situation, hvor der i forbindelse med straffesagen alene er givet medhold for en del af kravet, ikke under en senere civil sag vil kunne mødes med en påstand om afvisning for så vidt angår den resterende del af kravet. Af hensyn til den forurettede foreslås det i afsnit 8.5 nedenfor generelt, at den forurettede ikke skal betale retsafgift for en civil sag om et (korrekt indbragt) krav, som er henskudt eller overført til behandling i civilprocessens former. Dette forslag vil også omfatte den situation, hvor forurettede efter en tilståelsessag, hvor anklagemyndigheden helt eller delvist har frafaldet tiltalen, ønsker at gøre kravet eller et resterende krav gældende under en senere civil sag.

For det *andet* bør det være en grundlæggende betingelse for at fremsætte et civilt krav under straffesagen, at kravet kan behandles uden særlige beviser eller andre processuelle skridt, der medfører en væsentlig forlængelse af straffesagens behandling eller på anden måde komplicerer eller vanskeliggør straffesagens behandling. Den foreslåede betingelse lægger sig op ad kriteriet ”uden væsentlig ulempe”, som indgår i den gældende udskydningsregel i retsplejelovens § 991, stk. 4. Formålet med at modernisere adhæsionsprocessen er bl.a. at sikre, at flere civile krav afgøres under straffesager, og det er derfor rådets forudsætning, at der fremover skal mere til for, at et civilt krav kan udskydes af straffesagen med henvisning til den foreslåede betingelse, end tilfældet hidtil har været efter den gældende § 991, stk. 4. Selv om hensynet til de involverede parter og procesøkonomiske hensyn således tilsiger, at der i videre omfang end i dag bør tillades særskilt bevisførelse og særskilte processuelle skridt vedrørende civile krav, så bør behandlingen af det civile krav ikke føre til en væsentlig forlængelse af behandlingen af straffesagen eller fjerne fokus fra spørgsmålet om straf.

Det må bero på en konkret helhedsvurdering, om behandlingen af det civile krav må forventes at medføre en væsentlig forlængelse af straffesagen. I vurderingen kan bl.a.

indgå, hvor lang tid der må forventes at medgå til behandlingen af henholdsvis spørgsmålet om straf og de(t) civile krav, og de praktiske muligheder for at føre særlige beviser vedrørende de(t) civile krav i forbindelse med behandlingen af spørgsmålet om straf. Henset til, at strafspørgsmålet ofte kan afgøres meget hurtigt i tilståelsessager, forudsættes det, at behandlingen af det civile krav forholdsmæssigt kan fylde mere i tilståelsessager end i andre straffesager.

Det vil kunne komplicere behandlingen af spørgsmålet om straf, hvis behandlingen af de(t) civile krav indebærer en risiko for, at fokus fjernes fra spørgsmålet om straf. Behandlingen af civile krav vil som udgangspunkt skulle ske efter andre regler, og inddragelsen af den forurettedes civile krav i straffesagen kan derfor indebære en risiko for, at fokus fjernes fra de spørgsmål, som skal behandles efter de straffeprocessuelle regler. Det kan eksempelvis være tilfældet, hvor der er mange forurettede eller mange forskellige slags civile krav. Det kan også gøre en påkendelse i adhæsionsprocessens former uegnet, hvis påkendelse af det civile krav forudsætter stillingtagen til et kompliceret civilretligt spørgsmål. Risikoen for, at fokus fjernes fra spørgsmålet om straf, vil endelig kunne være særlig stor for de straffesager, hvor lægmænd skal medvirke, idet lægmænd alene medvirker ved afgørelsen af strafspørgsmålet og ikke ved afgørelsen af eventuelle civile krav.

I vurderingen af, om behandlingen af det civile krav vil komplicere eller vanskeliggøre behandlingen af spørgsmålet om straf, må – udover hensynet til de involverede parter og procesøkonomiske hensyn – indgå, at kravet som udgangspunkt indbringes for retten af anklagemyndigheden, hvis kerneopgave og særlige kompetence er strafferetlig forfølgning og ikke forfølgning af civile krav. Såfremt der ikke medvirker en bistandsadvokat eller anden advokat for forurettede, kan der derfor være særlig anledning til tilbageholdenhed med at tillade en mere kompliceret civilretlig behandling af forurettedes krav under selve straffesagen. Dertil kommer, at en eventuel forsvarers hovedopgave er at støtte tiltalte under behandlingen af strafspørgsmålet og de umiddelbart dertil knyttede erstatningsspørgsmål, og at forsvarerens opgaver ikke kan udvides til at fungere som advokat for tiltalte under en mere traditionel behandling af en civilretlig tvist, uanset om denne udspringer af et påstået strafbart forhold. En sådan udvidelse af forsvarerens opgaver ville i øvrigt i sig selv kunne give anledning til mere grundlæggende overvejelser om vederlæggelsen af forsvareren og om statskassens betaling af (hæftelse for) forsvarerens vederlag.

4. Forurettedes beføjelser under straffesagen

Retsplejerådet har overvejet, om en forbedring af forurettedes stilling i adhæsionsprocessen kan opnås ved at udvide forurettedes beføjelser under straffesagen for så vidt angår det civile krav. Dette kan f.eks. ske ved at forbedre mulighederne for forurettede eller forurettedes advokat for at indbringe det civile krav for retten, foreslå særlige beviser vedrørende de civile krav, være til stede i retten, afgive forklaring før tiltalte og/eller føre bevis, afhøre og procedere i retten. Dette vil også kunne ske ved at forbedre forurettedes muligheder for aktindsigt.

4.1. Retsplejerådets generelle overvejelser

Straffesagen udgør i dag en partsproces med anklagemyndigheden som den ene part og tiltalte som den anden. Den, der er forurettet ved en forbrydelse, er ikke tillagt partsstatus i straffesagen, men er derimod omfattet af andre regler, herunder reglerne om vidner.

Spørgsmålet om, hvorvidt forurettede bør tillægges flere partsbeføjelser eller egentlig partsstatus i straffesagen, er blevet overvejet gentagne gange og senest af Strafferetsplejeudvalget i betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager s. 70 ff.

I betænkningen anfører Strafferetsplejeudvalget bl.a., at en ordning, hvorefter den forurettede kunne optræde som part ved siden af anklagemyndigheden, vil kunne rejse spørgsmål om de grundlæggende hensyn, der ligger bag reglerne om behandling af straffesager, herunder bl.a. objektivitetsprincippet. Hertil kommer, at en sådan ordning ifølge udvalget vil kunne skabe uklarhed i forhold til anklagemyndighedens og forsvarerens rolle, idet den forurettede eller dennes eventuelle bistandsadvokat kunne komme til at fremstå som en form for ekstra anklager. En sådan ordning ville endvidere kunne føre til, at fokus i bevisførelsen flyttes, og at der inddrages eller søges inddraget oplysninger, der ikke nødvendigvis er relevante for straffeprocessens formål.

Tildeling af partsstatus til den forurettede med deraf følgende ret for en eventuel bistandsadvokat til at stille spørgsmål om forhold, der angår tiltaltes skyld, vil efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse også generelt kunne føre til en mere offensiv linje fra forsvarernes side over for den forurettede og vidner, hvilket ikke er i forurettedes reelle interesse. Endelig anføres det, at partsstatus for forurettede tillige vil kunne føre

til en tungere procesform, der vil kunne modvirke bestræbelserne på at sikre gennemførelsen af straffesager inden for rimelig tid, jf. herved bl.a. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, hvorefter enhver har ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden for rimelig tid.

På den anførte baggrund kan Strafferetsplejeudvalget ikke anbefale, at forurettede i almindelighed tildeles partsstatus i straffesagen. Udvalget finder heller ikke, at forurettede bør tildeles én eller flere af de centrale partsrettigheder, som tilkommer anklagemyndigheden og/eller tiltalte. Det gælder retten til at rejse sag og retten til at føre bevis, afhøre og fremsætte sine synspunkter med hensyn til skyldsspørgsmålet samt retten til appel med hensyn til selve straffesagen.

Spørgsmålet er, om der i forhold til de civile krav, der indbringes til behandling sammen med strafspørgsmålet, gælder sådanne særlige forhold, at der kan være anledning til at tilnærme de beføjelser, som forurettede har under straffesagen, til de beføjelser, som forurettede ville have, såfremt det civile krav mod tiltalte skulle afgøres under en særskilt civil sag. Af særlig betydning er her retten til at stille spørgsmål såvel til tiltalte som til sagens vidner om forhold af betydning for det civile krav, retten til at argumentere for (procedere) sit krav, retten til at være til stede under hele hovedforhandlingen og retten til aktindsigt.

I overvejelserne må indgå, at det i praksis kan være meget vanskeligt og nogle gange umuligt at skelne mellem en anvendelse af sådanne beføjelser i forhold til det civile krav og i forhold til strafspørgsmålet. F.eks. vil spørgsmål om tiltaltes handlinger, som stilles af hensyn til afgørelsen af det civile krav, ofte tillige kunne have betydning for afgørelsen af strafspørgsmålet. Efter Retsplejerådets opfattelse må der imidlertid ikke kunne opstå tvivl om, at det er anklagemyndigheden, der fører straffesagen mod tiltalte, og at det derfor som det klare udgangspunkt er anklagemyndigheden, der inden for retsplejelovens rammer beslutter, hvordan bevisførelsen mod tiltalte skal tilrettelægges, herunder hvilke vidner man vil føre – og hvilke spørgsmål man vil stille – for at godtgøre tiltalens rigtighed. I overvejelserne må imidlertid også indgå, at det selvsagt er af afgørende betydning for en forurettet, at en afgørelse af det civile krav sammen med afgørelsen af strafspørgsmålet sker på et grundlag, som også den forurettede oplever som fuldt tilstrækkeligt. En sådan oplevelse af håndteringen af de civile krav, som forbrydelsen har givet anledning til, vil samtidig have stor betydning for, at de,

der har været udsat for en forbrydelse, får en oplevelse af, at retssystemet tager også deres sag alvorligt.

Såvel hensynet til parterne som procesøkonomiske hensyn taler for, at civile krav så vidt muligt afgøres i forbindelse med afgørelsen af strafspørgsmålet. Særligt hensynet til den forurettede taler i stigende grad herfor, og der er derfor efter Retsplejerådets opfattelse god grund til nærmere at overveje, hvordan man kan forbedre forurettedes stilling under straffesagen, uden at dette indebærer en uacceptabel svækkelse af de garantier, der gælder med hensyn til en fuldt forsvarlig afgørelse af strafspørgsmålet.

Ved disse overvejelser har Retsplejerådet bl.a. været inspireret af de nye norske regler for behandlingen af civile krav i forbindelse med straffesagen. Disse nye regler er nærmere omtalt oven for under kapitel 3, afsnit 1, og reglerne er blevet nærmere udbygget under et møde mellem rådet og en norsk lagdommer (landsdommer). Det er Retsplejerådets indtryk, at erfaringerne med de nye norske regler helt overvejende er positive.

4.2. Adgang til at indbringe kravet for retten

Det er Retsplejerådets opfattelse, at det som den almindelige regel fortsat bør være sådan, at anklagemyndigheden på vegne af den forurettede indbringer det civile krav for retten i alle offentlige straffesager, herunder tilståelsessager. En sådan fremgangsmåde skaber det bedste grundlag for, at tiltalte sammen med modtagelsen af anklageskriftet eller en anmodning om behandling af sagen som tilståelsessag kan få konkret oplysning om arten og størrelsen af det eller de civile krav, der ønskes pådømt i forbindelse med straffesagen. Efter Retsplejerådets opfattelse bør forurettedes advokat også kunne indbringe civile krav for retten, men det vil i alle tilfælde være en forudsætning for retens påkendelse af kravet, at tiltalte har haft mulighed til at tage stilling til kravet, og advokaten vil i givet fald selv skulle sørge for, at tiltalte får mulighed herfor.

Som en lettelse for forurettede og af hensyn til behandlingen af det civile krav foreslår Retsplejerådet, at der indføres en blanketordning til brug for civile kravs indbringelse for retten. Der henvises nærmere til afsnit 5 neden for om fremgangsmåden for kravets indbringelse for retten.

4.3. Adgang til at foreslå særlig bevisførelse

Efter Retsplejerådets opfattelse bør det som udgangspunkt også være anklagemyndigheden, der tilrettelægger bevisførelsen mod tiltalte, herunder beslutter hvilke vidner

der skal føres. Det forudsættes herved, at bevisførelsen vedrørende spørgsmålet om straf og bevisførelsen vedrørende det civile krav i vidt omfang er sammenfaldende. Den forurettede og dennes eventuelle advokat må dog kunne foreslå anklagemyndigheden særlig bevisførelse vedrørende det civile krav, ligesom den forurettedes advokat må kunne give retten meddelelse om særlig bevisførelse vedrørende det civile krav i forbindelse med, at advokaten indbringer kravet for retten. Modsat anklagemyndigheden eller forsvareren sig forurettedes bevisførelse, må spørgsmålet afgøres af retten. Allerede i dag træffer retten således i medfør af § 841, stk. 1, afgørelse om bevisførelsen ved uenighed mellem anklagemyndigheden og forsvareren. Det forudsættes, at retten normalt afgør spørgsmål om bevisførelsen forud for hovedforhandlingen.

4.4. Adgang til at nedlægge påstand, føre bevis og procedere i retten

Efter Retsplejerådets opfattelse bør det som udgangspunkt fortsat være anklagemyndigheden, der i retten præsenterer det civile krav for retten og fører bevis, herunder afhører tiltalte, forurettede og andre vidner, også om forhold af betydning for det civile krav. Retsplejerådet finder dog, at forurettedes særlige stilling i adhæsionsprocessen kan forbedres ved, at forurettedes advokat tillægges en mere tydelig rolle under hovedforhandlingen. Det foreslås således, at forurettedes advokat får adgang til i retten at føre bevis, herunder afhøre tiltalte, forurettede og andre vidner, om forhold af betydning for det civile krav. Endvidere bør advokaten fortsat have adgang til at nedlægge påstand og argumentere (procedere) med hensyn til det civile krav.

Derimod vil hensynet til straffesagens behandling i almindelighed betyde, at forurettede ikke personligt kan nedlægge påstand. Møder forurettede uden advokat, vil det som det klare udgangspunkt være anklagemyndigheden, der skal nedlægge påstand, føre bevis, herunder afhøre, og procedere med hensyn til det civile krav. Da forurettede ofte har en helt personlig interesse i sagen, kan der således være anledning til at udvise betydelig tilbageholdenhed med at tillade, at forurettede kan afhøre tiltalte og andre vidner samt procedere. I modsætning til anklagemyndigheden er forurettede ikke underlagt en objektivitetsforpligtelse, og den manglende objektivitetsforpligtelse vil kunne føre til, at fokus i bevisførelsen og proceduren flyttes, så der inddrages eller søges inddraget oplysninger, som ikke nødvendigvis er relevante for det civile krav. Det forudsættes dog, at den forurettede, der møder uden advokat, i første række med anklagemyndighedens bistand og i anden række med rettens bistand vil have mulighed for at fremkomme med eller få tilvejebragt oplysninger til brug for afgørelsen af det civile krav. Det vil eksempelvis kunne være relevant for den forurettede, der møder uden advokat, at få bistand til at fremlægge supplerende dokumentation for det civile krav el-

ler bistand til at tilvejebringe oplysninger ved at stille enkelte supplerende spørgsmål til tiltalte eller vidner.

Retsplejerådets forslag indebærer, at forurettedes advokat som noget nyt vil få adgang til i retten at føre bevis og afhøre andre end forurettede om forhold af betydning for det civile krav. Advokatens bevisførelse og afhøring må dog ske med respekt for det forhold, at afgørelsen af strafsørgsmålet fortsat skal være straffesagens omdrejningspunkt, og at afgørelsen af strafsørgsmålet fortsat skal ske efter en partsproces med anklagemyndigheden som den ene part og tiltalte som den anden. Det betyder, at det er anklagemyndighedens (og forsvarerens) bevisførelse, der kommer i første række, og at advokatens adgang til at føre bevis og til at afhøre alene vedrører det civile krav og ikke sagens strafsørgsmål. I øvrigt må advokatens bevisførelse ske på en sådan måde, at den ikke gentager, men supplerer, den bevisførelse, som er ført af anklagemyndigheden. For afhøringen af tiltalte, forurettede og vidner vil det konkret betyde, at advokaten kan stille supplerende spørgsmål til de pågældende, når anklageren og forsvareren har stillet spørgsmål.

Da advokaten ikke bør komme til at fremstå som en ekstra anklager i straffesagen, forudsættes det, at retten som led i den almindelige retsledelse afskærer beviser, afhøringer og synspunkter, der direkte angår strafsørgsmålet (dvs. skyldsspørgsmålet eller sanktionsfastsættelsen). Omvendt bør advokaten have adgang til at føre bevis, afhøre og fremsætte synspunkter vedrørende både grundlaget for og opgørelsen af det civile krav, selvom advokaten derved måtte komme til at berøre forhold, der også er relevante for strafsørgsmålet. Betingelserne for et strafferetligt ansvar og et civilretligt ansvar er forskellige, og retsplejelovens ensretningsprincip foreslås som anført neden for i afsnit 5.1 indsnævret, så det fremover ikke vil være udelukket under straffesagen at nå til modsatte resultater med hensyn til strafsørgsmålet og det civile krav. Advokaten vil derfor eksempelvis kunne afhøre og procedere om forhold af betydning for grundlaget for det civile krav i de tilfælde, hvor det strafferetlige ansvar forudsætter forsæt, mens det civile krav alene forudsætter culpa. Advokaten kan endvidere have anledning til at føre bevis og afhøre om forhold af betydning for det civile krav, hvor der er tvivl om, hvorvidt en skade er opstået i forbindelse med forbrydelsen. Således kan det eksempelvis være relevant at spørge vidner, om de har bemærket, om forurettedes tøj, briller eller mobiltelefon blev ødelagt i forbindelse med en voldshandling.

Det er Retsplejerådets forudsætning, at der udvises mere varsomhed med at tillade, at advokaten stiller supplerende spørgsmål til tiltalte end til forurettede og andre vidner. Særligt i relation til advokatens adgang til at stille spørgsmål til tiltalte har Retsplejerådet således overvejet betydningen af, at tiltalte under hele straffesagen kan nægte at udtale sig, jf. retsplejelovens § 861, stk. 1, § 752, stk. 1, og § 754, stk. 1, og (i modsætning til parter i civile sager) ikke kan straffes for falsk forklaring, jf. straffelovens § 159, stk. 1. Udtaler tiltalte sig ikke eller er udtalelserne uklare og ufuldstændige, vil det efter Retsplejerådets opfattelse ikke som i civile sager kunne tillægges processuel skadevirkning for så vidt angår det civile krav efter princippet i § 344, stk. 2. Retten må i sådanne tilfælde overveje, om man finder at have det fornødne grundlag for at kunne afgøre det civile krav.

Ved sin retsledelse må rettens formand i øvrigt sikre, at også advokatens procedure vedrørende det civile krav indpasses i sagens forløb på en sådan måde, at indtrykket af, at strafspørgsmålet er straffesagens omdrejningspunkt, bevares under hele sagen.

4.5. Adgang til tilstedeværelse og tidlig afgivelse af forklaring

Retsplejerådets *flertal* (Mai Ahlberg, Bjarne Christensen, Karen Dyekjær, Michael Kistrup, Henrik Linde, Gorm Toftegaard Nielsen, Jens Rostock-Jensen, Eva Smith, Olaf Tingleff, Erik Werlauff og Adam Wolf) finder endvidere, at forurettedes særlige stilling i adhæsiionsprocessen kan tydeliggøres derved, at det i en række sager vil kunne tillades en forurettet, der ønsker dette, at være til stede under hele hovedforhandlingen og i så fald (på samme måde som en sagsøger i en almindelig civil sag) at afgive forklaring, før tiltalte (sagsøgte) afgiver sin forklaring. Det kan således give den forurettede en bedre oplevelse af retssystemets behandling af sagen og af at blive taget alvorligt, hvis den forurettede kan afgive forklaring først og være til stede under hele hovedforhandlingen. Denne rækkefølge vil endvidere give dommerne, der normalt ikke kender sagen i detaljer på forhånd, den bedste indføring i sagen.

Denne udvidelse af forurettedes muligheder vil være særligt indikeret i de mest alvorlige sager, hvor forurettede har lidt personlig overlast og i den anledning gør et civilt krav gældende. Retsplejerådets flertal foreslår derfor, at denne mulighed for forurettede som udgangspunkt knyttes til de sager, hvor forurettede har fået beskikket en bistandsadvokat efter reglerne i retsplejelovens kapitel 66 a. Disse sager er som altovervejende hovedregel sager om alvorlig og personfarlig kriminalitet, og efter flertallets opfattelse er det ikke mindst i denne gruppe af sager, at der kan være særlig anledning

til at sikre, at adhæsionsprocessen fungerer på en måde, som også den forurettede oplever som tilfredsstillende.

Forslaget fra Retsplejerådets flertal indebærer, at muligheden for at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte er et tilbud for den forurettede, og at forurettede ved afgørelsen af, om tilbuddet skal søges udnyttet, er repræsenteret af en bistandsadvokat, der blandt andet kan vurdere, om forurettedes afgivelse af forklaring før tiltalte i den konkrete situation kan være en ulempe for forurettede.

Forslaget skal endvidere ses i sammenhæng med retsplejelovens § 177, hvorefter vidner skal blive på det sted, hvor retsmødet holdes, indtil retsmødet er slut, medmindre retten træffer anden afgørelse. Forslaget forudsættes således at være en ”samlet pakke” i den forstand, at forurettede i de tilfælde, hvor denne afgiver forklaring først, normalt skal blive på stedet, indtil tiltalte har afgivet sin forklaring, så det vil være muligt at stille de supplerende spørgsmål til forurettede, som tiltaltes forklaring måtte give anledning til. Muligheden for at stille supplerende spørgsmål til forurettede kan således sikres ved anvendelse af sanktionsmidlerne i retsplejelovens § 178.

Den foreslåede styrkelse af forurettedes retsstilling kan dog ikke være absolut. Selv om hovedbegrundelsen for forslaget er at styrke forurettedes stilling i adhæsionsprocessen, må forurettedes ændrede stilling ses i forhold til den samlede proces og herunder også behandlingen af straffesagens kernepunkt - strafspørgsmålet. Hvis afgørende hensyn til afgørelsen af strafspørgsmålet i den konkrete situation taler for, at forurettede ikke bør være til stede under tiltaltes eller visse vidners forklaring eller under andre dele af hovedforhandlingen, eller at forurettede først bør kunne afgive sin forklaring, når tiltalte eller andre vidner har afgivet deres forklaring, bør retten derfor kunne træffe fornøden bestemmelse herom. Det samme gælder i de sager, hvor der er et større antal forurettede (med bistandsadvokater), og hvor en udnyttelse af de udvidede muligheder for tilstedeværelse og tidlig afgivelse af forklaring derfor i sig selv vil kunne virke generende for tilrettelæggelsen af sagen.

Retsplejerådets flertal er opmærksomt på, at den gældende ordning, hvor tiltalte afgiver forklaring før den forurettede, som også påpeget af mindretallet indebærer, at tiltalte i princippet ikke kender hele forurettedes præcise forklaring, eller i hvert fald ikke har den helt præsent, og at tiltalte derfor ikke kan indrette sin forklaring efter forurettedes forklaring. Som anført nedenfor af mindretallet vil denne mere bevistekniske

fordel efter omstændighederne kunne reduceres eller fortabes, hvis tiltalte skal afgive forklaring efter forurettede. Efter flertallets opfattelse bør risikoen for, at den omtalte bevistekniske fordel i konkrete sager reduceres eller fortabes, dog ikke føre til en fuldstændig afvisning af en ordning, hvor den forurettede har mulighed for at afgive forklaring før tiltalte. Efter flertallets opfattelse må den omtalte bevistekniske fordel således navnlig antages at kunne få afgørende betydning for bevisvurderingen i de sager, hvor forurettedes forklaring er usikker eller utroværdig, og hvor der er ingen eller få yderligere beviser (i form af vidneforklaringer og/tekniske beviser), eller hvor tiltalte ikke har udtalt sig forud for hovedforhandlingen. Omvendt må det efter flertallets opfattelse antages, at den omtalte bevistekniske fordel i de fleste sager, hvor tiltalen bygger på en sikker og troværdig forklaring fra forurettede og/eller yderligere beviser, ikke vil have afgørende betydning for bevisvurderingen i sagen. Flertallet skal i øvrigt understrege, at den foreslåede ordning indebærer, at anklagemyndigheden i den konkrete sag vil kunne protestere mod, at forurettede afgiver forklaring før tiltalte, og at det i tilfælde af en sådan protest vil være retten, der afgør spørgsmålet.

I de tilfælde, hvor retten måtte afslå forurettedes begæring om at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte, bør forurettede vejledes om, at retsstillingen er en anden under en civil sag, og at dette kan indgå i forurettedes og bistandsadvokatens overvejelser om holdningen til fremme af det civile krav i forbindelse med straffesagen.

Ordningen forudsættes praktiseret på den måde, at bistandsadvokaten – inden den frist for forsvarerens indlevering af beviser og bevisfortegnelse, som anklagemyndigheden i henhold til § 839, stk. 1, har anført i anklageskriftet – giver besked til retten, anklagemyndigheden og forsvareren, hvis forurettede ønsker at være til stede under hele hovedforhandlingen og/eller at afgive forklaring før tiltalte. En sådan meddelelse skal således gives i god tid af hensyn til tilrettelæggelsen af straffesagen. Når anklagemyndigheden har modtaget forurettedes begæring, giver anklagemyndigheden retten, forsvareren og bistandsadvokaten besked, hvis man har bemærkninger til begæringen. Det er en forudsætning for Retsplejerådets flertal, at anklagemyndigheden kun protesterer mod forurettedes begæring, hvis der er særlig og konkret anledning hertil. Hvis anklagemyndigheden eller forsvareren protesterer mod begæringen, træffer retten afgørelse om spørgsmålet snarest muligt. Afgørelsen meddeles anklagemyndigheden, forsvareren og bistandsadvokaten.

Retsplejerådets flertal finder det rigtigst, at den foreslåede ordnings praktiske udbredelse i første omgang fastlægges af domstolene i lyset af de erfaringer, som indvindes med hensyn til ordningens betydning for forurettede og for straffesagens afvikling. På baggrund af sådanne erfaringer vil der senere kunne tages stilling til, om ordningen skal udvides til en ordning, som forurettede i al fald som hovedregel vil have krav på, eller mere generelt til straffesager i almindelighed.

Retsplejerådets flertal er opmærksomt på, at den foreslåede ordning vil kunne medføre et vist merarbejde for bistandsadvokaterne, retterne og anklagemyndigheden. Retsplejerådets flertal finder imidlertid, at dette er forsvarligt set på baggrund af ønsket om at forbedre forurettedes stilling i forbindelse med adhæsiionsprocessen.

Retsplejerådets flertal finder, at de udvidede beføjelser for forurettede med hensyn til ret til tilstedeværelse og tidlig afgivelse af forklaring kun bør gælde for de sager, der vedrører så alvorlige forhold, at der er grundlag for at beskikke en bistandsadvokat efter reglerne i retsplejelovens kapitel 66 a om forurettede. Fri proces meddelt efter den gældende § 995 a i retsplejeloven, som foreslås videreført, jf. § 996, stk. 2 og 3, i lovudkastet, kan således ikke give grundlag for, at forurettede tildeles de udvidede beføjelser.

Da Retsplejerådets kommissorium angår adhæsiionsprocessen, begrænser den foreslåede ordning sig til de tilfælde, hvor den forurettede, der har fået beskikket en bistandsadvokat, fremmer et civilt krav under straffesagen. Retsplejerådets flertal er dog opmærksomt på, at det kan bero på tilfældigheder, om den forurettede fremmer et civilt krav under straffesagen og derved opnår de udvidede beføjelser. Eksempelvis vil tiltalte kunne have indfriet det civile krav. I forbindelse med en ændring af retsplejelovens regler om adhæsiionsprocessen vil det derfor kunne overvejes at udvide den foreslåede ordning med adgang for forurettede til tilstedeværelse og tidlig afgivelse af forklaring til at omfatte alle sager, hvor forurettede har fået beskikket en bistandsadvokat efter reglerne i retsplejelovens kapitel 66 a. I givet fald vil den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 993, stk. 2, kunne indføres som en ny selvstændig bestemmelse i kapitel 66 a.

Et *mindretal* (Christina Toftegaard Nielsen, Jens Røn og Henning Thiesen) udtaler følgende med hensyn til forslaget om at give den forurettede mulighed for at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive tidlig forklaring:

”Som det fremgår af det anførte har Retsplejerådets flertal som begrundelse for den foreslåede ordning peget på, at det er den mest naturlige rækkefølge, at forurettede afgiver sin forklaring før tiltalte. Denne rækkefølge vil give dommerne, der normalt ikke kender sagen på forhånd, den bedste indføring i sagen. Det kan også give den forurettede en bedre oplevelse af retssystemets behandling af sagen og af at blive taget alvorligt, hvis den forurettede kan afgive forklaring først og være til stede under hele hovedforhandlingen. Herudover har Norge i 2008 indført mulighed for, at den forurettede kan være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før den tiltalte. På baggrund af et møde med en norsk lagmann (landsdommer) er det Retsplejerådets indtryk, at erfaringerne med de nye norske regler helt overvejende er positive.

Politiets og anklagemyndighedens repræsentanter i Retsplejerådet har peget på, at den gældende ordning, hvor tiltalte afgiver forklaring før den forurettede, indebærer, at tiltalte i princippet ikke kender hele forurettedes præcise forklaring, eller dog ikke har denne helt præsent. Denne mere bevistekniske fordel vil efter omstændighederne kunne reduceres eller fortabes, hvis tiltalte skal afgive forklaring efter forurettede. Den foreslåede ordning kan endvidere føre til, at afhøringen af forurettede kan blive mere detaljeret end nu, hvor tiltaltes forklaring afgives først. Herudover kan det næppe afvises, at forsvarerens afhøring af forurettede efter omstændighederne kan blive mere ofensiv end ellers. Det kan heller ikke udelukkes, at der i videre omfang end i dag vil blive behov for at genafhøre forurettede. Endelig har politiet og anklagemyndigheden rejst spørgsmål om, hvorvidt de forurettede har et reelt behov/ønske om at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte.

Der kan således anføres argumenter for og imod at indføre en mulighed for den forurettede til at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte. En endelig stillingtagen til en sådan ordning, der vil indebære en væsentlig nyskabelse i den danske strafferetspleje, må efter mindretallets opfattelse bero på en samlet politisk afvejning af disse hensyn.”

4.6. Adgang til aktindsigt

Retsplejerådet har overvejet mulighederne for at udvide retten til aktindsigt for forurettede og dennes eventuelle advokat med henblik på at forbedre forurettedes muligheder for at varetage sine interesser med hensyn til det civile krav under straffesagen. Forurettede og advokaten kan således navnlig have en interesse i at kunne gøre sig bekendt

med materiale af betydning for det civile krav på et tidligere tidspunkt af straffesagens forberedelse end, der er mulighed for i dag.

I dag fastslår retsplejelovens § 41 d, stk. 1, 3. pkt., at forurettedes *ret* til aktindsigt først gælder, når straffesagen er endeligt afsluttet. Herudover *kan* forurettede meddeles aktindsigt i verserende straffesager efter reglerne om såkaldt meroffentlighed. Retsplejerådet har i den forbindelse ikke fundet fornødent grundlag for at udvide forurettedes ret til aktindsigt til også at gælde verserende straffesager. Begrænsningen af forurettedes aktindsigt til afsluttede straffesager må således ses i lyset af, at forurettede typisk har status af vidne i sagen. Ofte vil den forurettede være hovedkilden til sagens oplysning og som vidne i retten forpligtet til at udtale sig i overensstemmelse med sandheden. Det er herefter af afgørende betydning, at den forurettedes udtalelser i videst muligt omfang alene bygger på den pågældendes egen umiddelbare oplevelse og ikke i løbet af sagen bliver præget af, og eventuelt bevidst eller ubevidst tillempet, en forudgående konfrontation med den sigtedes forklaring og politiets øvrige materiale.

Retsplejerådet finder derimod grundlag for at udvide bistandsadvokatens adgang til aktindsigt efter retsplejelovens § 741 c, stk. 2, så bistandsadvokaten allerede fra beskikkelsestidspunktet har ret til aktindsigt i alle dokumenter, der vedrører straffesagen. Efter den gældende ordning har bistandsadvokaten fra beskikkelsestidspunktet kun adgang til at gøre sig bekendt med forurettedes forklaring og dokumenter vedrørende forurettede, mens advokaten først har adgang til at gøre sig bekendt med sagens øvrige materiale, når der er rejst tiltale i sagen.

Den foreslåede adgang til aktindsigt vil som i dag indebære, at bistandsadvokaten skal have udleveret kopi af materialet, i det omfang det uden ulempe kan kopieres. Efter den gældende bestemmelse i § 741 c, stk. 3, må bistandsadvokaten ikke uden politiets samtykke overlevere det modtagne materiale til den forurettede eller andre, og advokaten må ikke uden politiets samtykke gøre den forurettede eller andre bekendt med indholdet af sagens øvrige materiale (dvs. andet materiale end forurettedes forklaring og dokumenter vedrørende forurettede). Den foreslåede adgang til aktindsigt vil betyde, at det som hidtil vil kræve politiets samtykke, hvis advokaten vil gøre forurettede bekendt med andet materiale i sagen end forurettedes forklaring til politiet og dokumenter vedrørende forurettede. Spørgsmålet om politiets samtykke kan f.eks. få betydning i en situation, hvor tiltalte til politiet har forklaret om forhold, der må antages at have betydning for vurderingen af både strafspørgsmålet og det civile krav, og som den for-

urettede ikke bør gøres bekendt med inden afhøringen i retten. Nægter politiet i så fald at give samtykke til, at forurettede gøres bekendt med tiltaltes forklaring, kan dette forhold indgå i forurettedes og advokatens overvejelser om holdningen til at fremme det civile krav under straffesagen.

Den foreslåede adgang til aktindsigt vil som i dag finde tilsvarende anvendelse på en advokat, der er antaget af den forurettede eller den forurettedes nære pårørende, jf. den gældende § 741 c, stk. 5.

Det foreslås som noget nyt at indsætte en bestemmelse i retsplejelovens § 741 c, stk. 2, hvorefter advokatens ret til aktindsigt kan begrænses, i det omfang forsvareren efter reglerne i retsplejeloven er eller vil være afskåret fra at gøre sig bekendt med oplysninger i sagen. Forslaget er begrundet i, at forurettedes advokat ikke bør have en videre adgang til aktindsigt end forsvareren. Den foreslåede bestemmelse vil navnlig indebære, at forurettedes advokat ikke kan få aktindsigt i dokumenter, som en forsvarer vil være afskåret fra at gøre sig bekendt med efter § 729 c, hvorefter forsvarerens aktindsigt kan begrænses, hvis det er påkrævet af visse nærmere opregnede hensyn. Som eksempel på en anden bestemmelse, der vil være omfattet af henvisningen i den foreslåede regel, kan nævnes retsplejelovens § 169, stk. 2, 1. pkt., om en myndigheds redegørelse for grundene til at nægte samtykke til afgivelse af vidneforklaring om forhold, der er belagt med tavshedspligt.

Den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 741 c, stk. 2, vil finde anvendelse i de tilfælde, hvor forsvareren konkret har været afskåret fra at gøre sig bekendt med materialet. I sådanne tilfælde bør politiet uden videre kunne begrænse bistandsadvokatens adgang til aktindsigt i samme omfang, som forsvarerens adgang til aktindsigt er blevet begrænset. Den foreslåede bestemmelse vil dog også finde anvendelse i de tilfælde, hvor der (endnu) ikke er en forsvarer i sagen, f.eks. fordi der ikke er identificeret og rejst sigtelse mod en mulig gerningsmand. I sådanne tilfælde vil det afgørende for bistandsadvokatens adgang til aktindsigt være, om en forsvarer ville kunne afskæres fra at gøre sig bekendt med materialet. Er der ingen forsvarer i sagen, og opstår der spørgsmål om begrænsning af advokatens aktindsigt efter principperne i § 729 c, foreslås det, at retten på politiets begæring skal træffe afgørelse om en eventuel begrænsning af advokatens aktindsigt, således at § 729 c, stk. 4 og 5, finder tilsvarende anvendelse. § 729 c, stk. 5, indebærer, at der fra den særlige kreds af advokater, der er nævnt

i § 784, stk. 2, skal beskikkes en (ny) advokat for forurettede i forbindelse med behandlingen af spørgsmålet om aktindsigt.

Efter gældende ret kan forsvareren afskæres fra at gøre sig bekendt med oplysninger i straffesagen af hensyn til forurettedes liv eller helbred, jf. § 729 c, stk. 1, nr. 4. Det foreslås som konsekvens heraf, at det i forbindelse med en ændring af § 741 c, stk. 2, præciseres, at forurettedes advokat kan meddeles aktindsigt i videre omfang end forsvareren, i det omfang forsvareren alene af hensyn til forurettede er afskåret fra at gøre sig bekendt med oplysninger i sagen.

4.7. Andre bemærkninger

Den foreslåede styrkelse af forurettedes stilling under adhæsionsprocessen indebærer ikke, at forurettede vil få tillagt fulde partsbeføjelser under adhæsionsprocessen. Hensynet til behandlingen af strafspørgsmålet vil fortsat betyde, at forurettede i en lang række sager vil være afskåret fra nogle af de beføjelser, som ville tilkomme den forurettede som sagsøger under en almindelig civil sag. Afskæringen af partsbeføjelser skal imidlertid også ses i lyset af, at adhæsionsprocessen er et tilbud for den forurettede, som altid vil kunne vælge at anlægge en civil sag om kravet, hvis vedkommende ønsker fulde partsbeføjelser.

I forlængelse af disse betragtninger er det Retsplejerådets opfattelse, at forurettede fortsat bør have adgang til at trække sin begæring om det civile kravs behandling under straffesagen tilbage, og at denne adgang skal gælde, uanset tiltaltes holdning til spørgsmålet. Da den betydning, som hensynet til behandlingen af strafspørgsmålet har for forurettedes beføjelser i den konkrete straffesag, i mange tilfælde først vil træde tydeligt frem under hovedforhandlingen, er det Retsplejerådets opfattelse, at forurettede bør have adgang til at trække begæringen tilbage helt frem til det tidspunkt, hvor sagen optages til dom. Ønsker forurettede at anlægge civilt søgsmål om kravet, må forurettede tage forbehold herfor i forbindelse med, at begæringen om kravets behandling under straffesagen tages tilbage.

Retsplejerådet bemærker, at *tiltalte* som part i straffesagen har alle sædvanlige partsbeføjelser også med hensyn til det civile krav. Således kan tiltalte og forsvareren bl.a. føre bevis, afhøre og procedere med hensyn til det civile krav.

Retten vil endvidere have alle sædvanlige beføjelser også i forhold til tiltalte, således at retten f.eks. kan afskære alt, hvad der uden fornøden grund forlænger sagens be-

handling, jf. retsplejelovens § 150. Dette gælder bl.a. bevisførelse, der skønnes at være uden betydning for sagen, jf. princippet i retsplejelovens § 341.

5. Fremgangsmåden for kravets indbringelse for retten

Som en lettelse for forurettede og af hensyn til behandlingen af det civile krav foreslår Retsplejerådet en formalisering af den fremgangsmåde, som skal benyttes, når en forurettet ønsker at få et civilt krav behandlet i forbindelse med straffesagen. Hensigten med denne formalisering er at skabe sikkerhed for, at de oplysninger, der er nødvendige for det civile kravs påkendelse, rent faktisk også foreligger ved straffesagens behandling. Dette søges opnået ved at indføre en ordning, hvorefter det civile krav skal indbringes for retten ved anvendelse af en særlig blanket, der bør udformes, så det klart fremgår, hvilke oplysninger og hvilken dokumentation der skal ledsage kravet. Herved vil det kunne sikres bedst muligt, at den forurettede i god tid gøres opmærksom på at fremskaffe de oplysninger, der er nødvendige til påkendelsen af det civile krav.

Blanketten bør udformes, så den forurettede skal angive oplysninger om det civile krav, herunder om kravets størrelse og grundlag. På blanketten skal den forurettede også angive oplysninger om særlige beviser vedrørende kravet, ligesom den forurettede bør have pligt til at vedlægge kopi af de dokumenter, f.eks. kvitteringer, som den forurettede påberåber sig til støtte for kravet, hvis dokumenterne er i den forurettedes besiddelse. Blanketten bør endvidere udformes, så en korrekt udfyldt blanket, hvis det civile krav alligevel ikke påkendes under straffesagen, kan danne grundlag – som stævning – for senere behandling i civilprocessens former. Herudover bør det overvejes, om det vil være muligt at udforme blanketten, så den samme blanket kan anvendes ved fremsættelse af kravet under adhæsionsprocessen og i forhold til Erstatningsnævnet.

Som anført oven for i afsnit 4.2 bør den almindelige regel fortsat være, at anklagemyndigheden på vegne af den forurettede indbringer det civile krav for retten. Den forurettede skal derfor aflevere blanketten og dokumenterne til politiet eller anklagemyndigheden, så anklagemyndigheden kan indlevere blanketten og dokumenterne til retten.

Det bør efter Retsplejerådets opfattelse ikke pålægges anklagemyndigheden at vurdere, om det civile krav er egnet til forfølgning under straffesagen, og om der i givet fald er foretaget de fornødne bevismæssige skridt. Det forudsættes således, at anklagemyndigheden indleverer den blanket og de dokumenter, som er modtaget fra den forurettede, til retten, medmindre den forurettedes materiale åbenlyst er mangelfuldt. Den forurettedes materiale må i denne sammenhæng anses for åbenlyst mangelfuldt, hvis det ud fra en umiddelbar betragtning kan konstateres, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til kravet. Materialet kan eksempelvis være åbenlyst mangelfuldt, hvis de obligatoriske felter på blanketten om kravets størrelse eller grundlag ikke er udfyldt, er udfyldt på en ulæselig måde eller er udfyldt på en helt utilstrækkelig måde. Er den forurettedes materiale åbenlyst mangelfuldt, må politiet eller anklagemyndigheden som led i sin vejledningsforpligtelse give den forurettede vejledning om, hvordan civile krav fremsættes under straffesager. Blanketten vil i praksis blive udleveret af og afleveret til politiet, der naturligt vil kunne hjælpe forurettede med spørgsmål om udfyldelse af blanketten. Der henvises nærmere til afsnit 6.2 nedenfor om politiets og anklagemyndighedens informations- og vejledningsforpligtelse.

Af hensyn til det civile kravs behandling og med henblik på at sikre tiltaltes adgang til kontradiktion foreslås det, at anklagemyndigheden så vidt muligt skal forkynde blanketten og de tilknyttede dokumenter for tiltalte sammen med anklageskriftet eller andre dokumenter vedrørende strafsørgsmålet, som ifølge retsplejeloven skal forkyndes for tiltalte. Retsplejerådets forslag indebærer, at det civile krav kun vil blive forkyndt for tiltalte, hvis blanketten og de tilknyttede dokumenter indleveres til politiet eller anklagemyndigheden i så god tid, at blanketten og dokumenterne kan forkyndes sammen med anklageskriftet. Reglerne om forkyndelse af anklageskriftet og indkaldelse fremgår af bl.a. retsplejelovens § 835, stk. 2, og § 896, stk. 2.

Retsplejerådet er bekendt med, at nogle byretter i praksis forkynder erstatningskrav i bødesager, hvor der ellers ikke er krav om forkyndelse, jf. retsplejelovens § 896, stk. 4. Det må antages at ske ud fra den antagelse, at der i tilfælde af tiltaltes udeblivelse så og så kan domfældes for så vidt angår erstatningskravet. Da spørgsmålet om forkyndelse af erstatningskrav i bødesager allerede er under behandling i Arbejdsgruppen om revision af reglerne om forkyndelse og bør ses i sammenhæng med den generelle revision af forkyndelsesreglerne, finder Retsplejerådet ikke grundlag for at gå nærmere ind i spørgsmålet om, hvad der fremover bør gælde med hensyn til forkyndelse af erstatningskrav i bødesager.

Det foreslås endvidere, at anklagemyndigheden skal sende kopi af blanketten og dokumenterne til forsvareren samtidig med forkyndelsen af blanketten og de tilknyttede

dokumenter for tiltalte. Det foreslås også, at forsvareren snarest og så vidt muligt inden den frist for forsvarerens bevisfortegnelse, som anklagemyndigheden i henhold til § 839, stk. 1, har anført i anklageskriftet, skal give retten, anklagemyndigheden og forurettede eller dennes advokat meddelelse om særlige beviser vedrørende kravet.

Efter Retsplejerådets opfattelse bør det ikke være udelukket for den forurettede at fremsætte sit krav over for anklagemyndigheden efter, at anklageskriftet er forkyndt for tiltalte. I så fald må anklagemyndigheden sende kopi af blanketten og dokumenterne til retten, tiltalte og forsvareren. Endvidere bør forurettede fortsat have mulighed for at fremsætte sit krav i forbindelse med hovedforhandlingen eller retsmødet i en tilståelsessag, hvor anklagemyndigheden i så fald må indbringe kravet for retten i retsmødet.

I alle tilfælde vil det være en forudsætning for rettens påkendelse af kravet, at såvel retten som tiltalte har haft et tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til kravet. I tilfælde af tiltaltes udeblivelse vil kravet kun kunne påkendes, hvis blanketten og dokumenterne er blevet forkyndt for tiltalte. Som led i sin vejledningsforpligtelse må politiet og anklagemyndigheden derfor vejlede forurettede om, at mulighederne for at få kravet påkendt under straffesagen er bedst, hvis kravet fremsættes over for anklagemyndigheden i så god tid, at blanketten og dokumenterne kan sendes til retten samtidig med anklageskriftet og forkyndes for tiltalte sammen med anklageskriftet. Politiet og anklagemyndigheden må endvidere vejlede forurettede om, hvornår et krav normalt skal være anklagemyndigheden i hænde, hvis kravet skal sendes til retten samtidig med anklageskriftet og forkyndes for tiltalte sammen med anklageskriftet.

Retsplejerådet foreslår, at justitsministeren, eller den ministeren bemyndiger dertil, skal kunne fastsætte administrative regler om fremgangsmåden for fremsættelse af civile krav over for politiet og anklagemyndigheden, herunder om udformningen af blanketten og om indlevering af kopier af de dokumenter, der påberåbes. Det er endvidere Retsplejerådets opfattelse, at der i de administrative regler bør fastsættes en frist for, hvornår et krav normalt bør være anklagemyndigheden i hænde, hvis kravet skal sendes til retten samtidig med anklageskriftet og forkyndes for tiltalte sammen med anklageskriftet. Der kan eventuelt fastsættes forskellige frister for forskellige sagstyper, således at der kan fastsættes en kortere frist for de sager om f.eks. vold, voldtægt og ulovlig besiddelse af våben, hvor der er fastsat målsætninger om særlig hurtig sagsbehandling. I forbindelse med udarbejdelsen af de administrative regler bør den prakti-

ske fremgangsmåde for aflevering af blanketten og kopierne til politiet og anklagemyndigheden, herunder om blanketten skal kunne udfyldes og sendes via internet, overvejes nærmere.

Er den forurettede repræsenteret ved advokat, bør advokaten kunne vælge mellem at fremsætte kravet over for politiet/anklagemyndigheden eller selv at indbringe kravet for retten. I begge tilfælde vil advokaten skulle anvende den særlige blanket. Indbringer advokaten selv kravet for retten, skal advokaten sende kopi af blanketten og dokumenterne til forsvareren. Endvidere skal advokaten underrette anklagemyndigheden om det civile krav ved at fremsende kopi af blanketten og dokumenterne.

6. Mulighederne for at øge bistanden til den forurettede

I forlængelse af overvejelserne om forurettedes beføjelser under straffesagen og om fremgangsmåden for det civile kravs indbringelse for retten har Retsplejerådet tillige overvejet, om det kan gøres nemmere for den forurettede at få bistand til forfølgning af det civile krav. Dette kan f.eks. ske ved, at politiets og anklagemyndighedens vejlednings- og informationspligt udvides, at adgangen til advokathjælp udvides, og/eller at retten pålægges en særlig vejledningspligt.

6.1. Politiets og anklagemyndighedens bistand

Da politiet og anklagemyndigheden allerede har pligt til af egen drift at vejlede den, der er forurettet ved en forbrydelse, og da politiet og anklagemyndigheden i øvrigt er underlagt de samme almindelige forvaltningsretlige regler og principper om vejledningspligt mv. som andre forvaltningsmyndigheder, anbefales det ikke at udvide politiets og anklagemyndighedens vejlednings- og informationspligt. Det må herved tages i betragtning, at anklagemyndighedens kerneopgave og særlige kompetence er og fortsat bør være at føre straffesagen og ikke at forfølge civile krav. Dertil kommer, at de gældende regler om politiets og anklagemyndighedens vejlednings- og informationspligt er resultatet af et nyligt gennemført udvalgs- og lovgivningsarbejde.

Retsplejerådet skal dog pege på, at der løbende kan være anledning til at justere det skriftlige materiale, som politi og anklagemyndighed kan udlevere i forbindelse med opfyldelsen af deres vejledningspligt, og at det i forbindelse med sådanne justeringer bør vurderes, om der er oplysninger om opgørelse og dokumentation for det civile krav, der kan tydeliggøres eller på anden måde forbedres. Det må således sikres, at en

skriftlig vejledning om muligheden for at forfølge civile krav mod tiltalte indeholder sådanne oplysninger med hensyn til den nærmere fremgangsmåde ved fremsættelse, opgørelse og dokumentation af det civile krav, at den forurettede ved at følge disse anvisninger har de bedste muligheder for at få påkendt kravet i forbindelse med straffesagen. Det må også antages at forbedre mulighederne for en korrekt fremsættelse af kravet, hvis den skriftlige vejledning anføres på den særlige blanket, som det i afsnit 5 oven for anbefales at indføre, og hvis forurettede gøres opmærksom på blanketten på et tidligt tidspunkt af straffesagen, f.eks. allerede i forbindelse med anmeldelse af forbrydelsen eller politiets afhøring. En udskydelse af kravet bør i så fald kun komme på tale, hvis det er hensynet til behandlingen af selve straffespørgsmålet – og ikke mangler ved det civile kravs opgørelse eller dokumentation – der er afgørende for kravets udskydelse.

Det anbefales som nævnt foran i afsnit 3.1. ikke at afgrænse den kreds af personer, der kan gøre et krav gældende under straffesagen. Denne generelle udvidelse af adgangen til at få behandlet et civilt krav i forbindelse med en straffesag foreslås ikke modsvaret af en tilsvarende udvidelse af politiet og anklagemyndighedens pligt til *af egen drift* at yde vejledning, der fortsat bør koncentrerer om de personer, der må anses for umiddelbart forurettede ved det forhold, der er rejst tiltale for. I forhold til andre personer, der retter henvendelse til politiet og anklagemyndigheden om fremsættelse af civile krav under straffesagen, er politiet og anklagemyndigheden som nævnt underlagt de samme almindelige forvaltningsretlige regler og principper om vejledningspligt mv. som andre forvaltningsmyndigheder.

6.2. Advokatbistand

Den netop omtalte udvidelse af den personkreds, der kan fremsætte civile krav under straffesagen, foreslås modsvaret af en tilsvarende udvidelse af adgangen i den gældende § 995 a til fri proces og dermed advokatbistand.

Retsplejelovens ensretningsprincip foreslås som anført neden for i afsnit 7.1 indsnævret, så det fremover ikke vil være udelukket under straffesagen at nå til modsatrettede resultater med hensyn til straffespørgsmålet og det civile krav. Forurettedes advokat vil derfor fremover kunne have anledning til at føre bevis og procedere med hensyn til grundlaget for det civile krav i f.eks. de tilfælde, hvor det strafferetlige ansvar forudsætter forsæt, mens det civile krav alene forudsætter culpa. Det foreslås derfor at udvide advokatbistanden fra kun at omfatte bistand med hensyn til opgørelsen af det civile krav til også at omfatte bistand med hensyn til grundlaget for kravet.

Herudover lægger Retsplejerådet vægt på, at adgangen for forurettede til advokatbistand er udvidet for nylig, og rådet finder derfor, at der ikke på nuværende tidspunkt er anledning til en yderligere udvidelse af adgangen til advokathjælp. Det må herved også tages med i betragtning, at forurettede ved en advokatvagt vil kunne få retshjælp vedrørende det civile krav. Enhver har således ret til vederlagsfri retshjælp i form af helt grundlæggende mundtlig rådgivning (trin 1) vedrørende ethvert retsspørgsmål, jf. § 323, stk. 2.

6.3. Rettens bistand

Efter Retsplejerådets opfattelse vil det være betænkeligt at pålægge retten en særlig pligt til i forbindelse med forberedelse af straffesagen at vejlede den forurettede om forfølgning af civile krav, hvis denne vejledning skal kunne gå ud over en mere almindelig orientering om muligheden for og fremgangsmåden ved at få et civilt krav påkendt i forbindelse med straffesagen. En sådan vejledningspligt påhviler imidlertid allerede politi og anklagemyndighed.

En mere konkret vejledning fra rettens side om forfølgningen af et civilt krav i en foreliggende straffesag med nærmere angivelse af de bevisskridt, som den forurettede bør eller skal foretage, vil i en række tilfælde ikke være forenelig med det forhold, at der er tale om en straffesag og netop ikke en civil sag med to i princippet ligestillede parter, der begge på samme vilkår skal kunne søge rettens vejledning således, som det f.eks. kendes fra småsagsprocessen. Da politiet og anklagemyndigheden som nævnt allerede har pligt til af egen drift at vejlede forurettede om muligheden for og fremgangsmåden ved forfølgning af civile krav efter adhæsiionsprocessen, er der efter Retsplejerådets opfattelse ikke anledning til at anbefale, at retten pålægges en selvstændig vejledningspligt om opgørelse og dokumentation af det civile krav i en konkret sag.

Retten vil således kunne henvise den forurettede til at søge nærmere vejledning hos politi og anklagemyndighed, medmindre retten finder, at betingelserne for at beskikke en advokat for den forurettede efter reglerne i retsplejelovens kapitel 66 a eller for at give den forurettede fri proces og dermed advokatbistand efter de foreslåede bestemmelser i retsplejelovens § 996, stk. 2 og 3, er til stede.

Som nærmere anført oven for i afsnit 4.4 vil hensynet til straffesagens behandling i en lang række tilfælde betyde, at forurettede under hovedforhandlingen ikke personligt

kan nedlægge påstand, føre bevis, herunder afhøre, eller procedere med hensyn til det civile krav. Det er dog Retsplejerådets forudsætning, at den forurettede, der møder uden advokat, i første række med anklagemyndighedens bistand og i anden række med rettens bistand vil have mulighed for at fremkomme med eller få tilvejebragt oplysninger til brug for afgørelsen af det civile krav.

7. Påkendelse af civile krav under straffesagen

Retsplejerådet har overvejet, om den forurettedes retsstilling kan forbedres ved, at adgangen til at påkende civile krav i forbindelse med straffesagen udvides. Dette kan navnlig ske ved, at retsplejelovens bestemmelse om ensretningsprincippet indsnævres eller ophæves, at der gives mulighed for under straffesagen at afgøre det civile krav før og efter afgørelsen af strafspørgsmålet, og/eller at muligheden for at udskyde civile krav til et civilt søgsmål begrænses.

7.1. Ensretningsprincippet

Betragtningen om, at behandlingen af strafspørgsmålet skal danne rammen for, hvilke civile krav der kan påkendes under straffesagen, er *ikke* til hinder for, at retsplejelovens bestemmelse om ensretningsprincippet indsnævres eller ophæves. En ophævelse af retsplejelovens bestemmelse om ensretningsprincippet vil således ikke indebære, at princippet herefter er uden betydning, men en ophævelse af retsplejelovens bestemmelse vil medføre, at det vil blive muligt også i forbindelse med straffesagen at påkende civile krav i nogle af de tilfælde, hvor den nuværende bestemmelse i retsplejelovens § 991, stk. 1, er til hinder herfor.

Hvis der under straffesagen er tilvejebragt det fornødne grundlag for at tage stilling til det civile krav, taler såvel hensynet til de involverede parter som procesøkonomiske hensyn for, at spørgsmålet om straf og det civile krav kan afgøres både i samme retning og i hver sin retning. Efter Retsplejerådets opfattelse vil det være ubetænkeligt at tillade, at spørgsmålet om straf og det civile krav kan afgøres i hver sin retning under straffesagen, når der ikke er tvivl om, at tiltalte har foretaget den handling, der har givet anledning både til spørgsmålet om straf og det civile krav. Afgørelsen af spørgsmålet om straf og det civile krav kan således falde ud i hver sin retning f.eks. i tilfælde, hvor strafansvar forudsætter forsæt og erstatningsansvar forudsætter culpa, eller hvor strafansvaret er forældet og dette ikke er tilfældet for erstatningsansvaret.

Det sidstnævnte eksempel med et ikke forældet erstatningskrav og et forældet strafansvar vil være sjældent forekommende, da spørgsmålet om forældelse af strafansvaret oftest vil blive afklaret inden tiltalerejsning, således at der, hvis strafansvaret er forældet, normalt ikke bliver nogen straffesag og dermed heller ikke mulighed for en adhærensproces. Spørgsmålet vil dog i princippet kunne opstå i bl.a. tilfælde, hvor tiltalte frifindes for overtrædelse af en straffebestemmelse, der har en ikke udløbet forældelsesfrist, og hvor et strafansvar for overtrædelse af en mildere straffebestemmelse, som ellers i stedet kunne komme på tale, ikke er muligt, fordi denne anden straffebestemmelse har en kortere – og udløbet – forældelsesfrist.

Efter Retsplejerådets opfattelse samler interessen sig særligt om de tilfælde, hvor der er tvivl om, hvorvidt det er tiltalte, der har begået den handling, der er grundlag for tiltalen og for det civile krav. I sådanne tilfælde vil afgørelsen af straffespørgsmålet kunne falde ud til frifindelse på bevisets stilling, fordi enhver rimelig tvivl skal komme tiltalte til gode. For så vidt angår det civile krav vil en bevisvurdering derimod normalt kun kræve sandsynlighedsovervægt, hvorfor det kan forekomme, at der ved en isoleret bedømmelse ville kunne ske domfældelse under en civil sag.

Det har været genstand for debat i den juridiske litteratur, om det i de tilfælde, hvor der er tvivl om, hvorvidt tiltalte har begået handlingen, burde være muligt at idømme tiltalte erstatningsansvar, hvis den tiltalte i straffesagen frifindes. Der kan i den forbindelse bl.a. henvises til Eva Smith i U 1999B, side 200, og U 2005 B, side 314 og Peter Garde i U 1998B, side 31, U 1999B, side 237, U 2003B, side 271 og U 2005B, side 399.

En ophævelse af retsplejelovens bestemmelse om ensretningsprincippet vil som nævnt ikke være ensbetydende med, at princippet herefter er uden betydning. De begrænsninger, der allerede i dag følger af uskyldsformodningsprincippet efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 2, vil således fortsat være gældende. Det gælder, uanset om det civile krav behandles i forbindelse med straffesagen eller ved en senere selvstændig sag. Der kan i den forbindelse henvises til Menneskerettighedsdomstolens praksis, herunder de to domme af 11. februar 2003 i henholdsvis sagen (Y mod Norge) og sagen (Ringvold mod Norge) samt dommen af 15. maj 2008 i sagen (Orr mod Norge), som er refereret oven for i kapitel 2, afsnit 8.

Adhæsiionsprocessen er efter sin karakter først og fremmest en proces, der giver forurettede mulighed for at få afgjort sit civile krav i tilslutning til afgørelsen af straffespørgsmålet og i alt væsentligt på det samme bevisgrundlag. Retsplejerådet finder herefter, at der i en adhæsiionsproces ikke bør være uoverensstemmelse mellem det bevisfaktum, der lægges til grund ved afgørelsen af *skyldsspørgsmålet*, og det bevisfaktum, der kan lægges til grund ved afgørelsen af det civile krav. En sådan uoverensstemmelse vil foreligge, når det ved skyldsspørgsmålet lægges til grund, at det *ikke* er tiltalte, der har foretaget handlingen, hvis man ved afgørelsen af det civile krav kan lægge til grund, at det *er* tiltalte, der har foretaget handlingen. Derimod vil der ikke være nogen uoverensstemmelse, hvis man ved skyldsspørgsmålet lægger til grund, at tiltalte ikke har handlet forsætligt, mens man ved afgørelsen af det civile krav lægger til grund, at tiltalte har handlet uagtsomt.

Retsplejerådet foreslår derfor, at retsplejelovens bestemmelse om ensretningsprincippet ændres således, at kravet om, at skyldsspørgsmålet og det civile krav skal afgøres i samme retning alene fastholdes i den situation, hvor der er uoverensstemmelse mellem det bevisfaktum, der lægges til grund ved afgørelsen af skyldsspørgsmålet, og det bevisfaktum, der kan lægges til grund ved afgørelsen af det civile krav. Denne løsning stemmer også med det synspunkt, som har været fremme under Retsplejerådets drøftelser, hvorefter det af især lægmænd kan opfattes som uforklarligt, hvis der i samme sag lægges forskellige og modstridende bevisfakta til grund for henholdsvis skyldsspørgsmålet og det civile krav.

Forslaget udelukker ikke, at der – som i gældende ret – for det civile krav kan lægges et andet bevisfaktum til grund under en efterfølgende civil sag end det bevisfaktum, der blev lagt til grund for skyldsspørgsmålet under straffesagen. Dette vil således være i overensstemmelse med, at der gælder forskellige beviskrav for skyldsspørgsmålet og det civile krav, og med almindelige retskraftprincipper, hvorefter dommen vedrørende skyldsspørgsmålet og de dermed forbundne afgørelser af bevisspørgsmål kun er bindende mellem straffesagens parter (anklagemyndigheden og tiltalte) og ikke for forurettede.

Særligt i forhold til forurettedes muligheder for at få erstatning efter reglerne i offererstatningsloven er det Retsplejerådets opfattelse, at hvis man ved afgørelsen af skyldsspørgsmålet bevismæssigt skal lægge til grund, at det ikke er tiltalte, der har foretaget den påståede strafbare handling, så er der i offererstatningslovens betydning tale om en

ukendt gerningsmand. I forhold til offererstatningslovens muligheder for at udbetale erstatning til forurettede i forbindelse med et strafbart forhold begået af en ukendt gerningsmand kan der derfor ikke stilles det krav, at sådan erstatning kun vil kunne udbetales, hvis også en isoleret bevisbedømmelse efter erstatningsrettens principper fører til, at det skal lægges til grund, at det ikke var tiltalte, der foretog handlingen.

7.2. Påkendelse før og efter afgørelsen af spørgsmålet om straf

Betragtningen om, at behandlingen af strafspørgsmålet bør fastsætte rammen for, hvilke civile krav der kan påkendes under selve straffesagen, indebærer, at det kun i begrænset omfang bør være muligt at påkende civile krav før behandlingen af strafspørgsmålet. Således bør det civile krav kun kunne afgøres før strafspørgsmålet, hvis kravets grundlag og opgørelse ikke er bestridt.

Retsplejerådet har overvejet, om retten bør kunne behandle det civile krav efter afgørelsen af strafspørgsmålet, men stadig som led i straffesagen. Fordelene ved en efterfølgende behandling af det civile krav vil være, at man umiddelbart vil kunne basere afgørelsen af det civile krav på bl.a. den bevisførelse og udfaldet heraf, som har været afgørende for strafspørgsmålet, da afgørelsen af det civile krav vil skulle træffes af samme juridiske dommer eller dommere, som har medvirket ved afgørelsen af strafspørgsmålet.

Efterfølgende behandling af det civile krav under straffesagen giver dog anledning til så mange afledte spørgsmål af såvel juridisk som praktisk karakter, at Retsplejerådet finder det uhensigtsmæssigt at foreslå, at den almindelige adhæsionsproces, der fortsat bør være reguleret i retsplejelovens kapitel 89, skal indebære en generel adgang til efterfølgende behandling af det civile krav. Som eksempler på de spørgsmål, som en adgang til efterfølgende behandling af det civile krav vil rejse, kan nævnes:

- Bør afsigelsen af dom i straffesagen afvente den efterfølgende behandling af det civile krav, så parterne indledningsvis kun får en tilkendegivelse om udfaldet vedrørende strafspørgsmålet?
- Bør den efterfølgende behandling både kunne ske på skriftligt grundlag og ved afholdelse af et efterfølgende retsmøde?
- Bør en varetægtsfængslet tiltalt/domfældt i give fald have ret til at være personligt til stede under et efterfølgende retsmøde eller skal den pågældende kunne pålægges at deltage via videokommunikation?
- Hvor lang tid efter afgørelsen af strafspørgsmålet bør behandlingen af det civile krav kunne strække sig?

- I hvilket omfang bør anklagemyndigheden, forsvareren og bistandsadvokat kunne pålægges at bistå ved den efterfølgende behandling?
- Bør vederlaget til forsvareren og bistandsadvokaten i givet fald afholdes af statskassen eller parterne selv?
- Hvordan kan såvel forurettedes som tiltaltes adgang til kontradiktion sikres ved en efterfølgende skriftlig behandling?
- Hvad bør virkningen være, hvis forurettede eller tiltalte udebliver eller undlader at indlevere yderligere materiale vedrørende det civile krav under den efterfølgende behandling?
- Hvilken betydning bør den efterfølgende behandling af det civile krav have for anke af straffesagen, herunder for beregning af ankefrister?
- Hvilken betydning bør den efterfølgende behandling af det civile krav have for fuldbyrdelse af straffen?

Retsplejerådet er opmærksomt på, at det civile krav både kan afgøres før og efter strafspørgsmålet efter adhæsiionsprocessen i færdselsloven og hundeloven. Den særlige adhæsiionsproces i færdselsloven og hundeloven er dog begrundet i de særlige regler om objektivt ansvar og forsikringssselskabernes umiddelbare hæftelse, som er fastsat i de pågældende love, og Retsplejerådet finder derfor ikke grundlag for at indføre de samme muligheder i den almindelige adhæsiionsproces i retsplejeloven.

Retsplejerådet forudsætter, at retten og de involverede parter fortsat kan finde praktiske løsninger i forbindelse med behandlingen af civile krav under straffesagen. Således ses der ikke at være noget til hinder for, at tiltalte til retsbogen anerkender forurettedes krav under forudsætning af, at forurettede eftersender dokumentation til retten inden for en meget kort frist, og at retten, når sådan dokumentation er modtaget rettidigt, indfører dette og dermed forliget i retsbogen. Derved vil man imødekomme den situation, som ofte forekommer i praksis, hvor forurettede ikke har medbragt tilstrækkelig dokumentation, men tilbyder at eftersende denne. Retsplejerådet gør dog herved opmærksom på, at sådanne situationer gerne skulle forekomme i væsentligt mindre omfang, hvis forslaget om en formalisering af den måde, hvorpå et civilt krav skal rejses, gennemføres med indførelse af en særlig blanket og vejledning om den dokumentation, der skal vedlægges blanketten.

7.3. Udskydelse af kravet

Som anført i afsnit 3.3 ovenfor fører betragtningen om, at behandlingen af spørgsmålet om straf bør fastsætte rammen for, hvilke civile krav der kan påkendes under selve

straffesagen, efter Retsplejerådets opfattelse til, at to grundlæggende betingelser bør være opfyldt for, at et civilt krav kan behandles i forbindelse med straffesagen. For det første skal det civile krav være opstået i forbindelse med et forhold, der skal påkendes af retten efter reglerne i fjerde bog om strafferetsplejen. For det andet skal kravet kunne påkendes uden særlige beviser eller andre processuelle skridt, der medfører en væsentlig forlængelse af straffesagens behandling eller på anden måde komplicerer eller vanskeliggør straffesagens behandling. Betragtningen om, at behandlingen af strafspørgsmålet skal fastsætte rammerne for, hvilke civile krav der kan behandles under straffesagen, fører efter Retsplejerådets opfattelse også til, at retten fortsat må have adgang til at udskyde et civilt krav fra straffesagen.

Retten bør for det første kunne nægte at behandle et civilt krav under straffesagen, hvis de oplysninger om kravet, der er fremkommet under sagen, ikke umiddelbart giver grundlag for at fastslå, at kravet er opstået i forbindelse med et forhold, der skal påkendes af retten efter reglerne i fjerde bog om strafferetsplejen. Generelt bør der således ikke bruges meget tid på at tage stilling til, om det civile krav er opstået i forbindelse med det eller de forhold, der har givet anledning til straffesagen. En udskydelse af kravet kan eksempelvis komme på tale, hvor der er flere mulige årsager til, at en skade er opstået, og det vil kræve nærmere undersøgelser at fastslå den rette årsags-sammenhæng.

Retten bør endvidere kunne nægte at behandle et civilt krav, hvis de foreliggende oplysninger om kravet ikke giver tiltalte og retten tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til kravet. Selvom de almindelige civilprocessuelle sagsbehandlingsregler, der sikrer en meget grundig behandling af civile krav, hverken kan eller bør gælde fuldt ud for behandlingen af civile krav under straffesager, så bør tiltalte og retten have et sikkert grundlag for at tage stilling til kravet. En udskydelse af kravet kan eksempelvis komme på tale, hvor der ikke er foretaget de nødvendige bevisskridt, eller hvor der ikke er angivet en begrundelse for kravets grundlag og opgørelse. Som anført i afsnit 5 oven for bør retten også kunne nægte at behandle kravet, hvis kravet rejses på et sent tidspunkt under sagens behandling. En udskydelse af kravet kan derfor også komme på tale, hvor det civile krav rejses under hovedforhandlingen, hvor blanketten vedrørende det civile krav er sendt til retten og forsvareren efter anklageskriftet, eller hvor blanketten ikke er forkyndt for tiltalte (sammen med anklageskriftet).

Det må være en forudsætning for, at retten i de nævnte tilfælde kan nægte at behandle det civile krav under straffesagen, at en forsvarlig behandling af kravet vil nødvendiggøre særlige beviser eller andre processuelle skridt, der medfører en væsentlig forlængelse af straffesagens behandling eller på anden måde komplicerer eller vanskeliggør straffesagens behandling.

Det vil bero på en konkret helhedsvurdering, om behandlingen af det civile krav må forventes at medføre en væsentlig forlængelse af straffesagen. I vurderingen kan bl.a. indgå, hvor lang tid der må forventes at medgå til behandlingen af henholdsvis spørgsmålet om straf og de(t) civile krav, og de praktiske muligheder for at føre særlige beviser vedrørende de(t) civile krav i forbindelse med behandlingen af spørgsmålet om straf.

Det vil også bero på en konkret helhedsvurdering, om behandlingen af de(t) civile krav må forventes på anden måde at komplicere eller vanskeliggøre straffesagens behandling. Det afgørende vil i den sammenhæng være, om der er en risiko for, at behandlingen af det civile krav vil fjerne fokus fra strafspørgsmålet. I denne vurdering kan bl.a. indgå, om mange forurettede har rejst civile krav, om der er rejst mange forskelligartede krav, om de(t) civile krav rejser komplicerede civilretlige spørgsmål, og om der medvirker lægmænd.

Som nævnt i afsnit 7.2 er det Retsplejerådets forudsætning, at retten og de involverede parter fortsat kan finde praktiske løsninger i forbindelse med behandlingen af civile krav under straffesagen. Således ses der ikke at være noget til hinder for, at tiltalte til retsbogen anerkender forurettedes krav under forudsætning af, at forurettede eftersender dokumentation til retten inden for en meget kort frist, og at retten, når sådan dokumentation er modtaget rettidigt, indfører dette og dermed forliger i retsbogen.

Der foreslås endvidere en generel udstykningsregel, som giver retten mulighed for at afsige dom for den del af et civilt krav, som den finder grundlag for at afgøre. Udstykningsreglen indebærer, at den del af kravet, som retten ikke afsiger dom for, kan udskydes fra straffesagen og gøres til genstand for et civilt søgsmål. Retten vil således ikke være tvunget til at udskyde hele kravet, hvis der kun er tvivl om en del af kravet. Udstykningsreglen vil eksempelvis kunne finde anvendelse i tilfælde, hvor den forurettede i forbindelse med en personskade gør krav på tabt arbejdsfortjeneste for en længere periode, og hvor retten finder, at der er grundlag for at afsige dom for en del

af perioden, men at det vil kræve yderligere bevisførelse for at kunne tage stilling til den resterende del af perioden.

Der vil i øvrigt ikke være noget til hinder for, at retten afsiger anerkendelsesdom for selve erstatningspligten i de tilfælde, hvor størrelsen af et erstatningskrav endnu ikke kan opgøres, eller hvor opgørelsen af kravet vil kræve en sagsbehandling, der vil medføre en væsentlig forlængelse af straffesagen eller andre væsentlige ulemper for sagens behandling.

7.4. Afvisning eller overførsel af kravet

Retsplejerådet foreslår, at det gøres nemmere for den forurettede at få sit civile krav pådømt ved et civilt søgsmål, hvis kravet ikke påkendes under straffesagen.

Det er således Retsplejerådets opfattelse, at det som udgangspunkt ikke bør komme den forurettede til skade, hvis retten vælger at udskyde behandlingen af det civile krav til civilt søgsmål af hensyn til afviklingen af straffesagen. Hvis retten ikke finder, at den forurettedes krav kan behandles under straffesagen, bør det derfor ikke påhvile den forurettede selv at skulle sørge for kravets fornyede indbringelse for domstolene. Det bør derimod påhvile retten at drage omsorg for, at der i forlængelse af straffesagen tages stilling til den forurettedes krav i den rette civilprocessuelle sammenhæng. Retten må således – om nødvendigt efter drøftelse med forurettede – tage stilling til, om den videre behandling af kravet skal ske efter f.eks. reglerne om betalingspåkrav, efter reglerne for småsagsbehandling eller efter de almindelige regler for behandling af civile tvistige sager.

Efter Retsplejerådets opfattelse må det som udgangspunkt være en forudsætning for, at ansvaret for den videre behandling af kravet kan pålægges retten, at den forurettede har rejst kravet under straffesagen på en sådan måde, at grundlaget er til stede for, at retten umiddelbart kan henføre sagen til behandling i den rette civilprocessuelle sammenhæng. Det forudsættes normalt at være tilfældet, hvis den blanket, som Retsplejerådet i afsnit 5 oven for foreslår indført, er korrekt udfyldt. I den forbindelse bør eventuelle mangler i grundlaget for en sådan henføring af sagen til rette behandling kunne afhjælpes af den forurettede inden for en kort frist.

Det må endvidere være en forudsætning for, at retten skal overføre kravet, at den forurettede straks eller inden for en kort frist udtrykkeligt tilkendegiver, at vedkommende også efter afgørelsen af spørgsmålet om straf ønsker, at der skal gås videre med det

civile krav. Som tidligere nævnt er det efter den gældende adhæsionsordning således, at en udskydelse af et civilt krav fra straffesagen og henvisning af kravet til civilt søgsmål som hovedregel betyder, at det civile krav ikke kommer til pådømmelse for en domstol, og at dette antages i en række tilfælde at være begrundet i, at den forurettede på andet grundlag har fået dækning for sit krav eller blot anser det for udsigtsløst at inddrive et tilgodehavende hos tiltalte og derfor ikke ønsker at bruge tid og penge på at anlægge civilt søgsmål. Selv om det pålægges retten at drage omsorg for, at kravet henføres til rette behandling, vil den videre behandling fortsat kræve den forurettedes medvirken. Retten bør derfor kun pålægges at videreføre de sager, som den forurettede selv ønsker videreført, og hvor den forurettede derfor er villig til at bruge den tid, som i så henseende vil være nødvendig.

8. Andre spørgsmål

8.1. Udeblivelse

Som nævnt oven for i afsnit 4.4 og 4.5 vil det være anklagemyndigheden eller forurettedes eventuelle advokat, der i retten nedlægger påstand, fører bevis og argumenterer (procederer) vedrørende det civile krav, og den forurettede kan som vidne i sagen være afskåret fra at være til stede i retten før afgivelsen af sin vidneforklaring. Da forurettedes tilstedeværelse ikke er nødvendig, vil det være tilstrækkeligt til at påkende det civile krav, at anklagemyndigheden eller forurettedes advokat har nedlagt påstand vedrørende kravet i retten.

Under forudsætning af, at blanketten vedrørende det civile krav er forkyndt for tiltalte, bør det civile krav kunne påkendes, selv om tiltalte udebliver. Det bør kun komme på tale at afgøre et civilt krav i tilfælde af tiltaltes udeblivelse, når strafspørgsmålet afgøres i tiltaltes fravær efter retsplejelovens § 855, stk. 3, § 897, stk. 1, eller § 921, stk. 1. Særligt om udeblivelsesdomme i bødesager efter § 897, stk. 1, bemærkes, at det også i bødesager, hvor der efter § 896, stk.4, ikke er krav om forkyndelse af anlageskriftet, vil være forudsætning for at påkende det civile krav, at det civile krav er blevet forkyndt for tiltalte. Udeblivelsesvirkningen indebærer, at retten kan afsige dom i overensstemmelse med den forurettedes påstand, for så vidt påstanden svarer til de oplysninger, der fremgår af blanketten og i øvrigt er begrundet i de oplysninger om det civile krav, der er fremkommet under straffesagen.

8.2. Fastsættelse af erstatningens størrelse

Efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 993, 1. pkt., fastsætter retten størrelsen af den erstatning, der tilkendes forurettede. Det foreslås oven for i afsnit 5, at den forurettede skal angive bl.a. størrelsen af det civile krav i den blanket, der skal anvendes ved kravets indbringelse for retten, og som forkyndes for eller sendes til tiltalte og forsvareren. I forlængelse heraf foreslås det, at retten ikke skal kunne tilkende den forurettede mere end påstået. Er der et åbenbart grundlag for at antage, at forurettede, der møder uden advokat, kan tilkendes mere end denne har påstået, bør i første række anklagemyndigheden og i anden række retten vejlede forurettede om mulighederne for at gøre yderligere krav gældende under straffesagen eller en efterfølgende civil sag.

8.3. Sagsomkostninger

Det foreslås, at der indsættes en hjemmel i retsplejeloven til at tillægge såvel den forurettede som tiltalte sagsomkostninger i forbindelse med behandlingen af det civile krav. Der bør dog kun kunne tillægges sagsomkostninger, hvis særlige grunde tale for det. Ved anvendelse af bestemmelsen må således indgå, at det som udgangspunkt er anklagemyndigheden, der indbringer det civile krav for retten og i retten fører bevis og fremsætter synspunkter vedrørende kravet.

8.4. Appel og genoptagelse

Det foreslås, at bestemmelserne i retsplejelovens § 995, stk. 1-3, og § 996 om anke af afgørelsen vedrørende det civile krav videreføres med visse justeringer.

Da strafspørgsmålet og det civile krav i vidt omfang udspringer af de samme faktiske omstændigheder, kan en fornyet bevisbedømmelse i ankeinstansen både have betydning for strafspørgsmålet og det civile krav. Ved anke af straffesagen, som omfatter bedømmelse af beviserne for tiltaltes skyld (bevisanke), bør den overordnede ret derfor fortsat prøve de civile krav, som er afgjort af den underordnede ret. Da forurettede og tiltalte kan være tilfredse med den underordnede rets afgørelse vedrørende et civilt krav, ikke have noget ønske om at anfægte afgørelsen vedrørende kravet eller foretrække, at videre behandling af kravet sker i civilprocessens former, bør den overordnede ret ikke behandle et civilt krav, hvis både tiltalte og forurettede giver afkald herpå. Der foreslås ingen frist for, hvornår tiltalte og forurettede skal give et sådant afkald.

Hvis anken af straffesagen ikke omfatter bedømmelse af beviserne for tiltaltes skyld (revisionsanke), bør den overordnede ret prøve de civile krav, der er afgjort af den un-

derordnede ret, hvis tiltalte eller forurettede anmoder herom. Der foreslås ingen frist for, hvornår tiltalte eller forurettede skal fremsætte deres anmodning. Det bør således ikke være udelukket, at tiltalte eller forurettede fremsætter anmodningen under hovedforhandlingen, men den sene fremsættelse af anmodningen vil i givet fald kunne indgå i vurderingen af, om retten eller modparten har tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til kravet. Det foreslås endvidere at videreføre den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 995, stk. 1, hvorefter retten af egen drift også skal prøve det civile krav, for så vidt afgørelsen vedrørende strafspørgsmålet må bestemme afgørelsen med hensyn til det civile krav.

Hensynet til forurettede og procesøkonomiske hensyn taler for, at et civilt krav kan indbringes for den overordnede ret i forbindelse med ankesagen, selvom kravet blev udskudt af straffesagen af den underordnede ret eller slet ikke har været indbragt for den underordnede ret. Det er anført i højesteretsdommen refereret i U.1995.443 H, at den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 995, stk. 3, ikke er til hinder for, at et erstatningskrav, der først er fremsat under en ankesag, efter omstændighederne kan tages under påkendelse, selvom ankebehandlingen ikke omfatter bevisbedømmelsen. Uanset toinstansprincippet kan tale imod, at det civile krav kun behandles i en instans uden mulighed for appel, foreslås det at indsætte en bestemmelse i retsplejeloven, som udtrykkeligt fastslår, at civile krav, der er udskudt af den underordnede ret, og civile krav, som ikke har været indbragt for den underordnede ret, kan indbringes for den overordnede ret i forbindelse med ankesagen. Denne adgang foreslås at gælde både for bevisanker og revisionsanker.

De civile krav, der er udskudt af sagen i første instans eller først fremsættes under ankesagen, bør indbringes for den overordnede ret på samme måde, som civile krav indbringes for den underordnede ret. Den særlige blanket, der i afsnit 5 oven for foreslås indført, bør således anvendes, ligesom det civile krav bør indbringes for retten af anklagemyndigheden eller forurettedes advokat. Der foreslås ingen frist for, hvornår forurettede skal fremsætte det civile krav over for anklagemyndigheden. Det bør således ikke være udelukket, at forurettede anmoder om behandling af kravet under hovedforhandlingen, hvor anklagemyndigheden i givet fald må indbringe kravet for retten. Den sene indbringelse af kravet vil i givet fald kunne indgå i vurderingen af, om tiltalte og retten har tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til kravet. Hvis forurettede fremsætter det civile krav over for anklagemyndigheden på et tidligt tidspunkt af ankesagens forberedelse, forudsættes det, at anklagemyndigheden om muligt forkynder blan-

ketten vedrørende kravet for tiltalte sammen med ankemeddelelsen eller anklageskriftet, jf. retsplejelovens § 907, stk. 2, og § 919, stk. 2. Er der ikke krav om forkyndelse af ankemeddelelsen eller anklageskriftet, forudsættes det, at anklagemyndigheden om muligt sender blanketten vedrørende kravet til tiltalte sammen med ankemeddelelsen eller anklageskriftet, jf. § 907, stk. 1, og § 919, stk. 1.

Det foreslås endvidere, at der indsættes en bestemmelse i retsplejeloven om behandling af civile krav i forbindelse med genoptagelse af straffesagen. Da en fornyet bevisbedømmelse både kan have betydning for straffespørgsmålet og det civile krav, kan hensynet til de involverede parter og procesøkonomiske hensyn tale for, at retten i forbindelse med genoptagelse af straffesagen kan påkende de civile krav, der er afgjort i forbindelse med den forudgående behandling. Dette gælder navnlig, når der er tale om genoptagelse i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 1, 2 eller 4, af en sag, som er afgjort – eller for ankesagers vedkommende afvist – i tilfælde af tiltaltes udeblivelse. Genoptagelse efter de nævnte bestemmelser forudsætter, at der er indgivet begæring om genoptagelse inden en frist på 14 dage, 4 uger eller undtagelsesvist 1 år fra dommens forkyndelse, og parterne vil derfor normalt ikke have haft tid til at indrette sig efter afgørelsen af det civile krav. Genoptages sagen efter § 987, stk. 1, 2 eller 4, bør retten derfor påkende de civile krav, der er påkendt i forbindelse med den forudgående behandling, medmindre både tiltalte og forurettede giver udtrykkeligt afkald herpå. Retsplejerådet finder ikke, at det bør være udelukket, at afgørelsen om civile krav kan inddrages under en sag, som er genoptaget efter andre bestemmelser i retsplejelovens kapitel 86 end § 987, stk. 1, 2 eller 4. Da genoptagelse efter andre bestemmelser kan ske længe efter dommens afsigelse, vil behandlingen af det civile krav imidlertid kunne rejse så komplicerede civilretlige spørgsmål om f.eks. tilbagebetaling af erstatning, at der vil være grundlag for at nægte at behandle det civile krav under genoptagelses-sagen.

De foreslåede regler for behandlingen af civile krav under straffesagen i første instans bør finde tilsvarende anvendelse ved ankesagen. Et civilt krav mod tiltalte bør således kun kunne behandles under ankesagen, hvis de grundlæggende betingelser i den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 991 er opfyldt. Den forurettede og dennes advokat bør endvidere have samme beføjelser under ankesagen som under sagens behandling i første instans, jf. den foreslåede bestemmelse i § 993. Det vil således betyde, at forurettedes advokat også under ankesagen får adgang til i retten at nedlægge påstand, føre særlige beviser, herunder stille supplerende spørgsmål til tiltalte og vid-

ner, samt procedere vedrørende det civile krav. Det vil også betyde, at forurettede under ankesagen får den adgang til at være til stede under hele retsmødet og at afgive forklaring før tiltalte, som er foreslået i afsnit 4.5 ovenfor. Herudover bør de foreslåede regler om rettens påkendelse af kravet i § 994 finde tilsvarende anvendelse under ankesagen, ligesom den overordnede ret bør kunne nægte at behandle det civile krav under ankesagen og eventuelt overføre kravet til byretten til behandling efter de almindelige civilprocessuelle regler, hvis betingelserne i den foreslåede bestemmelse i § 995 er opfyldt. Det bemærkes i den sammenhæng, at ankeinstansens udskydelse af et civilt krav, der er afgjort af den underordnede ret, vil indebære en ophævelse af den underordnede rets afgørelse med den virkning, at det civile krav efter civilprocessens regler vil skulle behandles som en sag i første instans og ikke som en ankesag. Endelig bør de foreslåede regler om sagsomkostninger og fri proces i § 996 finde tilsvarende anvendelse under ankesagen.

Ved genoptagelse af straffesagen bør de foreslåede regler for behandlingen af civile krav under straffesagen i første instans finde anvendelse med de fornødne lempelser.

Procesøkonomiske hensyn taler for, at anke af det civile krav i forbindelse med anke af straffesagen bør gå forud for selvstændig anke af afgørelsen af det civile krav. Dog bør det sikres, at det civile krav kan ankes efter de civilprocessuelle regler, hvis forurettede og tiltalte er enige herom. Det foreslås således, at den underordnede rets afgørelse af det civile krav kun kan ankes efter de civilprocessuelle regler, hvis afgørelsen vedrørende det civile krav ikke er inddraget under anke af straffesagen. Forslaget indebærer, at afgørelsen vedrørende det civile krav altid skal ankes efter de civilprocessuelle regler, hvis straffesagen ikke ankes. For bevisanker indebærer forslaget, at afgørelsen vedrørende det civile krav kun kan ankes efter de civilprocessuelle regler, hvis både tiltalte og forurettede udtrykkeligt har givet afkald på behandlingen af det civile krav under ankesagen. For revisionsanker indebærer forslaget, at afgørelsen vedrørende det civile krav kan ankes efter de civilprocessuelle regler, medmindre tiltalte eller forurettede udtrykkeligt anmoder om behandling af det civile krav under anke af straffesagen. Med henblik på at undgå, at ankefrister efter de civilprocessuelle regler springer, forudsættes det, at den tiltalte eller forurettede, der ønsker at anke afgørelsen af det civile krav efter de civilprocessuelle regler, må anke afgørelsen af det civile krav med forbehold for, at afgørelsen inddrages under en eventuel anke af straffesagen.

I forlængelse heraf foreslås det også, at behandling af det civile krav i forbindelse med genoptagelse af straffesagen skal gå forud for selvstændig anke af afgørelsen af det civile krav. Spørgsmålet vil f.eks. kunne blive relevant, hvor tiltalte anmoder om genoptagelse af en udeblivelsesdom i straffesagen efter retsplejelovens § 987, stk. 1 eller 2. Forslaget indebærer, at en ankesag vedrørende det civile krav, der behandles efter de civilprocessuelle regler, må udsættes, hvis der fremsættes anmodning om genoptagelse af straffesagen. Det bør dog ikke gælde, hvis både tiltalte og forurettede giver afkald på behandling af det civile krav under genoptagelsessagen. Afgøres det civile krav under genoptagelsessagen, må ankesagen vedrørende det civile krav afvises. Afgøres det civile krav derimod ikke under genoptagelsessagen, må ankesagen vedrørende det civile krav færdigbehandles.

Det foreslås endelig, at kæreforbuddet i retsplejelovens § 995, stk. 4, ophæves, så retens afgørelser om behandling af civile krav kan kæres efter bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 85. Det foreslås i denne forbindelse at indsætte en bestemmelse i retsplejelovens § 968, stk. 4, som udtrykkeligt fastslår, at byrettens afgørelser om behandlingen af civile krav, der afsiges under hovedforhandlingen eller under dennes forbedelse, kan kæres til landsretten. Kæreadgangen bør navnlig have betydning i de tilfælde, hvor retten træffer afgørelse om behandlingen af det civile krav under forberedelsen af hovedforhandlingen. En omgørelse af den underordnede rets afgørelse bør derimod *ikke* indebære, at den underordnede ret vil skulle færdigbehandle og påkende det civile krav, hvis hovedforhandlingen er afsluttet og strafspørgsmålet (dvs. både skyldsspørgsmålet og sanktionsfastsættelsen) er optaget til dom. Med inspiration fra retsplejelovens § 973 a om omgørelse af kendelser om dørlukning, foreslås det derfor at indsætte en ny bestemmelse som retsplejelovens § 973 b, hvorefter omgørelse af en afgørelse om behandling af et civilt krav, som er kært efter den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 996 a, stk. 7, er uden retsvirkninger for straffesagen, hvis strafspørgsmålet er optaget til dom af den ret, hvis afgørelse er kært.

8.5. Retsafgift

Det er Retsplejerådets grundlæggende opfattelse, at det ikke bør komme den forurettede til skade, hvis retten vælger at udskyde behandlingen af det civile krav til civilt søgsmål af hensyn til afviklingen af straffesagen. Da behandling af et civilt krav under straffesagen er afgiftsfri for den forurettede, bør den forurettede ikke betale retsafgift for den videre påkendelse af et krav, der er udskudt fra behandling under straffesagen, medmindre udskydelsen kan bebrejdes den forurettede, eller den senere civile sag om-

fatter også andre krav end det krav, som kunne være påkendt i forbindelse med straffesagen. Det foreslås at ændre retsafgiftslovens § 12, stk. 1, i overensstemmelse hermed.

Udskydelsen af kravet vil eksempelvis kunne bebrejdes forurettede i de tilfælde, hvor den særlige blanket, der skal indleveres til retten, ikke indeholder tilstrækkelige oplysninger til at påkende kravet, hvor der ikke er vedlagt den fornødne dokumentation for kravet, eller hvor kravet er fremsat over for anklagemyndigheden på et sent tidspunkt under straffesagen. Udskydelsen af kravet vil også kunne bebrejdes forurettede i de tilfælde, hvor det er åbenlyst, at kravet ikke kan påkendes under straffesagen, f.eks. fordi kravet ikke er opstået i forbindelse med forbrydelsen, eller fordi behandlingen af kravet åbenlyst vil tage meget længere tid end behandlingen af strafspørgsmålet.

Da ankebehandling af et civilt krav i forbindelse med anke af straffesagen er afgiftsfri, og da den forurettede ikke har indflydelse på, om straffesagen ankes, bør der også være afgiftsfrihed i den situation, hvor den afgørelse af det civile krav, som er truffet under straffesagen, ankes i civilprocessens former. Der bør ligeledes være afgiftsfrihed for anke af en civil sag vedrørende et udskudt krav, hvis sagen i 1. instans opfylder de betingelser for at være afgiftsfri, som er foreslået umiddelbart ovenfor. Det foreslås at ændre retsafgiftslovens § 51, stk. 1, i overensstemmelse hermed.

Da kære, der er iværksat af en part i en afgiftsfri sag normalt er afgiftsfri, bør der også være afgiftsfrihed for kære, der iværksættes af en part i en afgiftsfri civil sag om et udskudt krav. Det foreslås at ændre retsafgiftslovens § 55, nr. 1, i overensstemmelse hermed.

Da fogedforretninger vedrørende borgerlige krav, der er fastsat under en straffesag, er afgiftsfri, jf. retsafgiftslovens § 20, nr. 6, bør der også være afgiftsfrihed for fogedforretninger vedrørende krav, der er fastsat under en afgiftsfri civil sag om et udskudt krav. Det foreslås at ændre retsafgiftslovens § 20 i overensstemmelse hermed.

Efter retsafgiftslovens § 49, stk. 1, nr. 1, er attester eller lignende dokumenter normalt afgiftsfri, hvis de bestilles af en part i en afgiftsfri retssag til brug for denne. Tilsvarende gælder for attester eller lignende dokumenter, der bestilles af rekvirenten af en afgiftsfri fogedforretning, jf. § 49, stk. 1, nr. 2. Det foreslås at ændre retsafgiftslovens § 49, stk. 1, nr. 1 og 2, så afgiftsfriheden kommer til at omfatte attester eller lignende dokumenter, der bestilles af henholdsvis en part i en afgiftsfri civil sag om et udskudt

krav og af en rekvirent af en fogedforretning vedrørende et krav, der fastsat under en sådan afgiftsfri civil sag.

8.6. Forholdet mellem offererstatningsloven og adhæsiionsprocessen

8.6.1. Som anført i kapitel 1, afsnit 1, har Den Danske Dommerforening, Rigsadvokaten og Advokatrådet rejst spørgsmålet, om det er hensigtsmæssigt med bestemmelsen i offererstatningslovens § 11 a, stk. 2, hvorefter Erstatningsnævnet ikke er bundet af rettens afgørelse om erstatningsspørgsmålet, for så vidt skadevolderen under sagen må anses for at have anerkendt kravet eller dets størrelse.

Der henvises således til, at § 11 a, stk. 2, medfører en begrænsning i muligheden for at forlige sagens parter. Der henvises også til, at der ikke ses at være en risiko for, at skadevolderen på skramt indgår retsforlig om erstatningspligten og erstatningens størrelse, da skadevolderen ved anerkendelsen af kravet selv kommer til at hæfte for kravet. Herudover kan det tilføjes, at det for den skadelidte kan forekomme uforklarligt og stødende, hvis Erstatningsnævnet kan nedsætte et erstatningskrav, som skadevolderen har anerkendt eller ikke har gjort indsigelser imod i forbindelse med kravets behandling i retten.

Heroverfor kan det dog anføres, at baggrunden for indførelsen af § 11 a, stk. 2, var, at det ikke sjældent kan forekomme, at en skadevolder, der er af den opfattelse, at han alligevel aldrig bliver i stand til at betale, ikke ønsker at gøre indsigelse imod skadelidtes krav. Erstatningsnævnet har i den forbindelse oplyst, at nævnets erfaring gennem 30 år viser, at selv store og tyngende erstatningskrav i et ikke ubetydeligt antal sager i nævnet ikke har været til hinder for, at skadevolderen accepterer eller ikke modsætter sig erstatningskrav, som er i uoverensstemmelse med erstatningsansvarsloven eller retspraksis. Der peges på, at skadevolderens accept eller manglende indsigelser over for et uberettiget eller forkert opgjort erstatningskrav både kan skyldes, at skadevolderen ikke forventer at kunne betale erstatning, og at skadevolderen måske tror, at en positiv indstilling over for et erstatningskrav kan gavne hans stilling ved rettens afgørelse af strafspørgsmålet. Dertil kommer, at hensynet til staten og hensynet til, at de skadelidte stilles lige over for staten, taler for, at Erstatningsnævnet fortsat ikke bør være bundet af rettens afgørelse, når skadevolderen har anerkendt erstatningskravet.

Retsplejerådet finder på den anførte baggrund efter en samlet vurdering ikke grundlag for at foreslå en ændring af offererstatningslovens § 11 a, stk. 2. Det er således Retsplejerådets opfattelse, at Erstatningsnævnet fortsat ikke bør være bundet af rettens

afgørelse om erstatningsspørgsmålet, for så vidt skadevolderen under sagen må anses for at have anerkendt kravet eller dets størrelse.

8.6.2. Som anført i kapitel 1, afsnit 1, har Den Danske Dommerforening, Rigsadvokaten og Advokatrådet også rejst spørgsmålet, om der bør gives mulighed for, at erstatningsspørgsmålet kan afgøres ved Erstatningsnævnet, før straffesagen er afgjort, forudsat at der kun er tvist om erstatningens størrelse.

Der henvises således til, at skadelidte ofte vil opleve det som frustrerende at skulle gennemgå processen i retten uden at få afklaret erstatningssagen for derefter at skulle igennem sagen på ny ved Erstatningsnævnet. Hertil kan det tilføjes, at den skadelidte i mange forskellige situationer kan have behov for at kunne få dækket sine tab som følge af en forbrydelse hurtigt og uden at skulle afvente en afgørelse af straffesagen.

Som anført i kapitel 2, afsnit 7.11, følger det af § 6, stk. 2, og § 10, stk. 2, i forretningsordenen for Erstatningsnævnet, at erstatningskravet kan sendes til og afgøres af Erstatningsnævnet, før straffesagen er færdigbehandlet hos politiet, anklagemyndigheden eller ved domstolene, såfremt forholdene taler for det.

Erstatningsnævnet har oplyst, at det ikke forekommer særligt hyppigt, at ansøgninger om erstatning fremsendes til nævnet, før straffesagen er afgjort hos politiet, anklagemyndigheden eller ved domstolene. Det sker dog, hvis skadelidte har akut behov for f.eks. psykologhjælp eller tandbehandling, ligesom det kan ske, hvor efterladte har akutte behov i forbindelse med dødsfald.

Det kan i den sammenhæng bemærkes, at det er en grundlæggende betingelse for at få erstatning efter offererstatningsloven, at skaden er forvoldt ved en straffelovsovertrædelse. I lyset af uskyldsformodningen i EMRK artikel 6, stk. 2, forekommer det betænkeligt, hvis Erstatningsnævnet skal tage stilling til, om der er tale om straffelovsovertrædelse, før straffesagen er afgjort. Det gælder således i de tilfælde, hvor der er mistanke og eventuelt også rejst sigtelse eller tiltale mod en formodet gerningsmand. Da nævnets sagsbehandling i alle tilfælde, hvor straffesagen ikke er afgjort, vil foregribe afgørelsen af, om der er tale om en straffelovsovertrædelse, gør de ovennævnte betragtninger sig gældende både, hvor der er tvist om erstatningsgrundlag og kravets størrelse, og hvor der kun er tvist om kravets størrelse.

Hertil kan dog bemærkes, at nævnet allerede efter gældende ret kan foretage en selvstændig vurdering af, om der er tale om en straffelovsovertrædelse. Som anført i kapitel 2, afsnit 7.2, gælder dette bl.a., hvor gerningsmanden er ukendt, men også hvor straffesagen er afgjort af anklagemyndigheden med en påtaleopgivelse, og hvor anklagemyndigheden af ressourcemæssige årsager har begrænset påtalen med henblik på at gennemføre straffesagen som en tilståelsessag. Der kan også peges på, at skadevolderen ikke er part i sagen ved nævnet, og at nævnets afgørelse derfor ikke er bindende for skadevolderen.

Det må endelig indgå i vurderingen, at offererstatningslovens §§ 10 og 11 a forudsætter, at erstatningsspørgsmålet så vidt muligt skal afgøres under straffesagen, og at nævnet som udgangspunkt er bundet af rettens afgørelse, således at nævnet skal udbetale erstatning med det beløb, der er fastsat af retten. Med denne fremgangsmåde begrænser man dobbeltbehandling af erstatningsspørgsmålet ved domstolene og Erstatningsnævnet, og i praksis medfører bestemmelserne, at nævnet kan afgøre et stort antal sager umiddelbart i forbindelse med modtagelsen.

Særligt under hensyn til, at der i praksis opstår situationer, hvor skadelidte kan have behov for hurtigt at få dække sine tab som følge af en forbrydelse, finder Retsplejerådet efter en samlet vurdering ikke grundlag for at foreslå en ændring af den gældende ordning, hvorefter erstatningskrav kan sendes til og afgøres af Erstatningsnævnet, før straffesagen er færdigbehandlet hos politiet, anklagemyndigheden eller ved domstolene, såfremt forholdene taler for det.

8.6.3. For så vidt angår forholdet mellem offererstatningsloven og adhæsionsprocessen har Retsplejerådet oven for i afsnit 5 (om fremgangsmåden for kravets indbringelse for retten) peget på, at det bør overvejes, om det vil være muligt at udforme den blanket, der foreslås indført til brug for kravets fremsættelse, så den kan anvendes både under adhæsionsprocessen og som ansøgning i forhold til Erstatningsnævnet.

I afsnit 7.1 (om ensretningsprincippet) har Retsplejerådet særligt i forhold til forurettedes muligheder for at få erstatning efter reglerne i offererstatningsloven givet udtryk for den opfattelse, at hvis man ved afgørelsen af strafspørgsmålet bevismæssigt må lægge til grund, at det ikke er tiltalte, der har foretaget den påståede strafbare handling, så er der i offererstatningslovens betydning tale om en ukendt gerningsmand. I forhold til offererstatningslovens muligheder for at udbetale erstatning til forurettede i forbin-

delse med et strafbart forhold begået af en ukendt gerningsmand kan der derfor ikke stilles det krav, at sådan erstatning kun vil kunne udbetales, hvis også en isoleret bevisbedømmelse efter erstatningsrettens principper fører til, at det må lægges til grund, at det ikke var tiltalte, der foretog handlingen.

Kapitel 5

Lovudkast med bemærkninger

1. Lovudkast

Forslag til Lov om ændring af retsplejeloven, retsafgiftsloven og lov om hæftelse for børns erstatningsansvar (Adhæsionsprocessen)

§ 1

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. ..., foretages følgende ændringer:

1. § 685 affattes således:

”§ 685. Et civilt krav mod tiltalte kan behandles under en straffesag efter reglerne i kapitel 89.”

2. § 741 c, stk. 2, affattes således:

”Stk. 2. Advokaten har adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt i sagen. Advokatens adgang til at gøre sig bekendt med materialet begrænses, i det omfang en forsvarer efter reglerne i denne lov er eller vil være afskåret fra at gøre sig bekendt med oplysninger i sagen, medmindre begrænsningen i forsvarerens adgang til at gøre sig bekendt med oplysninger alene er begrundet i hensynet til forurettede. Er der ingen forsvarer i sagen, træffer retten efter anmodning fra politiet afgørelse om begrænsning af advokatens adgang til at gøre sig bekendt med materialet. I så fald finder § 729 c, stk. 4, tilsvarende anvendelse, ligesom § 729 c, stk. 5, finder tilsvarende anvendelse med hensyn til beskikkelse af en advokat for forurettede.”

3. § 741 c, stk. 3, 2. pkt., ophæves, og i stedet indsættes:

”Advokaten må ikke uden politiets samtykke overlevere det modtagne materiale til den forurettede eller andre, og han må ikke uden politiets samtykke gøre den forurettede eller andre bekendt med indholdet af materialet. Advokaten kan dog gøre forurettede bekendt med gengivelsen af forurettedes forklaring til politiet og andre dokumenter i sagen vedrørende forurettede.”

4. I § 863, *stk. 1*, indsættes som *3. pkt.*:

”Er der beskikket en bistandsadvokat for forurettede efter reglerne i kapitel 66 a og ønsker forurettede et civilt krav behandlet under straffesagen, finder § 993, *stk. 2* anvendelse.”

5. I § 968, *stk. 4*, indsættes efter nr. 4 som nyt nummer:

”5) angår et civilt krav,”

Nr. 5 og 6 bliver herefter til nr. 6 og 7.

6. Efter § 973 *a* indsættes:

”§ 973 **b**. Omgørelse af en afgørelse om behandlingen af et civilt krav, som er kæret efter § 996 *a*, *stk. 7*, er uden retsvirkninger for straffesagen, hvis den ret, hvis beslutning er kæret, har afsluttet forhandlingerne og optaget sagen til dom.”

7. *Kapitel 89* affattes således:

”Kapitel 89

Behandling af civile krav under straffesager

§ 991. Et civilt krav mod tiltalte, der ellers skulle behandles efter reglerne i tredje bog om den borgerlige retspleje, kan behandles under en straffesag, hvis kravet

- 1) er opstået i forbindelse med et forhold, der under sagen skal påkendes af retten efter reglerne i fjerde bog om strafferetsplejen, og
- 2) kan behandles uden særlige beviser eller andre processuelle skridt, der medfører en væsentlig forlængelse af sagens behandling, eller at sagens behandling på anden måde kompliceres eller vanskeliggøres.

§ 992. Et civilt krav, der ønskes behandlet under en straffesag, skal snarest fremsættes over for politiet eller anklagemyndigheden ved anvendelse af en blanket, hvorpå der angives oplysninger om kravets størrelse og grundlag samt oplysninger om særlige beviser vedrørende kravet. Med blanketten skal indleveres kopi af de dokumenter, som forurettede påberåber sig, for så vidt de er i forurettedes besiddelse.

Stk. 2. Anklagemyndigheden indbringer det civile krav for retten ved at indlevere den blanket og de dokumenter, der er nævnt i stk. 1. Blanketten og dokumenterne skal så vidt muligt forkyndes for tiltalte samtidig med anklageskriftet eller andre dokumenter, som ifølge denne lov skal forkyndes for tiltalte. Anklagemyndigheden sender uden ophold kopi af blanketten og dokumenterne til forsvareren.

Stk. 3. Er forurettede repræsenteret ved advokat, kan advokaten indbringe kravet for retten. Advokaten skal i så fald indlevere den blanket og de dokumenter, der er nævnt i stk. 1, til retten. Advokaten skal uden ophold sende kopi af blanketten og dokumenterne til forsvareren og anklagemyndigheden. Stk. 2, 2. pkt., finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 4. Forsvareren skal snarest og så vidt muligt inden for den frist, som anklagemyndigheden i henhold til § 839, stk. 1, har anført på anklageskriftet, meddele retten, om forsvareren ønsker særlig bevisførelse vedrørende det civile krav. Forsvareren skal uden ophold sende kopi af meddelelsen til anklagemyndigheden og forurettede eller forurettedes eventuelle advokat.

Stk. 5. Hvis anklagemyndigheden, forurettedes advokat eller forsvareren vil modsætte sig særlig bevisførelse vedrørende det civile krav, skal denne uden ophold forelægge spørgsmålet for retten til afgørelse. Inden retten træffer afgørelse, skal anklagemyndigheden, forurettedes advokat og forsvareren have lejlighed til at udtale sig mundtligt eller skriftligt.

Stk. 6. Forurettede kan på ethvert tidspunkt, indtil det civile krav optages til dom, tage sin anmodning om kravets behandling under straffesagen tilbage med forbehold om påtale af kravet efter reglerne i tredje bog om den borgerlige retspleje.

Stk. 7. Justitsministeren, eller den ministeren bemyndiger dertil, kan fastsætte nærmere regler om fremgangsmåden for fremsættelse af civile krav over for politiet og anklagemyndigheden, herunder regler om udformningen af den blanket, der er nævnt i stk. 1, og indlevering af kopier.

§ 993. Anklagemyndigheden fører straffesagen også for så vidt angår det civile krav. Er forurettede repræsenteret ved advokat, kan advokaten under hovedforhandlingen

- 1) nedlægge påstand vedrørende kravet,
- 2) føre særlige beviser vedrørende kravet, herunder stille supplerende spørgsmål til tiltalte, forurettede og vidner, og
- 3) procedere vedrørende kravets grundlag og opgørelse.

Stk. 2. Medmindre afgørende hensyn til afgørelsen af strafspørgsmålet taler derimod, kan en forurettet, der har fået beskikket en bistandsadvokat efter reglerne i kapitel 66 a og ønsker et civilt krav behandlet under straffesagen, være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring, før tiltalte afgiver forklaring. Ønsker forurettede at være til stede under hele hovedforhandlingen og/eller afgive forklaring før tiltalte, skal bistandsadvokaten inden for den frist, som anklagemyndigheden i henhold til § 839, stk. 1, har anført på anlageskriftet, give retten, anklagemyndigheden og forsvareren meddelelse herom. Hvis anklagemyndigheden eller forsvareren vil modsætte sig forurettedes begæring, skal spørgsmålet snarest forelægges for retten til afgørelse. Afgørelsen meddeles anklagemyndigheden, forsvareren og bistandsadvokaten.

§ 994. Retten kan afgøre det civile krav i en anden retning end skyldsspørgsmålet, medmindre der er uoverensstemmelse mellem det bevisfaktum, der lægges til grund ved afgørelsen af skyldsspørgsmålet, og det bevisfaktum, der kan lægges til grund ved afgørelsen af det civile krav. Retten kan ikke tilkende forurettede mere end denne har påstået.

Stk. 2. Uanset om forurettede er til stede under hovedforhandlingen, kan retten påkende et civilt krav, hvis anklagemyndigheden eller forurettedes advokat har nedlagt påstand om kravet i et retsmøde.

Stk. 3. Udebliver tiltalte fra hovedforhandlingen og fremmes straffesagen til dom, kan retten tillige påkende et civilt krav, hvis den blanket, der er nævnt i § 992, stk. 1, er forkyndt for tiltalte, og hvis kravet er begrundet i de oplysninger, der er fremkommet under straffesagen. Har forurettede under sagen ændret sin påstand til ugunst for tiltalte eller fremsat synspunkter, der ikke er anført i den blanket, der er nævnt i § 992, stk. 1, tages kun hensyn hertil, hvis ændringen er foretaget i et retsmøde, hvor tiltalte var til stede eller repræsenteret. Er forurettedes påstand uklar eller uden begrundelse i de oplysninger, der er fremkommet under sagen, afvises kravet. Afgørelsen om afvisning meddeles forurettede og tiltalte.

§ 995. Retten kan på ethvert trin af straffesagen nægte at behandle et civilt krav under denne,

- 1) hvis de oplysninger, der foreligger til støtte for kravet, ikke umiddelbart kan føre til, at det kan lægges til grund, at kravet er opstået i forbindelse med et forhold, der under sagen skal påkendes af retten efter reglerne i fjerde bog om strafferetsplejen, eller
- 2) hvis påkendelse af kravet nødvendiggør særlige beviser eller andre processuelle skridt, der vil medføre en væsentlig forlængelse af sagens behandling, eller at sagens behandling på anden måde kompliceres eller vanskeliggøres.

Stk. 2. Afgøres et civilt krav ikke under straffesagen, kan forurettede anlægge civil sag om kravet efter reglerne i tredje bog om den borgerlige retspleje. Kan de foreliggende oplysninger om kravet danne grundlag for en sådan behandling, overfører retten på forurettedes anmodning kravet til fortsat behandling efter reglerne i tredje bog om den borgerlige retspleje. Overføres kravet til fortsat behandling efter 2. pkt., anses den civile sag for anlagt, da kravet blev indbragt for retten i forbindelse med straffesagen, jf. § 992, stk. 2 og 3.

Stk. 3. Er betingelserne i stk. 1 for at nægte behandling under straffesagen opfyldt for en del af det civile krav, kan retten afsige dom for den del af kravet, som den finder grundlag for at afgøre. Stk. 2 finder tilsvarende anvendelse for restkrav, der ikke afgøres under straffesagen.

§ 996. Hvis særlige grunde taler for det, kan retten pålægge forurettede eller tiltalte at betale sagsomkostninger, der vedrører behandlingen af det civile krav under straffesagen, til den anden.

Stk. 2. Retten kan give forurettede fri proces, når det skønnes nødvendigt med advokatbistand ved behandlingen af det civile krav og forurettede opfylder de økonomiske betingelser efter § 325.

Stk. 3. Når omstændighederne taler for det, kan retten i sager, hvor en person er afgået ved døden som følge af en forbrydelse, beskikke en advokat for de pårørende til at bistå med behandlingen af det civile krav.

§ 996 a. Hvis anke af straffesagen omfatter bedømmelse af beviserne for tiltaltes skyld, prøver den overordnede ret de civile krav, som er afgjort af den underordnede ret, medmindre både tiltalte og forurettede udtrykkeligt giver afkald herpå.

Stk. 2. Hvis anke af straffesagen ikke omfatter bedømmelse af beviserne for tiltaltes skyld, prøver den overordnede ret kun de civile krav, som er afgjort af den un-

derordnede ret, hvis tiltalte eller forurettede udtrykkeligt anmoder herom, eller hvis særlige grunde taler for det.

Stk. 3. Civile krav, som den underordnede ret har udskudt af straffesagen i medfør af § 995, og civile krav, som ikke har været indbragt for den underordnede ret, kan indbringes for den overordnede ret efter bestemmelsen i § 992.

Stk. 4. Ved anke af straffesagen finder bestemmelserne i §§ 991 og 993-996 tilsvarende anvendelse.

Stk. 5. Genoptages en straffesag i medfør af § 987, stk. 1, 2 eller 4, påkender retten de civile krav, der er afgjort i forbindelse med den forudgående behandling, medmindre både tiltalte og forurettede udtrykkeligt giver afkald herpå. Genoptages en straffesag i medfør af andre bestemmelser i retsplejelovens kapitel 86, påkender retten de civile krav, der er afgjort i forbindelse med den forudgående behandling, hvis tiltalte eller forurettede anmoder herom. Ved genoptagelse af straffesagen finder bestemmelserne i §§ 991 og 993-996 anvendelse med de fornødne lempelser.

Stk. 6. Hvis afgørelsen angående det civile krav ikke er inddraget under anke eller genoptagelse af straffesagen efter stk. 1-3 eller 5, kan afgørelsen angående det civile krav ankes eller genoptages efter reglerne i tredje bog om den borgerlige retspleje.

Stk. 7. Afgørelser om behandling af det civile krav kan kæres efter reglerne i kapitel 85.”

§ 2

I lov om retsafgifter, jf. lovbekendtgørelse nr. ..., foretages følgende ændringer:

1. I § 12, *stk. 1*, indsættes efter nr. 6 som nyt nummer:

”7) borgerlige krav, som er udskudt fra behandling under en offentlig straffesag, medmindre udskyldelsen af kravet kan bebrejdes sagsøgeren, eller sagen også omhandler andre krav end det borgerlige krav, som har været indbragt under straffesagen,”

Nr. 7 og 8 bliver herefter nr. 8 og 9.

2. I § 20 indsættes efter nr. 6 som nyt nummer:

”7) borgerlige krav fastsat under en sag, der er omfattet af § 12, stk. 1, nr. 7,”

Nr. 7-9 bliver herefter nr. 8-10.

3. I § 49, stk. 1, nr. 1, ændres ”§ 12, stk. 1, nr. 1-6” til: ”§ 12, stk. 1, nr. 1-7”.

4. I § 49, stk. 1, nr. 2, ændres ”§ 20, nr. 1-6” til: ”§ 20, nr. 1-7”.

5. I § 51, stk. 1, ændres ”§ 12, stk. 1, nr. 1-6” til: ”§ 12, stk. 1, nr. 1-7”.

6. I § 51, stk. 1, indsættes som 2. pkt.:

”Der svares heller ingen afgift for anke i den borgerlige retsplejes former af afgørelser om borgerlige krav, som er truffet under en offentlig straffesag.”

7. I § 55, nr. 1, ændres ”§ 12, stk. 1, nr. 1-6” til: ”§ 12, stk. 1, nr. 1-7”.

§ 3

I lov nr. 363 af 13. maj 2009 om hæftelse for børns erstatningsansvar foretages følgende ændringer:

1. Efter § 1 indsættes:

”§ 1 a. Skadelidtes krav mod den, der hæfter efter § 1, kan behandles under en straffesag mod barnet. Retsplejelovens kapitel 89 finder tilsvarende anvendelse, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Den, der hæfter efter § 1, anses for erstatningskravets vedkommende som part i straffesagen med de begrænsninger, der følger af den pågældendes eventuelle stilling som vidne i sagen. Den pågældende skal indkaldes til ethvert retsmøde efter retsplejelovens § 175 med det varsel, som gælder for vidner i straffesager. Den blanket og dokumentation, som er nævnt i retsplejelovens § 992, stk. 1, skal forkyndes sammen med indkaldelsen efter retsplejelovens § 175. Udebliver den, der hæfter efter § 1, fra et retsmøde, hvortil denne er indkaldt efter 2. og 3 pkt., finder retsplejelovens § 994, stk. 3, tilsvarende anvendelse.”

§ 4

Loven træder i kraft den ... Loven finder anvendelse på straffesager, hvor lovovertrædelsen er begået efter lovens ikrafttræden.

§ 5

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men § 3 kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de færøske og grønlandske forhold tilsiger.

2. Bemærkninger til lovudkastet

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1 (Retsplejeloven)

Til nr. 1 (§ 685)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af forslaget om at nyaffatte kapitel 89, jf. lovudkastets § 1, nr. 7. Det bemærkes, at retsplejeloven ikke indeholder bestemte regler for, hvornår en person anses som sigtet. I modsætning hertil er det klart fastlagt i retsplejeloven, at en sigtet person får status som tiltalt, når der rejses tiltale mod den pågældende. Som hovedregel rejses tiltale ved et anklageskrift, jf. §§ 834 og 895, men i visse tilfælde kan tiltale rejses ved tilførsel til retsbogen. Det gælder f.eks. i tilståelsessager, der fremmes efter bestemmelsen i § 831, stk. 1, jf. stk. 7. I den foreslåede bestemmelse i § 685 anvendes af hensyn til læsevenligheden ordet ”tiltalte”, selvom den adgang til at fremsætte krav under straffesagen, der foreslået i § 991, også gælder før tiltale er rejst.

Til nr. 2 (§ 741 c, stk. 2)

Bestemmelsen er en nyaffattelse af retsplejelovens § 741 c, stk. 2. Bestemmelsen omhandler bistandsadvokatens adgang til aktindsigt, men bestemmelsen finder ifølge § 741 c, stk. 5 (der ikke foreslås ændret), tilsvarende anvendelse på en advokat, der er antaget af den forurettede eller den forurettedes nære pårørende.

1. pkt. fastsætter, at advokaten har adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt i sagen. Det indebærer, at advokaten allerede fra beskikkelsestidspunktet har ret til aktindsigt i alle dokumenter, der vedrører straffesagen. Der er således tale om en udvidelse i forhold til den gældende ordning, hvorefter advokaten fra beskikkelsestidspunktet kun har adgang til at gøre sig bekendt med forurettedes forklaring og dokumenter vedrørende forurettede, mens advokaten først har adgang til at gøre sig bekendt med sagens øvrige materiale, når der er rejst tiltale i sagen.

Den foreslåede adgang til aktindsigt vil indebære, at advokaten skal have udleveret kopi af materialet, i det omfang det uden ulempe kan kopieres, jf. § 741 c, stk. 3, 1.

pkt. (der ikke foreslås ændret). Det forudsættes, at advokaten så vidt muligt meddeles aktindsigt løbende og samtidig med en eventuel forsvarer.

2. pkt., 1. led, fastsætter, at advokatens ret til aktindsigt begrænses, i det omfang forsvareren efter reglerne i retsplejeloven er eller vil være afskåret fra at gøre sig bekendt med oplysninger i sagen. Formålet med den foreslåede bestemmelse er at sikre, at forurettedes advokat ikke har en videre adgang til aktindsigt end forsvareren.

Bestemmelsen i *2. pkt., 1. led*, vil navnlig indebære, at forurettedes advokat ikke kan få aktindsigt i dokumenter, som en forsvarer vil være afskåret fra at gøre sig bekendt med efter retsplejelovens § 729 c, hvorefter forsvarerens aktindsigt kan begrænses, hvis det er påkrævet af hensyn til fremmede magter, statens sikkerhed, sagens opklaring, tredjemands liv eller helbred, efterforskningen af en verserende straffesag eller beskyttelse af fortrolige oplysninger om politiets efterforskningsmetoder. Som eksempel på en anden bestemmelse, der vil være omfattet af henvisningen i den foreslåede regel, kan nævnes § 169, stk. 2, 1. pkt., om en myndigheds redegørelse for grundene til at nægte samtykke til afgivelse af vidneforklaring om forhold, der er belagt med tavshedspligt.

2. pkt., 2. led, fastsætter, at advokatens aktindsigt begrænses i samme omfang som forsvarerens aktindsigt, medmindre begrænsningen i forsvarerens aktindsigt alene er begrundet i hensynet til den forurettede. Bestemmelsen indebærer, at forurettedes advokat kan meddeles aktindsigt i videre omfang end forsvareren, i det omfang forsvareren *alene* af hensyn til den forurettede er afskåret fra at gøre sig bekendt med oplysninger i sagen. Dette vil navnlig kunne være tilfældet, hvor forsvarerens aktindsigt begrænses i medfør af den gældende bestemmelse i § 729 c, stk. 1, nr. 4 (der ikke foreslås ændret), hvorefter forsvareren kan afskæres fra at gøre sig bekendt med oplysninger i straffesagen af hensyn til bl.a. forurettedes liv eller helbred.

Bestemmelsen i *2. pkt.* vil finde anvendelse i de tilfælde, hvor forsvareren konkret har været afskåret fra at gøre sig bekendt med materialet. Bestemmelsen indebærer, at politiet i så fald uden videre kan begrænse advokatens aktindsigt i samme omfang, som forsvarerens aktindsigt er begrænset. Bestemmelsen i *2. pkt.* vil også finde anvendelse i de tilfælde, hvor der (endnu) ikke er en forsvarer i sagen, f.eks. fordi der ikke er identificeret og rejst sigtelse mod en mulig gerningsmand. I sådanne tilfælde vil det afgørende for advokatens adgang til aktindsigt være, om en forsvarer ville kunne afskæres

fra at gøre sig bekendt med materialet. Afgørelsen træffes af politiet, medmindre spørgsmålet skal indbringes for retten i medfør af 3. pkt.

3. og 4. pkt. omhandler den situation, hvor der endnu ikke er en forsvarer i sagen, men hvor der opstår spørgsmål om begrænsning af bistandsadvokatens aktindsigt efter principperne i retsplejelovens § 729 c.

3. pkt. fastsætter, at retten på politiets begæring træffer afgørelse om en eventuel begrænsning af advokatens aktindsigt.

4. pkt. fastsætter, at retsplejelovens § 729 c, stk. 4 og 5 (der ikke foreslås ændret), finder tilsvarende anvendelse. § 729 c, stk. 4 og 5, indeholder regler om rettens behandling af spørgsmålet om begrænsning af forsvarerens ret til aktindsigt efter reglen i § 729 c, stk. 1. Henvisningen til § 729 c, stk. 5, indebærer, at der fra den særlige kreds af advokater, der er nævnt i § 784, stk. 2, skal beskikkes en (ny) advokat for forurettede i forbindelse med behandlingen af spørgsmålet om aktindsigt.

Til nr. 3 (§ 741 c, stk. 3)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af forslaget om at nyaffatte § 741 c, stk. 2, jf. lovudkastets § 1, nr. 2. Den foreslåede bestemmelse omhandler bistandsadvokatens adgang til aktindsigt, men bestemmelsen finder ifølge § 741 c, stk. 5 (der ikke foreslås ændret), tilsvarende anvendelse på en advokat, der er antaget af den forurettede eller den forurettedes nære pårørende.

Bestemmelsen har til formål at videreføre den gældende regel i § 741 c, stk. 3, 2. pkt., hvorefter advokaten ikke uden politiets samtykke må overlevere det modtagne materiale til den forurettede eller andre, ligesom advokaten ikke uden politiets samtykke må gøre den forurettede eller andre bekendt med indholdet af sagens øvrige materiale (dvs. andet materiale end forurettedes forklaring og dokumenter vedrørende forurettede).

Bestemmelsen indebærer, at det som hidtil vil kræve politiets samtykke, hvis advokaten vil gøre den forurettede bekendt med andet materiale i sagen end gengivelsen af forurettedes forklaring til politiet og dokumenter vedrørende forurettede. Efter omstændighederne kan det således kræve politiets samtykke, hvis advokaten vil gøre forurettede bekendt med alt det materiale i sagen, som kan have betydning for det civile

kravs grundlag og opgørelse. Spørgsmålet om politiets samtykke kan f.eks. få betydning i en situation, hvor tiltalte til politiet har forklaret om forhold, der må antages at have betydning for vurderingen af både strafspørgsmålet og det civile krav, og som den forurettede ikke bør gøres bekendt med inden afhøringen i retten. Nægter politiet i så fald at give samtykke til, at forurettede gøres bekendt med tiltaltes forklaring, kan dette forhold indgå i forurettedes og advokatens overvejelser om holdningen til at fremme det civile krav under straffesagen.

Til nr. 4 (§ 863, stk. 1)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens 993, stk. 2, jf. lovudkastets § 1, nr. 7.

Til nr. 5 (§ 968, stk. 4, nr. 5)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af forslaget om at indføre adgang til kære af afgørelser om behandlingen af civile krav under straffesager, jf. lovudkastets § 1, nr. 6 (§ 996 a, stk. 7). Bestemmelsen fastsætter, at afgørelser om behandlingen af et civilt krav, der træffes af byretten under hovedforhandlingen eller dennes forberedelse, kan kæres til landsretten.

Til nr. 6 (§ 973 b)

Der er tale om en ny bestemmelse, som omhandler retsvirkningerne af, at den overordnede ret omgør den underordnede rets afgørelse om behandling af et civilt krav i forbindelse med kære. Bestemmelsen fastsætter, at en sådan omgørelse er uden retsvirkninger for straffesagen, såfremt den underordnede ret, hvis beslutning er kæret, har afsluttet forhandlingerne og optaget sagen til dom. Det indebærer, at den underordnede ret ikke skal færdigbehandle og påkende det civile krav, hvis hovedforhandlingen er afsluttet og sagen er optaget til dom. I den situation vil den overordnede rets omgørelse således kun have betydning for den underordnede rets indretning af sin fremtidige praksis med hensyn til behandling af civile krav under straffesager.

Bestemmelsen finder for det første anvendelse, hvis den underordnede ret har optaget både skyldsspørgsmålet og sanktionsfastsættelsen til dom på det tidspunkt, hvor den overordnede ret omgør afgørelsen om behandling af civile krav. Det er derimod ikke en betingelse, at den underordnede ret har afsagt dom vedrørende skyldsspørgsmålet og sanktionsfastsættelsen, idet det afgørende er, om forhandlingerne i retten er afsluttede.

Bestemmelsen finder endvidere anvendelse, hvis den underordnede ret alene har optaget skyldsspørgsmålet til afgørelse, og skyldsspørgsmålet og sagen i øvrigt bedømmes således, at tiltalte skal frifindes og retten afsiger frifindelsesdom uden yderligere forhandlinger.

Bestemmelsen finder *ikke* anvendelse, hvis den underordnede ret skal fortsætte forhandlingerne af sanktionsspørgsmålet efter afgørelsen af skyldsspørgsmålet. Det gælder, når alene skyldsspørgsmålet er optaget til afgørelse, og skyldsspørgsmålet bedømmes således, at tiltalte ikke skal frifindes. I denne situation skal forhandlingerne fortsætte med henblik på sanktionsfastsættelse. Det gælder også, når alene skyldsspørgsmålet er optaget til afgørelse, og skyldsspørgsmålet bedømmes således, at tiltalte skal frifindes for straf, men hvor forhandlingerne alligevel skal fortsætte med henblik på stillingtagen til, om der i stedet for straf skal træffes bestemmelser om andre foranstaltninger.

Er forhandlingerne i straffesagen ikke afsluttede på det tidspunkt, hvor den overordnede ret omgør afgørelsen om behandling af civile krav, må den underordnede ret færdigbehandle og påkende det civile krav i forbindelse med, at retten færdigbehandler sagen. Undtagelsesvis vil retten dog også i denne situation kunne vælge at afvise kravet, hvis betingelserne i den foreslåede § 995 nu må anses for at være opfyldte, f.eks. hvis de fortsatte forhandlinger vil være af yderst begrænset omfang og behandlingen af det civile krav på nuværende tidspunkt vil betyde en meget betydelig forlængelse af sagens behandling.

Bestemmelsen skal i øvrigt ses i sammenhæng med de foreslåede bestemmelser i lovudkastets § 1, nr. 4 (§ 968, stk. 4, nr. 5), og lovudkastets § 1, nr. 6 (§ 996 a, stk. 7).

Til nr. 7 (kapitel 89)

Kapitlet er en nyaffattelse af reglerne om behandling af civile krav under straffesager (såkaldt adhæsiionsproces). De foreslåede regler udvider adgangen til at afgøre civile krav under straffesager, men forudsætter, at omdrejningspunktet for straffesagen fortsat skal være behandlingen af strafspørgsmålet og ikke civile krav. Strafspørgsmålet omfatter i den sammenhæng skyldsspørgsmål, strafudmåling samt de øvrige påstande, som i medfør af retsplejelovens §§ 683 og 684 skal behandles efter retsplejelovens fjerde bog om strafferetsplejen.

Muligheden for at gøre et civilt krav gældende under straffesagen er et tilbud, som den forurettede kan vælge at benytte sig af. Der er således ikke tale om en obligatorisk behandlingsform. Ved overvejelserne om at vælge adhæsionsprocessen eller en almindelig civil proces kan bl.a. indgå, at den forurettede i mange tilfælde kan overlade til anklagemyndigheden at gøre kravet gældende og derfor ikke selv skal holde en proces i gang. Det må endvidere indgå, at det efter offererstatningslovens § 10, stk. 1, bl.a. er en betingelse for at få erstatning, at der under en eventuel straffesag mod skadevolderen er nedlagt påstand om erstatning. Dog kan det også indgå, at adhæsionsprocessen i forhold til en almindelig civil proces i en række tilfælde vil indebære begrænsninger i forurettedes partsbeføjelser, navnlig med hensyn til at være til stede under hele sagen samt føre bevis, herunder stille spørgsmål til tiltalte og vidner, samt procedere vedrørende kravet.

Til § 991

Bestemmelsen fastsætter betingelserne for, at et civilt krav kan behandles under en straffesag.

Bestemmelsen indebærer, at *enhver*, der har partshabilitet (processuel partsevne) efter de almindelige civilprocessuelle regler, kan gøre et civilt krav mod tiltalte gældende under en straffesag, når de to grundlæggende betingelser i bestemmelsen er opfyldt.

I kapitlets øvrige bestemmelser betegnes den, der ønsker et krav behandlet under straffesagen, som den ”forurettede”. Udtrykket ”forurettede” anvendes flere andre steder i retsplejeloven, og den nærmere afgrænsning af personkredsen kan falde forskelligt ud, alt efter den sammenhæng, hvori udtrykket anvendes. Det afgørende for, om en person kan fremsætte et civilt krav under straffesagen, er som nævnt, om den, der ønsker et civilt krav behandlet under straffesagen, har partshabilitet (processuel partsevne) efter de almindelige civilprocessuelle regler, og om de to grundlæggende betingelser i bestemmelsen er opfyldt. I overensstemmelse hermed skal begrebet ”forurettede” i relation til adhæsionsprocessen forstås bredere end den traditionelle forståelse af forurettede i f.eks. retsplejelovens kapitel 66 a som den eller dem, der er umiddelbart beskyttet ved den pågældende straffebestemmelse.

Bestemmelse fastsætter endvidere, at kun civile krav mod *tiltalte* kan gøres gældende under straffesagen. Det bemærkes, at retsplejeloven ikke indeholder bestemte regler

for, hvornår en person anses som sigtet. I modsætning hertil er det klart fastlagt i retsplejeloven, at en sigtet person får status som tiltalt, når der rejses tiltale mod den pågældende. Som hovedregel rejses tiltale ved et anklageskrift, jf. §§ 834 og 895, men i visse tilfælde kan tiltale rejses ved tilførsel til retsbogen. Det gælder f.eks. i tilståelses-sager, der fremmes efter bestemmelsen i § 831, stk. 1, jf. stk. 7. I bestemmelsen anvendes af hensyn til læsevenligheden ordet ”tiltalte”, selvom den foreslåede adgang til at fremsætte krav under straffesagen også gælder før tiltale er rejst. Bestemmelsen giver derimod ikke adgang til at gøre krav gældende mod ansvarsforsikringsselskaber, arbejdsgivere, forældremyndighedsindehavere eller andre, medmindre det følger af særlige adhæsionsbestemmelser i anden lovgivning. I den særlige situation, hvor der rejses tiltale mod en enkeltmandsvirksomhed, jf. straffelovens § 26, stk. 2, forudsættes det dog, at der under straffesagen kan behandles civile krav mod indehaveren af virksomheden.

Bestemmelsen indebærer, at civile krav, der ellers skulle behandles efter retsplejelovens tredje bog om den borgerlige retspleje, kan gøres gældende under straffesagen, hvis to grundlæggende betingelser er opfyldt.

De civile krav, der særskilt kan behandles i civilprocessens former, skal ses i modsætning til de spørgsmål om straf og andre påstande, som efter retsplejelovens §§ 683 og 684 skal behandles i strafferetsplejens former. Forurettedes civile krav mod tiltalte vil normalt være krav på erstatning, godtgørelse og renter. Der kan også blive tale om andre krav af formueretlig karakter som f.eks. regreskrav eller vindikationskrav. Som hidtil kan der endvidere blive tale om de påstande om omstødelse af ægteskab, der er nævnt i den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 996 a. Dertil kommer de krav, hvor der i særlovgivningen er udtrykkelig hjemmel til, at kravet kan inddrages under straffesagen og påkendes efter reglerne om påtale af borgerlige krav. Dette gælder eksempelvis de krav på efterbetaling af skat, der er nævnt i skattekontrollovens § 19 A. Principielt er ingen typer af krav, der normalt behandles i civilprocessens former, dog udelukket fra at blive gjort gældende under en straffesag. Det afgørende er, om kravet opfylder de to grundlæggende betingelser, som omtales umiddelbart nedenfor.

Nr. 1 fastsætter, at det civile krav kun kan behandles under straffesagen, hvis det er opstået i forbindelse med et forhold, der skal påkendes af retten efter reglerne i retsplejelovens fjerde bog om strafferetsplejen.

Denne grundlæggende betingelse indebærer for det første, at det civile krav skal være opstået i forbindelse med et forhold, der giver anledning til spørgsmål om straf eller andre påstande, som efter retsplejelovens §§ 683 og 684 skal behandles i strafferetsplejens former. Det afgørende i denne sammenhæng er, om det civile krav og det påstået straffbare forhold i det væsentlige udspringer af det samme faktiske hændelsesforløb, så det af procesøkonomiske hensyn er hensigtsmæssigt at behandle det civile krav og strafspørgsmålet under samme sag. Det er ikke en betingelse, at der i erstatningsretlig forstand er tale om kausalitet mellem det civile krav og det forhold, der skal behandles i strafferetsplejens former.

Denne grundlæggende betingelse indebærer for det andet, at der kun er adgang til at fremsætte et civilt krav under straffesagen, når strafspørgsmålet skal afgøres af retten. Et civilt krav kan således ikke behandles under straffesagen, når strafspørgsmålet afgøres af politiet eller anklagemyndigheden ved påtaleopgivelse, jf. retsplejelovens § 721, tiltalefrafald, herunder tiltalefrafald med vilkår, jf. §§ 722 og 723, eller et udenretligt bødeforlæg, jf. § 832. Derimod kan et civilt krav behandles, når strafspørgsmålet afgøres af retten ved en indenretlig bødevedtagelse, jf. § 899, eller indenretlig advarsel, jf. § 900.

Nr. 2 fastsætter, at det civile krav kun kan fremsættes under straffesagen, hvis det kan behandles uden særlige beviser eller andre processuelle skridt, der medfører en væsentlig forlængelse af straffesagens behandling, eller at straffesagens behandling på anden måde kompliceres eller vanskeliggøres.

Det vil bero på en konkret vurdering, om behandlingen af det civile krav må forventes at medføre en væsentlig forlængelse af straffesagen. I vurderingen kan bl.a. indgå, hvor lang tid der må forventes at medgå til behandlingen af henholdsvis spørgsmålet om straf og de(t) civile krav, og de praktiske muligheder for at føre særlige beviser vedrørende de(t) civile krav i forbindelse med behandlingen af spørgsmålet om straf. Henset til, at strafspørgsmålet ofte kan afgøres meget hurtigt i tilståelsessager, vil behandlingen af det civile krav forholdsmæssigt kunne fylde mere i tilståelsessager end i andre straffesager.

Det vil også bero på en konkret vurdering, om behandlingen af det civile krav må forventes at komplicere eller vanskeliggøre straffesagens behandling. Det må således vurderes, om behandlingen af de(t) civile krav vil indebære en risiko for, at fokus fjer-

nes fra strafsørgsmålet. I vurderingen kan bl.a. indgå, at behandlingen af civile krav som udgangspunkt skal ske efter andre processuelle og materielle regler. Det kan også indgå, om behandlingen af det civile krav forudsætter stillingtagen til et kompliceret civilretligt spørgsmål og f.eks. vil kræve en omfattende procedure. Herudover kan det indgå, hvor mange forurettede eller hvor mange forskellige slags civile krav der er tale om. Endvidere kan det indgå, om lægmænd skal medvirke ved straffesagens behandling, idet lægmænd alene medvirker ved afgørelsen af strafsørgsmålet og ikke ved afgørelsen af eventuelle civile krav.

I vurderingen af, om behandlingen af det civile krav vil komplicere eller vanskeliggøre behandlingen af strafsørgsmålet, må – udover hensynet til de involverede parter og procesøkonomiske hensyn – også indgå, at kravet som udgangspunkt indbringes for retten af anklagemyndigheden, hvis kerneopgave og særlige kompetence er strafferetlig forfølgning og ikke forfølgning af civile krav. Hvis der ikke medvirker en bistandsadvokat eller anden advokat for forurettede, kan der derfor være særlig anledning til tilbageholdenhed med at tillade en mere kompliceret civilretlig behandling af forurettedes krav under selve straffesagen. Dertil kommer, at en eventuel forsvarers hovedopgave er at støtte tiltalte under behandlingen af strafsørgsmålet og de umiddelbart dertil knyttede erstatningsspørgsmål, og at forsvarerens opgaver ikke kan udvides til at fungere som advokat for tiltalte under en mere traditionel behandling af en civilretlig tvist, uanset om denne udspringer af et påstået strafbart forhold.

Bestemmelsen fastsætter endelig, at civile krav kan behandles ”under en straffesag”. Det indebærer, at kravet ikke kan (færdig)behandles og afgøres efter, at strafsørgsmålet (dvs. både skyldsspørgsmålet og en eventuel sanktionsfastsættelse) er afgjort.

Bestemmelsen udelukker ikke, at retten og de involverede parter finder praktiske løsninger i forbindelse med behandlingen af straffesagen. Således er der f.eks. ikke noget til hinder for, at tiltalte til retsbogen anerkender forurettedes krav under forudsætning af, at forurettede eftersender dokumentation til retten inden for en meget kort frist, og at retten, når sådan dokumentation er modtaget rettidigt, indfører dette og dermed forliger i retsbogen. Derved vil man imødekomme den situation, som ofte forekommer i praksis, hvor forurettede ikke har medbragt tilstrækkelig dokumentation, men tilbyder at eftersende denne. Sådanne situationer skulle dog gerne forekomme i væsentligt mindre omfang fremover, hvis forslaget i § 992 om at formalisere den måde, hvorpå et ci-

vilt krav skal rejses, gennemføres med indførelse af en særlig blanket og vejledning om den dokumentation, der skal vedlægges blanketten.

Til § 992

Bestemmelsen fastsætter fremgangsmåden for indbringelsen af det civile krav for retten. Bestemmelsen indebærer, at det som udgangspunkt er anklagemyndigheden, der indbringer kravet for retten, og at forurettede derfor i almindelighed må fremsætte sit krav over for politiet eller anklagemyndigheden. Er forurettede repræsenteret ved advokat, kan advokaten dog også indbringe kravet for retten.

Stk. 1, 1. pkt., fastsætter, at det civile krav skal fremsættes over for politiet eller anklagemyndigheden ved anvendelse af en blanket, der er særligt udformet hertil. Bestemmelsen indebærer, at kravet ikke kan fremsættes på anden måde end ved anvendelse af den særlige blanket. På blanketten skal angives oplysninger om kravets størrelse og grundlag. Oplysninger om kravets grundlag vil sige en kortfattet redegørelse for de faktiske og retlige omstændigheder, hvorpå kravet støttes. På blanketten skal også angives oplysninger om særlige beviser vedrørende kravet. Herudover kan oplysninger om kravet uddybes i bilag, der vedlægges blanketten.

Stk. 1, 2. pkt., fastsætter, at den forurettede skal indlevere kopi af de dokumenter, som påberåbes til støtte for det civile krav, for så vidt dokumenterne er i forurettedes besiddelse. Forurettede skal således vedlægge kopi af de kvitteringer, lægeerklæringer o. lign., som må antages at kunne have betydning for afgørelsen af det civile krav.

Stk. 1 fastsætter, at forurettede *snaest* skal fremsætte det civile krav over for politiet eller anklagemyndigheden. Den særlige blanket vil i almindelighed kunne udleveres af og afleveres til politiet, f.eks. i forbindelse med en afhøring hos politiet. I så fald kan anklagemyndigheden sende blanketten og de tilknyttede dokumenter til retten samtidig med anklageskriftet, ligesom blanketten og de tilknyttede dokumenter kan forkyndes for tiltalte sammen med anklageskriftet.

Bestemmelsen i *stk. 1* udelukker ikke, at den forurettede kan fremsætte sit krav over for anklagemyndigheden efter, at anklageskriftet er sendt til retten og forkyndt for tiltalte. Endvidere kan forurettede fortsat fremsætte sit krav i forbindelse med hovedforhandlingen eller retsmødet i en tilståelsessag, hvor anklagemyndigheden i så fald må indbringe kravet for retten i retsmødet.

I alle tilfælde vil det dog være en forudsætning for rettens påkendelse af kravet, at såvel retten som tiltalte har haft et tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til kravet, jf. den foreslåede bestemmelse i § 995, stk. 1. I tilfælde af tiltaltes udeblivelse vil kravet kun kunne påkendes, hvis blanketten og dokumenterne er blevet forkyndt for tiltalte, jf. den foreslåede bestemmelse i § 994, stk. 3. Som led i sin vejledningsforpligtelse må politiet og anklagemyndigheden derfor vejlede forurettede om, at mulighederne for at få kravet påkendt under straffesagen er bedst, hvis kravet fremsættes over for anklagemyndigheden i så god tid, at blanketten og dokumenterne kan sendes til retten samtidig med anlageskriftet og forkyndes for tiltalte sammen med anlageskriftet eller andre dokumenter vedrørende strafspørgsmålet, som skal forkyndes. Politiet og anklagemyndigheden må endvidere vejlede forurettede om, hvornår et krav normalt skal være anklagemyndigheden i hænde, hvis kravet skal sendes til retten samtidig med anlageskriftet og forkyndes for tiltalte.

Stk. 2, 1. pkt., fastsætter, at anklagemyndigheden indbringer det civile krav for retten ved at indlevere den særlige blanket vedrørende det civile krav og de tilknyttede dokumenter til retten. Anklagemyndigheden skal ikke vurdere, om det civile krav er egnet til forfølgning under straffesagen, og om der i givet fald er foretaget de fornødne bevismæssige skridt. Anklagemyndigheden skal således indlevere den blanket og de dokumenter, som er modtaget fra den forurettede, til retten, medmindre den forurettedes materiale åbenlyst er mangelfuldt. Den forurettedes materiale må anses for åbenlyst mangelfuldt, hvis det ud fra en umiddelbar betragtning kan konstateres, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til kravet. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvor de obligatoriske felter på blanketten om kravets størrelse eller grundlag ikke er udfyldt, er udfyldt på en ulæselig måde eller er udfyldt på en helt utilstrækkelig måde. Er den forurettedes materiale åbenlyst mangelfuldt, må politiet eller anklagemyndigheden som led i sin vejledningsforpligtelse give den forurettede vejledning om, hvordan civile krav fremsættes under straffesager.

Stk. 2, 2. pkt., fastsætter, at blanketten og dokumenterne skal så vidt muligt skal forkyndes for tiltalte samtidig med anlageskriftet eller andre dokumenter vedrørende strafspørgsmålet, som ifølge retsplejeloven skal forkyndes for tiltalte. Bestemmelsen indebærer, at der kun skal ske forkyndelse af blanketten og de tilknyttede dokumenter, hvis der efter reglerne i retsplejeloven skal ske forkyndelse af andre dokumenter i straffesagen. Der gælder eksempelvis krav om forkyndelse af både anlageskriftet og

indkaldelse, jf. retsplejelovens § 835, stk. 2, jf. § 844, og § 896, stk. 2, og materialet vedrørende det civile krav kan derfor både forkyndes sammen med anklageskriftet og indkaldelsen. I bødesager gælder derimod ingen krav om forkyndelse, jf. retsplejelovens § 896, stk. 4, og den foreslåede bestemmelse vil derfor ikke medføre en pligt til at forkynde blanketten og dokumenterne i bødesager.

Bestemmelsen indebærer endvidere, at det civile krav kun skal forkyndes for tiltalte, hvis blanketten og de tilknyttede dokumenter indleveres til politiet eller anklagemyndigheden i så god tid, at blanketten og dokumenterne kan forkyndes sammen med anklageskriftet eller de andre dokumenter, som skal forkyndes for tiltalte. Hvis dokumenterne indleveres til politiet eller anklagemyndigheden efter, at de dokumenter, der skal forkyndes, er blevet forkyndt, skal der ikke ske særskilt forkyndelse af blanketten og de tilknyttede dokumenter. Forkyndes blanketten og dokumenterne ikke sammen med de dokumenter, der skal forkyndes, selvom dette havde været muligt, skal der heller ikke ske særskilt forkyndelse. I de tilfælde, hvor blanketten og dokumenterne ikke forkyndes for tiltalte, forudsættes anklagemyndigheden at sende materialet med almindelig post til tiltalte, medmindre brevet ikke kan nå frem før hovedforhandlingen, tiltaltes adresse er ukendt eller det af andre praktiske grunde måtte savne mening at sende et brev.

I tilfælde af tiltaltes udeblivelse vil det civile krav kun kunne påkendes, hvis blanketten og de tilknyttede dokumenter er forkyndt for tiltalte, jf. den foreslåede bestemmelse i § 994, stk. 3. Manglende forkyndelse af blanketten og de tilknyttede dokumenter for tiltalte vil derfor navnlig få betydning i de tilfælde, hvor tiltalte udebliver fra hovedforhandlingen.

Stk. 2, 3. pkt., fastsætter, at anklagemyndigheden uden ophold skal sende kopi af blanketten og dokumenterne til forsvareren. Bestemmelsen sikrer, at forsvareren får lejlighed til at forholde sig til kravet forud for hovedforhandlingen.

Stk. 3, 1. pkt., fastsætter, at forurettedes advokat kan indbringe det civile krav for retten. Bestemmelsen omfatter både advokater, der er blevet beskikket for forurettede i medfør af de gældende regler om bistandsadvokater i retsplejelovens kapitel 66 a eller de foreslåede regler om fri proces i § 996, stk. 2 og 3, og advokater, som den forurettede selv har antaget. Bestemmelsen indebærer endvidere, at advokaten kan vælge at

fremstætte kravet over for politiet eller anklagemyndigheden efter stk. 1 eller selv at indbringe kravet for retten.

Stk. 3, 2. pkt., fastsætter, at forurettedes advokat skal indbringe det civile krav for retten ved at indlevere den særlige blanket og de dokumenter, der er omtalt i stk. 1, til retten. Bestemmelsen indebærer, at forurettedes advokat ikke kan indbringe kravet for retten på anden måde end ved anvendelse af blanketten. Dog kan oplysninger om kravet uddybes i bilag, der vedlægges blanketten.

Stk. 3, 3. pkt., fastsætter, at advokaten uden ophold skal sende kopi af blanketten og dokumenterne til forsvareren og anklagemyndigheden. Bestemmelsen sikrer, at forsvareren får lejlighed til at forholde sig til kravet forud for hovedforhandlingen, at anklagemyndigheden får lejlighed til at forholde sig til navnlig advokatens ønsker om særlig bevisførelse vedrørende det civile krav og gøre eventuelle indsigelser herimod gældende efter fremgangsmåden i stk. 5, og at der i praksis kan ske forkyndelse af blanketten og de tilknyttede dokumenter.

Stk. 3, 4. pkt., fastsætter, at stk. 2, 2. pkt., finder tilsvarende anvendelse. Bestemmelsen indebærer, at anklagemyndigheden så vidt muligt skal forkynde blanketten og de tilknyttede dokumenter for tiltalte samtidig med anklageskriftet eller andre dokumenter vedrørende strafspørgsmålet, som ifølge retsplejeloven skal forkyndes for tiltalte.

Stk. 4, 1. pkt., fastsætter, at forsvareren snarest og så vidt muligt inden for den frist for indlevering af beviser og bevisfortegnelse, som anklagemyndigheden har fastsat i henhold til retsplejelovens § 839, stk. 1, skal meddele retten, om forsvareren ønsker særlig bevisførelse om det civile krav.

Stk. 4, 2. pkt., fastsætter, at forsvareren uden ophold skal sende kopi af meddelelsen om den særlige bevisførelse vedrørende det civile krav til anklagemyndigheden og forurettede eller forurettedes advokat. Bestemmelsen sikrer, at anklagemyndigheden og forurettede eller forurettedes advokat kan forholde sig til den særlige bevisførelse vedrørende det civile krav inden hovedforhandlingen og gøre eventuelle indsigelser herimod gældende efter fremgangsmåden i stk. 5.

Stk. 5 fastsætter fremgangsmåden for de tilfælde, hvor der opstår tvist om den særlige bevisførelse vedrørende det civile krav. *Stk. 5, 1. pkt.*, fastsætter, at spørgsmålet om

særlig bevisførelse vedrørende det civile krav uden ophold skal forelægges retten til afgørelse, hvis anklagemyndigheden, forurettedes advokat eller forsvareren vil modsætte sig den særlige bevisførelse. *Stk. 5, 2. pkt.*, fastsætter, at anklagemyndigheden, forurettedes advokat og forsvareren skal have lejlighed til at udtale sig mundtligt eller skriftligt, inden retten træffer afgørelse. Det forudsættes, at retten normalt afgør spørgsmål om bevisførelsen forud for hovedforhandlingen.

Stk. 6 fastsætter, at forurettede på ethvert tidspunkt indtil det civil kravs optagelse til dom kan tage sin begæring om behandling af det civile krav under straffesagen tilbage med forbehold om påtale af kravet efter de civilprocessuelle regler. Bestemmelsen indebærer, at det i forbindelse med, at kravet tages tilbage, må tydeliggøres, om forurettede giver helt afkald på kravet, eller om forurettede ønsker at forbeholde sig ret til at påtale kravet under et civilt søgsmål. Hvis den forurettede trækker sin begæring tilbage efter bestemmelsen i stk. 6, skal den forurettede selv anlægge et eventuelt civilt søgsmål om kravet.

Stk. 7 fastsætter, at justitsministeren eller den, som justitsministeren bemyndiger hertil, kan fastsætte administrative regler om fremgangsmåden for fremsættelse af civile krav over for politiet og anklagemyndigheden. I de administrative regler må fastsættes en vejledende frist for, hvornår et krav normalt bør være anklagemyndigheden i hænde, hvis kravet skal sendes til retten samtidig med anlageskriftet og forkyndes for tiltalte sammen med anlageskriftet. Der kan eventuelt fastsættes forskellige frister for forskellige sagstyper, således at der kan fastsættes en kortere frist for de sager om f.eks. vold, voldtægt og ulovlig besiddelse af våben, hvor der er fastsat målsætninger om særlig hurtig sagsbehandling. I forbindelse med udarbejdelsen af de administrative regler må den praktiske fremgangsmåde for aflevering af blanketten og kopierne til politiet og anklagemyndigheden, herunder om blanketten skal kunne udfyldes og sendes via internet, overvejes nærmere.

Bestemmelse indebærer endvidere, at der kan fastsættes administrative regler om udformningen af blanketten og indlevering af kopier til politiet og anklagemyndigheden. Blanketten må udformes, så den forurettede skal angive oplysninger om det civile krav, herunder om kravets størrelse og grundlag. På blanketten skal den forurettede også angive oplysninger om særlige beviser vedrørende kravet. Blanketten må endvidere udformes, så en korrekt udfyldt blanket, hvis det civile krav alligevel ikke påkendes under straffesagen, kan danne grundlag – som stævning – for senere behandling i

civilprocessens former. Herudover bør det overvejes, om det vil være muligt at udforme blanketten, så den samme blanket kan anvendes ved fremsættelse af kravet under adhæsiionsprocessen og som en ansøgning om offererstatning i forhold til Erstatningsnævnet. Endelig må det overvejes at udarbejde en skriftlig vejledning til forurettede om fremsættelse af civile krav under straffesager, som eventuelt kan trykkes på blanketten eller udleveres sammen med blanketten.

Til § 993

Bestemmelsen regulerer i *stk. 1* rollefordelingen mellem anklagemyndighed og forurettedes advokat under straffesagens behandling i retten, men *stk. 2* giver den forurettede mulighed for at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før den tiltalte.

Stk. 1, 1. pkt., fastsætter, at anklagemyndigheden fører straffesagen også for så vidt angår det civile krav. Det indebærer, at det som udgangspunkt er anklagemyndigheden, der i retten nedlægger påstand, fører bevis, herunder afhører vidner, og procederer vedrørende det civile krav. Det gælder både for kravets grundlag og opgørelse.

Stk. 1, 2. pkt., fastsætter, at forurettedes advokat under hovedforhandlingen kan nedlægge påstand, føre særlige beviser og procedere vedrørende det civile krav. Bestemmelsen omfatter både en bistandsadvokat, som den forurettede har fået beskikket i medfør af de gældende bestemmelser i retsplejelovens kapitel 66 a eller de foreslåede bestemmelser om fri proces i § 996, stk. 2 eller 3, og en advokat, som den forurettede selv har antaget.

Stk. 1, 2. pkt., nr. 1, fastsætter, at forurettedes advokat kan nedlægge påstand vedrørende det civile krav. En sådan påstand kan naturligt nedlægges ved hovedforhandlingens begyndelse eller i forbindelse med afhøringen af forurettede.

Stk. 1, 2. pkt., nr. 2, fastsætter, at forurettedes advokat kan føre særlige beviser vedrørende det civile krav, herunder stille supplerende spørgsmål til tiltalte, forurettede og vidner. Advokatens bevisførelse og afhøring skal ske med respekt for det forhold, at afgørelsen af strafspørgsmålet fortsat skal være straffesagens omdrejningspunkt, og at afgørelsen af strafspørgsmålet fortsat skal ske efter en partsproces med anklagemyndigheden som den ene part og tiltalte som den anden. Det er derfor anklagemyndighedens (og forsvarerens) bevisførelse, der kommer i første række, og advokatens adgang

til at føre bevis og til at afhøre vedrører alene det civile krav og ikke sagens strafspørgsmål. Advokatens bevisførelse må endvidere ske på en sådan måde, at den ikke gentager, men supplerer, den bevisførelse, som er ført af anklagemyndigheden. For afhøringen af tiltalte, forurettede og vidner betyder det, at advokaten kan stille supplerende spørgsmål til de pågældende, når anklageren og forsvareren har stillet spørgsmål.

Da advokaten ikke må komme til at fremstå som en ekstra anklager i straffesagen, må retten som led i den almindelige retsledelse afskære beviser og afhøringer, der direkte angår strafspørgsmålet (dvs. skyldsspørgsmålet eller sanktionsfastsættelsen). Omvendt skal advokaten have adgang til at føre bevis og afhøre vedrørende både grundlaget for og opgørelsen af det civile krav, selvom advokaten derved kommer til at berøre forhold, der også er relevante for strafspørgsmålet. Betingelserne for et strafferetligt ansvar og et civilretligt ansvar er forskellige, og retsplejelovens ensretningsprincip foreslås indsnævret, så det fremover ikke vil være udelukket under straffesagen at nå til modsatrettede resultater med hensyn til strafspørgsmålet og det civile krav. Advokaten kan derfor eksempelvis have anledning til at føre bevis og afhøre om forhold af betydning for grundlaget for det civile krav i de tilfælde, hvor det strafferetlige ansvar forudsætter forsæt, mens det civile krav alene forudsætter culpa. Advokaten kan endvidere have anledning til at føre bevis og afhøre om forhold af betydning for det civile krav, hvor der er tvivl om, hvorvidt en skade er opstået i forbindelse med forbrydelsen. Således kan det eksempelvis være relevant at spørge vidner, om de har bemærket, om forurettedes tøj, briller eller mobiltelefon blev ødelagt i forbindelse med en voldshandling.

Der må i øvrigt udvises mere varsomhed med at tillade, at advokaten stiller supplerende spørgsmål til tiltalte end til forurettede og andre vidner. Under hele straffesagen kan tiltalte således nægte at udtale sig, jf. retsplejelovens § 861, stk. 1, § 752, stk. 1, og § 754, stk. 1, og (i modsætning til parter i civile sager) kan tiltalte ikke straffes for falsk forklaring, jf. straffelovens § 159, stk. 1. Udtaler tiltalte sig ikke eller er udtalelserne uklare og ufuldstændige, må det antages, at det ikke som i civile sager kan tillægges processuel skadevirkning for så vidt angår det civile krav efter princippet i § 344, stk. 2. Retten må i sådanne tilfælde overveje, om den finder at have det fornødne grundlag for at kunne afgøre det civile krav.

Stk. 1, 2. pkt., nr. 3, fastsætter, at forurettedes advokat kan procedere vedrørende det civile kravs grundlag og opgørelse. Advokatens beføjelser skal som nævnt udøves med respekt for det forhold, at afgørelsen af strafspørgsmålet fortsat skal være straffesagens omdrejningspunkt, og at advokaten ikke må fremstå som en ekstra anklager i straffesagen. Derfor må retten som led i den almindelige retsledelse afskære synspunkter, der direkte angår strafspørgsmålet (dvs. skyldsspørgsmålet eller sanktionsfastsættelsen). Derimod vil advokaten have adgang til i forbindelse med sin procedure at fremsætte synspunkter vedrørende både grundlaget for og opgørelsen af det civile krav, selvom advokaten derved kommer til at berøre forhold, der også er relevante for strafspørgsmålet.

Den foreslåede bestemmelse i *stk. 1* udelukker ikke, at retten som led i den almindelige retsledelse tillader, at forurettede, der møder uden advokat, selv nedlægger påstand, fører bevis, herunder afhører vidner, og procederer vedrørende det civile kravs grundlag og opgørelse. Da forurettede ofte vil have en helt personlig interesse i sagen, kan der dog være anledning til at udvise betydelig tilbageholdenhed med at tillade, at forurettede kan afhøre tiltalte og andre vidner samt procedere. I modsætning til anklagemyndigheden er forurettede ikke underlagt en objektivitetsforpligtelse, og den manglende objektivitetsforpligtelse vil kunne føre til, at fokus i bevisførelsen og proceduren flyttes, så der inddrages eller søges inddraget oplysninger, som ikke nødvendigvis er relevante for det civile krav. Det forudsættes dog, at den forurettede, der møder uden advokat, i første række med anklagemyndighedens bistand og i anden række med retens bistand vil have mulighed for at fremkomme med eller få tilvejebragt oplysninger til brug for afgørelsen af det civile krav.

Stk. 2 giver som noget nyt den forurettede mulighed for at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte. Der er tale om et tilbud, som den forurettede kan vælge at gøre brug af eller ej. Tilbuddet gælder kun for den forurettede, der har fået beskikket en bistandsadvokat efter reglerne i retsplejelovens kapitel 66 a, og som ønsker et civilt krav behandlet under straffesagen. Tilbuddet gælder således ikke for forurettede, der har fået beskikket en advokat efter de foreslåede bestemmelser i § 996, stk. 2 og 3, om fri proces. Tilbuddet gælder heller ikke for forurettede, der ikke har et civilt krav mod tiltalte eller ikke ønsker at gøre et sådant krav gældende under straffesagen.

Stk. 2, 1. pkt., fastsætter, at forurettede har ret til at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte, medmindre afgørende hensyn til afgørelsen af strafspørgsmålet taler derimod. Det vil bero på en konkret vurdering, om der foreligger sådanne særlige hensyn til afgørelsen af strafspørgsmålet, at forurettede undtagelsesvist kan nægtes adgang til at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive forklaring før tiltalte. Som eksempel på tilfælde, hvor en nægtelse kan komme på tale, kan nævnes sager, hvor det efter omstændighederne må anses for helt afgørende for anklagemyndighedens bevisførelse, at tiltalte ikke kender hele forurettedes præcise forklaring, eller dog ikke har forklaringen helt præsent. Herudover kan nævnes sager, hvor der er et større antal forurettede (med bistandsadvokater), og hvor en udnyttelse af de udvidede muligheder for tilstedeværelse og tidlig afgivelse af forklaring derfor i sig selv vil kunne virke generende for tilrettelæggelsen af sagen.

Stk. 2, 2. pkt., fastsætter, at bistandsadvokaten – inden den frist for forsvarerens indlevering af beviser og bevisfortegnelse, som anklagemyndigheden i henhold til § 839, stk. 1, har anført i anklageskriftet – skal give meddelelse til retten, anklagemyndigheden og forsvareren, hvis forurettede ønsker at gøre brug af de udvidede muligheder for tilstedeværelse og tidlig afgivelse af forklaring. Herved sikres, at såvel anklageren som forsvareren i god tid kan forberede og tilrettelægge sagsgangen med kendskab til, hvorledes rækkefølgen af afhøring vil være i den konkrete sag.

Stk. 2, 3. pkt., fastsætter, at spørgsmålet om forurettedes tilstedeværelse under hovedforhandlingen og tidlig afgivelse af forklaring snarest skal forelægges for retten til afgørelse, hvis anklagemyndigheden eller forsvareren modsætter sig forurettedes begæring. Det forudsættes, at anklagemyndigheden og forsvareren giver en konkret begrundelse, hvis de modsætter sig forurettedes begæring.

Stk. 2, 4. pkt., fastsætter, at rettens afgørelse skal meddeles anklagemyndigheden, forsvareren og bistandsadvokaten. Afvises forurettedes begæring om at være til stede under hele hovedforhandlingen og/eller at afgive forklaring før tiltalte, kan bistandsadvokaten vejlede forurettede om, at retsstillingen er en anden under en civil sag, ligesom dette kan indgå i forurettedes og bistandsadvokatens overvejelser om holdningen til fremme af det civile krav i forbindelse med straffesagen. Afgørelsen forudsættes truffet og meddelt i så god tid før hovedforhandlingen, at såvel anklageren som forsvareren i god tid kan forberede og tilrettelægge sagsgangen med kendskab til, hvorledes rækkefølgen af afhøringer vil være i den konkrete sag.

Bestemmelsen i *stk. 2* må endvidere ses i sammenhæng med retsplejelovens § 177, hvorefter vidner skal blive på det sted, hvor retsmødet holdes, indtil retsmødet er slut, medmindre retten træffer anden afgørelse. Tilbuddet om at være til stede under hele hovedforhandlingen og afgive tidlig forklaring forudsættes således at være en ”samlet pakke” i den forstand, at forurettede i de tilfælde, hvor denne afgiver forklaring først, normalt skal blive på stedet, indtil tiltalte har afgivet sin forklaring, så det vil være muligt at stille de supplerende spørgsmål til forurettede, som tiltaltes forklaring måtte give anledning til. Muligheden for at stille supplerende spørgsmål til forurettede kan således sikres ved anvendelse af sanktionsmidlerne i retsplejelovens § 178.

Til § 994

Bestemmelsen regulerer adgangen til at afgøre det civile krav under straffesagen.

Stk. 1, 1. pkt., fastsætter, at retten kan afgøre det civile krav i anden retning af skyldsspørgsmålet, medmindre der er uoverensstemmelse mellem det bevisfaktum, der lægges til grund ved afgørelsen af skyldsspørgsmålet, og det bevisfaktum, der kan lægges til grund ved afgørelsen af det civile krav.

Bestemmelsen indebærer, at der som udgangspunkt kan domfældes for det civile krav, selvom der frifindes for skyldsspørgsmålet. Omvendt kan der også frifindes for det civile krav, når der domfældes for skyldsspørgsmålet. Afgørelsen af skyldsspørgsmålet og det civile krav kan eksempelvis falde forskelligt ud i de tilfælde, hvor strafansvar forudsætter forsæt og erstatningsansvar forudsætter culpa. Det samme gælder, hvor der er forskellige forældelsesfrister for henholdsvis skyldsspørgsmålet og det civile krav.

Bestemmelsen indebærer dog også, at skyldsspørgsmålet og det civile krav ikke kan afgøres i hver sin retning, hvis der derved vil være uoverensstemmelse mellem det bevisfaktum, der lægges til grund ved afgørelsen af skyldsspørgsmålet, og det bevisfaktum, der kan lægges til grund ved afgørelsen af det civile krav. Denne undtagelse angår den situation, hvor der er tvivl om, hvorvidt tiltalte har begået den handling, der danner grundlag for såvel skyldsspørgsmålet og det civile krav. I sådanne situationer kan det tænkes, at bevisvurderingen som følge af de forskellige beviskrav for skyldsspørgsmålet og det civile krav falder forskelligt ud med hensyn til skyldsspørgsmålet og det civile krav. Til illustration kan nævnes et tilfælde, hvor der er uenighed om, hvorvidt det var tiltalte eller en anden, der slog den forurettede. I et sådant tilfælde vil

afgørelsen af skyldsspørgsmålet kunne falde ud til frifindelse på bevisets stilling, fordi enhver rimelig tvivl skal komme tiltalte til gode. Derimod vil en bevisvurdering med hensyn til det civile krav normalt kun kræve sandsynlighedsovervægt, hvorfor det kan forekomme, at man når et andet resultat ved bevisvurderingen med hensyn til det civile krav end ved bevisvurderingen med hensyn til skyldsspørgsmålet.

Da bestemmelsen er til hinder for, at der under straffesagen nås et andet resultat ved bevisvurderingen med hensyn til det civile krav end ved bevisvurderingen med hensyn til skyldsspørgsmålet, må det civile krav i givet fald udskydes af straffesagen.

Bestemmelsen udelukker derimod ikke, at der – som efter gældende ret – under en efterfølgende civile sag kan lægges et andet bevisfaktum til grund for det civile krav end det bevisfaktum, der blev lagt til grund for skyldsspørgsmålet under straffesagen. Dette er i overensstemmelse med, at der gælder forskellige beviskrav for skyldsspørgsmålet og det civile krav, og med almindelige retskraftprincipper, hvorefter dommen vedrørende skyldsspørgsmålet og de dermed forbundne afgørelser af bevisspørgsmål kun er bindende mellem straffesagens parter (anklagemyndigheden og tiltalte) og ikke for forurettede. Er tiltalte frifundet for straf under straffesagen, vil afgørelsen af det civile krav under en efterfølgende civil sag dog skulle ske med respekt for de begrænsninger, der følger af uskyldsformodningsprincippet efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 2. Der kan i den forbindelse henvises til Menneskerettighedsdomstolens praksis, herunder de to domme af 11. februar 2003 i henholdsvis sagen (Y mod Norge) og sagen (Ringvold mod Norge) samt dommen af 15. maj 2008 i sagen (Orr mod Norge), som er refereret oven for i kapitel 2, afsnit 8.

Stk. 1, 2. pkt., fastsætter, at retten i overensstemmelse med det forhandlingsprincip, der gælder inden for civilprocessen, ikke kan tilkende forurettede mere end denne har påstået. Er der et åbenbart grundlag for at antage, at forurettede, der møder uden advokat, kan tilkendes mere end denne har påstået, må i første række anklagemyndigheden og i anden række retten vejlede forurettede om mulighederne for at gøre yderligere krav gældende under straffesagen eller en efterfølgende civil sag.

Stk. 2 fastsætter, at retten kan påkende et civilt krav, hvis anklagemyndigheden eller forurettedes advokat har nedlagt påstand om kravet i et retsmøde. Bestemmelsen indebærer, at det ikke kan tillægges udeblivelsesvirkning, hvis forurettede ikke er til stede i retten.

Stk. 3, 1. pkt., fastsætter, at det civile krav kan afgøres, selvom tiltalte udebliver fra hovedforhandlingen, hvis tre betingelser er opfyldt.

For det første skal straffesagen fremmes til dom i tiltaltes fravær. Det kan således komme på tale at afgøre det civile krav, hvis strafspørgsmålet afgøres i tiltaltes fravær efter retsplejelovens § 855, stk. 3, § 897, stk. 1, eller § 921, stk. 1.

For det andet skal blanketten vedrørende det civile krav være forkyndt for tiltalte.

For det tredje skal det civile krav være begrundet i de oplysninger, der er fremkommet i sagen. Det gælder både de oplysninger, som den forurettede har anført i den særlige blanket vedrørende kravet, og de andre oplysninger, som fremkommer i forbindelse med straffesagens behandling, herunder ved anklagemyndighedens bevisførelse vedrørende strafspørgsmålet.

Stk. 3, 2. pkt., fastsætter, at hvis forurettede har ændret sin påstand til ugunst for tiltalte eller fremsat synspunkter, der ikke er nævnt i blanketten vedrørende det civile krav, så skal der kun tages hensyn til ændringen, hvis ændringen er foretaget i et retsmøde, hvor tiltalte var til stede eller repræsenteret ved sin forsvarer. Er forsvareren til stede under den hovedforhandling, hvorfra tiltalte udebliver, kan der således tages hensyn til de ændringer, som forurettede foretager under hovedforhandlingen.

Stk. 3, 3. pkt., fastsætter, at retten afviser det civile krav, hvis forurettedes påstand er uklar eller uden begrundelse i de oplysninger, der er fremkommet under sagen. Afgørelsen om at afvise kravet kan kæres efter den foreslåede bestemmelse i § 996 a, stk. 7.

Stk. 3, 4. pkt., fastsætter, at afgørelsen om afvisning meddeles forurettede og tiltalte. Meddelelsen kan sendes til forurettedes eventuelle advokat og til forsvareren.

Til § 995

Stk. 1 fastsætter betingelserne for, at retten kan nægte at behandle et civilt krav under straffesagen.

Nr. 1 fastsætter, at retten kan nægte at behandle et civilt krav under straffesagen, hvis de oplysninger, der foreligger til støtte for kravet, ikke umiddelbart kan føre til, at det

kan lægges til grund, at kravet er opstået i forbindelse et forhold, der skal påkendes af retten efter reglerne i strafferetsplejen.

De oplysninger, der foreligger til støtte for kravet, omfatter både de oplysninger om kravet, som den forurettede har anført i den særlige blanket vedrørende det civile krav, og andre oplysninger om kravet, som måtte fremkomme i forbindelse med straffesagens behandling, herunder ved anklagemyndighedens bevisførelse vedrørende strafspørgsmålet.

Bestemmelsen i *nr. 1* indebærer, at retten kan nægte at behandle kravet, hvis det er *klart*, at kravet ikke er opstået i forbindelse med det strafbare forhold. Bestemmelsen indebærer endvidere, at retten kan nægte at behandle kravet, hvis det efter de foreliggende oplysninger må anses for *tvivlsomt*, om kravet er opstået i forbindelse med det strafbare forhold. Der forudsættes således ikke at skulle gennemføres en nærmere procedure, hvis de foreliggende oplysninger om det civile krav f.eks. giver anledning til tvivl om, hvorvidt den skade, der har givet anledning til et erstatningskrav, er opstået i forbindelse med det strafbare forhold eller på grund af andre forhold.

Nr. 2 fastsætter, at retten kan nægte at behandle et civilt krav under straffesagen, hvis påkendelse af kravet nødvendiggør særlige beviser eller andre processuelle skridt, der vil medføre en væsentlig forlængelse af sagens behandling, eller at sagens behandling på anden måde kompliceres eller vanskeliggøres.

Bestemmelsen i *nr. 2* vil være relevant i de tilfælde, hvor de foreliggende oplysninger ikke giver tiltalte eller retten tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til kravet, og det derfor er nødvendigt med yderligere processuelle skridt for at påkende det civile krav. Det kan f.eks. skyldes, at de oplysninger, der foreligger til støtte for kravet, er mangelfulde eller fremkommet på et så sent tidspunkt, at tiltalte ikke har mulighed for at varetage sine interesser. Det kan også skyldes, at tiltaltes oplysninger skaber tvivl om kravets grundlag og størrelse.

Bestemmelsen i *nr. 2* vil også være relevant i tilfælde, hvor de foreliggende oplysninger giver tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til kravet, men hvor behandlingen af det civile krav vil fylde uforholdsmæssigt meget i forhold til behandlingen af strafspørgsmålet.

Det vil bero på en konkret vurdering, om behandlingen af det civile krav må forventes at medføre en væsentlig forlængelse af straffesagen. I vurderingen kan bl.a. indgå, hvor lang tid der må forventes at medgå til behandlingen af henholdsvis strafspørgsmålet og de(t) civile krav, og de praktiske muligheder for at føre særlige beviser vedrørende de(t) civile krav i forbindelse med behandlingen af strafspørgsmålet. Henset til, at strafspørgsmålet ofte kan afgøres meget hurtigt i tilståelsessager, vil behandlingen af det civile krav forholdsmæssigt kunne fylde mere i tilståelsessager end i andre straffesager.

Det vil også bero på en konkret vurdering, om behandlingen af det civile krav må forventes at komplicere eller vanskeliggøre straffesagens behandling. Det må således vurderes, om behandlingen af de(t) civile krav vil indebære en risiko for, at fokus fjernes fra strafspørgsmålet. I vurderingen kan bl.a. indgå, at behandlingen af civile krav som udgangspunkt skal ske efter andre processuelle og materielle regler. Det kan også indgå, om behandlingen af det civile krav forudsætter stillingtagen til et kompliceret civilretligt spørgsmål og f.eks. vil kræve en omfattende procedure. Herudover kan det indgå, hvor mange forurettede eller hvor mange forskellige slags civile krav der er tale om. Endvidere kan det indgå, om lægmænd skal medvirke ved straffesagens behandling, idet lægmænd alene medvirker ved afgørelsen af strafspørgsmålet og ikke ved afgørelsen af eventuelle civile krav.

I vurderingen af, om behandlingen af det civile krav vil komplicere eller vanskeliggøre behandlingen af strafspørgsmålet, kan – udover hensynet til de involverede parter og procesøkonomiske hensyn – også indgå, at kravet som udgangspunkt indbringes for retten af anklagemyndigheden, hvis kerneopgave og særlige kompetence er strafferetlig forfølgning og ikke forfølgning af civile krav. Hvis der ikke medvirker en bistandsadvokat eller anden advokat for forurettede, kan der derfor være særlig anledning til tilbageholdenhed med at tillade en mere kompliceret civilretlig behandling af forurettedes krav under selve straffesagen. Dertil kommer, at en eventuel forsvarers hovedopgave er at støtte tiltalte under behandlingen af strafspørgsmålet og de umiddelbart dertil knyttede erstatningsspørgsmål, og at forsvarerens opgaver ikke kan udvides til at fungere som advokat for tiltalte under en mere traditionel behandling af en civilretlig tvist, uanset om denne udspringer af et påstået strafbart forhold.

Det bemærkes, at de foreslåede bestemmelser i kapitel 89 kun angår behandling af civile krav under straffesager. Der er derfor ikke adgang til at (færdig)behandle og afgø-

re civile krav efter, at strafspørgsmålet (dvs. både skyldsspørgsmålet og en eventuel sanktionsfastsættelse) er afgjort. I de tilfælde, hvor de foreliggende oplysninger om det civile krav ikke giver tiltalte eller retten tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til kravet, forudsætter bestemmelsen i nr. 2, at kravet skal påkendes under straffesagen, hvis det fornødne grundlag for at færdigbehandle kravet kan tilvejebringes, så kravet kan afgøres samtidig med strafspørgsmålet. Herudover er bestemmelsen i nr. 2 ikke til hinder for, at retten og de involverede parter i forbindelse med retsforlig finder praktiske løsninger, så det civile krav kan afsluttes i forlængelse af straffesagen. Der vil eksempelvis ikke være noget til hinder for, at tiltalte til retsbogen anerkender forurettedes krav under forudsætning af, at forurettede eftersender dokumentation til retten inden for en meget kort frist, og at retten, når sådan dokumentation er modtaget rettidigt, indfører dette og dermed forliget i retsbogen.

Stk. 2 fastsætter regler om den videre behandling af det civile krav, når kravet udskydes fra straffesagen.

1. pkt. fastsætter, at retten som udgangspunkt skal afvise kravet og henvise forurettede til selv at anlægge civilt søgsmål, hvis betingelserne for at nægte at behandle kravet under straffesagen er til stede.

2. pkt. fastsætter, at retten, når betingelserne for at nægte at behandle kravet under straffesagen er til stede, kan overføre kravet til behandling i de rette civilprocessuelle rammer. Kravet skal kun overføres, hvis forurettede anmoder herom.

Bestemmelsen indebærer, at det påhviler retten at sørge for, at kravet overføres til behandling i den rette civilprocessuelle sammenhæng. Retten må således – om nødvendigt efter drøftelse med forurettede – tage stilling til, om den videre behandling af kravet skal ske efter f.eks. reglerne om betalingspåkrav, efter reglerne for småsagsbehandling eller efter de almindelige regler for behandling af civile tvistige sager.

Bestemmelsen indebærer herudover, at kravet kun kan overføres til behandling i civilprocessens former, hvis de foreliggende oplysninger er tilstrækkelige til at danne grundlag for en sådan behandling. Det vil normalt være tilfældet, hvis den særlige blanket vedrørende det civile krav er korrekt udfyldt. I den forbindelse bør eventuelle mangler i grundlaget for en sådan overføring af sagen til rette behandling kunne afhjælpes af den forurettede inden for en kort frist.

3. *pkt.* fastsætter, at hvis det civile krav af retten overføres til behandling i civilprocessens former, så anses den civile sag om kravet for anlagt ved kravets indbringelse for retten i forbindelse med straffesagen.

Stk. 3 indeholder en udstykningsregel. *1. pkt.* fastsætter således, at retten kan afsige dom for den del af det civile krav, som den finder grundlag for at afgøre, hvis betingelserne for at nægte behandling af kravet kun er opfyldt for en del af kravet. Udstykningsreglen indebærer, at den del af kravet, som retten ikke afsiger dom for, kan udskydes fra straffesagen og gøres til genstand for et civilt søgsmål. Retten er således ikke tvunget til at udskyde hele kravet, hvis der kun er tvivl om en del af kravet. Udstykningsreglen vil eksempelvis kunne finde anvendelse i tilfælde, hvor den forurettede i forbindelse med en personskade gør krav på tabt arbejdsfortjeneste for en længere periode, og hvor retten finder, at der er grundlag for at afsige dom for en del af perioden, men at det vil kræve yderligere bevisførelse for at kunne tage stilling til den resterende del af perioden.

Stk. 3, 2. pkt., fastsætter, at *stk. 2* finder tilsvarende anvendelse for restkravet. Bestemmelsen indebærer, at den forurettede som udgangspunkt selv skal anlægge civilt søgsmål om den del af et civilt krav, som retten ikke afgør under straffesagen. Dog kan retten overføre restkravet til behandling i civilprocessens former, hvis den forurettede anmoder herom, og de foreliggende oplysninger om restkravet kan danne grundlag for en sådan behandling.

Til § 996

Stk. 1 fastsætter, at retten kan pålægge forurettede og tiltalte at betale sagsomkostninger til den anden, hvis særlige grunde taler for det. Bestemmelsen giver kun mulighed for at dække de omkostninger, der har været forbundet med behandlingen af det civile krav. Ved anvendelse af bestemmelsen må det indgå, at det som udgangspunkt er anklagemyndigheden, der indbringer det civile krav for retten og i retten fører bevis, afhører og fremsætter synspunkter vedrørende kravet.

Stk. 2 og 3 fastsætter regler om fri proces og svarer med to ændringer til den gældende bestemmelse i § 995 a.

For det første er der i forhold til den gældende bestemmelse i § 995 a tale om en udvidelse af den personkreds, der kan meddeles fri proces. Som anført vedrørende forslaget til § 991 skal begrebet ”forurettede” i relation til adhæsionsprocessen forstås som dem, der fremsætter et civilt krav under straffesagen. Det er en bredere personkreds end personkredsen i den gældende § 995 a, hvor forurettede – i overensstemmelse med den traditionelle forståelse af begrebet ”forurettede” i f.eks. retsplejelovens kapitel 66 a – forstås som den eller dem, der er umiddelbart beskyttet ved den straffebestemmelse, der er rejst tiltale for.

For det andet er der i forhold til den gældende bestemmelse i § 995 a tale om en udvidelse af advokatbistanden fra at omfatte bistand til opgørelse af det civile krav til at omfatte bistand til behandling af kravet. Det indebærer, at der fremover også kan meddeles fri proces, hvis det skønnes nødvendigt med advokatbistand til at godtgøre grundlaget for det civile krav.

Til § 996 a

Bestemmelsen fastsætter regler om appel og genoptagelse af afgørelser vedrørende det civile krav.

Stk. 1 omfatter de tilfælde, hvor anke af straffesagen omfatter bedømmelse af beviserne for tiltaltes skyld (bevisanke). Bestemmelsen fastsætter, at den overordnede ret skal prøve de civile krav, der er afgjort af den underordnede ret, medmindre både tiltalte og forurettede giver udtrykkeligt afkald herpå. Et sådant afkald kan gives skriftligt eller mundtligt indtil det civile krav optages til dom i forbindelse med ankesagen.

Stk. 2 omfatter de tilfælde, hvor anke af straffesagen *ikke* omfatter bedømmelse af beviserne for tiltaltes skyld (revisionsanke). *Stk. 2, 1. led*, fastsætter, at den overordnede ret skal prøve de civile krav, der er afgjort af den underordnede ret, hvis tiltalte eller forurettede anmoder herom. Forsvareren kan på vegne af tiltalte fremsætte anmodningen over for retten, mens forurettede skal fremsætte sin anmodning over for anklagemyndigheden, der i givet fald fremsætter anmodningen for retten. Er forurettede repræsenteret ved advokat, kan advokaten fremsætte anmodningen over for retten.

Bestemmelsen fastsætter ingen frist for, hvornår anmodningen skal fremsættes, og det er derfor ikke udelukket, at anmodningen fremsættes under hovedforhandlingen. Den

sene fremsættelse af anmodningen vil dog kunne indgå i vurderingen af, om retten eller modparten har tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til kravet.

Stk. 2, 2. led, indebærer, at retten af egen drift kan prøve civile krav, der er afgjort af den underordnede ret, hvis særlige grunde taler for det. Dette må antages sjældent at være tilfældet i praksis, men spørgsmålet kan tænkes at opstå, hvis den underordnede ret ved afgørelsen af det civile krav har anvendt loven urigtigt eller hvis der i forbindelse med ankesagen fremkommer nye oplysninger om faktiske omstændigheder, som også har betydning for afgørelsen af det civile krav. Prøver retten af egen drift det civile krav under ankesagen, kan retten påkende det civile krav, ligesom retten kan overføre kravet til behandling i de rette civilprocessuelle rammer, hvis forurettede eller tiltalte anmoder herom. Det bemærkes i den sammenhæng, at ankeinstansens udskydelse af et civilt krav, der er afgjort af den underordnede ret, vil indebære en ophævelse af den underordnede rets afgørelse med den virkning, at det civile krav efter civilprocessens regler vil skulle behandles som en sag i første instans og ikke som en ankesag.

Stk. 3 fastsætter, at civile krav, som den underordnede ret har udskudt af straffesagen, og civile krav, der ikke har været indbragt for den underordnede ret, kan indbringes for den overordnede ret under ankesagen. Bestemmelsen omfatter både bevisanker og revisionsanker.

Bestemmelsen fastsætter endvidere, at de civile krav, der er udskudt af sagen i første instans eller først fremsættes under ankesagen, skal indbringes for den overordnede ret på samme måde, som civile krav indbringes for den underordnede ret efter den foreslåede bestemmelse i § 992.

Henvisningen til § 992 indebærer, at den særlige blanket vedrørende det civile krav skal anvendes, ligesom det civile krav skal indbringes for retten af anklagemyndigheden eller forurettedes advokat.

Henvisning til § 992 indebærer endvidere, at der ikke er en frist for, hvornår forurettede skal fremsætte det civile krav over for anklagemyndigheden. Det er således ikke udelukket, at forurettede anmoder om behandling af kravet under hovedforhandlingen i ankesagen, hvor anklagemyndigheden i givet fald må indbringe kravet for retten. Den sene indbringelse af kravet vil dog kunne indgå i vurderingen af, om tiltalte og retten har tilstrækkeligt grundlag for at tage stilling til kravet.

Henvisningen til § 992 indebærer herudover, at blanketten vedrørende det civile krav og de tilknyttede dokumenter så vidt muligt skal forkyndes for tiltalte samtidig med anklageskriftet eller andre dokumenter vedrørende strafsørgsmålet, som ifølge retsplejeloven skal forkyndes for tiltalte. Hvis forurettede fremsætter det civile krav over for anklagemyndigheden på et tidligt tidspunkt af ankesagens forberedelse, skal anklagemyndigheden om muligt forkynde blanketten og de tilknyttede dokumenter for tiltalte sammen med ankemeddelelsen eller anklageskriftet, jf. retsplejelovens § 907, stk. 2, og § 919, stk. 2. Er der ikke krav om forkyndelse af ankemeddelelsen eller anklageskriftet, må anklagemyndigheden om muligt sende blanketten vedrørende kravet til tiltalte sammen med ankemeddelelsen eller anklageskriftet, jf. § 907, stk. 1, og § 919, stk. 1.

Stk. 4 fastsætter, at de foreslåede bestemmelser i §§ 991 og 993-996 finder tilsvarende anvendelse under anke af straffesagen. Bestemmelsen indebærer, at de foreslåede regler for behandlingen af civile krav i første instans finder tilsvarende anvendelse under ankesagen. Bestemmelsen omfatter både bevisanker og revisionsanker.

Henvisningen til § 991 indebærer, at et civilt krav mod tiltalte kun kan behandles under ankesagen, hvis de grundlæggende betingelser i § 991 er opfyldt.

Henvisningen til § 993 indebærer, at den forurettede og dennes advokat har samme beføjelser under ankesagen som under sagens behandling i første instans. Det betyder, at forurettedes advokat også under ankesagen får adgang til i retten at nedlægge påstand, føre særlige beviser, herunder stille supplerende spørgsmål til tiltalte og vidner, samt procedere vedrørende det civile krav. Det betyder også, at forurettede under ankesagen får det tilbud om at være til stede under hele retsmødet og at afgive forklaring før tiltalte, som er foreslået i 993, stk. 2.

Henvisningen til § 994 indebærer, at de foreslåede regler om rettens påkendelse af kravet finder tilsvarende anvendelse under ankesagen.

Henvisningen til § 995 indebærer, at den overordnede ret kan nægte at behandle det civile krav under ankesagen og eventuelt overføre kravet til byretten til behandling efter de almindelige civilprocessuelle regler, hvis betingelserne i § 995 er opfyldt. Det bemærkes i den sammenhæng, at ankeinstansens udskydelse af et civilt krav, der er

afgjort af den underordnede ret, vil indebære en ophævelse af den underordnede rets afgørelse med den virkning, at det civile krav efter civilprocessens regler vil skulle behandles som en sag i første instans og ikke som en ankesag.

Henvisningen til § 996 indebærer, at de foreslåede regler om sagsomkostninger og fri proces finder tilsvarende anvendelse under ankesagen.

Stk. 5 omhandler behandlingen af civile krav i forbindelse med genoptagelse af straffesager.

1. pkt. fastsætter, at hvis straffesagen genoptages efter § 987, stk. 1, 2 eller 4, skal retten påkende de civile krav, der er påkendt i forbindelse med den forudgående behandling, medmindre både tiltalte og forurettede giver udtrykkeligt afkald herpå. Bestemmelsen omhandler de situationer, hvor der i medfør af retsplejelovens § 987, stk. 1, 2 eller 4 sker genoptagelse af en sag, som er afgjort – eller for ankesagers vedkommende afvist – i tilfælde af tiltaltes udeblivelse. Genoptagelse efter de nævnte bestemmelser forudsætter, at der er indgivet begæring om genoptagelse inden en frist på 14 dage, 4 uger eller undtagelsesvist 1 år fra dommens forkyndelse.

2. pkt. fastsætter, at hvis en straffesag genoptages i medfør af andre bestemmelser i retsplejelovens kapitel 86 end § 987, stk. 1, 2 eller 4, så skal retten påkende de civile krav, der er afgjort i forbindelse med den forudgående behandling, hvis tiltalte eller forurettede anmoder herom. Genoptagelse af straffesagen efter de øvrige bestemmelser i retsplejelovens kapitel 86 kan efter omstændighederne ske længe efter den oprindelige afgørelse af straffesagen, og i disse tilfælde kan behandlingen af civile krav rejse så komplicerede civilretlige spørgsmål om tilbagebetaling af erstatning, at der kan være grundlag for at nægte behandling af kravet under straffesagen.

3. pkt. fastsætter, at de foreslåede regler om behandlingen af civile krav i første instans finder anvendelse med de fornødne lempelser i forbindelse med genoptagelse af en straffesag. Der henvises i øvrigt til det, der er anført om den foreslåede bestemmelse i stk. 4.

Stk. 6 fastsætter, at hvis afgørelsen angående det civile krav ikke er inddraget under anke eller genoptagelse af straffesagen, kan afgørelsen angående det civile krav ankes eller genoptages efter reglerne i tredje bog om den borgerlige retspleje.

Bestemmelsen indebærer, at den underordnede rets afgørelse af det civile krav kun kan ankes efter de civilprocessuelle regler, hvis afgørelsen vedrørende det civile krav ikke er inddraget under anke af straffesagen. Samtidig indebærer bestemmelsen, at det civile krav kan ankes efter de civilprocessuelle regler, hvis forurettede og tiltalte er enige herom.

Bestemmelsen indebærer, at afgørelsen vedrørende det civile krav altid skal ankes efter de civilprocessuelle regler, hvis straffesagen ikke ankes. For bevisanker indebærer bestemmelsen, at afgørelsen vedrørende det civile krav kun kan ankes efter de civilprocessuelle regler, hvis både tiltalte og forurettede udtrykkeligt har givet afkald på behandlingen af det civile krav under ankesagen. For revisionsanker indebærer bestemmelsen, at afgørelsen vedrørende det civile krav kan ankes efter de civilprocessuelle regler, medmindre tiltalte eller forurettede udtrykkeligt anmoder om behandling af det civile krav under anke af straffesagen. Med henblik på at undgå, at ankefrister efter de civilprocessuelle regler springer, forudsættes det, at den tiltalte eller forurettede, der ønsker at anke afgørelsen af det civile krav efter de civilprocessuelle regler, må anke afgørelsen af det civile krav med forbehold for, at afgørelsen inddrages under en eventuel anke af straffesagen.

Bestemmelsen indebærer herudover, at behandling af det civile krav i forbindelse med genoptagelse af straffesagen går forud for selvstændig anke af afgørelsen af det civile krav. Spørgsmålet vil f.eks. kunne blive relevant, hvor tiltalte anmoder om genoptagelse af en udeblivelsesdom i straffesagen efter retsplejelovens 987, stk. 1 eller 2. Bestemmelsen indebærer, at en ankesag vedrørende det civile krav, der behandles efter de civilprocessuelle regler, må udsættes, hvis der fremsættes anmodning om genoptagelse af straffesagen. Det gælder dog ikke, hvis både tiltalte og forurettede giver afkald på behandling af det civile krav under genoptagelsessagen. Afgøres det civile krav under genoptagelsessagen, må ankesagen vedrørende det civile krav afvises. Afgøres det civile krav derimod ikke under genoptagelsessagen, må ankesagen vedrørende det civile krav færdigbehandles.

Stk. 7 fastsætter, at afgørelse om behandling af de civile krav kan kæres efter reglerne i retsplejelovens kapitel 85 om kære i straffesager. Kæreadgangen vil navnlig have betydning i de tilfælde, hvor retten træffer afgørelser om behandlingen af det civile krav under forberedelsen af hovedforhandlingen. En omgørelse af den underordnede rets

afgørelse om behandlingen af det civile krav vil således *ikke* indebære, at den underordnede ret skal færdigbehandle og påkende det civile krav, hvis hovedforhandlingen er afsluttet og strafspørgsmålet er afgjort. Der henvises i den forbindelse til de foreslåede bestemmelser i lovudkastets § 1, nr. 4 (§ 968) og lovudkastets § 1, nr. 5 (§ 973 b).

Til § 2
(Retsafgiftsloven)

Til nr. 1 (§ 12, stk. 1, nr. 7)

Bestemmelsen fastsætter, at der som udgangspunkt ikke skal betales retsafgift for en civil sag om et borgerligt krav, der er udskudt fra behandling under en offentlig straffesag. Afgiftsfriheden omfatter de krav og restkrav, som retten har nægtet at behandle under en straffesag efter den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 995. Afgiftsfriheden gælder både, hvor retten på sagsøgerens begæring overfører kravet til videre behandling i civilprocessens former, og hvor sagsøgeren selv anlægger civilt søgsmål om et krav, som retten har nægtet at behandle under en straffesag. Afgiftsfriheden gælder, uanset om kravet behandles efter reglerne om småsager, betalingspåkrav eller almindelige civile sager. Afgiftsfriheden gælder ikke for krav, der nægtes behandlet i forbindelse med en privat straffesag.

Bestemmelsen fastsætter endvidere, at afgiftsfriheden ikke gælder, hvis udskydelsen af kravet kan bebrejdes sagsøgeren. Udskydelsen af kravet vil eksempelvis kunne bebrejdes sagsøgeren i de tilfælde, *hvor* den særlige blanket, der efter den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 992 skal indleveres til retten, ikke indeholder tilstrækkelige oplysninger til at påkende kravet, *hvor* der ikke er vedlagt den fornødne dokumentation for kravet, eller *hvor* kravet er fremsat over for anklagemyndigheden på et sent tidspunkt under straffesagen. Udskydelsen af kravet vil også kunne bebrejdes sagsøgeren i de tilfælde, hvor det er åbenlyst, at kravet ikke kan påkendes under straffesagen, f.eks. fordi kravet ikke er opstået i forbindelse med forbrydelsen, eller fordi behandlingen af kravet åbenlyst vil tage meget længere tid end behandlingen af strafspørgsmålet.

Bestemmelsen fastsætter herudover, at afgiftsfriheden ikke gælder, hvis den civile sag omfatter flere krav end det krav, som er blevet udskudt fra straffesagen.

Til nr. 2 (§ 20, nr. 6)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af den foreslåede bestemmelse i retsavgiftslovens § 12, stk. 1, nr. 7, om afgiftsfrihed for civile sager om borgerlige krav, der er udskudt fra behandling under en straffesag, jf. lovudkastets § 2, nr. 1. Bestemmelsen fastsætter, at der er afgiftsfrihed for fagedforretninger vedrørende et borgerligt krav, der fastsat under en civil sag, der er fritaget fra afgift i medfør af den foreslåede bestemmelse i § 12, stk. 1, nr. 7.

Til nr. 3 (§ 49, stk. 1, nr. 1)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af den foreslåede bestemmelse i retsavgiftslovens § 12, stk. 1, nr. 7, om afgiftsfrihed for civile sager om borgerlige krav, der er udskudt fra behandling under en straffesag, jf. lovudkastets § 2, nr. 1. Bestemmelsen fastsætter, at det er afgiftsfrit at bestille attester, afskrifter mv. for parter i en sag, der er fritaget fra afgift i medfør af den foreslåede bestemmelse i § 12, stk. 1, nr. 7. Det er kun afgiftsfrit at bestille attester, afskrifter mv., hvis de pågældende dokumenter bestilles til brug for den sag, der er fritaget fra afgift.

Til nr. 4 (§ 49, stk. 1, nr. 2)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af den foreslåede bestemmelse i retsavgiftslovens § 20, nr. 6, om afgiftsfrihed for fagedforretninger vedrørende visse civile krav, jf. lovudkastets § 2, nr. 2. Bestemmelsen fastsætter, at det er afgiftsfrit at bestille attester, afskrifter mv. for rekvirenten af en afgiftsfri fagedforretning. Det er kun afgiftsfrit at bestille attester, afskrifter mv., hvis de pågældende dokumenter bestilles til brug for den fagedforretning, der er fritaget fra afgift.

Til nr. 5 (§ 51, stk. 1)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af den foreslåede bestemmelse i retsavgiftslovens § 12, stk. 1, nr. 7, om afgiftsfrihed for civile sager om borgerlige krav, der er udskudt fra behandling under en straffesag, jf. lovudkastets § 2, nr. 1. Bestemmelsen fastsætter, at der er afgiftsfrihed for anke af de sager, der er fritaget fra afgift i medfør af den foreslåede bestemmelse i § 12, stk. 1, nr. 7.

Til nr. 6 (§ 51, stk. 1, 2. pkt.)

Bestemmelsen fastsætter, at der ikke skal betales retsafgift for anke i den borgerlige retsplejes former af afgørelser om borgerlige krav, som er truffet under en offentlig straffesag. Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med den foreslåede bestemmelse i

retsplejelovens § 996 a, stk. 6, hvorefter afgørelser om borgerlige krav, der er truffet under en straffesag, kun kan ankes i civilprocessens former, hvis afgørelsen ikke er inddraget under anke eller genoptagelse af straffesagen, jf. lovudkastets § 1, nr. 6.

Til nr. 7 (§ 55, nr. 1)

Der er tale om en konsekvensændring som følge af den foreslåede bestemmelse i rets-afgiftslovens § 12, stk. 1, nr. 7, om afgiftsfrihed for civile sager om borgerlige krav, der er udskudt fra behandling under en straffesag, jf. lovudkastets § 2, nr. 1. Bestem- melsen fastsætter, at der er afgiftsfrihed for kære, der er iværksat af parter i en sag, der er fritaget fra afgift i medfør af den foreslåede bestemmelse i § 12, stk. 1, nr. 7.

Til § 3

(Krav mod forældremyndighedsindehaveren)

Til nr. 1 (§ 1 a)

Stk. 1, 1. pkt., giver adgang til at behandle skadelidtes krav mod en forældremyndig- hedsindehaver under en straffesag mod en ung under 18 år. Bestemmelsen omfatter kun skadelidtes krav efter hæftelsesreglen i lovens § 1. Der er således ikke adgang til at fremsætte krav mod forældremyndighedsindehaveren i anledning af den unges ska- degørende handlinger eller undladelser, når forældremyndighedsindehaverens erstat- ningsansvar støttes på culpereglen eller anden lovgivning.

Henvisningen i *stk. 1, 2. pkt.*, til retsplejelovens kapitel 89 indebærer for det første, at skadelidte og dennes eventuelle advokat har samme retsstilling som den forurettede og dennes advokat efter den almindelige adhæsionsproces i retsplejeloven.

Henvisningen indebærer navnlig, at skadelidte kan fremsætte sit krav mod forældre- myndighedsindehaveren under straffesagen mod den unge, hvis betingelserne i den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 991 er opfyldt. Kravet og skadelidtes do- kumentation skal fremsættes over for anklagemyndigheden, som indbringer sagen for retten, jf. § 992, stk. 1 og 2. Skadelidtes advokat kan anmode om yderligere bevisfø- relse vedrørende kravet, jf. § 992, stk. 3, og skadelidte kan tage sin anmodning om be- handling af kravet tilbage efter § 992, stk. 6. Afgørelsen angående skadelidtes krav kan ankes efter § 996 a, og skadelidte kan få fri proces efter § 996.

Henvisningen i *stk. 1, 2. pkt.*, til retsplejelovens kapitel 89 indebærer for det andet, at forældremyndighedsindehaveren og dennes eventuelle advokat med de ændringer, der følger af *stk. 2*, har samme retsstilling som tiltalte og forsvareren efter den almindelige adhæsionsproces i retsplejeloven.

Henvisningen indebærer navnlig, at forældremyndighedsindehaverens advokat kan anmode om yderligere bevisførelse vedrørende kravet efter § 992, *stk. 4*, ligesom afgørelsen angående kravet kan ankes efter § 996 a.

Henvisningen i *stk. 1, 2. pkt.*, til retsplejelovens kapitel 89 indebærer for det tredje, at retten kan påkende kravet efter de foreslåede bestemmelser i retsplejelovens § 994, mens retten kan nægte at behandle kravet, hvis betingelserne i § 995 er opfyldt.

Stk. 2, 1. pkt., 1. led, bestemmer, at forældremyndighedsindehaveren har partsstatus i straffesagen mod den unge under 18 år, men kun for så vidt angår erstatningskravet. Forældremyndighedsindehaverens partsbeføjelser omfatter bl.a., at forældremyndighedsindehaveren som udgangspunkt kan være til stede under hele retsmødet og i retten kan føre bevis, herunder stille spørgsmål til vidner, samt fremsætte synspunkter vedrørende kravet.

Det forudsættes, at forældremyndighedsindehaveren både kan føre bevis, afhøre og fremsætte synspunkter vedrørende grundlaget for og opgørelsen af erstatningskravet. Derimod kan forældremyndighedsindehaveren ikke føre bevis, afhøre eller fremsætte synspunkter vedrørende skyldsspørgsmålet eller sanktionsfastsættelsen. Da grundlaget for skyldsspørgsmålet og erstatningskravet i vidt omfang kan være sammenfaldende, vil forældremyndighedsindehaverens bevisførelse og synspunkter vedrørende erstatningskravet også kunne berøre skyldsspørgsmålet.

Stk. 2, 1. pkt., 2. led, fastsætter, at forældremyndighedsindehaverens partsbeføjelser begrænses af vidnereglerne, når forældremyndighedsindehaveren også er vidne i straffesagen. Forældremyndighedsindehaverens vidnestatus går således forud for den pågældendes partsstatus vedrørende erstatningskravet. Det indebærer eksempelvis, at forældremyndighedsindehaveren som vidne efter retsplejelovens § 182 kan afskæres fra at være til stede i retten under andre vidners eller parters forklaring, selvom den pågældende som part har ret til at være til stede under hele retsmødet.

Stk. 2, 2. pkt., fastsætter, at forældremyndighedsindehaveren – uanset om den pågældende er vidne i straffesagen eller ej – skal indkaldes til ethvert retsmøde efter retsplejelovens § 175 med det varsel, der gælder for vidner i straffesager. Bestemmelsen indebærer, at retten skal forkynde indkaldelsen for forældremyndighedsindehaveren, jf. § 175, stk. 1, og at indkaldelsen skal indeholde de oplysninger, der opregnet i § 175, stk. 2. Der tilkommer forældremyndighedsindehaveren aftens varsel, hvortil lægges to døgn, såfremt afstanden til mødet er over 30 km, jf. 175, stk. 3., medmindre retten fastsætter et andet varsel efter § 175, stk. 4.

Stk. 2, 3. pkt., fastsætter, at skadelidtes blanket og dokumentation vedrørende erstatningskravet skal forkyndes sammen med indkaldelsen efter retsplejelovens § 175.

Stk. 2, 4. pkt., fastsætter, at forældremyndighedsindehaverens udeblivelse fra et retsmøde, hvortil denne er indkaldt, tillægges udeblivelsesvirkning efter retsplejelovens § 994, stk. 3. Udeblivelsesvirkningen indebærer, at retten som udgangspunkt skal afsige dom for skadelidtes påstand vedrørende erstatningskravet, hvis kravet er begrundet i de oplysninger, der er fremkommet under straffesagen. Udeblivelsesvirkningen forudsætter, at skadelidtes blanket og dokumentation har været forkyndt for forældremyndighedsindehaveren.

Da det som udgangspunkt er anklagemyndigheden, der præsenterer skadelidtes krav, vil skadelidtes udeblivelse fra hovedforhandlingen i straffesagen ikke kunne tillægges udeblivelsesvirkning.

*Til § 4
(Ikrafttræden)*

Bestemmelsen fastsætter, at loven træder i kraft ... Bestemmelsen fastsætter endvidere, at loven finder anvendelse på straffesager, hvor lovovertrædelsen er begået efter lovens ikrafttræden, da den forurettede i disse sager vil have mulighed for at fremsætte sit krav efter fremgangsmåden i den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 992.

Til § 5
(Territorial gyldighed)

Bestemmelsen angår lovens territoriale gyldighed og fastslår, at loven ikke gælder for Færøerne og Grønland. Dog kan den foreslåede ændring af lov om hæftelse for børns erstatningsansvar (lovforslagets § 3) ved kongelig anordning sættes i kraft for Færøerne og Grønland med de afvigelser, som de færøske og grønlandske forhold tilsiger.

